

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

styczeń – marzec 2024 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w I kwartale 2024 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w I kwartale 2024 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w I kwartale 2024 r.	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w I kwartale 2024 r.	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w I kwartale 2024 r.	7
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	8
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	9
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych	9
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	10
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	10
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2024 r.....	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2024 r.	14
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.....	16
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2024 r.....	17
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	19
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	155
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	193

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	195
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	210
VII. Wystąpienia legislacyjne	219
VIII. Opinie i stanowiska.....	226
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi..	230
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	231
Część 2	236
Wybór spraw indywidualnych	236

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za I kwartał 2024 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	I kwartał 2024 r.
Wpływ ogółem	21 928
Sprawy nowe	7 172
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 836

W I kwartale 2024 roku w Biurze RPO przyjęto **588** interesantów oraz przeprowadzono **8 316** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w I kwartale 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	I kwartał 2024 r.
wystąpień problemowych	87
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	52
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	64
kasacji w sprawach karnych	15
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3
przystąpień do postępowania sądowego	4

żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	2
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	1
Razem	181

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w I kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	3 367	38,6
	podjęto do prowadzenia	2 816	32,3
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	551	6,3
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	4 154	47,6
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4154	47,6
Inne	Razem	1 208	13,8
	przekazano wnioski wg. właściwości	203	2,3
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	565	6,5
	nie podjęto ¹	440	5,0
Razem		8 729	100

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w I kwartale 2024 r.

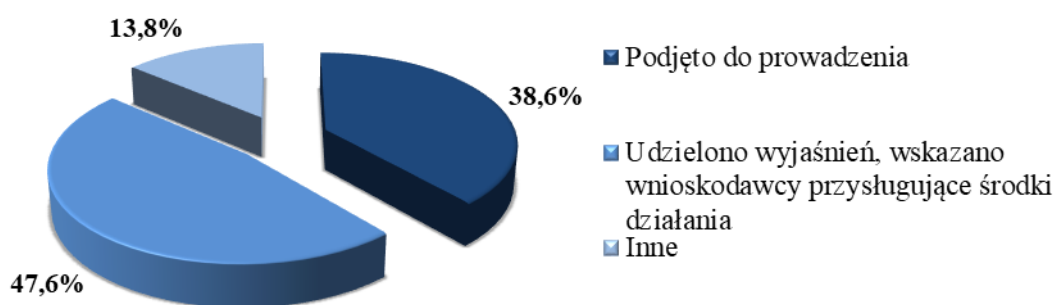

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w I kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	858	30,1
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	564	19,8
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	294	10,3
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	389	13,6
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	225	7,9
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	164	5,7
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 606	56,3
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 462	51,2
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	103	3,6
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	41	1,5
Razem		2 853	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

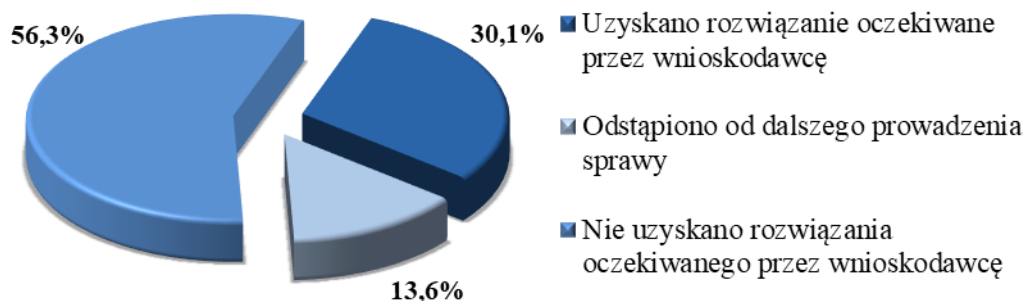

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w I kwartale 2024 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1 482	20,7
prawo karne wykonawcze	705	9,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	1 008	14,1
prawo cywilne	1 166	16,3
prawo administracyjne i gospodarcze	1 203	16,8
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	557	7,8
równe traktowanie	683	9,5
Krajowy Mechanizm Prewencji	19	0,2
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	222	3,1
inne	127	1,7
Razem	7 172	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

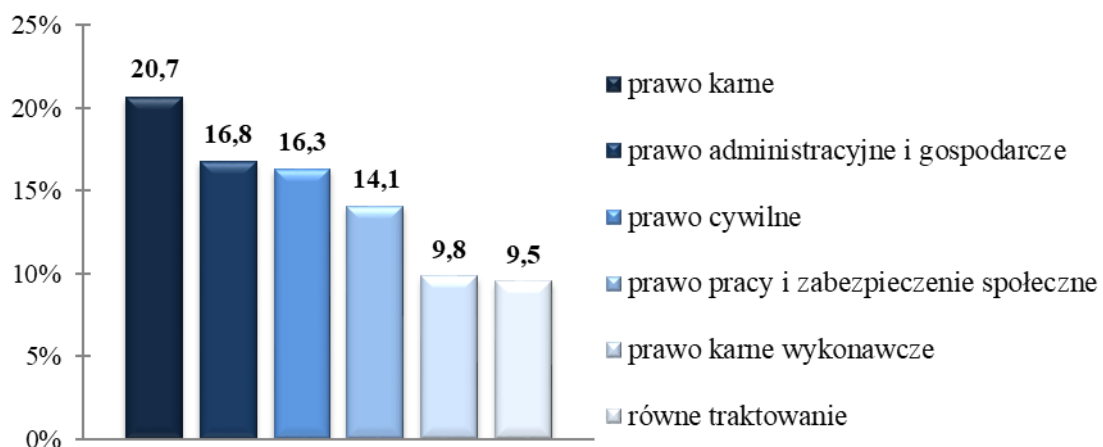

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

Problematyka	I kwartał 2024 r.
prawo karne	306
prawo cywilne	230
prawo administracyjne i gospodarcze	88
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	56
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	4
równe traktowanie	1
Razem	689

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

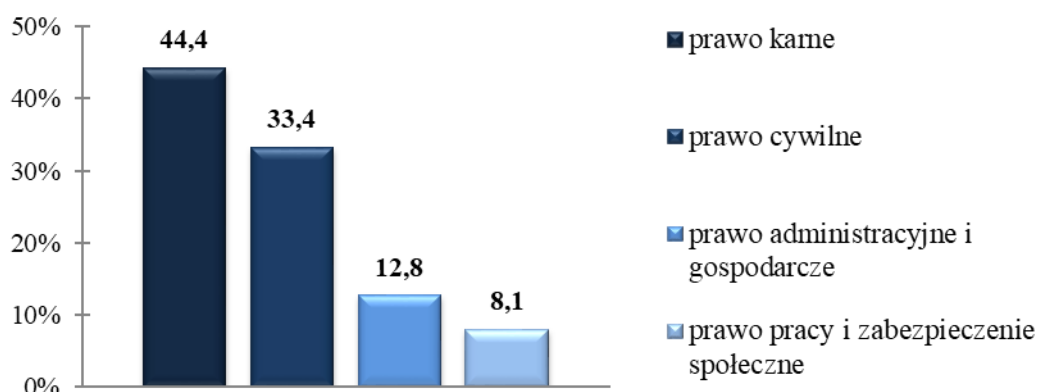
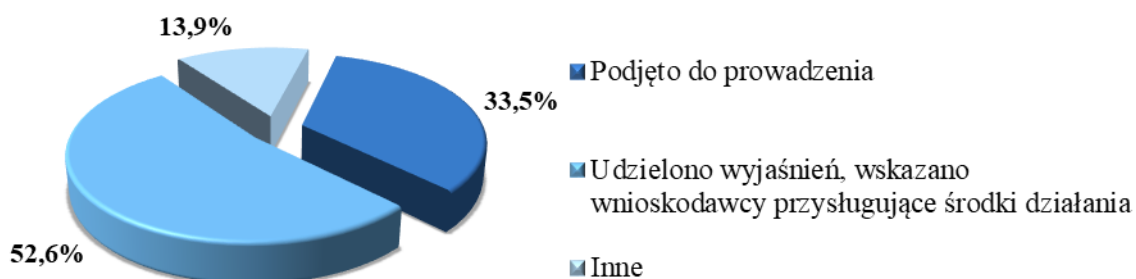

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	459	33,5
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	721	52,6
przekazano wnioski wg właściwości	19	1,4
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	103	7,5
nie podjęto*	68	5,0

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	151	130,
prawo karne wykonawcze	79	6,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	75	6,4
prawo cywilne	347	29,8
prawo administracyjne i gospodarcze	117	10,0
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	25	2,1
równe traktowanie	361	31,0
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	3	0,2
inne	8	0,7

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

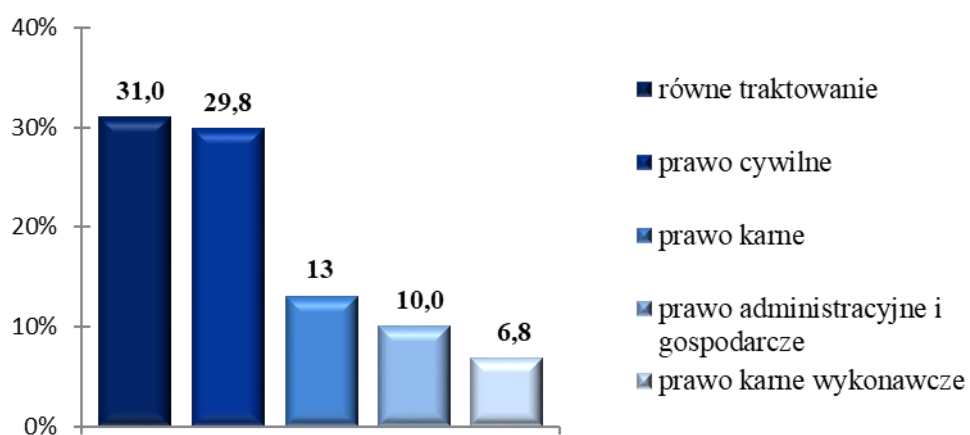

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2024 r.

1.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	04.01.2024 r.
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	04.01.2024 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.01.2024 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.01.2024 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Marszałkiem Sejmu RP Szymonem Hołownią. Kancelaria Sejmu. Warszawa.	08.01.2024 r.
6.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w naradzie Podsekretarz Stanu Pani Marii Ejchart z przewodniczącymi wydziałów penitencjarnych. Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej w Popowie.	24.01.2024 r.
7.	Udział przedstawiciela Biura RPO w uroczystościach 19. Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu.	27.01.2024 r.
8.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	01.02.2024 r.
9.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	01.02.2024 r.
10.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.02.2024 r.
11.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.02.2024 r.
12.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	01.02.2024 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Wiceminister Edukacji Katarzyną Lubnauer ws. finansowania edukacji domowej, statutów szkół oraz systemu oceny matur i terminów ogłaszania wyników egzaminu maturalnego. Biuro RPO. Warszawa.	02.02.2024 r.

14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Rzeczniczką Praw Dziecka Moniką Horną-Cieślak ws. aktualnych problemów w obszarze ochrony praw dzieci oraz współpracy międzyinstytucjonalnej. Biuro RPO. Warszawa.	08.02.2024 r.
15.	Udział przedstawicieli RPO w spotkaniu na temat przemocy ekonomicznej i psychicznej, reagowaniu na przemoc i współpracy na rzecz skutecznego wsparcia zorganizowanego w ramach kampanii Rzecznika Praw Obywatelskich „Powiedz nie przemocy”. Białystok.	08.02.2024 r.
16.	Spotkanie przedstawiciela RPO z pełnomocnikiem rządu ds. osób niepełnosprawnych odnośnie aktualnych wyzwań związanych wdrażaniem postanowień Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, trudności w uzyskaniu dofinansowania ze środków PFRON, systemu świadczeń czy dostępności wyborów dla osób z niepełnosprawnościami. Warszawa.	13.02.2024 r.
17.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami i przedstawicielkami Zespołu Ochrona Środowiska/Klimat Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Głównym tematem spotkania był dostęp do roślinnych posiłków w szkołach, przedszkolach i placówkach ochrony zdrowia.	20.02.2024 r.
18.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w spotkaniu autorskim z red. Tomaszem Pietrygą, autorem książki „Trzecia Władza. Sądownictwo w latach 1946-2023”.	21.02.2024 r.
19.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami i przedstawicielkami Zespołu Spraw Lokalnych Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Biuro RPO. Warszawa.	23.02.2024 r.
20.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami Inicjatywy „Nasz Rzecznik”, poświęcone omówieniu bieżących problemów w obszarze ochrony zdrowia psychicznego oraz Manifestowi Zdrowia Psychicznego. Biuro RPO. Warszawa.	23.02.2024 r.
21.	Wizytacja ad hoc przedstawicieli Biura RPO w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Lesznowoli.	28.02.2024 r.
22.	Spotkanie przedstawicieli Biura RPO z przedstawicielami Centrum Obrony Praw Człowieka „Wiosna” - białoruskiej organizacji zajmującej się prawami człowieka. Biuro RPO. Warszawa.	29.02.2024 r.

23.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w spotkaniu konsultacyjnym w siedzibie Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) na temat problemów równości płci w Polsce. Warszawa.	04.03.2024 r.
24.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w dorocznej odprawie kierownictwa Służby Więziennej w Ośrodku Szkolenia SW w Popowie.	06.03.2024 r.
25.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	07.03.2024 r.
26.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	07.03.2024 r.
27.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	07.03.2024 r.
28.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	07.03.2024 r.
29.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	07.03.2024 r.
30.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielkami Zespołu Praw Kobiet Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Spotkanie zostało zorganizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet i dotyczyło bieżących problemów w obszarze ochrony praw kobiet. Biuro RPO. Warszawa.	08.03.2024r.
31.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w jubileuszowym zgromadzeniu ogólnym sędziów Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Wydarzenie zostało zorganizowane z okazji 20-lecia tego sądu i odbyło się w jego nowej siedzibie. Warszawa.	18.06.2024 r.
32.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz przedstawicieli Biura RPO w spotkaniu warsztatowym z Zespołem Ośrodków Wsparcia z Piastowa pn. „przeMOC - Nie milcz! Bądź bohaterem. Jak dzielić się doświadczeniami kampanii? Jak włączyć do działań nowe grupy?”. Starostwo Powiatowe. Piastów-Pruszków.	20.03.2024 r.
33.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z dr. Halszką Witkowską, suycydolog, ekspertką i działaczką	21.03.2024 r.

	na rzecz podniesienia świadomości społecznej na temat problemu samobójstwa. Głównym tematem spotkania była ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, w szczególności w kontekście zapobiegania zachowaniom samobójczym wśród tej grupy oraz działaniom podejmowanym na rzecz wspierania osób w kryzysie psychicznym. Biuro RPO. Warszawa.	
34.	Spotkanie Przedstawicieli Biura RPO z działami penitencjarnymi Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej. Głównym tematem spotkania było wskazanie przypadków, kiedy RPO stwierdza nieprawidłowości i niehumanitarne traktowanie więźniów na podstawie przykładów z zakresu aktywności Zespołu ds. Wykonywania Kar. Centralny Ośrodek Szkolenia SW w Popowie.	21.03.2024 r.
35.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Rzecznikiem Praw Pacjenta Bartłomiejem Chmielowcem na temat współpracy obu urzędów w zakresie ochrony praw pacjentów. Do zagadnień poruszonych w trakcie rozmowy należały m.in. problemy systemu opieki psychiatrycznej, dostęp do legalnej aborcji, kolejki do lekarzy specjalistów czy usprawnienie zarządzenia służbą zdrowia. Biuro RPO. Warszawa.	26.03.2024 r.
36.	Wizytacja przedstawicieli RPO w Placówce Straży Granicznej w Dubiczach Cerkiewnych.	27.03.2024 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2024 r.

1.	Zbadanie na miejscu sytuacji osoby pozbawionej wolności. Radom.	16.01.2024 r.
2.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KSP Warszawa- badanie prewencyjne.	12.02.2024 r.
3.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KRP Warszawa VI (ul. Jagiellońska 51) - badanie prewencyjne.	12.02.2024 r.
4.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KRP Warszawa II (ul. Janowskiego 7) - badanie prewencyjne.	13.02.2024 r.
5.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KRP Warszawa V (ul. Żeromskiego 7) - badanie prewencyjne.	14.02.2024 r.

6.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Legionowo - badanie prewencyjne.	15.02.2024 r.
7.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Piastów - badanie prewencyjne.	15.02.2024 r.
8.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Otwock - badanie prewencyjne.	16.02.2024 r.
9.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Mińsk Mazowiecki - badanie prewencyjne.	19.02.2024 r.
10.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Grodzisk Mazowiecki - badanie prewencyjne.	19.02.2024 r.
11.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Nowy Dwór Mazowiecki - badanie prewencyjne.	20.02.2024 r.
12.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KPP Piaseczno - badanie prewencyjne.	20.02.2024 r.
13.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych KRP Warszawa IV (ul. Żytnia 36) - badanie prewencyjne.	21.02.2024 r.
14.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Szczecinie - rekontrola.	04-07.03.2024 r.
15.	Areszt Śledczy w Warszawie - Białołęce - badanie prewencyjne.	04-08.03.2024 r.
16.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej - badanie prewencyjne.	11.03.2024 r.
17.	Pomieszczenie dla Osób zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Łomży - badanie prewencyjne.	13.03.2024 r.
18.	Pomieszczenie dla Osób zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Białymstoku - badanie prewencyjne.	14.03.2024 r.
19.	Policyjna Izba Dziecka w Opolu - badanie prewencyjne.	19.03.2024 r.
20.	Placówka Całodobowej Opieki - Dom Opieki Nad Osobami Starszymi „Zielony Zakątek” w Ząbkach - badanie prewencyjne.	19.03.2024 r.
21.	Areszt Śledczy w Opolu - badanie prewencyjne.	20-22.03.2024 r.
22.	Areszt Śledczy w Warszawie - Białołęce - ponowna wizytacja.	21-22.03.2024 r.
23.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Krakowie - badanie prewencyjne.	25.03.2024r.

24.	Dom Pomocy Społecznej w Krakowie (ul. Rozrywka 1) – badanie prewencyjne.	26-28.03.2024 r.
25.	Policyjna Izba Dziecka w Warszawie – badanie prewencyjne.	26.03.2024 r.
26.	Policyjna Izba Dziecka w Olsztynie – badanie prewencyjne.	28.03.2024 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w konferencji „Prawa człowieka w kryzysie migracyjnym. Karnoprawne uwarunkowania ochrony granicy państwa”. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Poznań.	08.01.2024 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w III Kongresie ESG – Europa „Liderzy Zrównoważonego Rozwoju – Europa”. Warszawa	31.01.2024 r.
3.	Seminarium naukowe na temat „Normatywny kształt przestępstwa zgwałcenia a potrzeba implementacji Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej”. Biuro RPO. Warszawa.	02.02.2024 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji „Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży. Wspólna praca, najlepsze rozwiązania”. W wystąpieniu RPO mówił m.in. o najważniejszych problemach w działalności urzędu w obszarze opieki psychiatrycznej. Wskazał, że obecna sytuacja opieki psychiatrycznej dzieci i młodzieży wymaga pilnej interwencji ze strony władzy i instytucji publicznych. Warszawa.	28.02.2024 r.
5.	Interdyscyplinarne seminarium pt. „Ciemna strona światła - o zanieczyszczeniu świetlnym i jego wpływie na nasze życie”. Biuro RPO. Warszawa.	29.02.2024 r.
6.	Wystąpienie przedstawiciela RPO na konferencji „Razem dla Klimatu. Edukacja w centrum zielonej transformacji”. Tematem konferencji było budowanie zrównoważonego systemu żywnościowego przez szkoły i samorząd lokalny. Warszawa.	05.03.2024 r.
7.	Udział przedstawiciela RPO w III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Partycypacja w samorządzie terytorialnym”. Niepołomice.	7.03.2024 r.

8.	Udział przedstawicieli BPRO w 2. Zjeździe kobiet z niepełnosprawnościami. Tematem wydarzenia były prawa kobiet z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem przeciwdziałania przemocy, dostępności usług ginekologicznych, a także macierzyństwo i prawa reprodukcyjne. Warszawa.	08.03.2024 r.
9.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w XXX Zgromadzeniu Ogólnym Związków Powiatów Polskich. Karpacz.	13-14.03.2024 r.
10.	Konferencja pt. „Przemoc wobec osób starszych” zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich we współpracy z Ogólnopolską Federacją Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Biuro RPO. Warszawa.	15.03.2024 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w III Konferencji Naukowej „Podatki – ubezpieczenia – przedsiębiorczość” zorganizowanej przez Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców. Biała Podlaska.	19.03.2024 r.
12.	Udział przedstawicieli BRPO w konferencji „Moc Kobiet” zorganizowanej przez Fundację „Sama Mama” i Powiatowe Centrum Kształcenia Ustawicznego. Chorzów.	19.03.2024 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2024 r.

1.	Udział przedstawiciela RPO w inauguracji Regionalnego planu działań na rzecz uchodźców Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. Spotkanie poświęcone było omówieniu potrzeb uchodźców najbardziej narażonych na wykluczenie. Warszawa.	15.02.2024 r.
2.	Spotkanie RPO Marcina Wiącka z Klubem Ambasadorów Mówiących Po Polsku. Ambasada brytyjska. Warszawa.	20.02.2024 r.
3.	Spotkanie online Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z komisarzem parlamentu Ukrainy ds. praw człowieka, Dmytro Lubinetsem na temat bieżących spraw ochrony praw i wolności, także w kontekście aktualnej sytuacji na granicy polsko-ukraińskiej.	23.02.2024 r.
4.	Spotkanie przedstawicieli RPO z delegacją z Tajlandii składającą się z uczestników programu szkoleniowego dla kadry kierowniczej wyższego szczebla w zakresie wymiaru sprawiedliwości w obszarze administracji publicznej. Biuro RPO. Warszawa.	26.02.2024 r.

5.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w spotkaniu konsultacyjnym w siedzibie Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Spotkanie było poświęcone problemom równości płci w Polsce. Warszawa.	04.03.2024 r.
6.	Spotkanie przedstawicieli RPO z Anną Baysr sprawozdawczynią Komisji Równości i Niedyskryminacji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, w związku z przygotowywanym raportem na temat kobiet - obrończyni praw człowieka oraz osób, które działają na rzecz promowania praw kobiet i praw związanych z równością płci. Biuro RPO. Warszawa.	05.03.2024 r.
7.	Spotkanie przedstawiciela RPO z grupą 20 studentów studiów magisterskich Uniwersytetu w Tours z Francji, nad którymi opiekę objął Patrice Baleynaud - Konsul Honorowy RP w Tours. Biuro RPO. Warszawa.	21.03.2024 r.
8.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z Sumitem Bisarya, kierownikiem programu budowania konstytucji w organizacji International Idea. Rozmowa dotyczyła kryzysu wymiaru sprawiedliwości w Polsce i sposobów jego rozwiązania. Warszawa.	22.03.2024 r.
9.	Spotkanie przedstawicielek RPO ze specjalną wysłanniczką Wielkiej Brytanii ds. równości płci Alicją Herbert dotyczące praw kobiet oraz osób LGBT+ w Polsce. Warszawa.	22.03.2024 r.
10.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją z Macedonii Północnej w siedzibie Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Spotkanie było poświęcone sposobom przeciwdziałania zagrożeniom dla równości płci i niedyskryminacji. Warszawa.	25.03.2024 r.
11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z nowym ambasadorem Norwegii w Polsce, Øystein Bø. Biuro RPO. Warszawa.	27.03.2024 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z delegacją Ombudsmana Turcji. Biuro RPO. Warszawa.	29.03.2024 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Prezesa Rady Ministrów (III.7040.9.2016 z 2 stycznia 2024 r.) - w sprawie przepisów ustawy o służbie cywilnej w zakresie dostępu do służby publicznej oraz funkcjonowania korpusu służby cywilnej.

Ustawa o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: „ustawa o zmianie ustawy o służbie cywilnej”), dokonała istotnych zmian w naborze na wyższe stanowiska w służbie cywilnej. Zgodnie z art. 6 ustawy o służbie cywilnej każdy ma prawo do informacji o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej, a nabór do służby cywilnej jest otwarty oraz konkurencyjny, z zastrzeżeniem przepisów rozdziału 4 (a więc przepisów regulujących nabór na wyższe stanowiska w służbie cywilnej). Przepisy rozdziału 4 otwarty i konkurencyjny nabór na wyższe stanowiska w służbie cywilnej zastąpiły powołaniem (art. 53a ust. 1-5 ustawy o służbie cywilnej). Ponadto ustawodawca w istotny sposób zmienił wymogi kwalifikacyjne, które musi spełniać osoba zajmująca wyższe stanowisko w służbie cywilnej. Art. 1 pkt 12 lit. b ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej uchylił pkt 4 i 5 w art. 53 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej. Uchylone w związku z tym zostały przepisy przewidujące, że wyższe stanowisko w służbie cywilnej może zajmować osoba, która posiada odpowiedni staż pracy na stanowisku kierowniczym w jednostkach sektora finansów publicznych.

Wskazane zmiany wyeliminowały więc otwarty i konkurencyjny nabór na wyższe stanowiska w służbie cywilnej, a także wyeliminowały konieczność posiadania doświadczenia zawodowego przez osoby powoływane na wyższe stanowiska w służbie cywilnej. Zmiany te naruszają konstytucyjne standardy dotyczące dostępu do służby publicznej oraz funkcjonowania korpusu służby cywilnej.

RPO przypomniał, iż w myśl art. 153 ust. 1 Konstytucji w celu zapewnienia zawodowego, rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa, w urzędach administracji rządowej działa korpus służby cywilnej. Służba cywilna ma mieć w związku z tym charakter zawodowy, rzetelny, bezstronny i politycznie neutralny. Zwraca się uwagę, że zawodowe wykonywanie zadań państwa oznacza konieczność zatrudniania osób, które traktują wykonywanie tych zadań jako zawód. Zatrudnienie w ramach służby cywilnej nie ma charakteru przejściowego, lecz stanowi źródło utrzymania oraz miejsce pracy, zapewniające osobom kompetentnym możliwość realizacji kariery zawodowej. Zawodowy charakter służby cywilnej nakłada na ustawodawcę obowiązek stworzenia

reguł stabilności zawodowej, a także transparentnych reguł naboru i weryfikacji zdobytej wiedzy i doświadczenia zawodowego.

Zdaniem Rzecznika obowiązujący aktualnie stan prawny w zakresie naboru na wyższe stanowiska w służbie cywilnej należy także postrzegać na tle art. 60 Konstytucji stanowiącego, że obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Z art. 60 Konstytucji wynika konstytucyjne prawo obywatela do ubiegania się o przyjęcie do służby publicznej na jednakowych zasadach.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę, że konstrukcja polegająca na powoływaniu i odwoływaniu osób z wyższych stanowisk w służbie cywilnej nie gwarantuje rzetelnego, bezstronnego i politycznie neutralnego wykonywania zadań państwa w urzędach administracji rządowej. Osoby w ten sposób zatrudniane stają się bowiem „zakładnikami” aktualnego układu politycznego. Bezstronność jako immanentna cecha służby cywilnej wymaga wykonywania zadań państwa wyłącznie z uwzględnieniem przepisów prawa oraz interesu publicznego. Szczególnym przejawem bezstronności jest natomiast neutralność polityczna członków korpusu służby cywilnej. W związku z tym wykonywanie zadań państwa w urzędach administracji rządowej powinno być wolne od jakichkolwiek nacisków i wpływów politycznych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Szef Służby Cywilnej w piśmie z 18 stycznia 2024 r. wskazał, że Prezes Rady Ministrów podziela przedstawione w piśmie Rzecznika wątpliwości i dostrzega konieczność wprowadzenia zmian w ustawie o służbie cywilnej. W związku z tym, w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zostały podjęte prace analityczne i koncepcyjne w zakresie wprowadzenia stosownych zmian w ustawie o służbie cywilnej. W wyniku tych prac, w najbliższym czasie, zostaną przedstawione propozycje zmian w obszarach, które powinny zostać zreformowane w pierwszej kolejności. Propozycje te, opierając się w swej istocie na rozwiązaniach sprzed zmiany ustawy o służbie cywilnej z 2015 r., mają dodatkowo uwzględniać wnioski z doświadczeń w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi z ostatnich lat, w szczególności w obszarze godzenia życia zawodowego z prywatnym. Pozwoli to na wypracowanie optymalnych rozwiązań, będących odpowiedzią na aktualne wyzwania stojące przed służbą cywilną.

Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.160.2023 z 2 stycznia 2024 r.) - w sprawie potrzeby dostosowania obowiązujących w służbie ABW, AW, CBA, SKW oraz SWW zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

Pismem z dnia 19 maja 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy prawodawczej w celu dostosowania obowiązujących w służbie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), Agencji Wywiadu (AW), Centralnego Biura Antykorupcyjnego (CBA), Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) oraz Służby Wywiadu Wojskowego (SWW) zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych. W odpowiedzi Minister, Koordynator Służb Specjalnych (KSS) stwierdził, że nie przewiduje zmian w tym zakresie. W Jego ocenie przedstawienie powodów zakończenia postępowania kwalifikacyjnego w określonych przypadkach (nie będących jednak rzadkością) mogłoby stanowić zagrożenie dla skutecznego i efektywnego działania służby, a nawet dla bezpieczeństwa państwa. W związku z tym nie jest zasadne przekazywanie tego typu informacji kandydatowi uczestniczącemu w postępowaniu kwalifikacyjnym.

Odpowiedź powyższa nie rozwiewa jednak wątpliwości z punktu widzenia realizacji konstytucyjnego prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach (art. 60 Konstytucji). Zgodnie z treścią § 3 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2006 r. w sprawie wzoru kwestionariusza osobowego oraz szczegółowego trybu przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (dalej jako: rozporządzenie CBA), jednostka organizacyjna o której mowa w ust. 1, może odmówić poddania kandydata postępowaniu kwalifikacyjnemu albo postępowanie takie przerwać w każdym czasie bez podania przyczyn, w sytuacji niespełnienia przez kandydata wymogów określonych w ustawie lub niniejszym rozporządzeniu, a także w przypadku uznania kwalifikacji lub predyspozycji kandydata za niewystarczające do pełnienia służby w CBA. Podobne przepisy zawierają akty wykonawcze pozostałych służb specjalnych. Wątpliwości budzi także wprowadzenie do wyliczenia § 5 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 2020 r. w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do Żandarmerii Wojskowej w zakresie w jakim odmawia przeprowadzenia dalszych czynności postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydata lub je przerywa w każdym czasie, bez podania przyczyny. Zauważenia przy tym wymaga, że niektóre powody zakończenia takiego postępowania mają charakter obiektywne, inne zależą od subiektywnej oceny organu kadrowego, istnieje także przepis, który może całkowicie zablokować dostęp do służby w Żandarmerii Wojskowej.

W myśl art. 60 Konstytucji obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Służba pełniona w formacjach CBA, ABW, SKW, SWW i AW stanowi służbę publiczną w rozumieniu art. 60 Konstytucji, stąd też dostęp do

pełnienia służby w tych formacjach musi odbywać się na jednakowych zasadach. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wskazywał, że art. 60 Konstytucji wymaga, aby zasady dostępu do służby publicznej były takie same dla wszystkich obywateli posiadających pełnię praw publicznych, ustawa musi zatem ustanowić obiektywne kryteria doboru kandydatów do tej służby oraz uregulować zasady i procedurę rekrutacji w taki sposób, aby zapewnić przestrzeganie zasady równości szans wszystkich kandydatów, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i nieuzasadnionych ograniczeń. Przy czym nie odbiera to władzy publicznej możliwości ustalenia szczegółowych warunków dostępu do konkretnej służby, ze względu na jej rodzaj i istotę.

Jak wskazuje się w literaturze, z art. 60 Konstytucji wynikają w szczególności: wymóg precyzyjnego określenia obiektywnych kryteriów naboru do służby dla poszczególnych stanowisk; wymóg, aby kryteria materialne ograniczające dostęp do służby publicznej były racjonalnie uzasadnione i zgodne z zasadami proporcjonalności i równości; wymóg stworzenia gwarancji formalnych dla prawidłowości rekrutacji; wymóg stworzenia procedury weryfikacji podejmowanych decyzji o naborze do służby. Obiektywny charakter kryteriów naboru przejawia się w tym, że szczegółowe kryteria i warunki naboru do konkretnej służby publicznej nie mogą być ustalane w sposób dowolny i arbitralny, lecz powinny uwzględniać rodzaj tej służby, jej specyfikę i istotę. Powinny być one przejrzyste i weryfikowalne, tak by nie stwarzać organom przeprowadzającym postępowanie rekrutacyjne możliwości podejmowania arbitralnych decyzji.

Gwarancją realnego charakteru prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach jest to, by zgodnie z art. 77 ust. 2 Konstytucji, decyzje o odmowie przyjęcia do tej służby oraz zwolnienia z niej były poddane kontroli sądowej (procedura weryfikacji). Brak odpowiednich procedur kontrolnych może stanowić istotną przeszkodę w stosowaniu przyjętych reguł, a tym samym naruszać konstytucyjny wymóg traktowania starających się o dostęp do służby na jednakowych zasadach.

Wątpliwości pojawiające się na gruncie niniejszej sprawy sprowadzają się do oceny, czy przepisy kwalifikacyjne ww. rozporządzeń umożliwiające (arbitralne) przerwanie postępowania kwalifikacyjnego bez podania przyczyny nie stanowią materii zastrzeżonej dla ustawy (zasada wyłączności ustawowej)? W dalszej zaś kolejności, czy zachowane zostały odpowiednie proporcje pomiędzy obiema wartościami konstytucyjnymi tzn. dostępem do służby publicznej, a bezpieczeństwem państwa, a w konsekwencji czy możliwe jest uregulowanie konfliktu obu tych wartości w bardziej harmonijny (komplementarny) sposób? Jeśli żadna z dwóch przyczyn mogących powodować przerwanie procedury naboru nie podlega ujawnieniu (przepisy przewidują, że następuje to „bez poddania przyczyn”),

to nie można mówić o spełnieniu konstytucyjnych reguł gwarantujących jednakowy dostęp do służby publicznej. Możliwość przerwania postępowania „w każdym czasie bez podania przyczyn”, nie pozwala bowiem na ustalenie żadnych przesłanek, jakimi kierował się organ ograniczając dostęp do służby publicznej i jest rozstrzygnięciem arbitralnym. To zaś jest nie do pogodzenia z omówionymi wyżej zasadami dostępu do służby publicznej, gdyż nie wypełnia koniecznych reguł proceduralnych (jasność, obiektywizm kryteriów, przejrzystość, weryfikowalność podjętej decyzji), a w konsekwencji nie gwarantuje spełnienia równości szans kandydatów w postępowaniu rekrutacyjnym.

W ocenie RPO przedstawione regulacje, w aktualnej formie i treści, w zakresie w jakim pozwalają na odmowę poddania kandydata postępowaniu kwalifikacyjnemu lub postępowanie takie pozwalają przerwać w każdym czasie, bez podania przyczyny, w przypadku uznania warunków, kwalifikacji lub predyspozycji kandydata za niewystarczające do pełnienia służby – nie gwarantują prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach, a co za tym idzie są niezgodne z art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Co więcej, ograniczenie tego prawa podmiotowego nastąpiło aktami wykonawczymi, co w wymiarze formalnym koliduje z wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji – zasadą wyłączności ustawy.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o podjęcie inicjatywy prawodawczej w celu dostosowania obowiązujących w służbie ABW, AW, CBA, SKW, SWW oraz Żandarmerii Wojskowej zasad postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

Ministra Finansów (V.511.719.2022 z 4 stycznia 2024 r.) - w sprawie podatku od zysków kapitałowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na jeden z wielu, wciąż nierozwiązanych problemów o charakterze generalnym w obszarze podatkowym. Kwestia dotyczy opodatkowania zysków kapitałowych – tj. „podatku Belki”. Temat ten od dłuższego czasu jest przedmiotem skarg kierowanych do Biura RPO.

Zdaniem obywateli „podatek Belki” negatywnie wpływa na możliwości oszczędzania i gromadzenia kapitału w ramach gospodarstw domowych, zwłaszcza w czasach postępującego oraz istotnego wzrostu cen. Danina ta postrzegana jest przez skarżących jako swoista „kara” za oszczędzanie. Stąd też, wielokrotnie zgłaszane były postulaty pilnej nowelizacji obowiązującego stanu prawnego. Na przestrzeni ostatnich lat Rzecznik systematycznie sygnalizował konieczność przeprowadzenia gruntownych zmian legislacyjnych w tym obszarze, kierując kolejne wystąpienia generalne do poprzedniej Minister Finansów. W odpowiedzi otrzymywał zapewnienia oraz deklaracje gotowości podjęcia kroków, mających na celu reformę „podatku

Belki". Z przekazanych informacji wynikało, że prowadzone były analizy dotyczące wprowadzenia kwoty wolnej od podatku w opodatkowaniu dochodów z kapitałów pieniężnych. Niemniej jednak prace legislacyjne w tym zakresie ostatecznie nie zostały sfinalizowane.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie zasadności, a także kierunku ewentualnych zmian dotyczących „podatku Belki”.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 6 lutego 2024 r. wyjaśnił, iż obecnie w Ministerstwie Finansów prowadzone są prace nad różnymi koncepcjami preferencji podatkowych mających na celu zwiększenie skłonności obywateli do oszczędzania i inwestowania poprzez ograniczenie opodatkowania osiągniętych przez nich zysków kapitałowych, przy czym założeniem rozważanych rozwiązań jest ograniczenie ich do oszczędności lub inwestycji kapitałowych do 100 tys. zł. Przy opracowywaniu zakresu preferencji podatkowych uwzględnione muszą zostać wszystkie możliwe aspekty gospodarcze wprowadzenia takich rozwiązań, w tym w szczególności ich wpływ na sektor finansów publicznych oraz na rynek kapitałowy. Przygotowanie koncepcji, a następnie projektu zmian legislacyjnych, wymaga odpowiedniego czasu niezbędnego do ich rzetelnego wykonania. Działania Ministerstwa Finansów są prowadzone w kierunku wypracowania takich rozwiązań, które z jednej strony będą zapewniały korzyść podatnikom (z zachowaniem zasady równości podmiotów w prawie), a z drugiej nie będą powodowały nadmiernej komplikacji rozliczeń podatkowych. Przy czym pod uwagę muszą być brane również czynniki związane z wdrożeniem i stosowaniem rozliczenia podatkowego wynikającego z przygotowanych koncepcji, takie jak np. konieczność zapewnienia odpowiednich narzędzi informatycznych, a także dostosowania organizacyjnego i kadrowego organów podatkowych. Jednocześnie informuję, że na obecnym etapie prac, udzielanie jakichkolwiek bardziej szczegółowych informacji o kierunkach i zakresie planowanych zmian w opodatkowaniu przychodów (dochodów) z kapitałów pieniężnych oraz terminach ich wprowadzenia nie jest możliwe.

Szefów Kancelarii Sejmu i Senatu RP (XI.815.52.2023 z 4 stycznia 2024 r.) - w sprawie dostępności biur poselskich i senatorskich.

Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami realnej możliwości partycypacji w życiu publicznym jest od wielu lat przedmiotem działań Rzecznika Praw Obywatelskich. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie szczególnych potrzeb tej grupy osób było jednym z priorytetów Rzecznika w okresie poprzedzającym wybory parlamentarne. RPO przypomniał, iż realizacja konstytucyjnego prawa do wyboru swoich przedstawicieli do Sejmu i Senatu nie kończy się z chwilą oddania głosu na

karcie do głosowania. Kolejnym krokiem jest umożliwienie obywatelom, w tym osobom ze szczególnymi potrzebami, realnego dostępu do Posłanek i Posłów. Niezbędne wydaje się zatem zapewnienie dostępnej architektonicznie, informacyjno-komunikacyjnie oraz cyfrowo przestrzeni biur poselskich.

Rzecznik zapoznał się z listem otwartym, skierowanym do przewodniczących komitetów wyborczych partii, które brały udział w wyborach parlamentarnych w bieżącym roku. Autorzy listu, pod którym podpisali się przedstawiciele organizacji społecznych, nauki i samorządów, wskazywali na potrzebę zapewnienia dostępności biur poselskich i senatorskich. Również we wnioskach kierowanych do Biura RPO obywatele i przedstawiciele organizacji społecznych podnoszą problem dostępności biur poselskich i senatorskich, wskazując że osoby ze szczególnymi potrzebami to nie wyłącznie osoby z niepełnosprawnościami, ale również m.in. osoby starsze, kobiety w ciąży czy osoby po urazach, poruszające się przy pomocy kul. Jak wynika z informacji przekazywanych Rzecznikowi, dostosowanie wielu budynków, w których siedziby mają biura poselskie i senatorskie, wymagałoby przeprowadzenia kosztownych inwestycji, wymagających niekiedy gruntownej przebudowy. Wynika z tego, że konieczne jest zwrócenie uwagi na kwestie dostępności już na etapie poszukiwania odpowiedniego miejsca na stworzenie biura. Innymi barierami, na jakie natrafiają osoby ze szczególnymi potrzebami, jeśli chodzi o dostępność biur poselskich i senatorskich są m.in.: brak wind lub schody prowadzące na tzw. „wysoki parter”, gdzie windy się znajdują; zbyt strome podjazdy dla wózków; brak dostępu do usług tłumacza Polskiego Języka Migowego; publikowanie na stronach internetowych niedostępnych plików w formacie .pdf; toalety dla osób z niepełnosprawnościami zamknięte na klucz. W związku z powyższym, a także mając na względzie początek kadencji Parlamentu, Rzecznik uznał za niezbędne pochylenie się nad kwestią zapewnienia dostępności biur poselskich i senatorskich – miejsc, w których obywatele mogą spotkać się ze swoimi reprezentantami.

Obowiązek wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia potwierdza ratyfikowana przez Polskę Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. Wagę uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w podejmowaniu decyzji dotyczących społeczności podkreślił również Komitet ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych.

Podmiotami, które mają obowiązek zapewniania dostępności, na podstawie przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, są m.in. jednostki sektora finansów publicznych w rozumieniu art. 9 ustawy o finansach publicznych, inne państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby

prawne utworzone w celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym, niemające charakteru przemysłowego ani handlowego, jeśli inne jednostki sfery finansów publicznych lub państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot finansują je, zarządzają nimi bądź sprawują nad nimi nadzór. Podmiotami zobowiązanymi są również związki wyżej wskazanych podmiotów, a także przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe, jeśli na podstawie umowy zawartej z podmiotem publicznym realizują zadania finansowane z udziałem środków publicznych (w zakresie przewidzianym tą umową). Należy wobec tego wskazać, że ustawodawca obowiązek zapewnienia dostępności łączy z finansowaniem działalności danego podmiotu (choćby w części) ze środków publicznych.

Wydaje się wobec tego, że z uwagi na korzystanie ze środków publicznych oraz szczególną funkcję jaką pełnią biura poselskie i senatorskie, polegającą na obsłudze wykonywania pracy osoby wybranej w powszechnych wyborach do sprawowania mandatu posła albo senatora, a wobec tego – wykonywania władzy publicznej, należałoby uznać, że obowiązek zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami obejmuje również te podmioty. Rozumiejąc w pełni złożoność postulowanego przedsięwzięcia i dostrzegając, że w przypadkach biur, które funkcjonują od wielu lat w tych samych miejscach, w budynkach, które wybudowano na tyle dawno, że ich dostosowanie wiązałoby się z koniecznością poniesienia znacznych kosztów, RPO zaznaczył, że nawet w takich przypadkach bariery powinny być stopniowo i systematycznie usuwane, a cały proces stale monitorowany w celu osiągnięcia pełnej dostępności.

Rzecznik podkreślił również wagę działań edukacyjno-promocyjnych, zachęcających do zwiększania świadomości na temat dostępności i problemów, z którymi na co dzień mierzą się w tym zakresie osoby z niepełnosprawnościami. Jak wynika z doświadczeń RPO, istnienie barier wynika co do zasady z braku informacji i wiedzy technicznej niż ze świadomej woli uniemożliwiania osobom ze szczególnymi potrzebami dostępu do określonych miejsc lub usług.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o analizę problemu przedstawionego w niniejszym wystąpieniu, ustosunkowanie się do wskazanych kwestii oraz poinformowanie o planowanych działaniach, które zmierzać będą do poprawy dostępności biur poselskich dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Szef Kancelarii Senatu w piśmie z 22 stycznia 2024 r. poinformował, że w listopadzie 2023 r. wpłynął do Senatu apel „Biura poselskie i senatorskie dostępne dla wszystkich”, a w grudniu Stowarzyszenie Polski Instytut Spraw Niepełnosprawnych skierowało do Marszałka Senatu pismo w sprawie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do biur

senatorskich. Pani Marszałek i Pani Wicemarszałkini Senatu RP spotkały się z przedstawicielami sygnatariuszy wspomnianego apelu. Została też przygotowana, w porozumieniu z przedstawicielami Stowarzyszenia Polski Instytut Spraw Niepełnosprawnych, ankieta, której celem jest zbadanie aktualnego stanu dostępności biur senatorskich dla osób ze szczególnymi potrzebami. Została ona przesłana do biur senatorskich. Uzyskane odpowiedzi pozwolą m.in. ustalić, które oczekiwania dotyczące dostępności biur senatorskich można zrealizować niezwłocznie, w ramach ustalonego na ten rok budżetu, a które wymagają dłuższej perspektywy czasowej.

Szef Kancelarii Sejmu RP w piśmie z 29 lutego 2024 r. poinformował, że Kancelaria Sejmu jest świadoma istniejącego problemu oraz widzi potrzebę podjęcia działań w celu zwrócenia uwagi posłów na konieczność umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami rzeczywistej partycypacji w życiu publicznym. Niemniej jednak biura poselskie nie realizują zadań z zakresu administracji publicznej, a jedynie zadania zlecone przez posła. Wskazuje na to m.in. fakt zatrudniania przez posła pracowników we własnym imieniu na czas określony, nie dłuższy niż czas sprawowania mandatu. Biura poselskie nie są częścią Kancelarii Sejmu, która należy do administracji publicznej, jak również nie stanowią organów władzy i nie mają statusu urzędu, w przeciwieństwie do Kancelarii Sejmu. Z uwagi na powyższe, biura poselskie nie są zaliczane do kategorii podmiotów publicznych i nie znajdują do nich zastosowania przepisy ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Nie ma zatem formalnych ograniczeń/nakazów dotyczących standardów jakie muszą spełnić lokale wynajmowane na biura poselskie, w tym dotyczących dostępności lokali dla osób niepełnosprawnych. Mimo to, Szef Kancelarii zapewnił, że - mając na uwadze powagę spraw poruszonych w piśmie RPO - przekaże je do sejmowej Komisji Regulaminowej. Spraw Poselskich i Immunitetowych celem podjęcia ewentualnych działań umożliwiających rozwiązanie przekazanych przez Rzecznika kwestii.

Ministra Cyfryzacji (VII.7033.60.2022 z 4 stycznia 2024 r.) - w sprawie skutecznej walki z dezinformacją.

Rzecznik Praw Obywatelskich analizuje informacje dotyczące problematyki zapewnienia przestrzegania konstytucyjnej wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Dla ochrony tych konstytucyjnie chronionych wartości kluczowe znaczenie ma m.in. skuteczna walka z dezinformacją.

Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Komisję Europejską, za dezinformację uznaje się możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, tworzone, przedstawiane i rozpowszechniane w celu uzyskania korzyści gospodarczych lub

wprowadzenia w błąd opinii publicznej, które mogą wyrządzić szkodę publiczną. Jak wskazuje KE, dezinformacja ma na celu wprowadzanie podziałów poprzez zniekształcenie i zafałszowanie faktów, co prowadzi do dezorientacji i osłabienia zaufania do instytucji i ugruntowanych procesów politycznych. Dezinformacja podważa zaufanie do instytucji, mediów cyfrowych i tradycyjnych oraz szkodzi demokracjom przez utrudnianie obywatelom podejmowania świadomych decyzji. Dezinformacja i propaganda mogą stanowić również elementy wojny hybrydowej. Parlament Europejski podkreśla w związku z tym potrzebę zwiększenia świadomości poprzez komunikację instytucjonalną, badania prowadzone przez ośrodki analityczne.

RPO zwrócił uwagę, że punktem wyjścia do dyskusji o metodach i kompleksowym podejściu do przeciwdziałania dezinformacji powinna być Wspólna Deklaracja o Wolności Słowa i Fake News, Dezinformacji i Propagandzie opracowana w 2017 r. Jak wskazano w tym dokumencie, podmioty państwowe powinny zadbać o to, aby rozpowszechniały wiarygodne i godne zaufania informacje. KE w 2018 r. ogłosiła plan działania przeciwko dezinformacji. Dokument ten określił cztery obszary, które mają stanowić odpowiedź na problem dezinformacji. Po pierwsze, za konieczne uznano zwiększenie zdolności instytucji unijnych do wykrywania, analizowania i ujawniania dezinformacji. Kolejne kroki to wzmocnienie skoordynowanych i wspólnych reakcji na dezinformację, a także mobilizowanie sektora prywatnego do zwalczania dezinformacji. Tym działaniom towarzyszyć powinno również stałe podnoszenie świadomości oraz poprawa odporności społecznej na dezinformację. Konieczne jest podejmowanie pozytywnych działań przez państwa i kontynuowanie działań na rzecz zwalczania dezinformacji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o uwzględnienie przedstawionych kwestii w walce z dezinformacją.

Minister Cyfryzacji w piśmie z 7 marca 2024 r. zapewnił, że resort stale podejmuje działania mające na celu przeciwdziałanie dezinformacji oraz podnoszenie świadomości społecznej w tym obszarze, a realizowane projekty nie ograniczają się tylko do niwelowania skutków, ale przede wszystkim zmierzają do unieszkodliwienia niebezpiecznych treści. Powyższe cele realizuje Centrum Rozwoju Kompetencji Cyfrowych. Minister przedstawił RPO szczegółowy opis działań podjętych w ostatnich latach przez Ministerstwo, w tym kampanii informacyjnych dotyczących dezinformacji w przekazach medialnych. Ponadto, na stronie Ministerstwa Cyfryzacji oraz jednostek nadzorowanych, systematycznie publikowane są treści przeciwdziałające dezinformacji i fake newsom. Minister zadeklarował kontynuowanie działań na rzecz zwalczania dezinformacji.

Minister Edukacji (VII.7037.70.2023 z 8 stycznia 2024 r.) – w sprawie sposobu wskazywania rzeczoznawców do opiniowania podręczników.

W związku z zapowiedziami zmian w systemie oświaty, w szczególności dotyczących podstaw programowych, Rzecznik Praw Obywatelskich postanowił przypomnieć uwagi zawarte w wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji i Nauki z dnia 4 września 2023 r.

Powodem skierowania ww. wystąpienia były wnioski przedstawione w informacji Najwyższej Izby Kontroli na temat wyników kontroli - Dopuszczanie podręczników do użytku szkolnego. Jak informował NIK w lutym 2023 r., w ubiegłych latach dopuszczanie przez Ministra Edukacji i Nauki podręczników odbywało się zgodnie z przepisami, jednak sposób organizacji tego procesu nie zapewniał przejrzystości wyboru rzeczoznawców do opiniowania podręczników oraz stwarzał ryzyko wystąpienia konfliktu interesów. Główne zastrzeżenia NIK dotyczyły braku wewnętrznych procedur w MEiN, które określałyby zasady i kryteria wyboru rzeczoznawców oraz sposób dokumentowania czynności.

Szczególną uwagę RPO zwróciły wnioski z raportu zespołu powołanego w 2021 r. przez Ministra Edukacji i Nauki do oceny systemu dopuszczania podręczników. Zespół ten stwierdził, że potrzebne jest lepsze dostosowanie treści podręczników do celów ogólnych podstawy programowej, a także zwiększenie atrakcyjności podręczników. Zdaniem ekspertów, rzeczoznawcy powinni być dydaktykami, aby lepiej rozumieli wyzwania stojące przed nauczycielem i uczniem.

W odpowiedzi z dnia 26 września 2023 r. Minister Edukacji i Nauki wyjaśnił, że główne przesłanki, które brane są pod uwagę przy wyborze rzeczoznawców, to gotowość opiniowania podręcznika w danym terminie oraz uprzednie opiniowanie podręcznika z danej serii. Pierwszeństwo mają rzeczoznawcy, którzy nie sporządzali opinii w okresie minimum jednego roku. Inne kryteria to specjalizacja w danym zakresie zagadnień (na podstawie deklaracji rzeczoznawcy) oraz stopień naukowy.

Odnosząc się do obowiązku złożenia przez rzeczoznawcę oświadczenia, że nie zachodzą przesłanki wykluczające możliwość opiniowania przez niego podręcznika, Minister stwierdził, że przepisy tej ustawy nie nakładają na organ obowiązku weryfikowania takiego oświadczenia. Nie jest ono także składane pod rygorem odpowiedzialności karnej. Przyjmując oświadczenie rzeczoznawcy, organ zakłada jego prawdziwość. Nie ma bowiem narzędzi prawnych i faktycznych, przy pomocy których może sprawdzić złożone przez rzeczoznawców oświadczenia w zakresie pkt. 2 i 3 (małżeństwo, pokrewieństwo lub powinowactwo z podmiotem składającym wniosek o dopuszczenie podręcznika do użytku szkolnego, inne okoliczności budzące wątpliwości co do bezstronności). Brak jest również wytycznych do przyjęcia, co miałyby być źródłem wiarygodnych informacji na ten temat. Podręczniki

są w dalszym ciągu ważnym elementem organizacji kształcenia. Stanowią istotną pomoc przy realizacji przysługującego każdemu prawa do nauki, dlatego należy dbać o ich dostępność, atrakcyjność i zgodność z aktualną wiedzą. Uwagi te mają szczególne znaczenie w kontekście edukacji dzieci i młodzieży cudzoziemskich oraz przybywających z zagranicy, a także uczniów i uczennic ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dopuszczenie podręcznika do użytku w szkołach powinno być gwarancją jego wysokiej jakości pod względem merytorycznym, dydaktycznym, wychowawczym i językowym, a jednym z istotnych etapów na tej drodze jest opinia starannie dobranych rzeczoznawców.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w odniesieniu do rekomendacji NIK, w szczególności do potrzeby weryfikacji oświadczeń składanych przez rzeczoznawców.

**Przewodniczącej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
(VII.7034.1.2024 z 8 stycznia 2024 r.) - w sprawie pomocy materialnej dla doktorantów starego trybu.**

W związku z trwającymi pracami nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: „projekt ustawy”), a także mając na uwadze wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich wnioski doktorantów, którzy realizują studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020, dotyczące zasad ubiegania się przez nich o pomoc materialną, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na następujące kwestie.

Wraz z wejściem w życie ustawy o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw zmianie uległ art. 279 ust. 1 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: „PWPSWN”) w ten sposób, że wydłużono możliwość prowadzenia studiów doktoranckich na zasadach dotychczasowych do dnia 31 grudnia 2024 r. Wraz z tą nowelizacją nie uległa jednak zmianie część innych przepisów regulujących prawa doktorantów i sytuację uczelni wyższych. Tę niekonsekwencję dostrzegł projektodawca, który w projekcie ustawy o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, proponuje, aby do uczestników studiów doktoranckich w 2024 r. zastosować – oprócz nadal obowiązujących – także wybrane wcześniej obowiązujące w zakresie tych studiów przepisy, w szczególności mając na uwadze fakt, że część z nich utraciła moc z dniem 31 grudnia 2023 r. Niestety zaproponowane zmiany jedynie częściowo wychodzą naprzeciw dostrzeżonemu problemowi.

W szczególności zaś projektodawca nie przewidział „przedłużenia” stosowania dotychczasowych przepisów, na mocy których: uczelnie wyższe

otrzymywały dotacje na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych i finansowanie zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich; instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze lub międzynarodowe instytuty naukowe otrzymywały środki finansowe na stypendia socjalne, stypendia dla osób niepełnosprawnych, zapomogi oraz stypendia rektora dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020; w ramach środków finansowych, przeznaczanych na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego, uwzględniało się środki na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, którzy rozpoczęli te studia przed rokiem akademickim 2019/2020; w ramach środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: „PSWN”), uwzględniało się środki finansowe na świadczenia stypendialne (tj. stypendium socjalne, stypendium dla osób niepełnosprawnych, zapomogę, stypendium rektora) dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020; do podziału środków finansowych przeznaczonych na finansowanie świadczeń stypendialnych (tj. stypendium socjalne, stypendium dla osób niepełnosprawnych, zapomogę, stypendium rektora) dla instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutów badawczych lub międzynarodowych instytutów naukowych stosowało się odpowiednio sposób określony w przepisach wydanych na podstawie art. 402 pkt 3 PSWN; w algorytmach podziału środków finansowych oraz przy podziale dotacji na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych i finansowanie zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich, uwzględniało się wskaźniki kosztochłonności studiów doktoranckich dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 ustalone na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 96 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym; w algorytmach podziału środków finansowych, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 4 PSWN, uwzględniało się liczbę doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020; do dnia 31 grudnia 2023 r. istniały fundusze stypendialne powstałe z funduszy pomocy materialnej dla doktorantów utworzonych w instytutach naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutach badawczych oraz międzynarodowych instytutach naukowych; regulaminy świadczeń dla studentów stosowało się odpowiednio do doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020; doktorantom, którzy rozpoczęli stacjonarne studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020, przysługiwała możliwość ubiegania się o zwiększenie stypendium doktoranckiego, zaś

regulaminy określające zasady uzyskiwania tego stypendium przyjęte przed dniem wejścia w życie PSWN zachowywały moc.

Niewprowadzenie zmian prawnych, pozwalających na dalsze stosowanie wskazanych wyżej przepisów, może mieć negatywne skutki z perspektywy doktorantów, w szczególności w zakresie możliwości ubiegania się przez nich o pomoc finansową. Co prawda, projektodawca w uzasadnieniu zmian prawnych wskazał, że „zostanie zachowana możliwość przyznawania doktorantom kontynuowanych studiów doktoranckich świadczeń finansowych”, jednocześnie jednak zastrzegł, że „[z]abezpieczenie finansowania tych świadczeń będzie jednak pochodziło ze środków podmiotów prowadzących studia doktoranckie”. Mając zaś na względzie istotne zmiany dotyczące finansowania uczelni wyższych, które nastąpiły w związku z nieprzedłużeniem stosowania podanych wyżej przepisów do końca 2024 r., w praktyce zapewnienie finansowania tych świadczeń przez uczelnie może być niemożliwe.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącej z prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych wychodzących naprzeciw dostrzeżonemu problemowi.

**Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej (VII.511.8.2017 z 8 stycznia 2024 r.)
- w sprawie zwrotu kosztów ustanowienia obrońcy lekarzowi lub
lekarzowi dentyście prawomocnie uniewinnionemu w postępowaniu
dyscyplinarnym.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski wskazujące na istnienie ugruntowanej praktyki orzeczniczej organów samorządu zawodowego lekarzy, które przyjmują, że lekarzowi prawomocnie uniewinnionemu w sprawie z zakresu odpowiedzialności zawodowej nie należy się zwrot kosztów ustanowienia jednego obrońcy z wyboru.

W ocenie Rzecznika wykładnia przyjmowana przez lekarskie sądy dyscyplinarne jest nie do pogodzenia z konstytucyjnymi standardami, a w szczególności z prawem do obrony wyrażonym w art. 42 ust. 2 Konstytucji, przepisami ustawy o izbach lekarskich (dalej jako: „ustawa o izbach lekarskich” lub „u.i.l.”), jak również z orzecznictwem sądowym i trybunalskim we wskazanym zakresie. W związku z powyższym RPO wskazał na argumenty przemawiające za zmianą powyższej praktyki, tak aby lekarz, który został uniewinniony w wyniku przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego mógł wystąpić o zwrot kosztów ustanowienia jednego obrońcy w sprawie.

Po pierwsze, wskazana wyżej wykładnia pomija jednoznaczną treść przepisów ustawy o izbach lekarskich, która w art. 89 ust. 4 zdanie 3 u.i.l. stanowi, że: „W razie uniewinnienia obwinionego lub umorzenia postępowania koszty postępowania ponosi Skarb Państwa”. Z przepisu tego

wprost wynika, że koszty postępowania w razie uniewinnienia lekarza ponosi Skarb Państwa. Pojęcie „kosztów postępowania” nie zostało wprawdzie zdefiniowane w ustawie o izbach lekarskich, jednakże w ocenie RPO odnosi się ono również do kosztów postępowania przed sądami lekarskimi, co wynika m.in. z art. 55 u.i.l. Powyższy przepis wskazuje, że częścią postępowania w sprawie z zakresu odpowiedzialności lekarzy jest postępowanie przed sądem lekarskim. Zasadność wskazanej wykładni potwierdza fakt, że izby lekarskie corocznie otrzymują środki finansowe na realizację zadań związanych z czynnościami przejętymi od administracji publicznej. Sposób ustalania kosztów i tryb przekazywania izbom lekarskim środków finansowych został określony w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 6 grudnia 2018 r. w sprawie przekazywania izbom lekarskim środków finansowych na pokrycie kosztów czynności wykonywanych przez izby lekarskie. Stosownie do § 2 tego rozporządzenia wysokość tych środków jest ustalana m.in. w oparciu o liczbę zakończonych postępowań prowadzonych przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej oraz przez sąd lekarski. Z powyższego wynika, że powierzając samorządowi zawodowemu lekarzy zadania przejęte od administracji państwowej, ustawodawca zagwarantował również mechanizm ich finansowania, czego wyrazem są dotacje corocznie przekazywane izbom lekarskim z budżetu państwa w ramach części będącej w dyspozycji Ministra Zdrowia.

Po drugie, wykładnia przyjmowana przez lekarskie sądy dyscyplinarne pomija odesłanie zawarte w art. 112 pkt 1 u.i.l. do art. 626-641 ustawy - Kodeks postępowania karnego (dalej jako: „k.p.k.”). Brzmi ono: „W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej stosuje się odpowiednio przepisy: [...] ustawy - Kodeks postępowania karnego; nie stosuje się przepisów o oskarżycielu prywatnym, powodzie cywilnym, przedstawicielu społecznym, o postępowaniu przygotowawczym oraz środkach przymusu, z wyjątkiem przepisów o karze pieniężnej”. Jak wynika z tego odesłania, przepisy Działu XIV k.p.k. nie zostały wyłączone z odpowiedniego stosowania w postępowaniu z zakresu odpowiedzialności zawodowej lekarzy. Oznacza to, że do postępowania w sprawach z zakresu odpowiedzialności zawodowej - mutatis mutandis - należy stosować regulacje zawarte m.in. w art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. oraz art. 632 pkt 2 k.p.k., które przewidują obligatoryjny zwrot kosztów ustanowienia jednego obrońcy w przypadku uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania. Skoro więc Kodeks postępowania karnego wprost stanowi, iż do kosztów procesu należą koszty sądowe oraz uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika, zaś art. 112 u.i.l. w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej nakazuje stosować odpowiednio przepisy

Kodeksu postępowania karnego, w tym przepisy dotyczące kosztów procesu, to utrwalona praktyka sądów lekarskich polegająca na przyjmowaniu, iż „pominięcie kwestii zwrotu kosztów stronom postępowania w ustawie o izbach było celowym działaniem ustawodawcy, który w ten sposób wykluczył możliwość dochodzenia takich kosztów” jest niezgodna z prawem i narusza interesy lekarza występującego jako strona postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej.

Po trzecie, za przyjęciem wykładni, zgodnie z którą lekarzowi prawomocnie uniewinnionemu w sprawie z zakresu odpowiedzialności zawodowej należy się zwrot kosztów ustanowienia jednego obrońcy w sprawie przemawiają wnioski płynące z orzecznictwa Sądu Najwyższego. W uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2016 r. wskazano, iż: „Wydatki związane z oskarżeniem, o których mowa w art. 630 k.p.k. to także wydatki poniesione przez oskarżonego w związku z ustanowieniem w sprawie jednego obrońcy z wyboru. W wypadku częściowego uniewinnienia oskarżonego lub częściowego umorzenia prowadzonego przeciwko niemu postępowania może on zatem domagać się od Skarbu Państwa w tej części zwrotu tych kosztów”. Ponadto, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że analizując zagadnienie zwrotu kosztów nie można pomijać art. 632 pkt 2 k.p.k., który: „określa zasadę ponoszenia kosztów procesu (a więc kosztów, o których mowa w art. 616 k.p.k.) w wypadku uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania. W obecnej postaci przepis ten nakazuje poniesienie kosztów procesu przez Skarb Państwa w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania w sprawach z oskarżenia publicznego, „z wyjątkiem należności z tytułu udziału adwokata lub radcy prawnego w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego, oskarżyciela posiłkowego albo innej osoby (...). Zatem a contrario, w pozostałych wypadkach zasada zwrotu kosztów procesu obejmuje także zwrot wydatków poniesionych przez oskarżonego z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy”.

Biorąc pod uwagę, że oskarżony jest w postępowaniu stroną słabszą, a wybór obrońcy przyczynia się do wyrównania szans procesowych, uznać trzeba, iż osoba uniewinniona powinna otrzymywać całościowy zwrot poniesionych kosztów postępowania, w tym kosztów obrony. RPO przypomniał także, że art. 42 ust. 2 Konstytucji stanowi, że każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o podjęcie odpowiednich działań mających na celu zapewnienie skutecznej ochrony praw człowieka w stosunku do lekarzy.

Minister Zdrowia (WZF.7040.6.2023 z 11 stycznia 2024 r.) - w sprawie dyskryminacji pracowników w zakresie konieczności ponoszenia składek zdrowotnych od przyznawanych im nagród uznaniowych oraz nagrody rocznej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Przewodniczący Krajowej Sekcji Administracji Skarbowej NSZZ „Solidarność” z prośbą o interwencję w sprawie nierównego traktowania członków korpusu służby cywilnej w Krajowej Administracji Skarbowej w związku koniecznością ponoszenia składek zdrowotnych od przyznawanych im nagród uznaniowych oraz nagrody rocznej w porównaniu z funkcjonariuszami Służby Celno-Skarbowej.

W niniejszej sprawie RPO wystąpił do Minister Finansów. Z otrzymanych wyjaśnień wynika, że podnoszony problem ma charakter systemowy i dotyczy on w rzeczywistości nie tylko pracowników realizujących obowiązki służbowe w ramach Krajowej Administracji Skarbowej, lecz ogółu pracowników – członków korpusu służby cywilnej, w tym także pracowników zatrudnionych np. w resorcie spraw wewnętrznych i administracji, obrony narodowej, czy sprawiedliwości. W resortach oprócz funkcjonariuszy zatrudnieni są również pracownicy. W tej sytuacji należy uznać, że sprawa ma szerszy wymiar i z uwagi na powyższe nie jest zasadne zawężanie tego problemu do jednej kategorii pracowników – tj. członków korpusu służby cywilnej realizujących obowiązki służbowe w ramach Krajowej Administracji Skarbowej.

Z tych też względów, w przypadku podjęcia dalszych działań w niniejszej sprawie, pracownicy wszystkich resortów powinni być potraktowani w ten sam sposób. Zdaniem Minister Finansów istota przedstawionego problemu sprowadza się do brzmienia art. 81 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej ze środków publicznych, a załatwienie sprawy nie jest możliwe bez podjęcia określonych działań legislacyjnych mających na celu opracowanie stosownych zmian w tej ustawie.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister Zdrowia z prośbą o zbadanie przedstawionego zagadnienia i wyrażenie stanowiska w zakresie naruszenia zasady równości, jak również możliwości nowelizacji obowiązujących przepisów prawa.

Minister Zdrowia w piśmie z 21 lutego 2024 r. wyjaśniła, iż wskazana w piśmie Rady Krajowej różnica w ustalaniu podstawy wymiaru składki zdrowotnej, zachodząca pomiędzy pracownikami administracji skarbowej a funkcjonariuszami Służby Celno-Skarbowej, wynika z przepisów obowiązującego prawa i związana jest z regulacją o charakterze systemowym, która została zawarta w art. 81 ust. 3 u.ś.o.z. Ewentualne zniesienie tej różnicy wymagałoby zmiany legislacyjnej. Ocena merytoryczna, czy taka zmiana prawa byłaby właściwa, wymaga konsultacji międzyresortowych z ministerstwami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie

i uregulowanie wyżej wskazanych grup służb mundurowych. Dopiero po ustaleniu w ujęciu pragmatycznym i aksjologicznym zasadności obowiązywania ww. normy szczególnej możliwe będzie ustosunkowanie się do twierdzenia, że obecne rozwiązanie ma charakter dyskryminacyjny, i ewentualne zaproponowanie zmiany normatywnej. Po przeprowadzeniu niezbędnych konsultacji międzyresortowych Minister przekaze Rzecznikowi ich wynik oraz płynące z nich wnioski merytoryczne.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.206.2023 z 12 stycznia 2024 r.) - w sprawie organizacji szkoleń policjantów w systemie stacjonarnym.

W trakcie analizy wniosku słuchacza jednej ze szkół policyjnych ujawnił się problem organizacji szkoleń policjantów w systemie stacjonarnym. Ponieważ w jego trakcie słuchacze poddawani są szczególnej dyscyplinie, Rzecznik Praw Obywatelskich powziął wątpliwości w tym zakresie, związane z regulaminami poszczególnych szkół policyjnych. Zgodnie z definicją Wielkiego Słownika Języka Polskiego termin „skoszarować” oznacza umieścić w jednym miejscu, będącym tymczasowym mieszkaniem, grupę osób wykonujących wspólnie przez pewien czas jakiegoś rodzaju pracę (służbę) albo odbywających jakieś szkolenie. Z pojęciem tym wiąże się także konieczność poddania takich osób szczególnej koszarowej dyscyplinie. W takim kontekście skoszarowanie rozumiane jest w pragmatykach służbowych funkcjonariuszy służb mundurowych.

Jako cechy istotne organizacji służby pełnionej w systemie skoszarowanym wskazać należy, w szczególności: pełnienie służby przez całą dobę w określonym przedziale czasu; wyznaczenie miejsca zakwaterowania i ograniczone możliwości przebywania poza miejscem zakwaterowania; dzienny rozkład toku służby; służby wewnętrzne (ochrona miejsca skoszarowania); konieczność zapewnienia bezpłatnego wyżywienia w naturze.

Ustawa o Policji posługuje się pojęciem „skoszarowania” w kontekście służby kandydackiej oraz w zakresie szkolenia lub doskonalenia zawodowego w sytuacjach nadzwyczajnych wymagających ochrony bezpieczeństwa policjantów (w tym w stanach zagrożenia epidemicznego, epidemii lub klęski żywiołowej). Innymi słowy, na gruncie ustawy, szkolenia w systemie skoszarowanym w Policji mogą odbywać jedynie osoby realizujące w Policji powszechny obowiązek obrony, albo funkcjonariusze odbywający szkolenie/doskonalenie zawodowe w nadzwyczajnych (kwalifikowanych) okolicznościach jak np. w stanie klęski żywiołowej. Z powyższego wynika, że policjanci odbywający szkolenie/doskonalenie zawodowe w zwykłych (codziennych) okolicznościach nie mogą realizować szkolenia w systemie skoszarowanym. Rozporządzenie Ministra Spraw

Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 listopada 2023 r. w sprawie szkoleń zawodowych i doskonalenia zawodowego w Policji w § 5 ust. 1 wskazuje, że szkolenia prowadzi się w systemie stacjonarnym, który polega na realizacji zajęć dydaktycznych z bezpośrednim udziałem nauczycieli policyjnych i słuchaczy, w systemie zdalnym, względnie w systemie indywidualnego toku nauczania. Wspólnym mianownikiem łączącym pragmatyki służbowe funkcjonariuszy w odniesieniu do służby pełnionej w systemie skoszarowanym jest szkolenie zawodowe.

Wątpliwość, która ujawniła się na gruncie prowadzonej w Biurze RPO sprawy, dotyczy sytuacji, w której wobec policjantów odbywających szkolenie w systemie stacjonarnym mają zastosowanie rygory, które co do zasady powinny obowiązywać funkcjonariuszy odbywających szkolenie w systemie skoszarowanym. Analiza regulaminów poszczególnych szkół policyjnych prowadzi do wniosku, że regulacje wewnętrzne nakładają na słuchaczy obowiązek uzyskiwania zezwolenia na opuszczenie terenu Szkoły w czasie wolnym, przy czym zakres tej zgody pozostawiony został woli przełożonego. W niektórych przypadkach jest on nieograniczony, w innych został uzależniony od realizacji obowiązków określonych w regulaminie szkoły.

Biorąc pod uwagę przedstawione na wstępie cechy istotne służby pełnionej w systemie skoszarowanym, w tym, w szczególności, najdalej ingerujący w prawa i wolności funkcjonariuszy zakaz opuszczania terenu Szkoły w czasie wolnym od zajęć, Rzecznik powziął wątpliwości, czy szkolenie w systemie stacjonarnym nie jest w istocie szkoleniem pełnionym w systemie skoszarowanym. O ograniczeniu wolności osobistej policjanta w tym wypadku przesądza wymóg (konieczność) uzyskania zgody przełożonego na opuszczenie terenu szkoły policyjnej w czasie wolnym. Nie kwestionując potrzeby takiego ograniczenia, RPO zauważył, że zgodnie ze standardami wynikającymi z Konstytucji podstawą do jego wprowadzenia nie może być akt prawa wewnętrznego. Oceniając dopuszczalność takiego rozwiązania z punktu widzenia standardów konstytucyjnych wskazać trzeba, że przepisy regulaminów szkół policyjnych wymagające od słuchacza uzyskania zgody przełożonego na opuszczenie terenu szkoły mogą ograniczać prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego oraz decydowania o swoim życiu osobistym.

Rzecznik ma świadomość, że stosunek służbowy policjanta powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby. Nie jest to mianowanie w rozumieniu Kodeksu pracy. Między stosunkami prawnymi powstałymi na skutek mianowania na podstawie każdego z tych aktów prawnych istnieją zasadnicze różnice. W stosunku służbowym policjanta występuje znaczne nasilenie elementów władczych, których brak w stosunku pracy. Policjanci podlegają zarządzeniom i rozkazom służbowym

przełożonych, mogącym kształtować i zmieniać bez ich zgody treść istotnych elementów stosunku służbowego (np. stanowisko, uposażenie, miejsce i czas pracy, zakres podporządkowania, dyspozycyjności). Te elementy w stosunku pracy mogą być modyfikowane tylko z uwzględnieniem woli stron, a więc zasady równości podmiotów (pracownika i pracodawcy). Dlatego też stosunki służbowe funkcjonariuszy Policji mają charakter administracyjnoprawny. Specyfika stosunku służbowego nie pozwala jednak na ograniczenia wolności osobistej policjanta w czasie wolnym, kiedy nie pełni on służby. Czas służby policjanta określony został w art. 33 ustawy o Policji. Na poziomie konstytucyjnym określenie maksymalnego dobowego i średniotygodniowego czasu pracy (służby), ale także minimalnych okresów wypoczynków dobowych i tygodniowych powinno zostać uczynione w ustawie (art. 66 ust. 2 Konstytucji).

Podsumowując, służba w systemie skoszarowanym ze swej istoty stanowi ograniczenie szeroko rozumianej wolności osobistej, dlatego ustawodawca ograniczył możliwość stosowania tego ograniczenia do służby kandydackiej, która stanowi realizację powszechnego obowiązku obrony, zaś możliwość ograniczenia wolności osobistej w czasie stanu klęski żywiołowej jest dodatkowo wzmocniona treścią art. 233 ust. 3 Konstytucji. Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że realizacja szeroko rozumianego szkolenia policyjnego w formie stacjonarnej de facto zawiera w sobie ograniczenie wolności osobistej policjantów właściwe dla szkolenia realizowanego w systemie skoszarowanym.

Dlatego też Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu.

Sekretarz Stanu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 16 lutego 2024 r. wyjaśnił, iż pełnienie służby w systemie skoszarowanym przez słuchaczy w jednostkach szkoleniowych nie jest tożsame z systemem stacjonarnym. System skoszarowany jest bowiem pojęciem szerszym, odnoszącym się do zwiększonego reżimu zdyscyplinowania i podporządkowania z uwagi na zaistnienie okoliczności określonych w przepisach. Natomiast system stacjonarny odnosi się do pełnienia służby przez słuchaczy na terenie jednostki szkoleniowej w ramach prowadzonego szkolenia w miejscu zakwaterowania. Nie oznacza to jednak, że policjanci odbywający szkolenie tylko w systemie stacjonarnym są zwolnieni z jakiegokolwiek obowiązku dyspozycyjności i zdyscyplinowania. Obowiązują ich regulamin pobytu w jednostce szkoleniowej oraz rozkład dnia ustalony w tejże jednostce. Przyjęcie takich rozwiązań zapewnia bowiem przede wszystkim właściwe i optymalne funkcjonowanie jednostek szkoleniowych, które z uwagi na swój charakter i wielkość wymagają szczególnej dyscypliny i podporządkowania. W tym stanie rzeczy konieczność określenia w programach szkolenia czy regulaminach

rozwiązań wymagających zwiększonej dyspozycyjności policjanta oraz podporządkowania szczególnej dyscyplinie służbowej obowiązującej w danej jednostce organizacyjnej Policji, z uwagi na fakt przebywania na jej terenie i korzystania z jej obiektów oraz infrastruktury, jako składników ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, nie powinno być postrzegane w kategoriach łamania prawa swobód obywatelskich. Niezależnie od powyższego, Komenda Główna Policji zadeklarowała dokonanie szczegółowej analizy zapisów aktów wewnętrznych obowiązujących w poszczególnych jednostkach szkoleniowych, w kontekście różnic zawartych w regulaminach tych jednostek.

Minister Zdrowia (VII.7014.12.2023 z 18 stycznia 2024 r.) - w sprawie przedłużenia prawa do świadczenia usług psychologicznych dla psychologów z Ukrainy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo organizacji i instytucji działających na rzecz praw człowieka, zawierające prośbę o interwencję w sprawie przedłużenia prawa do świadczenia usług psychologicznych dla psychologów z Ukrainy bez konieczności nostryfikacji dyplomu.

Zgodnie z art. 64a ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, od dnia 24 lutego 2022 r., przez okres 18 miesięcy, obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie pobytu zgodnego z obowiązującymi przepisami, w przypadkach, o których mowa w art. 22 ust. 1, posiadający uzyskany w Ukrainie dyplom: jednolitych studiów na kierunku psychologia albo dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku psychologia i drugiego stopnia na kierunku psychologia, zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego specjalisty na kierunku psychologia albo magistra na kierunku psychologia, może świadczyć usługi psychologiczne obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym może udzielać świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień. Uprawnienia wynikające z wyżej wymienionej ustawy wygasły w dniu 24 sierpnia 2023 r.

W przeszłości ustawodawca podejmował działania zmierzające do wydłużenia możliwości świadczenia usług psychologicznych przez obywateli Ukrainy bez konieczności nostryfikacji dyplomu. Niestety, nie doprowadziły one do nowelizacji ustawy. Rzecznik interweniował w niniejszej sprawie m.in. u Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy, który w odpowiedzi na wystąpienie RPO wskazał, że Ministerstwo Zdrowia dostrzega zasadność przedłużenia okresu funkcjonowania przepisów art. 64a ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, a także zapewnił, że odpowiednie rozwiązania

legislacyjne zostaną przygotowane przy ewentualnej nowelizacji przedmiotowej ustawy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych wychodzących naprzeciw dostrzeżonemu problemowi.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 7 lutego 2024 r. poinformował, że dnia 2 lutego 2024 r. resort zgłosił propozycję do projektu ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Ministerstwem wiodącym dla tego projektu jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ministerstwo Zdrowia zaproponowało zmianę art. 64a ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa poprzez przywrócenie możliwości, do dnia 31 grudnia 2025 r., świadczenia usług psychologicznych obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym udzielania świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień przez osoby posiadające uzyskany w Ukrainie dyplom: jednolitych studiów na kierunku psychologia albo ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku psychologia i drugiego stopnia na kierunku psychologia – zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego specjalisty na kierunku psychologia albo magistra na kierunku psychologia.

Ministra Rozwoju i Technologii (V.7203.30.2020 z 18 stycznia 2024 r.) - w sprawie problemu zanieczyszczenia środowiska światłem.

Zanieczyszczenie świetlne jest zjawiskiem coraz silniej dostrzeganym przez obywateli, środki masowego przekazu i specjalistów, tak z zakresu ochrony środowiska, jak i ochrony zdrowia. Nadmierna emisja sztucznego światła w przestrzeni publicznej wpływa nie tylko degradująco na obraz nocnego nieba, faunę i florę miast i wsi, ale przede wszystkim powoduje dyskomfort u ludzi i realne dolegliwości zdrowotne. Jedną z nich jest bezsenność, będąca wynikiem zaburzenia naturalnego rytmu snu i czuwania u człowieka a długofalowo skutkująca powstawaniem wielu chorób, w tym np. nowotworowych.

W przedmiocie braku kompleksowej regulacji dotyczącej oświetlenia zewnętrznego, w ciągu ostatnich dwóch lat Rzecznik Praw Obywatelskich korespondował z Minister Klimatu i Środowiska, Ministrem Zdrowia, Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym. RPO wskazywał, że przepisy zawarte w rozporządzeniach techniczno – budowlanych nie są tu niestety wystarczające. Z uzyskanych odpowiedzi przedstawicieli ww. organów wynikało, że problem zanieczyszczenia świetlnego jest zidentyfikowany, lecz wobec braku stosownych przepisów szczególnych obecnie nie ma możliwości jego

rozwiązania. Dotychczas nie zostały również zainicjowane prace legislacyjne mające na celu zmianę tego stanu rzeczy.

Jak wynika z opracowań naukowych, negatywny dla środowiska i zdrowia człowieka wpływ zanieczyszczenia świetlnego został zidentyfikowany wraz z rozpowszechnieniem energooszczędnych źródeł światła sztucznego, takich jak np. elektroluminescencyjne diody LED, emitujące fale o długości porównywalnej ze środowiskowym sygnałem fazy jasnej (fazy dnia w dobowym cyklu światło-ciemność), pobudzającym organizm do aktywności. Problem stanowi przede wszystkim światło emitowane przez niebieskie diody LED. Oświetlenie LED-owe posiada też oczywiste zalety – jest energooszczędne, a jako ostrzejsze od „tradycyjnych” źródeł światła może przyczyniać się do zwiększenia bezpieczeństwa na oświetlanych obszarach. Ta druga cecha sprawia jednak równocześnie, że mieszkańcy danego obszaru mogą odczuwać obecność sztucznego światła w stopniu nadmiernym, wpływającym negatywnie na ich dobrostan fizyczny i psychiczny. Z uwagi na swoją moc, oświetlenie LED-owe rozprasza się na znacznie większym obszarze niż ten „docelowo” oświetlany, docierając także do mieszkań. W ten sposób poprawa bezpieczeństwa (np. drogowego), może odbywać się kosztem bezpieczeństwa zdrowotnego.

Ponieważ polskie prawo na dzień dzisiejszy nie przewiduje kompleksowej regulacji określającej dopuszczalne natężenie oświetlenia zewnętrznego, jak i rodzaju tego oświetlenia, jego spozycjonowania, kąta nachylenia opraw oświetleniowych oraz barwy – również w zakresie stosowania oświetlenia LEDowego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wskazanie, czy w planach legislacyjnych Ministerstwa mieści się podjęcie prac nad regulacją mającą na celu ograniczenie zjawiska zanieczyszczenia świetlnego, a w tym – zabezpieczenie obywateli przed potencjalną szkodliwością oświetlenia LED-owego.

Minister Rozwoju i Technologii w piśmie z 20 lutego 2024 r. poinformował, że z uwagi na swój charakter, kwestie dotyczące regulacji mających na celu ograniczenie zjawiska zanieczyszczenia świetlnego, a w tym – zabezpieczenie obywateli przed potencjalną szkodliwością oświetlenia LED-owego nie stanowią zmian o charakterze deregulacyjnym, które Ministerstwo planuje podjąć m.in. w tym roku. Jednocześnie wyjaśnił, że 9. edycja naboru wniosków o dofinansowanie, zorganizowana pod nazwą „Rozświetlamy Polskę” rozpoczęła się 28 sierpnia 2023 r. i trwała do 18 września 2023 r. do godziny 17:00. Z regulaminu 9. edycji Programu wynika, że instalowane oprawy oświetleniowe musiały gwarantować możliwość zdalnego sterowania bez dodatkowej modyfikacji oprawy i jednocześnie posiadać łącznie certyfikaty: ENEC, ENEC+, ZD4i. Biorąc pod uwagę fakt, że ani MRiT ani BGK nie uczestniczyły w ocenie wniosków o dofinansowanie,

MRiT nie jest w stanie ocenić, czy wskazane przez Rzecznika kryteria były brane pod uwagę.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.1292.2015 z 22 stycznia 2024 r.) - w sprawie praktyki stosowania oraz przedłużania przez sądy tymczasowego aresztowania.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od dawna pozostaje praktyka stosowania oraz przedłużania przez sądy najbardziej dolegliwego środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie. Jak wynika z przygotowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka raportu „Tymczasowe aresztowanie – (nie)tymczasowy problem. Analiza aktualnej praktyki stosowania tymczasowego aresztowania”, a także z badań aktowych przeprowadzonych w Biurze Rzecznika, przewlekłość stosowania tymczasowego aresztowania wciąż jest problemem systemowym w Polsce.

Wskazując na nieprawidłowości związane z ustawowym unormowaniem kryteriów stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania i określenia maksymalnego czasu jego trwania, RPO złożył wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 258 § 2 i art. 263 § 7 Kodeksu postępowania karnego, które zakończyło się wydaniem wyroku z dnia 10 lipca 2019 r. (sygn. akt K 3/16). Należy podkreślić, że już w wyroku z 20 listopada 2012 r. (sygn. akt SK 3/12) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że „art. 263 § 7 Kodeksu postępowania karnego (...) w zakresie, w jakim nie określa jednoznacznie przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku w sprawie, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji”. Jak wynika z sentencji i jej uzasadnienia, wyrok dotyczył pominięcia w zaskarżonym przepisie treści niezbędnych dla zachowania konstytucyjnego standardu. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu stwierdził, że orzeczenie nakłada na ustawodawcę „obowiązek dokonania takich zmian w prawie, które uwzględniać będą zarówno złożone przyczyny przedłużającego się postępowania karnego i w jego konsekwencji tymczasowego aresztowania, jak i realną potrzebę zapewnienia ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji”.

Nie ulega wątpliwości, że pomimo, iż od opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 20 listopada 2012 r. upłynęło 10 lat, ustawodawca nie wywiązał się z nałożonego nań obowiązku. Treść kwestionowanego przepisu nie uległa żadnej zmianie, a praktyka jego stosowania – mimo powszechnie obowiązującej mocy wyroku – nie tylko nie została ograniczona zgodnie z kierunkiem wskazanym przez Trybunał, ale wręcz staje się coraz bardziej punitywne, już choćby ze względu na

podwyższanie przez ustawodawcę zagrożenia karą pozbawienia wolności za poszczególne przestępstwa.

Problem ten nabiera szczególnego wyrazu w kontekście uchwalonej przez Sejm w dniu 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Przepis art. 263 § 7 k.p.k. nie został znowelizowany i nadal nie określa jednoznacznych przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania pozwalających przewidzieć maksymalne granice czasowe stosowania tego środka zapobiegawczego po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji.

Dodatkowo Rzecznik wskazał na stanowisko Komitetu ONZ Przeciwno Torturom (CAT) wyrażone w dniu 9 sierpnia 2019 r. w uwagach końcowych (concluding observations) dotyczących siódmego sprawozdania Polski z realizacji Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Komitet niepokoi zakres stosowania i trwania tymczasowego aresztowania oraz to, że Kodeks postępowania karnego nie przewiduje maksymalnego terminu stosowania tymczasowego aresztowania. Komitet uważa, że Państwo Polskie powinno zagwarantować, że tymczasowe aresztowanie będzie stosowane wyjątkowo, jako środek ostateczny i ograniczony czasowo, a także ustanowić maksymalny termin przewidziany prawem, który byłby kontrolowany przez sąd prawa. Polska powinna również podjąć kroki celem powstrzymania praktyki przedłużania tymczasowego aresztowania, w szczególności sześciomiesięcznych przedłużeń po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji, na co pozwala Kodeks postępowania karnego. Państwo powinno zagwarantować, że przedłużenia nie będą stosowane arbitralnie, a aresztowani będą oddzieleni od skazanych. Polska powinna rozważyć zamianę tymczasowego aresztowania na wolnościowe środki zapobiegawcze, w szczególności w przypadku zagrożenia karą pozbawienia wolności do dwóch lat i wziąć pod uwagę alternatywne rozwiązania do tymczasowego aresztowania zgodnie z Regułami dotyczącymi Standardów Minimalnych ONZ dla Środków Wolnościowych (tzw. Reguły Tokio)

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 29 lutego 2024 r. poinformował, że postulaty legislacyjne RPO dotyczące stosowania oraz przedłużania przez sądy najbardziej dolegliwego środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie zostaną rozpatrzone w toku prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości prac legislacyjnych zmierzających do nowelizacji Kodeksu postępowania karnego. Powyższe wynika z faktu, że resort sprawiedliwości dostrzega konieczność zmian w przedmiotowym zakresie. Znane są bowiem liczne raporty i opracowania

wskazujące na próby nadużywania tego środka zapobiegawczego. Sekretarz Stanu podkreślił, że już teraz w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace koncepcyjne w zakresie zmian dotyczących tymczasowego aresztowania.

Ministra Finansów (V.511.128.2020 z 29 stycznia 2024 r.) – w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmian w Ordynacji podatkowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na szereg nierozwiązanych problemów o charakterze generalnym, które wymagają zmiany ustawy o ordynacji podatkowej.

Pierwszy z nich dotyczy instrumentalnego wszczynania postępowań karnych skarbowych w celu przerwania biegu przedawnienia zobowiązania podatkowego. Wielokrotne apele legislacyjne kierowane przez Rzecznika do Ministra Finansów nie odniosły skutku.

Podobny problem dotyczy art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej, który stanowi, że nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem skarbowym, jednakże po upływie terminu przedawnienia zobowiązania te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu. Regulacja ta jest niekonstytucyjna. W konsekwencji obywatele zmuszeni są do kierowania spraw przed sądy administracyjne, które w oparciu o koncepcję tzw. oczywistej niekonstytucyjności odmawiają zastosowania art. 70 § 8 ordynacji podatkowej.

Kolejną sprawą wymagającą interwencji ustawodawczej jest ograniczony dostęp Rzecznika Praw Obywatelskich do akt stanowiących tajemnicę skarbową. Na przestrzeni ostatnich lat RPO sygnalizował, że art. 297 § 1 pkt 4 Ordynacji podatkowej jest wadliwie skonstruowany. Regulacja ta umożliwia organom udostępnienie akt Rzecznikowi wyłącznie w związku z jego udziałem w postępowaniu przed sądem administracyjnym. W praktyce takie uregulowanie znacznie utrudnia realizację zadań ustawowych RPO w obszarze podatkowym. W konsekwencji utrudniony dostęp do akt z postępowania podatkowego skutkuje brakiem możliwości dokonania wszechstronnej analizy danej sprawy. Problem jest aktualny zwłaszcza w przypadku obywateli występujących bez pomocy profesjonalnych pełnomocników. Pomimo tego, że problem ten został dostrzeżony przez resort finansów, prace legislacyjne w tym zakresie nie zostały sfinalizowane.

Istotnym problemem, z którym zmagają się obywatele jest ograniczona możliwość weryfikowania decyzji ostatecznych z uwagi na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Przepis art. 245 § 1 pkt 3b Ordynacji podatkowej przewiduje, że organ podatkowy zasadniczo odmawia uchylecia dotychczasowej decyzji w całości lub w części, nawet jeżeli stwierdzi ustawowe podstawy wznowienia, ale wydanie nowej decyzji orzekającej co do istoty sprawy nie mogłoby nastąpić z uwagi na upływ terminów

przedawnienia prawa do wydania decyzji ustalającej, zobowiązania podatkowego lub prawa do wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej. W praktyce oznacza to, że nawet jeżeli dojdzie do wznowienia postępowania z uwagi na wyrok TK lub orzeczenie TSUE, organ może wydać decyzję odmawiającą uchylenia dotychczasowego rozstrzygnięcia w sprawie indywidualnej właśnie z uwagi na przedawnienie.

Reasumując, zdaniem RPO konieczne jest wdrożenie zmian w obecnie obowiązującej Ordynacji podatkowej. Stąd też, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec poruszonych kwestii oraz o przekazanie informacji na temat tego, czy resort finansów dostrzega potrzebę rozpoczęcia kompleksowych prac nad reformą ustawy – Ordynacja podatkowa.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 28 lutego 2024 r. przychylił się do postulatów Rzecznika dotyczących: wyeliminowania nieprzedawnialności zobowiązań podatkowych zabezpieczonych hipoteką lub zastawem skarbowym, rozszerzenia zakresu dostępu Rzecznika Praw Obywatelskich do akt podatkowych. Zasadność tych postulatów nie budzi wątpliwości i zostaną one wzięte po uwagę przy najbliższej nowelizacji Ordynacji podatkowej. Ponownie rozważona zostanie kwestia likwidacji przesłanki zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego w związku z wszczęciem postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Podsekretarz Stanu pozytywnie ocenił ideę podjęcia prac nad kompleksowymi zmianami Ordynacji podatkowej. Obecnie przedwczesne byłoby jednak przedstawianie harmonogramu takich prac.

Ministra Finansów (V.511.345.2016 z 29 stycznia 2024 r.) - w sprawie problemów związanych z ustalaniem właściwego terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości przez członków zarządu spółek kapitałowych.

Od dłuższego czasu do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszane są problemy związane z ustalaniem właściwego terminu na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości przez członków zarządu spółek kapitałowych chcących się uwolnić od odpowiedzialności za zobowiązania spółki oraz negatywnymi prawnopodatkowymi konsekwencjami nieprecyzyjności tego pojęcia dla tej kategorii osób.

Istotą postępowania w przedmiocie odpowiedzialności członka zarządu spółek kapitałowych jest badanie przesłanek pozytywnych i negatywnych mających znaczenie dla określenia istnienia odpowiedzialności konkretnego członka zarządu. Przesłanki ich solidarnej odpowiedzialności określa art. 116 § 1 ustawy Ordynacja podatkowa. Stosownie do tego przepisu, za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością w organizacji, prostej spółki akcyjnej, prostej spółki akcyjnej w organizacji, spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej w organizacji odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu nie wykazał, że: we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym czasie zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne w rozumieniu ustawy prawo restrukturyzacyjne; zatwierdzono układ w postępowaniu o zatwierdzenie układu; niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy; nie wskazuje mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części.

RPO zauważył, że odpowiedzialność osób trzecich (w tym członków zarządów spółek kapitałowych) za zaległości podatkowe pierwotnego dłużnika (spółki) została wprowadzona w interesie wierzyciela podatkowego i ułatwienia zaspokojenia roszczeń zagrożonych niewypłacalnością tego dłużnika. Odpowiedzialność ta ma jednak charakter akcesoryjny, następczy, gwarancyjny i subsydiarny. Nie może ona powstać bez uprzedniego powstania obowiązku wobec dłużnika. Jednak osoba trzecia (członek zarządu) nie ma możliwości kwestionowania ustaleń dokonanych przez organ podatkowy na podstawie których określono wysokość zobowiązania podatkowego dłużnika (spółki).

Jedną z przesłanek wyłączających odpowiedzialność członka zarządu jest wykazanie, że osoba ta złożyła we właściwym czasie wniosek o upadłość – stosownie do art. 116 § 1 pkt 1 lit. a Ordynacji podatkowej. W przepisach prawa podatkowego brak jest jednak wyjaśnienia pojęcia „czasu właściwego” na zgłoszenie wniosku o upadłość – co rodzi istotne problemy praktyczne dla członków zarządu, organów stosujących prawo, w tym także sądów administracyjnych orzekających w sprawach solidarnej odpowiedzialności członków zarządu.

W skargach do Biura RPO zobowiązani podnoszą zarzuty dotyczące różnicowania sytuacji członka zarządu zgłaszającego spóźniony wniosek o upadłość i tego, który złożenia takiego wniosku w ogóle poniechał. Tym samym, w ocenie wnioskodawców, bez żadnych racjonalnych powodów wprowadzony został swojego rodzaju przywilej w postaci szerszej możliwości obrony przed subsydiarną odpowiedzialnością za zobowiązania podatkowe na podstawie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej dla podmiotów z tej samej kategorii, a mianowicie członków zarządu, którzy nie zgłosili wniosku o ogłoszenie upadłości w „czasie właściwym”. W ich przekonaniu - uwzględniając konstytucyjną zasadę równości wobec prawa bezspornym jest, iż członkowie zarządu, którzy zaniechali zainicjowania postępowania upadłościowego w terminie powinni posiadać takie same instrumenty obrony przed odpowiedzialnością, ze wskazaniem nawet na przyjęcie

rozwiązań prawnych promujących postawę członka zarządu, który ostatecznie złożył przedmiotowy wniosek wobec tego, który spoczywającego na nim obowiązku w ogóle nie zrealizował.

Powyższe wskazuje, że użyte przez ustawodawcę pojęcie „czasu właściwego na zgłoszenie upadłości” budzi duże problemy interpretacyjne i komplikuje właściwe stosowanie instrumentarium odpowiedzialności członka zarządu za zawinione niezłożenie wniosku o upadłość. Uzasadnione wydają się zatem wątpliwości, czy przepis art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej zawierający to nieprecyzyjne sformułowanie wypełnia zasadę szczególnej określoności przepisów prawa daninowego i czy zapewnia adresatom norm pewność co do tego, że w konkretnym przypadku „czas właściwy” na zgłoszenie wniosku o upadłość już występuje, czy też nie.

Ze względu na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie, a także o poinformowanie czy resort finansów dostrzega konieczność podjęcia prac legislacyjnych i doprecyzowanie pojęcia „czasu właściwego” na zgłoszenie wniosku o upadłość.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 27 lutego 2024 r. wskazał, że zagadnienie czasu właściwego do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości zostało wyjaśnione w ukształtowanym orzecznictwie sądów administracyjnych. Wskazuje się tam, że czas właściwy do zgłoszenia wniosku o upadłość należy oceniać poprzez odniesienie się do pojęcia niewypłacalności, użytego w ustawie – Prawo upadłościowe i wskazanych w niej terminów, oznaczonych dla upadłego (jego organów) do zgłoszenia wniosku o upadłość. Ustalenie czasu właściwego do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości należy do kompetencji organów podatkowych, prowadzących postępowanie na podstawie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej. Jest to okoliczność faktyczna, która powinna być ustalona w toku postępowania dowodowego. Sądy administracyjne przyjmują to stanowisko jako ugruntowane w orzecznictwie. Podsekretarz Stanu nie podzielił zarzutu o różnicowaniu sytuacji członka zarządu zgłaszającego spóźniony wniosek o upadłość i tego, który takiego wniosku w ogóle nie złożył. Z art. 116 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej wynika, że złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki „we właściwym czasie” oznacza prawidłowe wykonanie obowiązku i czyni bezprzedmiotowym badanie winy członka zarządu. W resorcie finansów nie jest zatem przewidywane definiowanie na potrzeby Ordynacji podatkowej pojęcia „czasu właściwego” na zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Nie stanowi ono autonomicznego pojęcia prawa podatkowego, toteż oczywiście jest, że dla określenia jego zakresu konieczne jest odwołanie się do regulacji ustawy - Prawo upadłościowe.

Minister Zdrowia (III.7044.36.2023 z 30 stycznia 2024 r.) - w sprawie przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników ochrony zdrowia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na wyniki Kontroli Najwyższej Izby Kontroli, które wyraźnie wskazywały na nieprawidłowości polegające na nadmiernie długim czasie udzielania świadczeń zdrowotnych przez lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, a więc z przekroczeniem maksymalnych dobowych i tygodniowych norm czasu pracy oraz z naruszeniem przepisów o obowiązkowych okresach odpoczynku określonych w art. 93-97 ustawy o działalności leczniczej (dalej jako: „ustawa o działalności leczniczej”). Najwyższa Izba Kontroli, w związku z ustaleniami kontroli, mając na celu poprawę funkcjonowania szpitali powiatowych oraz zwiększenie bezpieczeństwa pacjentów i personelu medycznego, wnioskuje o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do określenia w przepisach ustawy o działalności leczniczej maksymalnego czasu pracy personelu lekarskiego zatrudnionego na podstawie ww. umów, w celu wyeliminowania przypadków nadmiernie długiego czasu udzielania świadczeń zdrowotnych (nieprzerwanie przez kilka dni) przez lekarzy.

W ocenie RPO w pełni zasadny jest przedstawiony przez NIK wniosek dotyczący podjęcia działań legislacyjnych w tym przedmiocie. Z tego względu Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia stosownych działań legislacyjnych. W odpowiedzi z dnia 4 lipca 2023 r. Minister Zdrowia wskazał, że wynikające z ustawy o działalności leczniczej maksymalne dobowe i tygodniowe normy czasu pracy, wymagane okresy odpoczynku oraz zasady pełnienia dyżurów medycznych odnoszą się wyłącznie do pracowników w rozumieniu art. 2 ustawy - Kodeks pracy. Obecnie w Ministerstwie Zdrowia nie są prowadzone prace nad wprowadzeniem przepisów regulujących czas pracy lekarzy zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych. Wydaje się, że przedstawiony problem jest aktualny.

W Informacji o wynikach kontroli „Zlecenie usług medycznych przez szpitale publiczne” Kontrola NIK wykazała liczne nieprawidłowości podczas zlecenia usług medycznych. Przede wszystkim w ocenie NIK przeciążenie personelu medycznego wiązało się z ryzykiem popełnienia błędów przez lekarza i obniżenia jakości opieki medycznej. Zdaniem NIK zamiana zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na umowę cywilnoprawną pozwalała na ominięcie narzuconych przez prawo pracy ograniczeń dotyczących czasu pracy i wypełnienie w ten sposób braków kadrowych. We wnioskach z kontroli ponownie postulowano o podjęcie działań w celu uregulowania norm czasu udzielania świadczeń zdrowotnych przez personel medyczny zatrudniony na podstawie umów cywilnoprawnych.

Rzecznik, szczególnie wobec ustaleń NIK, zwrócił się do Minister z prośbą o ponowne przeanalizowanie przedstawianych uwag i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony lekarzy i pacjentów w Rzeczypospolitej Polskiej i przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 21 lutego 2024 r. wskazał, iż w ocenie resortu przyczyną zbyt dużej liczby godzin pracy lekarzy jest obserwowany od lat deficyt kadr medycznych. Należy podkreślić, że Ministerstwo Zdrowia nieustannie podejmuje działania w zakresie zapewnienia na rynku pracy optymalnej liczby lekarzy i lekarzy dentyistów. Podejmowane działania mają na celu zniwelowanie do minimum niekorzystnego obrazu demograficznego kadr lekarskich, będącego jedną z istotnych przyczyn nadmiernego wydłużania czasu pracy personelu medycznego, w tym lekarzy. Obecnie w Ministerstwie Zdrowia nie jest planowane podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia przepisów regulujących czas pracy osób wykonujących zawód medyczny zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.554.7.2023 z 31 stycznia 2024 r.) - w sprawie sytuacji dzieci – uchodźców wojennych z Ukrainy osiągniętych pełnoletność w pieczy zastępczej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga dotycząca trudnej sytuacji osób, które jako małoletnie dzieci przybyły z Ukrainy do Polski po 24 lutego 2022 r. i zostały umieszczone w pieczy zastępczej. Z informacji przekazanych Rzecznikowi wynika, iż osoby te po uzyskaniu pełnoletności muszą opuścić placówki pieczy, tj. rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze nawet w sytuacji, gdy kontynuują naukę w Polsce.

Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (dalej jako: „specustawa”) nie określa w sposób szczególny sposobu postępowania w stosunku do obywateli Ukrainy umieszczonych w placówkach pieczy zastępczej po osiągnięciu przez nich pełnoletności. Art. 27 specustawy dotyczący m.in. zapewnienia pieczy zastępczej pozbawionym opieki i wychowania rodziców dzieciom będącym obywatelami Ukrainy, swym zakresem podmiotowym obejmuje jedynie dzieci, a więc osoby niepełnoletnie. W świetle powyższego zasadnicze dla ustalenia sposobu postępowania wobec obywatela Ukrainy, który przebywając na terenie Polski w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej osiągnął pełnoletność, ma podstawa prawna pobytu danego obywatela Ukrainy na terytorium RP. W zależności bowiem od podstawy prawnej pobytu w Polsce następuje ustalenie, czy przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mają zastosowanie do danego wychowanka pieczy zastępczej i w jakim zakresie m.in. czy

wychowanek podlega regulacjom ustawowym również po osiągnięciu pełnoletności.

W obowiązującym stanie prawnym do obywateli Ukrainy – uchodźców wojennych uzyskujących pełnoletność w pieczy zastępczej nie mają zastosowania przepisy działu III ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a w szczególności art. 37 ust. 2 stanowiącego, iż osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej albo regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka, dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej albo dyrektora regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli uczy się: w szkole, na uczelni, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego, na kursach, jeżeli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia; legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Bezpośredniego zastosowania wobec tej grupy wychowanków pieczy nie mają także przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej regulujące proces usamodzielnienia, tj. przepisy znajdujące się w dziale IV ustawy. Powyższe oznacza, iż brak jest rozwiązań prawnych, które umożliwiłyby kompleksowe zabezpieczenie praw dzieci – uchodźców wojennych z Ukrainy, które osiągnęły pełnoletność w pieczy zastępczej i formalnie spełniają, w równym stopniu co inni wychowankowie, warunki do pozostania w dotychczasowych formach pieczy zastępczej.

RPO podkreślił, że na władzy publicznej spoczywa obowiązek kreowania spójnej systemowo polityki socjalnej oraz wspierającej dzieci, a gwarancje szczególnej pomocy i opieki władz publicznych względem dzieci pozbawionych opieki rodziców, wynikające z art. 72 ust. 2 Konstytucji, nie mogą być respektowane wybiórczo. Dobro wszystkich wychowanków pieczy zastępczej powinno być traktowane jako cel nadrzędny z uwagi m.in. na wskazane wyżej gwarancje konstytucyjne i obowiązek zapewnienia dzieciom ochrony i opieki wynikający z art. 3 Konwencji o Prawach Dziecka. Realizacja przez państwo zadań w zakresie systemu pieczy zastępczej nie może odbywać się w sposób narażający na szwank dobro dzieci-wychowanków, gdyż podważa to nie tylko wiarygodność powołanych gwarancji co do zapewnienia dzieciom prawa do specjalnej ochrony i pomocy, ale narusza także prawa dziecka.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 26 lutego 2024 r. wskazała, że ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa nie

przewiduje szczególnych rozwiązań przeznaczonych dla obywateli Ukrainy opuszczających podmioty pieczy zastępczej po osiągnięciu przez nich pełnoletności. Oznacza to konieczność zastosowania wobec tej kategorii osób przepisów ogólnych regulujących kwestię udzielania wsparcia pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej (art. 5 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dalej jako „ustawa”). W przypadku cudzoziemców wskazanych w art. 5 ust. 1 ustawy, zastosowanie znajduje cała ustawa, w tym jej regulacje dotyczące wsparcia dla osób usamodzielnianych, jak również regulacje pozwalające pozostać w dotychczasowej formie pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletności. W przypadku zaś pozostałych kategorii cudzoziemców zastosowanie ustawy ma podwójne ograniczenie: ograniczenie przedmiotowe - zastosowanie znajdują tylko przepisy Działu III ustawy- tj. *Pieczą zastępczą*, i ograniczenie podmiotowe – tj. wyłącznie te regulacje, które odnoszą się do małoletnich. Mając na uwadze powyższe, w opinii resortu rodziny, ustalenie sposobu postępowania wobec obywatela Ukrainy przebywającego w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej, po osiągnięciu przez niego pełnoletności, zależy od podstawy jego pobytu w Polsce. Jednocześnie Sekretarz Stanu poinformowała, iż kwestia możliwości dalszego pobytu w polskiej pieczy zastępczej wszystkich osób będących obywatelami Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r. i które osiągnęły pełnoletność przebywając w polskim systemie pieczy zastępczej, bez względu na ich podstawę pobytową, jest w dalszym ciągu poddawana analizom systemowym celem wypracowania optymalnych rozwiązań.

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (WZF.7040.2.2023 z 1 lutego 2024 r.) – w sprawie braku możliwości przenoszenia funkcjonariuszy Służby Więziennej do innych służb.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się funkcjonariusze Służby Więziennej w sprawie nierównego ich traktowania w zakresie możliwości przenoszenia się do innych służb mundurowych. Nie mogą oni być przenoszeni do innych służb mundurowych na takich samych lub podobnych zasadach. Sytuację tę odczytują jako niesprawiedliwą i niezgodną z zasadą równości. Mogą oni być jedynie przyjmowani do innych służb na zasadach ogólnych, tj. tak jak inni nie mundurowi kandydaci w postępowaniu kwalifikacyjnym. Taki stan odbierają również jako sprzeczny z zasadą wzajemności.

Problem ten stanowi przedmiot zainteresowania RPO od kilkunastu lat. Był on już podnoszony w wystąpieniu skierowanym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z grudnia 2007 r. Co prawda, wystąpienie to dotyczyło stanu prawnego obowiązującego pod rządami uchylonej już ustawy o Służbie Więziennej, ale zawarte w nim tezy są nadal aktualne.

Powyższe zagadnienie wraz z późniejszymi wnioskami od funkcjonariuszy stanowiły asumpt do kolejnego mojego wystąpienia z dnia 17 marca 2023 r. do Ministra Sprawiedliwości. Zwłaszcza, że na mocy art. 1 pkt 24 ustawy o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw został dodany do ustawy o Służbie Więziennej nowy art. 38a, który rozszerzył katalog i uprawnienia funkcjonariuszy innych służb mundurowych, umożliwiając im przeniesienie do służby w Służbie Więziennej.

Oczekiwania funkcjonariuszy są tym bardziej uzasadnione, że wraz z wprowadzeniem ostatnio nowych jednostek w samej Służbie Więziennej tj. - Inspektoratu Wewnętrznego Służby Więziennej oraz uczelni Służby Więziennej (Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości) – rozszerzeniu uległy kompetencje tej formacji mundurowej w zakresie rozpoznawania, wykrywania przestępstw, zapobiegania im, utrwalania dowodów - w stosunku do osadzonych, funkcjonariuszy i pracowników, innych osób przebywających na terenie jednostek penitencjarnych oraz poza ich terenem, których przestępstwo pozostawało w ścisłym związku z przestępstwami osadzonych, funkcjonariuszy i pracowników zakładów i aresztów śledczych. Powyższe zadania mogą być realizowane przez IWSW w formie czynności administracyjno- porządkowych i operacyjno- rozpoznawczych, a więc właściwych dla takich służb jak Policja, Straż Graniczna, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służby Celno-Skarbowej. Ponadto Szkoła Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości posiada rozszerzony zakres działalności w porównaniu z Centralnym Ośrodkiem Szkolenia Służby Więziennej, uwzględniający oprócz kształcenia Służby Więziennej, również prowadzenie kształcenia przyszłych kadr organów wymiaru sprawiedliwości oraz innych służb realizujących, zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego. Oznacza to, że wiedza i kompetencje aktualnych funkcjonariuszy Służby Więziennej mogą być z powodzeniem wykorzystywane w innych służbach mundurowych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, Prezesowi Rady Ministrów, Ministrowi Finansów czy Marszałkowi Sejmu.

Już z poprzednio uzyskanej odpowiedzi od Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wynika, że z punktu widzenia polityki kadrowej, w szczególności doboru kadr do poszczególnych rodzajów służb, może być zasadnym umożliwienie funkcjonariuszom Służby Więziennej przenoszenie się do służby w Policji. Kwalifikacje zawodowe i umiejętności funkcjonariuszy mogłyby zostać wykorzystane na przykład w pracy z osobami zatrzymanymi czy konwojowanymi. Wówczas w ocenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji korzystnym byłoby podjęcie stosownych działań mających na celu ujednoczenie zasad przeniesień służbowych funkcjonariuszy, a także omówienie różnic związanych z wymaganiami dla kandydatów do służb podległych MSWiA, w szczególności Policji i Straży Granicznej. Uregulowanie

kwestii przenoszenia się funkcjonariuszy w ramach służb powinno być poprzedzone wprowadzeniem podobnych regulacji prawnych do pragmatyk poszczególnych służb mundurowych.

W związku z powyższym, o Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości wprowadzenia w ustawach pragmatycznych poszczególnych służb mundurowych przepisów prawnych umożliwiających przenoszenie się funkcjonariuszom Służby Więziennej do innych służb mundurowych.

Szef Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 26 lutego 2024 r. wskazał, iż umożliwienie funkcjonariuszom Służby Więziennej przenoszenia się (w trybie art. 176 ustawy o KAS) do służby w Służbie Celno-Skarbowej jest akceptowalne w sytuacji, kiedy rozwiązanie takie miałyby charakter systemowy, powszechny i obejmowałoby wszystkie pozostałe służby mundurowe. Innymi słowy, jeśli każda z formacji obecnie objętych systemem bezpośredniego przejścia ze służby do służby poza systemem naboru zaakceptowałaby wprowadzenie w swojej pragmatyce służbowej tego typu zmiany. W innym przypadku aktualne rozwiązanie funkcjonujące na podstawie art. 176 ustawy o KAS jest wystarczające i w pełni zaspakaja potrzeby Służby Celno-Skarbowej na pozyskanie kadr, pozwalających na rozszerzenie kompetencji oraz wymianę doświadczeń poprzez fluktuację funkcjonariuszy pomiędzy służbami.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 8 marca 2024 r. wyjaśnił, że Komenda Główna Policji i Komenda Główna Straży Granicznej przychyliły się do propozycji wprowadzenia rozwiązań w przepisach pragmatycznych ww. formacji umożliwiających przenoszenie funkcjonariuszy Służby Więziennej do służby w Policji i Straży Granicznej. Ponadto, wymogi ustawowe stawiane kandydatom ubiegającym się o przyjęcie do wymienionych formacji, jak również sama procedura postępowania kwalifikacyjnego stosowana wobec kandydatów, są porównywalne w swoich głównych założeniach. Mając powyższe na uwadze podjęcie prac legislacyjnych w kierunku wskazanym przez Rzecznika należy uznać jako wniosek de lege ferenda. W ocenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji zmiany legislacyjne w zakresie odpowiednio art. 25a i art. 56 ust. 4 ustawy o Policji oraz art. 31a ustawy o Straży Granicznej, mogłyby zostać uwzględnione przy najbliższej, zakresowo zbieżnej nowelizacji wyżej wymienionych pragmatyk służbowych. Odmienne przedstawia się ocena ewentualnych zmian pragmatyki służbowej w odniesieniu do Państwowej Straży Pożarnej (PSP). W opinii Komendanta Głównego PSP zmiana przepisów ustawy o Państwowej Straży Pożarnej umożliwiająca przenoszenie się funkcjonariuszy Służby Więziennej do służby w Państwowej Straży Pożarnej wydaje się niezasadna. Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej nie przewiduje instytucji przeniesienia

funkcjonariusza innej służby mundurowej do PSP. Funkcjonariusz Służby Więziennej bez odpowiedniego przeszkolenia w PSP w zawodzie strażak, jak też przeszkolenia zawodowego przygotowującego do zajmowania stanowisk oficerskich w PSP nie może wykonywać zadań przewidzianych dla omawianej formacji.

Ministra Infrastruktury (V.7204.19.2023 z 1 lutego 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania obowiązkowego przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje sytuacja prawna osób obowiązanych z mocy ustawy do przyłączenia swojej nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej, a które nie są w stanie wykonać tego obowiązku z przyczyn natury ekonomicznej. Do Biura RPO wpływają skargi, w których właściciele nieruchomości podnoszą, że koszty wybudowania przyłącza kanalizacyjnego zostały wycenione na kilkadziesiąt tysięcy złotych, a ich dochody i sytuacja majątkowa nie pozwalają na pokrycie tych kosztów. Pomoc finansowa ze strony państwa, o którą mogą ubiegać się osoby obowiązane do przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, jest symboliczna i nie stanowi dla nich istotnego wsparcia pozwalającego na wykonanie przedmiotowego obowiązku. Należy przy tym zauważyć, że w przypadku nieprzyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, prawo nakazuje obligatoryjne stosowanie przez organy władzy publicznej środków przymusu państwowego (obowiązek wydania decyzji nakazującej przyłączenie nieruchomości do sieci pod rygorem zastosowania środków egzekucyjnych służących doprowadzeniu do wykonania obowiązku), co wiąże się z negatywnymi konsekwencjami prawnymi dla właścicieli nieruchomości.

W 2023 r. Rzecznik otrzymał w przedmiotowym zakresie m.in. opinię Departamentu Prawnego Ministerstwa Infrastruktury. Wskazano w niej, że nie można wykluczyć wystąpienia sytuacji, w której koszty związane ze sfinansowaniem przyłącza kanalizacyjnego rzeczywiście będą trudne do poniesienia przez właścicieli nieruchomości. Okoliczność ta ma znaczenie prawne, gdyż koszt budowy przyłącza kanalizacyjnego, a następnie jego utrzymania, może być nieproporcjonalnie wysoki w stosunku do możliwości finansowych właścicieli posesji. Co więcej, regulacje prawne, z których wynika obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej i pokrycia przez właściciela nieruchomości kosztów wybudowania przyłącza, mogą naruszać konstytucyjne prawo własności. Zdaniem departamentu, nawet ustanowienie w drodze ustawy programów pomocy dla osób w trudnej sytuacji ekonomicznej w zakresie wsparcia w przyłączeniu ich nieruchomości do sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, może nie być dostatecznym argumentem za tym, by ograniczać prawo własności

osób, które – np. z przyczyn ekonomicznych nie mogą sfinansować przyłącza do sieci wodno-kanalizacyjnej. Ustanowienie przymusu administracyjnego w postaci zastępczego wykonania przyłącza wodociągowo-kanalizacyjnego do nieruchomości może stanowić nadmierną ingerencję w prawo własności właściciela gruntu, gdyż właściciel ten może w inny sposób zapewniać sobie dostęp do wody. Przymusowa budowa przyłącza wodociągowo-kanalizacyjnego na prywatnym gruncie przez gminę oznacza znaczne ograniczenie prawa do swobodnego i niezakłóconego korzystania z nieruchomości od ingerencji osób trzecich. Wydanie decyzji nakazującej wykonanie obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej powinno być oceniane według konstytucyjnych standardów ochrony prawa własności przed wywłaszczeniem przez władzę publiczną. Nie każdego bowiem rodzaju aktywność inwestycyjna władzy publicznej jest uzasadniona i nie każda taka aktywność spełnia wymóg proporcjonalności wynikający z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Wskazać ponadto należy, że przyjęcie przez ustawodawcę rozwiązania, zgodnie z którym obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej ma charakter bezwzględny, tzn. ustawa nie przewiduje żadnych wyjątków od jego realizacji, zarówno o charakterze przedmiotowym, jak i podmiotowym, a ponadto sfinansowanie budowy przyłącza kanalizacyjnego leży wyłącznie po stronie właściciela nieruchomości, prowadzi do sytuacji, że dla niektórych obywateli obowiązek ten nie jest możliwy do wypełnienia z przyczyn natury ekonomicznej. Podważa to racjonalność działań ustawodawcy i świadczy o tym, że nie respektuje on zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wyrażającej się m.in. w zakazie tworzenia konstrukcji normatywnych, które są niewykonalne przez adresatów norm prawnych.

W związku z powyższym, w ocenie Rzecznika, istnieje konieczność modyfikacji przepisów ustanawiających obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej, która uwzględni sytuację, że niektórzy obywatele nie są w stanie wykonać tego obowiązku z uwagi na brak odpowiednich środków finansowych. Jednocześnie należy wprowadzić skuteczny mechanizm dofinansowania ze środków publicznych kosztów budowy przyłącza kanalizacyjnego, mający na celu istotne wsparcie finansowe osób niezamożnych, których nie stać na sfinansowanie tego rodzaju inwestycji z własnych zasobów finansowych. Obecny system udzielania dotacji celowych wspomagających inwestycje służące ochronie środowiska nie spełnia swojej roli, z uwagi na to, że gminy nie mają obowiązku przyznania takiej dotacji, a jeśli nawet beneficjent ją uzyska, to jej wysokość jest bardzo mała i nie stanowi odczuwalnej dla niego pomocy ze strony państwa.

Wydaje się także, że dopóki nie zostanie wprowadzony mechanizm skutecznego dofinansowania budowy przyłączy kanalizacyjnych, ustawodawca powinien także dokonać pewnej modyfikacji instytucji obligatoryjnego wszczynania postępowania zmierzającego do wydania decyzji nakazującej wykonanie obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, przykładowo poprzez wprowadzenie możliwości umorzenia przedmiotowego postępowania lub odstąpienia od wydania nakazu przyłączenia nieruchomości do sieci w sytuacji, gdy ustalony w tym postępowaniu stan faktyczny sprawy prowadzi do jednoznacznego wniosku, że przyczyną niewykonania wyżej wskazanego obowiązku jest wyłącznie trudna sytuacja finansowa właściciela nieruchomości.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności przygotowania projektu stosownej zmiany kwestionowanych przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a także regulacji prawnych gwarantujących odpowiednią pomoc finansową państwa dla tych obywateli, których nie stać na samodzielne pokrycie kosztów budowy przyłącza kanalizacyjnego.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7007.50.2014 z 2 lutego 2024 r.) – w sprawie braku regulacji ustawowej dla określenia wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia braku regulacji ustawowej dla określenia wymagań kwalifikacyjnych dla osób ubiegających się o uprawnienie do wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów. RPO ponownie wskazał na zasadność podjęcia pilnych działań legislacyjnych w tym przedmiocie.

Obowiązujące regulacje ustawowe nie określają ani kryteriów wyboru, ani wymagań kwalifikacyjnych osób wykonujących gleboznawczą klasyfikację gruntów. Oznacza to, że klasyfikatorem może być dowolna osoba upoważniona przez starostę, co stwarza ryzyko nieprawidłowego przeprowadzania gleboznawczej klasyfikacji gruntów. Zagadnieniem uprawnień do prawidłowej klasyfikacji gruntów Rzecznik Praw Obywatelskich zajmuje się od roku 2008, na przestrzeni lat wnioskując o przeprowadzanie interwencji prawodawczej w swoich licznych wystąpieniach generalnych, kierowanych do kolejnych ministrów, odpowiadających za działy administracji rządowej: budownictwo, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo oraz rozwój wsi, jak również do Prezesa Rady Ministrów.

Najwyższa Izba Kontroli w roku 2021 oraz 2022 podjęła zgłoszony przez Rzecznika temat kontroli sposobu wykonywania przez starostów gleboznawczej klasyfikacji gruntów, w warunkach braku stosownej regulacji

ustawowej. Wyniki obydwu przeprowadzonych przez NIK kontroli wyraźnie potwierdziły wadliwość aktualnego stanu prawnego: skontrolowane starostwa nie zapewniły prawidłowego wykonywania gleboznawczej klasyfikacji gruntów w latach 2015–2020 (I–III kwartał). Najwyższa Izba Kontroli w swoich zaleceniach pokontrolnych rekomendowała stronie rządowej pilne podjęcie działań legislacyjnych, zmierzających do wprowadzenia zmian legislacyjnych w ustawie, określających niezbędne kwalifikacje osób uprawnionych do przeprowadzania czynności klasyfikacyjnych w ramach gleboznawczej klasyfikacji gruntów, które będą zapewniały odpowiedni poziom merytoryczny opinii wydawanych przez klasyfikatorów.

Zgodnie z ostatnimi wyjaśnieniami, przedstawionymi Rzecznikowi przez Ministra Rozwoju i Technologii w piśmie z dnia 7 czerwca 2023 r., resort ten zwrócił się pismem z dnia 19 maja 2023 r., z wnioskiem o wpis projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo geodezyjne i kartograficzne do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji co do aktualnego stanu prac legislacyjnych w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 22 lutego 2024 r. poinformował, że Ministerstwo Rozwoju i Technologii jest w trakcie przygotowywania wniosku o wprowadzenie do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne. Projekt ten będzie uwzględniał wnioskowane przez Najwyższą Izbę Kontroli zmiany w zakresie uregulowania kwalifikacji osób uprawnionych do przeprowadzania czynności klasyfikacyjnych w ramach gleboznawczej klasyfikacji gruntów. Projekt ustawy, po jego wpisaniu do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów, zostanie przesłany do Rzecznika na etapie prowadzonego przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii procesu konsultacji publicznych i opiniowania tego aktu.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (V.7220.243.2022 z 5 lutego 2024 r.) – w sprawie opłat abonamentowych za odbiornik radiofoniczny i telewizyjny.

Problemy systemowe związane z obecnie obowiązującą regulacją dotyczącą opłat abonamentowych za odbiornik radiofoniczny i telewizyjny pozostawały przedmiotem troski kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich. Pomimo wielokrotnych zapowiedzi reformy systemu abonamentowego, prezentowania na przestrzeni ostatnich lat różnych koncepcji prawnych w tym temacie, problem do dziś pozostaje aktualny. Obowiązujący system

opłat abonamentowych został wadliwie skonstruowany i wymaga przeprowadzenia gruntownej reformy.

Analiza skarg, które regularnie napływają do Biura RPO, wskazuje na szereg nieprawidłowości związanych także z procedurą egzekwowania opłat abonamentowych. W wielu przypadkach problem dotyczy osób starszych, schorowanych, z niepełnosprawnościami, znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej, które często nie wiedzą, w jaki sposób i gdzie mogą szukać pomocy prawnej.

Z ostatnich wyjaśnień otrzymanych od Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynikało, że zasygnalizowana kwestia poprawy obowiązujących w tym zakresie mechanizmów prawnych wymaga szczegółowej i spokojnej debaty publicznej, której efektem mogłaby być zmiana regulacji prawnej dotyczącej sposobu finansowania działalności misyjnej mediów publicznych. Zapowiedzi te nie zostały, jak dotąd, zrealizowane.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyjaśnienie, w jaki sposób Minister zamierza rozwiązać przedstawiony problem oraz o przekazanie informacji na temat ewentualnie planowanego harmonogramu prac legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 18 marca 2024 r. wskazała, iż w styczniu br. zakończyły się formalne prace nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne ramy dla usług medialnych na rynku wewnętrznym czyli tzw. Akt o Wolności Mediów (dalej jako: „MFA”). Wśród najważniejszych zmian, które wprowadza MFA należy wskazać na nowe regulacje dotyczące mediów publicznych zawarte w art. 5 rozporządzenia. Przepis ten określa m.in. zasady powoływania i odwoływania członków władz mediów publicznych, oraz nakłada na państwa członkowskie EU obowiązek zapewnienia stabilnego i odpowiedniego finansowania mediów publicznych w celu realizacji misji publicznej przy jednoczesnym zagwarantowaniu niezależności redakcyjnej od wpływów politycznych. Mając na uwadze powyższe, w MKiDN rozpoczęto prace mające na celu zmianę obecnego systemu finansowania mediów publicznych w Polsce. Obecnie obowiązujący system finansowania mediów publicznych, oparty o opłatę abonamentową nie spełnia kryteriów określonych w przepisach MFA. W chwili obecnej, MKiDN przygotowuje projekt założeń ustawy mającej na celu wdrożenie MFA do polskiego porządku prawnego.

Ministra Finansów (V.511.185.2014 z 5 lutego 2024 r.) - w sprawie braku precyzyjnej definicji „budowli” dla celów opodatkowania podatkiem od nieruchomości.

Istotnym mankamentem legislacyjnym związanym z definicją „budowli” zawartą w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych (dalej jako: „Upol”) jest konstrukcja, która odsyła do przepisów prawa budowlanego, a więc zasadniczo opiera się na regulacji Prawa budowlanego. Poruszona kwestia jest przykładem sprawy, w której negatywne skutki wadliwej legislacji pojawiają się zarówno po stronie podatników, jak i organów podatkowych (np. gmin górniczych). Mimo kolejnych wyroków Trybunału Konstytucyjnego, szeregu wystąpień generalnych kierowanych przez kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich, w których zawarte były apele o przeprowadzenie pilnych zmian legislacyjnych, nie podjęto skutecznych działań naprawczych.

Resort finansów w korespondencji z Biurem RPO wskazywał, że zagadnienie opodatkowania „budowli” jest bardzo skomplikowane, a zmiana definicji wymaga pogodzenia istotnych, rozbieżnych interesów podatników, w tym małych i średnich przedsiębiorstw oraz jednostek samorządu terytorialnego będących beneficjentami podatku od nieruchomości. W 2023 r. zapadł kolejny wyrok Trybunału Konstytucyjnego, w którym stwierdzono, że art. 1a ust. 1 pkt 2 Upol jest niezgodny z art. 84 i art. 217 Konstytucji. Jednocześnie Trybunał orzekł, że ww. przepis utraci moc obowiązującą po upływie 18 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, tj. w dniu 11 stycznia 2025 r. W uzasadnieniu wprost wskazano, że odroczenie mocy obowiązującej zaskarżonej regulacji pozwoli ustawodawcy na przygotowanie i wprowadzenie nowej definicji legalnej „budowli” na potrzeby określenia przedmiotu podatku od nieruchomości, bez odwołań do ustaw spoza prawa podatkowego. Ponadto, w ocenie Trybunału Konstytucyjnego, prawodawca wprowadzając nową definicję „budowli” w Upol, która nie będzie odwoływała się do ustaw niepodatkowych, powinien również zmienić obowiązującą definicję legalną „budynku”, odsyłającą do przepisów Prawa budowlanego.

Także w orzeczeniu z 2023 r. dotyczącym niekonstytucyjności opodatkowania garaży znajdujących się w budynkach wielomieszkaniowych, w uzasadnieniu do wydanego rozstrzygnięcia Trybunał potwierdził, że system definicji zawartych w Upol jest w dotychczasowym orzecznictwie i literaturze przedmiotu krytykowany, a problemy definicyjne nie zostały w ciągu ostatnich lat przez ustawodawcę rozwiązane. Jednocześnie podkreślono, że ustawodawca dysponuje szeroką swobodą w określaniu katalogu podatników, przedmiotu opodatkowania i stawek podatkowych, które muszą odpowiadać standardom konstytucyjnym.

Rzecznik podkreślił, że brak właściwej definicji pojęcia „budowla” w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych jest rażącym przykładem nienależytej legislacji podatkowej. Jest to problem, który był przedmiotem wielu wyroków TK i orzeczeń sądów administracyjnych – i w dalszym ciągu pozostaje nierozwiązany. Wadliwość i niejednoznaczność definicji tego

pojęcia prowadzi do nierównego traktowania i braku przewidywalności w obszarze obowiązków podatkowych. Dlatego konieczne jest pilne podjęcie prac legislacyjnych nad zmianą w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przekazanie informacji na temat obecnego stanu prac legislacyjnych oraz harmonogramu prac nad dostosowaniem Upol do wytycznych wynikających z przywołanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz o przedstawienie aktualnej koncepcji resortu finansów co do zasadności przeprowadzenia systemowych zmian w opodatkowaniu nieruchomości.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 6 marca 2024 r. wskazał, iż uwzględniając problemy wynikające ze stosowania obowiązujących przepisów, w Ministerstwie Finansów prowadzone są prace, w celu zdefiniowania na potrzeby opodatkowania podatkiem od nieruchomości pojęcia „budowla”. Celem tych prac jest wprowadzenie do upol autonomicznej definicji, która nie będzie odwoływała się do przepisów pozapodatkowych. Rozważane jest określenie zamkniętego katalogu obiektów podlegających opodatkowaniu w nowym załączniku do ustawy. Zakłada się zachowanie fiskalnego status quo, wyeliminowanie wątpliwości w zakresie opodatkowania niektórych obiektów oraz możliwość uwzględnienia dotychczasowego dorobku orzeczniczego sądów administracyjnych dotyczącego stosowania obowiązujących przepisów. Ponadto, w resorcie podjęto prace nad doprecyzowaniem zasad opodatkowania garaży, których celem jest ujednoczenie opodatkowania garaży wielostanowiskowych znajdujących się w budynkach wielomieszkańczych. Z uwagi na roczny charakter wymiaru podatku od nieruchomości, a także mając na uwadze konieczność zapewnienia minimalnej vacatio legis, planuje się, że nowe regulacje, powinny zostać opublikowane najpóźniej do końca listopada br. Z uwagi na skomplikowany charakter zagadnień wymagających pilnej interwencji legislacyjnej, zmiany, które zostaną zaproponowane, będą koncentrować się na ww. zagadnieniach. Oprócz tego możliwe jest objęcie projektem innych, niebudzących wątpliwości zmian z zakresu opodatkowania podatkami lokalnymi. Nie przewiduje się natomiast obecnie przeprowadzenia systemowych zmian w opodatkowaniu nieruchomości.

Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP (V.604.3.2024 z 5 lutego 2024 r.) – w sprawie procedury zmiany granic gmin i powiatów.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat jest adresatem skarg jednostek samorządu terytorialnego i ich mieszkańców, dotyczących wprowadzanych przez Radę Ministrów zmian w podziale terytorialnym państwa. Zmiany granic gmin, dokonywane przez Radę Ministrów są źródłem stałych

konfliktów pomiędzy samorządami i ich mieszkańcami. Badane przez Rzecznika na przestrzeni lat sprawy wskazują, że korzystanie przez Radę Ministrów z kompetencji wynikającej z art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o samorządzie gminnym często może być postrzegane jako arbitralne. Mimo iż ustawa określa wytyczne do dokonywania zmian w zasadniczym podziale terytorialnym państwa, to jednak stopień ich ogólności zapewnia Radzie Ministrów swobodę graniczącą z dowolnością. W praktyce powoduje to, że decyzje o utworzeniu, czy zmianie granic gmin uzależnione są nie od merytorycznych przesłanek, a woli politycznej organu je podejmującego.

Rzecznik za zasadnicze źródło konfliktów występujących na tle tworzenia i zmian granic gmin uznaje brak sądowej kontroli nad rozstrzygnięciami Rady Ministrów w tym przedmiocie. Powodem wspomnianego braku kontroli jest z kolei przewidziana przez ustawodawcę forma, w jakiej Rada Ministrów realizuje swoją kompetencję, tj. rozporządzenie. Rozporządzenia wydawane przez Radę Ministrów w oparciu o art. 4 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym określane jednak bywają jako rozporządzenia o charakterze hybrydowym: mając formę aktu prawa powszechnie obowiązującego, nie zawierają norm prawnych o charakterze generalnym i abstrakcyjnym, a w sposób konkretny rozstrzygają indywidualną sprawę w sposób podobny z decyzjami administracyjnymi. Z tego powodu, rozporządzenia „graniczne” kwestionowane dotychczas przed Trybunałem Konstytucyjnym, jeżeli były przez ten organ oceniane, to co najwyżej pod kątem zachowania przewidzianej prawem wyższego rzędu formy, ale nie co do treści (czy zostały spełnione merytoryczne warunki do dokonania zmian w podziale terytorialnym). Chociaż materialnie omawiane rozstrzygnięcia Rady Ministrów bliskie są decyzjom administracyjnym podlegającym kontroli sądów administracyjnych, te odmawiają jednak sprawowania takiej kontroli z uwagi na określoną przez ustawodawcę formę dokonywania zmian granic (rozporządzenie), wykluczając przy tym również kontrolę czynności podejmowanych przez Radę Ministrów na etapie poprzedzającym wydanie rozporządzenia.

Apele o modyfikację procedury tworzenia i zmiany granic gmin, ponawiane są od wielu lat przez zrzeszenia jednostek samorządu terytorialnego. Kilukrotnie występował w tej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich. Mimo trzykrotnego sygnalizowania przez Trybunał Konstytucyjny Parlamentowi i Rządowi konieczności zmian procedury tworzenia i zmiany granic gmin poprzez zapewnienie możliwości pełnej sądowej kontroli tych rozstrzygnięć, do zmian takich nie doszło, mimo zapewnień o gotowości do dyskusji nad nimi. W końcu ubiegłej kadencji Sejmu RP, do łaski marszałkowskiej trafił projekt ustawy, który miał stanowić odpowiedź na omawiany problem. Zasadniczy kierunek proponowanych w nim zmian (możliwość zakwestionowania rozstrzygnięcia w przedmiocie

zmiany granic przed sądem administracyjnym) czyniłby zadość artykułowanym przez lata postulatami. Projekt ten (poza skierowaniem 18 stycznia 2023 r. do opiniowania) nie doczekał się jednak dalszych prac.

Rzecznik zwrócił się zatem do Przewodniczącego z prośbą o zainteresowanie się omawianym problemem i podjęcie w ramach Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP prac zmierzających do opracowania projektu (choćby na bazie projektu zarzuconego w poprzedniej kadencji Sejmu RP) nowelizacji regulacji aktualnie normujących procedurę tworzenia i zmian granic gmin.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.569.2023 z 5 lutego 2024 r.) - w sprawie braku zgodności z Konstytucją i prawem międzynarodowym art. 78 par. 3 k.k. w brzmieniu od 1 października 2023 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych mających na celu zmianę uchwalonych w dniu 7 lipca 2022 r. przez Sejm RP w ustawie o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw zmian w Kodeksie karnym, które weszły w życie 1 października 2023 r. i obejmują m.in. art. 78 § 3 k.k., w ramach którego wprowadzone zostało ograniczenie do skorzystania przez skazanego z warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Rzecznik wskazał, że nałożenie na skazanego kary długoterminowej, na modyfikację której nie ma on żadnego wpływu z uwagi na wyłączenie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia, jest działaniem z istoty swej sprzecznym z celami kary pozbawienia wolności wskazanymi w art. 67 § 1 k.k.w. i stanowi operowanie karą rozumianą jako odpłata za zło, które stało się udziałem skazanego. Kara taka nastawiona jest zatem na realizację tylko jednej przesłanki w postaci prewencji generalnej w ujęciu negatywnym. Przykładne ukaranie skazanego służy li tylko odstraszeniu innych od popełnienia przypisanego mu w wyroku czynu. Tymczasem stosowanie czystej, długoterminowej izolacji, w której skazany staje się przedmiotem oddziaływań, nie zaś podmiotem praw i obowiązków związanych z wykonywaną wobec niego karą, nie może zostać nazwane karaniem opartym o standardy wynikające z art. 30 i art. 40 Konstytucji oraz art. 3 EKPC.

Nie może także budzić wątpliwości, że wykonanie kary pozbawienia wolności ustawodawca powierzył sądom. To sąd penitencjarny miejsca przebywania w zakładzie karnym skazanego po upływie wskazanych w art. 78 k.k. terminów ma kognicję do rozpoznania wniosku skazanego, wniosku obrońcy skazanego lub wniosku dyrektora zakładu karnego o zastosowanie wobec skazanego warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności. Orzeczenie to oparte jest o przesłanki wskazane w

art. 77 k.k., czyli o pozytywną prognozę kryminologiczno-społeczną. Wyłączenie możliwości weryfikacji przez sąd postępów resocjalizacji skazanego nie tylko uderza zatem w istotę samej kary, ale stanowi niespełniające testu proporcjonalności ograniczenie prawa do sądu z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

O ile dla spełnienia standardu z art. 3 EKPC nie jest konieczne, żeby decyzję w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia podejmował sąd, tak jest konieczne, aby czas wykonywania kary pozbawienia wolności uzależniony był od postępów resocjalizacyjnych skazanego, w tym od prezentowanej przez niego postawy i podjętej przez niego decyzji o poddaniu się oddziaływaniu resocjalizacyjnemu oraz aby decyzja taka podlegała sądowej kontroli. Wystarczy zatem, by sądom została zagwarantowana kompetencja do ostatecznej weryfikacji rozstrzygnięcia organu niesądowego. Nie budzi więc wątpliwości, że prawo do sądu jest zachowane na gruncie takich regulacji, które - dopuszczając możliwość uruchomienia postępowania przed sądem powszechnym lub sądem administracyjnym - zapewniają kontrolę sądową rozstrzygnięcia, decyzji czy innego aktu indywidualnego kształtującego sytuację prawną jednostki lub innego podmiotu podobnego. Na „prawo do sądu” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji składają się bowiem dwa prawa: prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości oraz prawo do sądowej ochrony jednostki przed arbitralnością władzy. Z tak rozumianym prawem do sądu skorelowane są jednocześnie dwie funkcje sądów: funkcja wymiaru sprawiedliwości, w ramach której sądy merytorycznie rozstrzygają sprawę oraz funkcja ochrony prawnej jednostki, w ramach której sądy kontrolują akty organów władzy publicznej godzące w konstytucyjnie gwarantowane prawa i wolności.

W przypadku oparcia warunkowego przedterminowego zwolnienia tylko o niezaskarżalną decyzję Prezydenta RP o ułaskawieniu nie zostaje zrealizowane konstytucyjne prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji). O ile prawo to nie gwarantuje ze swej istoty możliwości zaskarżenia wszelkich orzeczeń, a jedynie tych, które zostały wydane w pierwszej instancji, i to niezależnie od tego, czy była to instancja sądowa czy pozasądowa, tak dla spełnienia standardu z art. 3 EKPC, prawo do powinno przysługiwać osobom skazanym na karę dożywotniego pozbawienia wolności, aby wyeliminować arbitralność decyzji odmownych.

RPO zauważył, iż wprowadzenie mechanizmów kontroli i następnie ewentualnej redukcji wymierzonej kary powinno mieć charakter realny, co oznacza nie tylko zakaz wyłączenia możliwości jego zastosowania wprost, ale także pośrednio, poprzez wprowadzenie na tyle wyraźnych ograniczeń czasowych, które w praktyce uniemożliwią skazanemu skorzystanie z niego.

Tak orzeczona kara jest pozbawiona systemu redukcyjnego i tym samym prowadzi do uprzedmiotowienia skazanego.

Rzecznik z całą mocą podkreślił, że uchwalona w dniu 7 lipca 2022 r. nowelizacja Kodeksu karnego, która weszła w życie 1 października 2023 r., przewidująca wydłużenie okresu odbywania kary, po którym skazany na dożywotnie pozbawienie wolności może starać się o uzyskanie warunkowego zwolnienia z 25 do 30 lat (art. 78 § 3 k.k.) oraz całkowite i fakultatywne wyłączająca możliwość ubiegania się przez skazanego o uzyskanie warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 77 § 3 i 4 k.k.), pozostaje w jawnej sprzeczności z gwarancjami wynikającymi z art. 30 i art. 40 Konstytucji oraz art. 3 EKPC, a także stanowi nieproporcjonalne ograniczenie prawa do sądu w przedmiocie sądowej weryfikacji postępów resocjalizacji z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 w zw. z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Standard minimum wymaga zatem funkcjonowania w ramach porządku prawnego mechanizmów umożliwiających skazanemu poddanie dolegliwości orzeczonej wobec niego kary pozbawienia wolności weryfikacji pod kątem realizacji jej celów, której to wynikiem będzie możliwość skrócenia okresu jej odbywania w warunkach penitencjarnych. Nie oznacza to, że skazany uzyskuje uprawnienie do wcześniejszego zakończenia odbywania kary, a oznacza konieczność takiego ukształtowania proceduralnych elementów systemu wykonywania kary pozbawienia wolności, aby czas jej wykonywania uzależniony był od postępów resocjalizacyjnych skazanego, w tym od prezentowanej przez niego postawy i podjętej przez niego decyzji o poddaniu się oddziaływaniu resocjalizacyjnemu. Ponadto, ułaskawienie, którego konstytucyjną przesłanką jest to, że może ono zostać zastosowane tylko wobec osoby prawomocnie skazanej, niezależnie od zastosowanej procedury, ma charakter w pełni arbitralny i z tego względu nie spełnia wymogu z art. 3 EKPC. Jednocześnie wsteczne zastosowanie art. 78 § 3 k.k. do skazanych, których wyroki w chwili wejścia tego przepisu w życie były prawomocne, narusza zasadę podziału władz wyrażoną w art. 10 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 w związku z art. 173 Konstytucji oraz zasadę nullum crimen sine lege, w tym zasadę lex severior retro non agit, wyrażoną w art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz art. 15 ust. 1 MPPOiP i art. 7 ust. 1 EKPC.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska wobec przedstawionych racji oraz o rozważenie zainicjowanie prac legislacyjnych odnoszących się do całości opisanych w niniejszym wystąpieniu problemów i poinformowanie o stanowisku zajęтым w powyższej materii.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 marca 2024 r. poinformował, że Minister Sprawiedliwości, dostrzegając potrzebę

dokonania przeglądu obecnych regulacji i ewentualnych zmian prawa karnego, zapowiedział powołanie komisji kodyfikacyjnej. W ramach prac tej komisji nastąpi gruntowna ocena obecnie obowiązującego modelu prawa karnego materialnego i procesowego. Podnoszone przez Rzecznika postulaty będą wówczas przedmiotem analizy także pod kątem realizacji w prawie karnym standardów konstytucyjnych i konwencyjnych. Niezależnie od tego Minister Sprawiedliwości rozważa możliwość zainicjowania odrębnego procesu legislacyjnego, zmierzającego do wprowadzenia najpilniejszych zmian prawa karnego. Regulacje dotyczące kary dożywotniego pozbawienia wolności również zostaną, w ramach tych prac, wzięte pod uwagę.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.711.1.2023 z 6 lutego 2024 r.) – w sprawie procedury naboru do formacji mundurowych.

Na podstawie indywidualnej sprawy skargi obywatelki na sposób przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do służby w jednym z oddziałów Straży Granicznej Rzecznik Praw Obywatelskich powziął wątpliwości w zakresie procedury naboru do formacji mundurowych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji. Rzecznik nie mógł zapoznać się z całością akt prowadzonego względem kandydatki do służby w Straży Granicznej postępowania kwalifikacyjnego, bowiem zniszczono ww. dokumentację w oparciu o protokół brakowania dokumentów niearchiwalnych, wydany na podstawie jednolitego rzeczowego wykazu akt Straży Granicznej. Aczkolwiek w przypadku Zainteresowanej dokonano niszczenia akt w okresie ponad pół roku od terminu powiadomienia o odstąpieniu od postępowania kwalifikacyjnego, to należy zauważyć, że same przepisy regulujące to zagadnienie nie określają granic temporalnych na dokonanie takiej czynności. Dokumentację taką można brakować w każdym momencie po jej wykorzystaniu.

Stan taki wskazuje, że organy wymiaru sprawiedliwości, jak np. sądy administracyjne oraz kontroli i ochrony prawa, jak np. NIK czy RPO w przypadku zakwestionowania wyników postępowań kwalifikacyjnych nie będą mogły zapoznać się z dokumentacją i dokonać oceny zgodności z prawem przeprowadzonych procedur i zapadłych w tych sprawach rozstrzygnięć. W ocenie Rzecznika przepisy wewnętrzne powinny przewidywać rozsądny termin na wybrakowanie dokumentacji, który uwzględniałby potencjalną drogę odwoławczą kandydatów, wobec których przerwano postępowanie kwalifikacyjne lub odstąpiono od jego dalszego prowadzenia.

Z niniejszą sprawą związany jest szerszy problem o charakterze generalnym - dotyczący ograniczonego dostępu do służby. RPO przypomniał,

iż celem art. 60 Konstytucji jest zapewnienie równości szans dla osób podejmujących starania o pełnienie funkcji w służbie publicznej; realizacja art. 60 Konstytucji z jednej strony wymaga od ustawodawcy ustanowienia regulacji materialnoprawnych, określających przejrzyste kryteria selekcji kandydatów i obsadzania poszczególnych stanowisk w służbie publicznej, a z drugiej strony nakazuje stworzenie odpowiednich gwarancji proceduralnych, zapewniających weryfikowalność decyzji w sprawie naboru do służby. Brak odpowiednich procedur kontrolnych i odwoławczych stanowić może istotną przeszkodę w stosowaniu przyjętych reguł, a tym samym naruszać będzie konstytucyjny wymóg traktowania starających się o dostęp do służby na jednakowych zasadach.

Dokonując oceny zgodności z prawem takiego aktu sąd administracyjny winien dysponować aktami dokumentującymi wszystkie etapy postępowania kwalifikacyjnego, z zachowaniem rygorów wynikających ustawy o ochronie informacji niejawnych. Przedwczesne brakowanie dokumentacji z postępowania kwalifikacyjnego może spowodować, że prawo dostępu do służby publicznej zostanie pozbawione treści materialnej. Prowadzi to do wniosku, że regulujące problem przyjmowania do służby procedury nie dają należytych gwarancji w zakresie określonego w art. 60 Konstytucji prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Możliwość natychmiastowego brakowania dokumentacji po zakończeniu bądź przerwaniu postępowania kwalifikacyjnego uniemożliwia zapoznanie się np. z notatką służbową dotyczącą przyczyn: odmowy poddania kandydata postępowaniu albo odstąpienia od jego prowadzenia – organom wymiaru sprawiedliwości oraz kontroli i ochrony prawa, a także samym zainteresowanym.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego zagadnienia oraz dostosowanie przepisów postępowania kwalifikacyjnego do standardów konstytucyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 7 marca 2024 r. wskazał, iż w ocenie Ministerstwa SWiA uregulowania dotyczące postępowania kwalifikacyjnego do służby w formacjach podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, zapewniają równość szans dostępu do służby publicznej. Wymagania stawiane kandydatom do służby są jasno określone i jednakowe dla wszystkich zainteresowanych, a tym samym wypełniają dyspozycję art. 60 Konstytucji. Została zapewniona droga odwoławcza w sprawie decyzji o odmowie wydania poświadczenia bezpieczeństwa oraz orzeczenia komisji lekarskiej. Mając na względzie wystąpienia pokontrolne NIK, wydaje się, że nie zachodzi potrzeba dokonania zmian w odniesieniu do sposobu postępowania z aktami kandydatów, którzy nie zostali przyjęci do właściwej służby.

Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (VI.7217.1.2024 z 7 lutego 2024 r.) – w sprawie badania liczby osób w kryzysie bezdomności.

Problematyka przeciwdziałania bezdomności jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat. W związku z tym, przy Rzeczniku Praw Obywatelskich działa Komisja Ekspertów ds. Przeciwdziałania Bezdomności, której celem jest monitorowanie problemów związanych z sytuacją osób w kryzysie bezdomności i promowanie dobrych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania bezdomności, w tym sygnalizowanie koniecznych działań administracji publicznej oraz zmian legislacyjnych.

Wobec powyższego, RPO z zadowoleniem przyjął informację o planach przeprowadzenia kolejnego badania liczby osób w kryzysie bezdomności w nocy z 28 na 29 lutego 2024 r. Nie ulega bowiem wątpliwości, że jednym z kluczowych narzędzi umożliwiających rozwiązywanie problemu bezdomności i zapobieganie mu jest rzetelna diagnoza tego zjawiska. Badania takie powinny prowadzić do identyfikacji wszelkich rodzajów bezdomności, określać jej skalę oraz charakter problemów i potrzeb ludzi nią dotkniętych, a także wskazywać bariery, na jakie napotyka się przy wychodzeniu z bezdomności.

Rzecznik zapoznał się także z opublikowanymi na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej ogólnymi wskazówkami odnośnie do sposobu realizacji Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych 2024. Po ich szczegółowej analizie, w pierwszej kolejności RPO wyraził satysfakcję ze wskazania jako jednego z celów badania ustalenia liczby osób w kryzysie bezdomności niebędących obywatelami polskimi. W kwestionariuszu zostało wyróżnione obywatelstwo ukraińskie. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wojna w Ukrainie powoduje, że wiele osób z tego kraju, które znalazły się na terytorium RP jest zagrożonych bezdomnością. Trzeba jednak pamiętać, że w kraju są także osoby, które przybyły do Polski przed wojną np. w celach zarobkowych. Ich status jest zaś inny. Z aprobatą należy odnieść się także do uwzględnienia obywateli innych państw, w tym pozaeuropejskich.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi jednak posługiwanie się w badaniu definicją osoby bezdomnej z art. 6 pkt 8 ustawy o pomocy społecznej. Zgodnie z opinią wyrażoną przez Ekspertów Komisji jest ona zbyt wąska. Nie uwzględnia bowiem zjawiska tzw. bezdomności ukrytej, a tym samym nie umożliwia zdiagnozowania skali i przyczyn tego zjawiska. Wskazane jest w związku z tym, uwzględnienie w badaniach populacji wszystkich osób w spektrum bezdomności - zgodnie z Europejską Typologią Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS. Monitorując skalę lub strukturę bezdomności należy uwzględnić wszystkie osoby, do których ta sytuacja życiowa może się odnosić. Badanie powinno więc obejmować osoby

doświadczające bezdomności, zagrożone bezdomnością oraz wychodzące z bezdomności.

RPO zgłosił również zastrzeżenia odnośnie do sposobu uwzględnienia sytuacji osób mieszkających na terenie ogródków działkowych. W ogólnych wskazówkach dotyczących sposobu realizacji ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych wskazano, że „w trakcie badania należy zwrócić szczególną uwagę na sytuację osób przebywających na ogródkach działkowych. W przypadku stwierdzenia, iż osoby te od dłuższego czasu mieszkają w warunkach zbliżonych do mieszkalnych, nie należy ich obejmować badaniem i uwzględniać jako osoby bezdomne”. Niestety, nie sprecyzowano, co oznacza termin „warunki zbliżone do mieszkalnych” oraz nie uwzględniono ustawowego zakazu zamieszkiwania na terenie rodzinnych ogrodów działkowych.

Rzecznik podkreślił także istotność właściwej agregacji zebranych danych - nie tylko w zbiorczej tabeli do czego Ministerstwo zobowiązuje gminy teraz, ale również na poziomie indywidualnego kwestionariusza. Oznacza to, że gminy musiałyby wprowadzić do programu elektronicznego dane z każdego indywidualnego kwestionariusza - zebrać papierowe ankiety od osób które je wypełniały lub koordynowały ich wypełnianie i wprowadzić dane. Pozwoliłoby to na przeprowadzenie bardziej szczegółowych i zróżnicowanych analiz statystycznych np. sprawdzenia czy osoby długotrwale bezdomne w większym stopniu niż osoby o krótszym stażu w bezdomności posiadają problemy zdrowia psychicznego, czy rodzaj sytuacji mieszkaniowej koreluje z potrzebami, itd. Przy obecnej formie agregacji można tylko określać tzw. „marginsy”. Wydaje się uzasadnione, aby Ministerstwo rekomendowało gminom taką opcję, jeśli znajdą na to środki i możliwości organizacyjne.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowisku i ewentualnie planowanych działaniach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 26 lutego 2024 r. poinformował, że wojewodowie w grudniu 2023 r. zostali oficjalnie poproszeni o przygotowanie i koordynację działań związanych z realizacją Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych. Badanie zostanie przeprowadzone w nocy z 28 na 29 lutego 2024 r. W celu kompleksowego przygotowania realizatorów do przeprowadzenia badania, Urzędy Wojewódzkie zostały zobligowane do zorganizowania spotkań informacyjnych i ewentualnych szkoleń z przedstawicielami wszystkich służb zaangażowanych w realizację przedsięwzięcia, w tym policji, organizacji pozarządowych i streetworkerów. Niezbędne jest również wyznaczenie Wojewódzkiego Koordynatora Badania w każdym województwie, natomiast w gminie – tzw. Gminnego

Koordynatora Badania, który będzie podlegał Wojewódzkiemu Koordynatorowi Badania. Powyższe ma zapewnić skuteczną realizację przedsięwzięcia. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ze swojej strony zaktualizowało formularz/kwestionariusz niezbędny do przeprowadzenia badania, którym mają się posługiwać osoby je przeprowadzające. Ponadto, opublikowano tablice zbiorcze do kwestionariusza, które będą przydatne do zebrania danych statystycznych ze wszystkich gmin i pozostałych jednostek samorządu terytorialnego. Równolegle udostępniono tzw. Ogólne wskazówki związane z przeprowadzeniem badania. Badanie będzie przeprowadzone w obowiązującym porządku prawnym i tym samym w oparciu o definicję osoby bezdomnej wynikającą ustawy o pomocy społecznej. Jednocześnie zaktualizowany przez Ministerstwo kwestionariusz badania, zakłada dotarcie do osób w mieszkaniach wspomaganych i treningowych, co można odnieść do szerszego spektrum pojęcia bezdomności. Badanie ma być przeprowadzone również w takich miejscach jak: domki działkowe, altany działkowe i w ośrodkach dla uchodźców.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7020.2.2020 z 8 lutego 2024 r.) – w sprawie domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa po jego ustaniu lub unieważnieniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał o konieczności uregulowania w przepisach na nowo kwestii domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa po ustaniu lub unieważnieniu tego małżeństwa (art. 62 ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, dalej jako: „KRO”).

Jak wskazywał Rzecznik w piśmie z marca 2020 r. skierowanym do ówczesnego Ministra Sprawiedliwości, obecne uregulowanie przewiduje, że jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża. Domniemanie to nie dotyczy przypadku, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganey prokreacji, na którą wyraził zgodę pierwszy mąż matki. Domniemania powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.

RPO wskazał, iż obecnie obowiązujący stan prawny stwarza zasadnicze komplikacje w ustaleniu pochodzenia dziecka w sposób zgodny z rzeczywistością i rzutuje na sytuację prawną wszystkich członków rodziny. Przyczynia się on także do większego obciążenia sądów rodzinnych,

rozpoznających sprawy o zaprzeczenie ojcostwa; takie powództwo jest w obecnym stanie prawnym jedynym środkiem doprowadzenia do zgodności stanu cywilnego dziecka z prawdą biologiczną.

W kolejnym piśmie do resortu sprawiedliwości, z marca 2022 r., Rzecznik sygnalizował, że istnieje także dodatkowy aspekt tego problemu, dotyczący dziecka pochodzącego od nowego partnera matki, ale martwo narodzonego w okresie 300 dni od uprawomocnienia się wyroku rozwodowego, na mocy którego małżeństwo zostało rozwiązane. W tej sytuacji matka dziecka nie tylko nie mogła skutecznie wystąpić o zaprzeczenie ojcostwa jej byłego męża (jej pozew został odrzucony przez sąd), ale nie mogła także uwidocznic na nagrobku dziecka swego nazwiska, do którego wróciła po rozwodzie, zaś prawa i stan cywilny ojca biologicznego nie były uwzględnione w żadnym stopniu. W udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi z 11 kwietnia 2022 r. wskazana została inicjatywa legislacyjna resortu sprawiedliwości, zawarta w druku UD292. Tymczasem opisana problematyka nadal jest przedmiotem skarg wpływających do Biura RPO, dlatego przedstawione uprzednio uwagi są aktualne, a potrzeba nowelizacji przepisów dotyczących omawianego zagadnienia wciąż istnieje.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o dalszych losach wspomnianej inicjatywy i aktualnych planach działań wobec druku UD292.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 27 lutego 2024 r. przyznała, że obecnie obowiązujący stan prawny stwarza komplikacje w ustaleniu pochodzenia dziecka w sposób zgodny z rzeczywistością i rzutuje na sytuację prawną wszystkich członków rodziny. Przyczynia się on także do większego obciążenia sądów rodzinnych, rozpoznających sprawy o zaprzeczenie ojcostwa. Resort sprawiedliwości podjął inicjatywę legislacyjną zawartą w projekcie wpisanym do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów, jednak z uwagi na zakończenie kadencji Parlamentu, projekt ten uległ dyskontynuacji. Niemniej, opisane przez Rzecznika zagadnienia będą przedmiotem dalszych analiz i prac legislacyjnych mających na celu usprawnienie procedur związanych z ustaleniem pochodzenia dziecka.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (V.7010.124.2022 z 8 lutego 2024 r.) – w sprawie kosztów pobytu opiekuna w ramach leczenia uzdrowiskowego dzieci, finansowanego ze środków publicznych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi w sprawie kosztów pobytu opiekuna w ramach leczenia uzdrowiskowego dzieci, finansowanego ze środków publicznych.

Zgodnie ze stanowiskiem poprzedniego Ministra Zdrowia, pobyt opiekuna nie stanowi realizacji świadczenia opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, dlatego też nie ma możliwości sfinansowania go przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Powyższy stan rzeczy budzi zaniepokojenie. W szczególności względy ekonomiczne, wynikające z faktu ponoszenia przez opiekunów całkowitych kosztów ich pobytu w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego, mogą stanowić jedną z przyczyn zwiększającej się liczby rezygnacji z przyznanego dzieciom leczenia. W Raporcie końcowym Zespołu do spraw opracowania koncepcji zmian w zakresie systemu lecznictwa uzdrowiskowego jako formę przeciwdziałania temu zjawisku zarekomendowano m.in: dofinansowanie ze środków socjalnych kosztów pobytu opiekuna w ramach leczenia dzieci niepełnosprawnych oraz dzieci w wieku od 3. do 6. roku życia pod opieką osoby dorosłej; dofinansowanie ze środków socjalnych kosztów przejazdów na leczenie uzdrowiskowe dzieci; przyznanie rodzicowi (opiekunowi) dodatkowego płatnego urlopu potrzebnego na przywiezienie i odwiezienie dziecka do i z uzdrowiska.

RPO podkreślił przy tym, że z mocy art. 68 ust. 3 Konstytucji, dzieciom przysługuje prawo do szczególnej opieki zdrowotnej. Jednym z jej aspektów jest zaś niewątpliwie zagwarantowanie warunków umożliwiających zapewnienie prawa dziecka do obecności osoby bliskiej przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych. Nie ulega wątpliwości, że pobyt rodzica w podmiocie leczniczym wypełnia potrzeby uczuciowo – emocjonalne dziecka, zapewnia poczucie bezpieczeństwa i ma szczególne znaczenie w przypadku hospitalizacji najmłodszych dzieci oraz dzieci przewlekle chorych.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska wobec opisanego problemu oraz możliwości zrealizowania ww. rekomendacji.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (III.7060.36.2023 z 8 lutego 2024 r.) - w sprawie zasad zawieszenia renty rolniczej w przypadku prowadzenia działalności rolniczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest adresatem skarg dotyczących zasad zawieszenia renty rolniczej na gruncie art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w odniesieniu do małżeństwa rolników, z których jeden z małżonków pobiera emeryturę, a drugi rentę rolniczą. W związku z ostatnimi zmianami legislacyjnymi, zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej nie jest już warunkiem koniecznym do wypłaty części uzupełniającej emerytury rolniczej (obowiązująca od 15 czerwca 2022 r. zmiana na mocy ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Ustawodawca nie zdecydował, aby takie rozwiązanie wprowadzić również w stosunku do rencistów. Na gruncie art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w celu podjęcia przez KRUS wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej konieczne jest zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej, tzn. rencista powinien przenieść własność lub posiadanie gospodarstwa rolnego na inną osobę. Przeniesienia własności gospodarstwa rolnego może nastąpić w drodze: umowy darowizny, umowy o dożywocie, umowy sprzedaży. Natomiast rencista, który nie chce wyzbywać się własności gospodarstwa rolnego, spełni warunek zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej, jeżeli wydzierżawi gospodarstwo rolne innej osobie fizycznej lub prawnej. Z tym, że aby umowa dzierżawy mogła stanowić podstawę do wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej - oprócz warunków określonych przepisami kodeksu cywilnego - musi spełniać warunki szczegółowo określone w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Należy zaznaczyć, że ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników przewiduje, w ściśle określonych przypadkach, wypłatę 50% lub 75% albo 100% części uzupełniającej renty rolniczej, mimo że rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej. Obowiązujące regulacje przewidują, że w przypadku, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem podlegającym ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, wypłata renty nie ulega zawieszeniu (art. 28 ust. 11 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). W tym przypadku część uzupełniająca renty wypłaca się w pełnej wysokości (100%). Przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie przewidują zastosowania ww. rozwiązania w sytuacji, gdy jeden z małżonków pobiera emeryturę, a drugi z małżonków pobiera rentę. Z chwilą przejścia małżonka rolnika na emeryturę i zaprzestania płacenia składek, małżonkowi renciście zostaje zawieszona część uzupełniająca renty rolniczej. A zatem małżonek rolnika podlegającego ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, pobiera pełną rentę rolniczą do czasu, gdy małżonek rolnik nabędzie prawo do emerytury, wtedy bowiem wypłata renty małżonka rencisty zostaje zawieszona (100% części uzupełniającej).

Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł przedmiotową kwestię w wystąpieniu generalnym z lutego 2023 r. skierowanym do ówczesnego Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W odpowiedzi wyjaśniono, że w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi analizowana jest możliwość podjęcia prac legislacyjnych dotyczących zawieszania części uzupełniającej renty rolniczej w przypadku, gdy małżonek rencisty przejdzie na emeryturę. Działania legislacyjne w tym zakresie nie zostały jednak podjęte.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie, w szczególności w kontekście możliwości podjęcia prac legislacyjnych w omawianym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 15 marca 2024 r. wskazał, iż rozwiązanie zgodnie z którym renciście nie jest zawieszana wypłata świadczenia, jeżeli prowadzi działalność z małżonkiem podlegającym ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu jest konsekwencją potrzeby zapewnienia możliwości osiągnięcia przez ubezpieczonego małżonka wymaganego stażu ubezpieczeniowego do nabycia prawa do emerytury rolniczej. W przeciwnym razie mogłyby powstać problemy z nabyciem przez niego prawa do emerytury rolniczej po osiągnięciu wieku emerytalnego, gdyż do nabycia prawa do emerytury rolniczej należy się wykazać 25-letnim okresem podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu. Wobec tego, zgodnie z przepisami art. 28 ww. ustawy, rencista chcąc otrzymać świadczenie w pełnej wysokości (tzn. zarówno część składkową jak i część uzupełniającą) powinien zaprzestać prowadzenia działalności rolniczej, np. poprzez przeniesienie własności gospodarstwa rolnego na inną osobę. Ewentualnie rolnik-rencista po udowodnieniu, że nie prowadzi działalności rolniczej w posiadanym gospodarstwie również otrzyma świadczenie w pełnej wysokości. Jeśli chodzi o możliwość wydzierżawienia gospodarstwa rolnego, dokonuje się tego na podstawie umowy pisemnej zawartej na co najmniej 10 lat, której zawarcie potwierdza wójt, właściwy ze względu na miejsce położenia przedmiotu dzierżawy. Przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przewidują zatem zróżnicowane formy zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej, które pozwalają uwzględnić różne potrzeby osób korzystających z rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych. Przesłanką zawieszenia wypłaty części uzupełniającej renty, na podstawie art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, jest prowadzenie działalności rolniczej, a nie samo posiadanie gospodarstwa rolnego, ponieważ osoba, która otrzymuje rentę z tytułu niezdolności do pracy jest całkowicie niezdolna do pracy w gospodarstwie rolnym.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.111.2024 z 8 lutego 2024 r.) - w sprawie problemów z finansowaniem środowiskowych domów samopomocy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne pisma wyrażające poparcie dla działań Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Pracowników i Sympatyków Środowiskowych Domów Samopomocy z siedzibą w P., które wskazuje na problemy wynikające z aktualnego poziomu finansowania środowiskowych domów samopomocy oraz postulaty zmian w ustawie o pomocy społecznej oraz rozporządzeniu w sprawie środowiskowych domów

samopomocy. W ocenie Wnioskodawców aktualny poziom finansowania środowiskowych domów samopomocy jest nieadekwatny do rangi podejmowanych zadań i ponoszonych rzeczywistych kosztów ich realizacji.

Wnioskodawcy apelują o podjęcie działań mających na celu zabezpieczenie finansowania środowiskowych domów samopomocy na poziomie, który zagwarantuje placówkom stabilizację i bezpieczeństwo finansowe, umożliwi realizację usług świadczonych osobom z zaburzeniami psychicznymi na poziomie oczekiwanego standardu i wraz ze wzrastającą płacą minimalną zapewni godne wynagrodzenie pracownikom realizującym usługi w placówce. Pomimo złożoności realizowanych zadań poziom finansowania środowiskowych domów nie przystaje do aktualnej sytuacji gospodarczej, a niski poziom wynagrodzeń powoduje dużą fluktuację wyspecjalizowanej kadry, co ma bezpośredni wpływ na ciągłość procesu terapeutycznego uczestników i ich poczucie bezpieczeństwa.

Wnioskodawcy sygnalizują, iż środowiskowe domy samopomocy borykają się także z problemem zabezpieczenia finansowego realizacji dowozu uczestników na zajęcia, którego koszt stanowi nawet 7-20 % całości budżetu placówki. Wiele placówek działa na terenach wiejskich, gdzie nie jest dostępny transport publiczny i bez zorganizowanego dowozu dotarcie do placówki byłoby praktycznie niemożliwe. Zdaniem Stowarzyszenia utrzymywanie się obecnej sytuacji i brak zdecydowanej poprawy sytuacji finansowej środowiskowych domów samopomocy może doprowadzić do kryzysu pozostawiając dziesiątki tysięcy osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodziny bez wsparcia.

W świetle sygnalizowanych zagrożeń dla systemu wsparcia środowiskowego Rzecznik podkreślił, iż zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, którego ochrona należy do obowiązków państwa, a sprawny system pomocy i wsparcia w kryzysach zdrowia psychicznego przeciwdziała tragediom indywidualnym i rodzinnym oraz wielkim stratom społecznym. W opinii RPO sygnalizowane przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pracowników i Sympatyków Środowiskowych Domów Samopomocy deficyty w obszarze wsparcia środowiskowego i wskazywane ryzyka dla stabilności i jakości świadczonego wsparcia wymagają zbadania.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w zakresie dotyczącym postulatów wskazywanych przez Stowarzyszenie, w tym odnoszących się do zmiany prawa.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7024.22.2018 z 9 lutego 2024 r.) - w sprawie kontaktów członków rodziny z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem dotyczący możliwości realizacji przez osoby bliskie kontaktów z dorosłą osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie, w sytuacji, gdy opiekun takiej osoby utrudnia, bądź uniemożliwia kontakty.

Zdaniem Rzecznika, jak również sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, w obowiązujących przepisach brak jest środków prawnych, za pomocą których osoby bliskie mogą uzyskać sądowe określenie kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie, w sytuacji, gdy opiekun prawny utrudnia bądź uniemożliwia takie kontakty.

Minister Sprawiedliwości początkowo stał na stanowisku, że istniejące przepisy, dotyczące wydawania opiekunowi prawnemu poleceń przez sąd opiekuńczy, są wystarczające do regulacji kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie. Stanowisko resortu sprawiedliwości w tej kwestii uległo zmianie w 2021 r. Jak wynikało z pisma Ministerstwa z 24 marca 2021 r., „mając jednak na względzie zdarzające się w orzecznictwie sądów powszechnych (sądów opiekuńczych) rozbieżności w zakresie kwalifikowania wniosków o wydanie zarządzeń opiekuńczych w postępowaniu wykonawczym prowadzonym w związku z ustanowieniem opieki prawnej, Ministerstwo Sprawiedliwości uznało za zasadne podjęcie prac analityczno-koncepcyjnych nad wprowadzeniem do porządku prawnego przepisów umożliwiających dochodzenie w postępowaniu cywilnym ustalenia kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie”. Kolejne pismo resortu sprawiedliwości z 22 marca 2022 r. wskazywało, że projekt o numerze UD261 „zakłada uzupełnienie art. 175 ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy o paragraf 2 w brzmieniu: „do kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie stosuje się odpowiednio przepisy o kontaktach z dzieckiem, za wyjątkiem przepisów nakładających obowiązek utrzymywania kontaktów z rodzicami”. Niestety, projekt ten, mimo że według informacji Ministerstwa znajdował się wówczas „w końcowej fazie uzgodnień i konsultacji”, nie stał się obowiązującym prawem ani nawet nie znalazł się na forum Parlamentu. Tymczasem interwencja ustawodawcy w tym zakresie wydaje się niezbędna.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o stanie prac nad projektem bądź o stanie prac legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 12 marca 2024 r. poinformowała, że uregulowanie zagadnienia kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną pozostaje w szczególnym zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Pierwotne założenia po ich uszczegółowieniu i uzupełnieniu zostaną uwzględnione w najbliższej propozycji nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, o ile wcześniej nie zostanie zniesiona w polskim prawie instytucja ubezwłasnowolnienia. Wówczas stosowne

rozwiązania zostaną do niej dostosowane. Uchwałą numer 7 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 roku, uchwalono Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. Zgodnie z pkt I.2.2. Strategii zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji jest planowane na lata 2021–2025. Koordynatorem tego zadania pozostaje Ministerstwo Sprawiedliwości. Z kolei zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2023 r. powołano z inicjatywy Ministerstwa Sprawiedliwości Zespół do spraw opracowania propozycji rozwiązań normatywnych w zakresie zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji. W ramach współpracy międzyresortowej, przy aktywnym udziale organizacji społecznych zajmujących się ochroną osób z niepełnosprawnością oraz przedstawicieli środowisk akademickich, wypracowane zostaną optymalne rozwiązania służące zbudowaniu systemu wspieranego podejmowania decyzji i znoszące instytucję ubezwłasnowolnienia

Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (VII.602.3.2021 z 9 lutego 2024 r.) - w sprawie problemów związanych z głosowaniem korespondencyjnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiają wnioski obywateli zaniepokojonych brakiem oficjalnej procedury postępowania z kartami wyborczymi lub referendalnymi nieodesłanymi przez wyborcę głosującego korespondencyjnie. Jak wskazano w piśmie Państwowej Komisji Wyborczej, wyborca głosujący korespondencyjnie nie ma obowiązku odesłania do obwodowej komisji wyborczej wszystkich kart do głosowania otrzymanych w pakiecie wyborczym. Wskazać przy tym należy, że wyborca ma prawo, a nie obowiązek wzięcia udziału w głosowaniu. Wyborca głosujący korespondencyjnie może zatem nie odsyłać nawet żadnej karty do głosowania. Natomiast obowiązek przesłania mu wszystkich rodzajów kart wynika z konieczności zapewnienia wyborcy możliwości wyboru, w którym głosowaniu weźmie udział. PKW stoi przy tym na stanowisku, że postępowanie z kartą nieodesłaną do obwodowej komisji wyborczej jest decyzją samego wyborcy, lecz postępowanie to nie powinno naruszać powszechnie obowiązujących przepisów prawa.

Do RPO zgłaszają się obywatele zaniepokojeni tym, że zgodnie z publicznie prezentowaną wykładnią PKW, zniszczenie własnej karty do głosowania w wyborach lub referendum podlega karze na mocy art. 248 pkt 3 Kodeksu karnego. W związku z powyższym wnioskodawcy poszukują właściwego sposobu postępowania z nieużyтыми kartami do głosowania, tak by nie narazić ich na zniszczenie. Rzecznik podkreślił, że obywatele kierujący do niego wnioski w tej sprawie to osoby powyżej 60. roku życia oraz wyborcy niepełnosprawni o znacznym lub umiarkowanym stopniu

niepełnosprawności. Dbanie o możliwość wzięcia udziału w wyborach i komfort głosowania takich wyborców jest działaniem, które zalicza się do priorytetów Rzecznika.

Zgodnie z art. 53i Kodeksu wyborczego koperty zwrotne niedostarczone do obwodowej komisji wyborczej po zakończeniu głosowania przekazywane są właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Analogicznie należy zatem postąpić, gdy wyborca zdecyduje się na zwrot niewykorzystanej karty do głosowania. W takiej sytuacji wyborca może zwrócić taką kartę bezpośrednio do Delegatury Krajowego Biura Wyborczego, bądź za pośrednictwem Urzędu Gminy, z której ją otrzymał. Tenże urząd winien przekazać ją wówczas do Delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Tymczasem w jednej ze spraw indywidualnych badanych w Biurze RPO Wnioskodawca wyraził wątpliwości odnoszące się do podstawy prawnej zaproponowanego rozwiązania, a także do ewentualnego naruszenia standardu tajności głosowania przy jego zastosowaniu. Wnioskodawca wskazywał także na brak wytycznych organów wyborczych na inne możliwości postępowania.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o wyrażenie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej w piśmie z 20 lutego 2024 r. poinformował, że Państwowa Komisja Wyborcza podzielając wątpliwości RPO, stwierdza, że brak jest podstaw prawnych do przekazywania przez wyborców (osoby uprawnione do udziału w referendum) kart do głosowania nieodesłanych właściwej obwodowej komisji wyborczej do urzędu gminy lub do Delegatury Krajowego Biura Wyborczego. Nie wynika to z przepisów Kodeksu wyborczego i nie można tego rodzaju postępowania wywodzić z całościowej analizy przepisów prawa wyborczego. PKW wyraża opinię, że kwestia ta powinna zostać uregulowana ustawowo, a więc powinna być przedmiotem analizy i działania organu posiadającego inicjatywę ustawodawczą.

Minister Edukacji (VII.071.5.2024 z 9 lutego 2024 r.) - dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych.

Przepisy ww. rozporządzenia przewidują m.in. wprowadzenie rozwiązań polegających na: niezadawaniu przez nauczycieli uczących w klasach I–III szkoły podstawowej dla dzieci i młodzieży pisemnych i praktycznych prac domowych do wykonania przez ucznia w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych; braku obowiązku wykonania przez uczniów klas IV–VIII szkoły podstawowej dla dzieci i młodzieży pisemnych i praktycznych prac domowych zadawanych przez nauczyciela do wykonania w czasie wolnym

od zajęć dydaktycznych oraz nieocenianiu wykonania albo niewykonania tej pracy domowej przez ucznia. Jak wskazano w uzasadnieniu, wejście w życie zmian dotyczących prac domowych po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia ma być podyktowane pilną potrzebą odpowiedzi na powszechne oczekiwania środowiska szkolnego.

RPO zauważył jednak, że głosy zabierane w debacie publicznej nie potwierdzają twierdzenia o powszechności takich żądań. Ponadto nie wyjaśniono, jakie przyczyny uzasadniają wprowadzenie proponowanych zmian już w trakcie trwającego roku szkolnego. Tworzenie propozycji reform oświaty powinno dokonywać się z udziałem ekspertów, m.in. z dziedziny dydaktyki. Zasadne byłoby również przeprowadzenie szerokich konsultacji społecznych.

Ponadto, w uzasadnieniu projektu rozporządzenia wskazano, że efektywność prac domowych zależy od ich jakości, a nie ilości. Przepisy o randze ustawowej wskazują jednak, że ocena, czy zadanie domowe spełni swoją funkcję, powinna należeć do nauczyciela. Zgodnie bowiem z art. 12 ust. 2 ustawy – Karta nauczyciela nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Z kolei w oparciu o art. 99 ustawy – Prawo oświatowe szkoła ma prawo nakładać obowiązki na ucznia poprzez określenie ich w swoim statucie. Całkowity zakaz prac domowych (nawet jeśli dotyczyłby jedynie klas I–III szkoły podstawowej) oraz odstąpienie od ich oceniania mogą być zatem postrzegane jako niezgodne z deklaracjami o potrzebie wzmocnienia pozycji nauczycieli oraz autonomii szkół. Z uwagi zaś na uregulowanie tych kwestii w ustawie, projektowane rozporządzenie może zostać ponadto uznane za wkraczające w materię ustawową, co nie powinno mieć miejsca z uwagi na hierarchię źródeł prawa w Polsce (art. 87 ust. 1 i art. 92 Konstytucji).

Stosowanie projektowanych przepisów może powodować pewne trudności. Użyte w przepisach wyrażenie „praktyczne prace domowe” może być bowiem rozumiane w różny sposób. Nowe regulacje budzą także wątpliwości związane z wynikami nauczania. Inne obawy to m.in. osłabienie wśród uczniów poczucia obowiązku i odpowiedzialności, brak umiejętności organizacji własnej pracy, problem z powtarzaniem materiału przed sprawdzianami, zwiększenie przewagi uczniów, których rodzice wykazują większe zaangażowanie, wzrost uzależnienia od urządzeń elektronicznych.

Odnosząc się do trwającej debaty, RPO zwrócił także uwagę na możliwość zgłaszania innych potrzeb przez część rodziców. Nie zgadzając się z przyjętymi założeniami, mogą oni kierować prośby do nauczycieli o zadawanie prac domowych jedynie ich dzieciom. Stawia to nauczycieli w

trudnym położeniu, ponieważ ewentualna zgoda na odmienne traktowanie ucznia lub grupy uczniów naraża ich na ryzyko wszczęcia czynności w trybie nadzoru pedagogicznego. Utrudnia także indywidualizację nauczania, co jest ważne zwłaszcza w przypadku uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie niniejszych uwag.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji w piśmie z 5 marca 2024 r. wyjaśniła, że projekt rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych 26 stycznia br. został przekazany do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji publicznych. Konsultacje publiczne projektu zakończyły się 26 lutego 2024 r. Napływające od lat do Ministerstwa Edukacji Narodowej zgłoszenia o nadmiernym obciążeniu uczniów pracami domowymi wskazują, że dotychczasowe rozwiązanie polegające na tym, że szkoły same decydowały o szczegółowych warunkach i sposobie oceniania wewnątrzszkolnego, w tym o tym, czy wśród nich stosować ocenianie prac domowych, nie zdaje egzaminu. Również wyjaśnienia udzielane przez MEN w tej kwestii, podkreślające że liczba i zakres prac domowych powinny być dostosowane do wieku i możliwości psychofizycznych uczniów, nie odnoszą skutku. Nadmierna ilość prac domowych w polskich szkołach jest przedmiotem dyskusji w kontekście ich niekorzystnego wpływu na dobrostan psychiczny, społeczny a nawet fizyczny uczniów. Badania pokazały, że nadmiar prac domowych nie przekłada się na efektywność procesu edukacyjnego i wyniki osiągnięte przez uczniów. W ocenie resortu wprowadzenie zmian w zakresie wybranych form prac domowych w trakcie roku szkolnego nie będzie miało wpływu na realizację podstawy programowej przez nauczycieli. Prace domowe z założenia nie powinny odciążać nauczycieli z obowiązku realizacji podstawy programowej i wybranego programu nauczania podczas zajęć edukacyjnych w szkole. Zmiana ta może mieć jedynie wpływ na konieczność zastąpienia oceny z pracy domowej, jako formy sprawdzania wiadomości i umiejętności ucznia, innymi przyjętymi w ocenianiu wewnątrzszkolnym formami sprawdzania wiadomości i umiejętności.

Minister Edukacji Narodowej (VII.7031.9.2024 z 12 lutego 2024 r.) - w sprawie możliwych utrudnień podczas rekrutacji na studia za granicą.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia dotycząca terminu ogłaszania wyników egzaminu maturalnego oraz wydania zdającym świadectw, aneksów i informacji o wynikach. W ubiegłym roku absolwenci polskich szkół średnich zgłaszali trudności związane z

rekrutacją na studia na uczelniach w Danii i w Szwecji, która przewidywała wcześniejsze terminy rejestracji odpowiednich dokumentów w systemie.

W obecnym roku szkolnym termin ogłaszania wyników egzaminu maturalnego oraz wydania zdającym świadectw, aneksów i informacji o wynikach to 9 lipca 2024 r. Zgłoszenia na studia w Danii przyjmowane są do 5 lipca, w związku z czym można oczekiwać skarg także w tym roku.

RPO podkreślił, że działania władz krajowych powinny uwzględniać prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej, związane z obywatelstwem unijnym. Należy do nich prawo do swobodnego przemieszczania się i osiedlania na terytorium państw członkowskich (art. 21 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej) oraz prawo do nauki w innym państwie.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o informację, czy powyższy problem wymaga podjęcia działań.

Minister Edukacji w piśmie z 20 marca 2024 r. poinformowała, że nie ma możliwości wcześniejszego przekazania poszczególnym zdającym wyników egzaminu maturalnego. Zgodnie jednak z deklaracją dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z ubiegłego roku szkolnego, istnieje możliwość wystawienia osobom, które planują aplikować na studia wyższe np. w Danii czy Szwecji, zaświadczenia, że przystąpiły do egzaminu maturalnego w 2024 r., a wyniki tego egzaminu będą znane 9 lipca br. Uczelnie duńskie czy szwedzkie, którym zależy na rekrutacji kandydatów, nie powinny czynić problemów z przesunięciem terminu złożenia dokumentów aplikacyjnych. Dostosowywanie zasad organizacji egzaminów w Polsce do wszystkich systemów zagranicznych, czy poszczególnych uczelni w różnych krajach, nie jest możliwe zarówno z punktu widzenia logistyki egzaminacyjnej, jak i przepisów prawa.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.713.1.2023 z 12 lutego 2024 r.) - w sprawie ograniczenia udostępniania materiałów archiwalnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo Polskiego Towarzystwa Historii Prawa (PTHP) dotyczące ograniczenia wolności badań naukowych, będącego konsekwencją zmian w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych w związku z wejściem w życie ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego.

Obecnie, zgodnie z art. 16b ust. 2 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (dalej jako: „ustawa archiwalna”), materiały archiwalne wskazane w tym przepisie podlegają udostępnieniu co do zasady po upływie określonego czasu. W szczególności akty notarialne i dokumentacja ksiąg wieczystych wraz z urządzeniami ewidencyjnymi, jak również dokumentacja spraw sądowych i postępowań dochodzeniowych podlegają udostępnieniu po upływie 70 lat od – odpowiednio: sporządzenia

aktu lub składnika dokumentacji bądź uprawomocnienia się orzeczenia lub zakończenia postępowania (art. 16b ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy archiwalnej). Ograniczeń, o których stanowi art. 16b ust. 2 ustawy archiwalnej, nie stosuje się do udostępnienia uprawnionym do dostępu do danych zawartych w tych materiałach. Jest to istotna zmiana względem stanu prawnego obowiązującego przed wejściem w życie ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego.

Jak poinformowali mnie przedstawiciele środowiska naukowego, obecnie obowiązujące przepisy w zakresie, w jakim ustanawiają zakaz udostępniania materiałów archiwalnych, o których mowa w art. 16b ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy archiwalnej przed upływem 70 lat i jednocześnie nie przewidują możliwości wcześniejszego ich udostępnienia, gdy uzasadnione jest to potrzebami nauki, znacznie utrudniają możliwość prowadzenia badań naukowych i w sposób nieproporcjonalny ograniczają chronione konstytucyjnie wolności i prawa, o których stanowi art. 54 ust. 1, art. 61 ust. 1 i 2 oraz art. 73 Konstytucji. Także w ocenie Rzecznika obecnie obowiązujące przepisy ustawy archiwalnej w sposób nadmierny ograniczają wolność badań naukowych, wolność korzystania z dóbr kultury, wolność pozyskiwania informacji, a także prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne.

Z informacji przekazanych RPO wynika, że sygnalizowany problem jest znany MKiDN, które w stanowisku z dnia 4 września 2017 r. pozytywnie odniosło się do postulatu konieczności zmian ww. przepisów ustawy archiwalnej i zapowiedziało podjęcie prac legislacyjnych. Stanowisko to zostało także podtrzymane w odpowiedzi na interpelację z dnia 13 lutego 2018 r., w którym wskazano, że obowiązujące przepisy określające karencję udostępniania niektórych materiałów archiwalnych na 70 lat, faktycznie uniemożliwiają prowadzenie badań naukowych. Niestety, dotychczas wspomniane prace legislacyjne nie zostały podjęte.

Mając na uwadze fakt, że powyższy problem pozostaje niezmiennie aktualny, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do umożliwienia udostępnienia materiałów archiwalnych, o których mowa w art. 16b ustawy archiwalnej dla celów naukowych.

Marszałek Senatu RP (VII.7014.12.2023 z 13 lutego 2024 r.) – w sprawie potrzeby przedłużenia prawa do świadczenia usług psychologicznych dla psychologów z Ukrainy bez konieczności nostryfikacji dyplomu.

W związku z trwającymi pracami legislacyjnymi nad ustawą o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, ustawy o podatku dochodowym od osób

fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na potrzebę przedłużenia prawa do świadczenia usług psychologicznych dla psychologów z Ukrainy bez konieczności nostryfikacji dyplomu.

Zgodnie z art. 64a ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, od dnia 24 lutego 2022 r., przez okres 18 miesięcy, obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie pobytu zgodnego z obowiązującymi przepisami, w przypadkach, o których mowa w art. 22 ust. 1 ustawy, posiadający uzyskany w Ukrainie dyplom: jednolitych studiów na kierunku psychologia albo dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku psychologia i drugiego stopnia na kierunku psychologia - zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego specjalisty na kierunku psychologia albo magistra na kierunku psychologia, może świadczyć usługi psychologiczne obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym może udzielać świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień. Uprawnienia wynikające z wyżej wymienionej ustawy wygasły w dniu 24 sierpnia 2023 r. W przeszłości ustawodawca podejmował działania zmierzające do wydłużenia możliwości świadczenia usług psychologicznych przez obywateli Ukrainy bez konieczności nostryfikacji dyplomu. Niestety, działania te nie doprowadziły do stosownej nowelizacji ustawy.

RPO wskazał, iż z uwagi na niezmiennie wysokie zapotrzebowanie w zakresie dostępu do opieki psychologicznej, wydłużenie możliwości świadczenia usług psychologicznych przez obywateli Ukrainy jest zmianą oczekiwaną przez szereg organizacji, jak również samych psychologów pochodzących z Ukrainy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Marszałek z prośbą o uwzględnienie przedstawionej kwestii w trakcie prac nad uchwaloną ustawą i rozważenie podjęcia działań, tak by akt ten wychodził naprzeciw dostrzeżonemu problemowi.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.712.1.2020 z 15 lutego 2024 r.) – w sprawie wprowadzenia zmian prawnych w zakresie stosowania 50% kosztów uzyskania przychodów dla artystów świadczących pracę w oparciu o umowę o pracę.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają sygnały wskazujące na potrzebę rozważenia zasadności wprowadzenia zmian prawnych w zakresie stosowania 50% kosztów uzyskania przychodów dla artystów świadczących pracę w oparciu o umowę o pracę.

Zgodnie z art. 22 ust. 9 pkt 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej jako: „ustawa o PIT”), koszty uzyskania niektórych

przychodów określa się z tytułu korzystania przez twórców z praw autorskich i artystów wykonawców z praw pokrewnych, w rozumieniu odrębnych przepisów, lub rozporządzania przez nich tymi prawami - w wysokości 50% uzyskanego przychodu, z zastrzeżeniem ust. 9a i 9b, z tym że koszty te oblicza się od przychodu pomniejszonego o potrącone przez płatnika w danym miesiącu składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz na ubezpieczenie chorobowe, o których mowa w art. 26 ust. 1 pkt 2 lit. b, których podstawę wymiaru stanowi ten przychód.

Wątpliwości artystów budzi jednak praktyka stosowania tego przepisu w odniesieniu do niektórych składników wynagrodzenia. Zgodnie z Interpretacją ogólną Ministra Finansów z 15 września 2020 r. w sprawie zastosowania 50% kosztów uzyskania przychodów do honorarium autorskiego, art. 116 ust. 7 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym należy interpretować w taki sposób, że do całości wynagrodzenia nauczyciela akademickiego mają zastosowanie 50% koszty uzyskania przychodów, zgodnie z art. 22 ust. 9 pkt 3, ust. 9a i ust. 9aa ustawy PIT.

Z kolei w Interpretacji indywidualnej z 4 lipca 2019 r., wydanej przez Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej, za prawidłową uznano następującą wykładnię przepisów: „jeżeli w regulaminie wynagradzania uczelni są określone zasady wypłacania nauczycielom akademickim składników wynagrodzenia, takich jak np. dodatki za recenzje i promotorstwo, nagrody oraz dodatkowe wynagrodzenie roczne (wypłacane na zasadach określonych w przepisach o dodatkowym wynagrodzeniu rocznym pracowników jednostek sfery budżetowej), nagroda jubileuszowa, ekwiwalent za urlop wypoczynkowy, odprawa emerytalna oraz innych niż wymienione w art. 136 p.s.w.n. składników wynagrodzenia, to do nich także będzie należało zastosować 50-procentowe koszty autorskie, o których mowa w art. 22 ust. 9 pkt 3 u.p.d.o.f. Mają one bowiem ścisły związek z wykonywaniem przez nauczycieli akademickich prac o charakterze twórczym. Składniki te mieszczą się w definicji wynagrodzenia opublikowanej przez Główny Urząd Statystyczny i są wymienione jako elementy wynagrodzenia nauczycieli akademickich w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 129, art. 141, art. 146, art. 184 itd.)”.

Z przekazanych RPO informacji wynika, że przedstawiciele środowiska twórczego nie dostrzegają przyczyn, dla których ustawodawca dopuszcza do takiego różnicowania w zakresie możliwości zastosowania 50% kosztów uzyskania przychodów w odniesieniu do nauczycieli akademickich i do artystów, skoro artyści znajdują się w analogicznej sytuacji faktycznej do nauczycieli akademickich.

Wykonywana przez nich praca ma charakter twórczy, a zakres ich obowiązków implikuje podejmowanie we wszystkich obszarach aktywności zawodowej działalności twórczej, zaś ich praca podlega ocenie okresowej.

Te okoliczności pozwoliły w przeszłości - uwzględniając specyfikę pracy nauczycieli akademickich - na wprowadzenie do systemu prawnego art. 116 ust. 7 PSWN. Wskazuje to na zasadność postulatu zrównania sytuacji artystów z sytuacją nauczycieli akademickich, np. poprzez wprowadzenie do ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej regulacji analogicznej do postanowień art. 116 ust. 7 PSWN.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Ministra Sprawiedliwości (IV.550.1.2019 z 15 lutego 2024 r.) - w sprawie zamieszczania danych nieletnich sprawców czynu zabronionych w Rejestrze Sprawców Przepęstw na Tle Seksualnym.

W dotychczasowych wystąpieniach kierowanych zarówno do Ministra Sprawiedliwości, jak i Prezesa Rady Ministrów, Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał na niedoskonałości regulacji ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: „ustawa z 13 maja 2016 r.”).

W związku z kolejnymi wnioskami, które napływają do Biura RPO, Rzecznik zwrócił uwagę na problem trybu, w jakim następuje umieszczenie danych o konkretnym sprawcy w Rejestrze. W świetle art. 6 ustawy z 13 maja 2016 r. pozostaje zasadą, że w Rejestrze umieszcza się dane osoby prawomocnie skazanej za przestępstwa na tle seksualnym, wymienione w art. 2 ustawy, a także osób, przeciwko którym w sprawach o takie przestępstwa prawomocnie warunkowo umorzono postępowanie karne lub orzeczono środki zabezpieczające; w Rejestrze umieszcza się także dane nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo-lecznicze albo którym wymierzono karę na podstawie art. 94 dawnej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (dalej jako: „u.p.n.”) i na podstawie aktualnej ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (dalej jako: „u.w.r.n.”). Istotne jest jednak to, że skutek ten – umieszczenie w Rejestrze – następuje z mocy prawa: sąd orzekający nie wydaje żadnego rozstrzygnięcia w tym zakresie, samo skazanie, orzeczenie środków zabezpieczających czy też środków przewidzianych przez u.p.n./u.w.r.n. ma ten efekt, że dane osoby, wobec której toczyło się postępowanie, są umieszczane w Rejestrze.

Sąd może jednak orzec, że dane sprawcy czynu na tle seksualnym nie będą umieszczone w Rejestrze: możliwość taką przewiduje art. 9 ust. 5 ustawy z 13 maja 2016 r., zgodnie z którym na orzeczenie, o którym mowa w art. 9 ust. 2-4 (w przedmiocie zamieszczenia danych w Rejestrze) służy zażalenie, jeżeli nie wniesiono apelacji. W razie wniesienia apelacji i zażalenia – zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy łącznie z apelacją. Innymi słowy, sąd wydaje wyłącznie rozstrzygnięcie „negatywne”, o wyłączeniu

umieszczenia danych sprawcy w Rejestrze. Natomiast nie wydaje rozstrzygnięcia „pozytywnego”, o umieszczeniu danych sprawcy w Rejestrze – taki skutek ma samo orzeczenie sądu skazujące bądź orzekające wobec sprawcy środki przewidziane w kodeksie karnym bądź w u.p.n czy u.w.r.n.

Właśnie takie ustawowe ujęcie skutków orzeczenia sądowego – następujących w sytuacji braku jakiegokolwiek rozstrzygnięcia – z wielu powodów budzi wątpliwości RPO. W ocenie Rzecznika, obecna regulacja ustawy z 13 maja 2016 r. może stanowić swoistą pułapkę proceduralną dla osoby uczestniczącej w postępowaniu, która nie jest świadoma skutków orzeczenia sądu, albo dowiaduje się o tych skutkach dopiero po zakończonym postępowaniu, gdy upłynęły już wszystkie terminy procesowe. Wydaje się także, że osoba taka ma bardzo ograniczone możliwości kwestionowania skutku orzeczenia w postaci zamieszczenia danych w rejestrze, skoro o skutku tym sąd nie orzeka.

W opinii RPO nie do pogodzenia z zasadą rzetelnej procedury sądowej jest sytuacja, w której tak istotna decyzja o sytuacji prawnej uczestnika postępowania – a także sytuacji życiowej ofiar przestępstw seksualnych – nie jest w żaden sposób komunikowana, zwłaszcza w tej postaci, że stanowi ona element treści orzeczenia sądowego. Mechanizm, któremu jest poddany uczestnik postępowania sądowego, nie jest dla niego czytelny i przewidywalny: minimalny standard uczciwej procedury sądowej, opartej na zasadzie zaufania, nakazuje umieszczenie rozstrzygnięcia (tak pozytywnego, jak i negatywnego) w przedmiocie ujawnienia danych w Rejestrze w treści orzeczenia sądowego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia prac legislacyjnych w tej sferze oraz poinformowanie o stanowisku zajęтым w sprawie.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.873.2023 z 15 lutego 2024 r.) - w sprawie umożliwienia wznawiania postępowania mandatowego.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję oraz postulaty odnoszące się do art. 101 ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej jako: „k.p.s.w.”) w zakresie podstaw do wznowienia postępowania mandatowego. Zgodnie z art. 32 § 1 k.p.s.w., rozstrzygnięcia zapadają w postaci orzeczeń, zarządzeń albo mandatów karnych. Z kolei art. 32 § 2 k.p.s.w. stanowi, że orzeczenia wydaje się w formie wyroku lub postanowienia, a postanowieniem rozstrzyga się, gdy ustawa nie wymaga wydania wyroku. Tym samym ani środki odwoławcze (apelacja i zażalenie), ani nadzwyczajne środki zaskarżenia (kasacja i wznowienie postępowania) nie znajdują zastosowania w postępowaniu mandatowym. Innymi słowy, w aktualnym stanie prawnym

wyłączną podstawą prawną wzruszenia prawomocnego mandatu karnego jest art. 101 § 1, 1a i 1b k.p.s.w.

Zdaniem Rzecznika, przyjęcie mandatu nie powinno się wiązać się z pozbawieniem prawa do sądowej kontroli decyzji organu pozasądowego o mandacie. W art. 101 k.p.s.w. brakuje zatem przesłanki wskazanej w art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k., którą na potrzeby art. 101 k.p.s.w. należałoby ująć następująco: „w związku z nałożeniem grzywny dopuszczono się czynu zabronionego, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść prawomocnego mandatu karnego”. Brakuje również przesłanki wskazanej w art. 540 § 2 pkt a in principio k.p.k., którą na potrzeby art. 101 k.p.s.w. należałoby ująć tak: „po uprawomocnieniu się mandatu karnego ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że ukarany nie popełnił czynu”.

Uzupełnienie art. 101 k.p.s.w. o takie przesłanki wznowieniowe zapewni realizację prawa do sądowej kontroli nałożenia mandatu z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Na „prawo do sądu” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji składają się bowiem dwa prawa: prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości oraz prawo do sądowej ochrony jednostki przed arbitralnością władzy. Z tak rozumianym prawem do sądu skorelowane są dwie funkcje sądów: funkcja wymiaru sprawiedliwości, w ramach której merytorycznie rozstrzygają sprawę oraz funkcja ochrony prawnej jednostki, w ramach której kontrolują akty organów władzy publicznej godzące w konstytucyjnie gwarantowane prawa i wolności.

Jednocześnie RPO zaznaczył, że obecne brzmienie art. 101 k.p.s.w. narusza zatem standardy wynikające z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Uniemożliwia bowiem zaskarżenie decyzji organu pozasądowego o mandacie do sądu sprawującego nadzór judykacyjny nad działalnością tego organu w zakresach: kontroli podstawy faktycznej; popełnienia czynu przez ukaranego oraz czy w związku z nałożeniem grzywny dopuszczono się czynu zabronionego, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść prawomocnego mandatu karnego.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zainicjowanie prac legislacyjnych w celu rozszerzenia zakresu zastosowania art. 101 k.p.s.w. o sytuacje, gdy „w związku z nałożeniem grzywny dopuszczono się czynu zabronionego, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść prawomocnego mandatu karnego” oraz o sytuacje, gdy „po uprawomocnieniu się mandatu karnego ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że ukarany nie popełnił czynu”.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 22 marca 2024 r. w odpowiedzi na pismo Rzecznika przedstawiające postulat zmiany

art. 101 ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej jako: „k.p.s.w.”) w zakresie rozszerzenia podstaw do wznowienia postępowania mandatowego, poinformował, że przedmiotowy postulat zostanie rozpatrzony w toku prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości prac legislacyjnych zmierzających do nowelizacji Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Wynika to z faktu, że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega konieczność zmian w przedmiotowym zakresie. Zasadnym wydaje się ujęcie w treści art. 101 k.p.s.w. dwóch przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego, postulowanych w wystąpieniu RPO, poprzez uzupełnienie treści § 1b tego przepisu o dodatkowe przesłanki odnoszące się do sytuacji, gdy „w związku z jego nałożeniem dopuszczono się czynu zabronionego, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść prawomocnego mandatu karnego” oraz sytuację „gdy po jego uprawomocnieniu ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że ukarany nie popełnił czynu.”. Reasumując podkreślono, że już teraz w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace koncepcyjne w zakresie zmian dotyczących postulowanego rozszerzenia przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.170.2023 z 15 lutego 2024 r.) - w sprawie niespójności legislacyjnej ustaw regulujących blokadę środków na rachunku.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają gwarancje wynikające z zasady prawidłowej legislacji w odniesieniu do funkcjonowania w systemie prawnym instytucji prawnej w postaci blokady środków na rachunku. Analiza wniosków obywateli wpływających do Biura RPO ujawniła niespójność legislacyjną w zakresie poszczególnych ustaw regulujących problematykę blokady środków na rachunku. Rozwiązania przyjęte w ramach poszczególnych ustaw rodzą szereg wątpliwości.

Brak spójności systemowej, nieprecyzyjność przesłanek jej zastosowania oraz fasadowość możliwych do złożenia środków zaskarżenia sprawia, że w ramach instytucji blokady środków na rachunku dochodzi do naruszenia wymaganej przez art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC równowagi pomiędzy ochroną interesu publicznego oraz interesu prywatnego, zaś sam w sobie sposób opisanego tego środka narusza zasady prawidłowej legislacji, a także przez brak precyzji przesłanek składających się na zakres jego zastosowania, uniemożliwia osobie, wobec której został zastosowany, skorzystanie z formalnie przyznanego jej prawa do skutecznego środka zaskarżenia. Postępowanie wywołane takim środkiem zaskarżenia wobec braku możliwości weryfikacji przez sąd zasady subsydiarności, konieczności i proporcjonalności, ma bowiem charakter czysto fasadowy.

Bezsporne jest, że pranie pieniędzy i powiązane z nim finansowanie terroryzmu i przestępczości zorganizowanej, stanowią poważny problem na szczeblu państwowym i unijnym, szkodząc tym samym integralności, stabilności i reputacji sektora finansowego oraz zagrażając zarówno rynkowi wewnętrznemu, jak i bezpieczeństwu wewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Unii Europejskiej. Stąd Rzeczpospolita Polska z dniem 1 maja 2008 r. stała się stroną Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, której art. 5 zobowiązuje strony konwencji do przyjęcia środków ustawodawczych i innych, koniecznych dla zapewnienia, że środki zamrażania, zajęcia i konfiskaty dotyczą również: mienia, na które dochody te zostały przekształcone lub zamienione; mienia uzyskanego z legalnych źródeł, jeżeli dochody zostały wymieszane, w całości bądź w części, z takim mieniem, do szacowanej wartości wymieszanych dochodów; dochodu lub innych zysków osiągniętych z dochodów, z mienia, na które dochody z przestępstwa zostały przekształcone lub zamienione, lub z mienia, z którym dochody z przestępstwa zostały wymieszane, do szacowanej wysokości wymieszanych dochodów, w taki sam sposób i w tym samym zakresie jak dochody.

Z punktu widzenia rozwiązań krajowych na instytucję blokady środków na rachunku należy spojrzeć w sposób całościowy. Regulacje odnoszące się do tej instytucji i nadające uprawnienie prokuratorowi do jej zastosowania znajdują się bowiem w art. 106a ustawy - Prawo bankowe, w art. 16 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, w art. 40 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym oraz w art. 86 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Z kolei w art. 119zg pkt 2 i Rozdziału 3 ustawy - Ordynacja podatkowa blokada środków na rachunku została uregulowana jako uprawnienie Szefa Krajowej Administracji Skarbowej.

Podstawowym zarzutem, jaki należy sformułować, mając na uwadze treść art. 106a pr.bank., w art. 16 u.s.k.o.k. oraz w art. 86 u.p.p.p.f.t., jest naruszenie przez rzeczone regulacje zasady określoności regulacji prawnych. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie przypominał, że z zasady państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji wynika wymóg, aby przepisy prawne były formułowane w sposób poprawny, precyzyjny i jasny. Dodatkowo wskazane unormowania mogą budzić wątpliwości w zakresie ich zgodności z zasadą lojalności państwa wobec obywatela, także leżącą u podstaw art. 2 Konstytucji, a to ze względu na zbyt szeroki luz decyzyjny pozostawiony organom je stosującym.

Wskazane unormowania z art. 106a pr.bank., z art. 16 u.s.k.o.k. oraz z art. 86 u.p.p.p.f.t. cechuje również całkowity brak przesłanek uzasadniających przedłużenie stosowania blokady, brak wskazania celu i przesłanek zakresu

blokady oraz brak podstawy prawnej dla wydania decyzji o zmianie zakresu blokady rachunku oraz o jej uchyleniu, jeżeli prokurator stwierdzi, że ustała przesłanka blokady rachunku. Brak wskazania celu stosowania blokady uniemożliwia ocenę adekwatności (w tym subsydiarności) zastosowanego środka, brak precyzji przesłanki jej zastosowania całkowicie wyklucza możliwość skutecznego kontestowania zasadności jej zastosowania, zaś brak przesłanek wskazujących na zakres blokady oraz brak podstaw prawnych do wydania decyzji o ograniczeniu jej zakresu, uniemożliwia argumentowanie na rzecz zastosowania zasady proporcjonalności. Nadto, przepisy pr.bank., u.s.k.o.k. oraz u.p.p.p.f.t. dają podstawy do potraktowania środków objętych blokadą jako dowodu rzeczowego oraz odsyłają do regulacji odnoszącej się do postanowienia o dowodach rzeczowych (art. 236b k.p.k.).

Przyjęta przez ustawodawcę konstrukcja prawna budzi zatem poważne zastrzeżenia konstytucyjne. Kolejny zarzut, jaki można sformułować przeciwko regulacji odnoszących się do blokady środków na rachunku bankowym dokonywanej przez prokuratora na podstawie art. 106a pr.bank., art. 16 u.s.k.o.k. oraz art. 86 u.p.p.p.f.t., a także wskazanego wyżej art. 40 u.n.r.k., to naruszenie art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż środek ten w sposób nieproporcjonalny ingeruje w prawo własności oraz w zakresie stosowania go jako zabezpieczenie dowodów rzeczowych jest środkiem nieprzydatnym do osiągnięcia zamierzonego celu.

Art. 106a pr.bank., art. 16 u.s.k.o.k., art. 86 u.p.p.p.f.t. oraz art. 40 u.n.r.k., w zakresie odesłania do regulacji odnoszącej się do postanowienia o dowodach rzeczowych (art. 236b k.p.k.), stanowią nieprawidłową implementację prawa pochodnego UE, w tym dyrektywy 2014/42/UE, poprzez stworzenie narzędzi o nieadekwatnych celach i niedookreślonych przesłankach. Wskazane regulacje naruszają tym samym również art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC.

Omawianym przepisom można postawić także zarzut naruszenia prawa do sądu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 13 EKPC i art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC (oraz stwierdzić pozostawanie przez nie w sprzeczności z art. 8 ust. 4 dyrektywy 2014/42/UE), gdyż przesłanki zastosowania instytucji blokady środków na rachunku bankowym dokonywanej przez prokuratora nie poddają się weryfikacji, czyniąc postępowanie sądowe wywołane wniesionym środkiem zaskarżenia czysto fasadowym.

RPO stoi na stanowisku, iż uwzględnienie wartości leżących u podstaw zasady demokratycznego państwa prawnego z art. 2 Konstytucji wymaga wyłączenia z porządku prawnego możliwości zajęcia środków na rachunku tytułem dowodu oraz doprecyzowania celu blokady poprzez wskazanie stworzenia skutecznej możliwości wydania postanowienia o zabezpieczeniu

majątkowym, a w jego wyniku umożliwienie wykonania orzeczenia o karach majątkowych, środkach kompensacyjnych czy o zwrocie mienia osobie uprawnionej, w tym pokrzywdzonemu. Ograniczenia wymaga także okres stosowania blokady, w szczególności w fazie in rem postępowania karnego oraz w stosunku do osób, co do których istnieją dowody wykluczające jej z kręgu sprawców czynu, w przedmiocie którego toczyć się ma i zostaje wszczęte postępowanie karne.

Reasumując, Rzecznik podkreślił, że omówione powyżej art. 106a ust. 8 pr.bank., art. 86 ust. 13 u.p.p.p.f.t., art. 16 ust. 9 u.s.k.o.k., art. 40 ust. 4 u.n.r.k. oraz art. 236b k.p.k. tworzą niespójny system blokady środków na rachunku w różnym stopniu naruszający zasadę prawidłowej legislacji jako pochodnej względem zasady demokratycznego państwa prawnego z art. 2 Konstytucji, oraz naruszający gwarancje leżące u podstaw prawnomiędzynarodowej (art. 1 Protokołu Nr 1 do EKPC) oraz konstytucyjnej (art. 64 ust. 1 Konstytucji) ochrony własności, gwarancje wywodzone z zasady prawa do sądowej kontroli decyzji organów państwa z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji, a także naruszający prawo do skutecznego środka zaskarżenia z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji w związku z art. art. 13 EKPC.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych w opisanym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 21 lutego 2024 r. poinformował, że w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace analityczne, dotyczące problematyki blokad rachunków bankowych oraz art. 236b ustawy - Kodeks postępowania karnego. Z uwagi na złożoność problematyki oraz jej wagę rozważane jest przedstawienie postulatów Rzecznika komisji kodyfikacyjnej prawa karnego, której powołanie zostało zapowiedziane przez Ministra Sprawiedliwości.

Minister Zdrowia (II.510.701.2023 z 15 lutego 2024 r.) - w sprawie procedury otrzymywania uprawnień do wykonywania zawodów lekarskich i pielęgniarских.

Na podstawie indywidualnego wniosku Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na procedury otrzymywania przez lekarzy, lekarzy dentyistów, pielęgniarów i położne uprawnień do wykonywania tych zawodów. Zagadnienie to dotyczy w szczególności art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentyisty (dalej jako: „u.z.l.”), art. 29 ust. 4 ustawy o zawodach pielęgniarów i położnej (dalej jako: „u.z.p.”); art. 77 ustawy o izbach lekarskich (dalej jako: „u.i.l.”) oraz art. 54 ustawy o samorządzie pielęgniarów i położnych (dalej jako: „u.s.p.p.”). Tym samym RPO zasygnalizował potrzebę rozważenia zainicjowania prac legislacyjnych mających na celu zmianę art. 6 ust. 2 pkt 2 u.z.l. oraz art. 29 ust. 4 u.z.p., tak,

aby w przypadkach, gdy przeciwko ubiegającemu się o uzyskanie prawa do wykonywania zawodu lekarza lub lekarza dentystry i zawodu pielęgniarki w chwili, gdy osoby te ubiegają się o uzyskanie prawa do wykonywania tych zawodów, toczy się postępowanie karne w sprawie o umyślnie popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w miejsce fragmentu oświadczenia „oraz że nie toczy się przeciwko mnie postępowanie karne w sprawie o umyślnie popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe”, istniał obowiązek złożenia dodatkowego oświadczenia rozpoczynającego się od słów „Świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia oświadczam, że toczy się przeciwko mnie postępowanie karne za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe”, w którym to oświadczeniu składający je winien wskazać przedmiot postępowania, w tym postawione mu w postępowaniu przygotowawczym lub sądowym zarzuty, organ prowadzący to postępowanie lub przed którym postępowanie się toczy oraz jego sygnaturę.

Powyżej zaproponowana zmiana powinna pociągnąć za sobą także zmianę w art. 77 u.i.l. i art. 54 u.s.p.p., które odpowiednio umożliwić winny weryfikację w postępowaniu dwuinstancyjnym, odpowiednio przez sąd lekarski albo odpowiednio przez sąd pielęgniarek i położnych, tego czy fakt toczącego się postępowania w fazie in personam w przedmiocie odpowiedzialności za umyślnie popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, stanowi wystarczającą przesłankę do stwierdzenia, że zebrane dowody wskazują z dużym prawdopodobieństwem, że osoba, której postępowanie karne lub postępowanie karne skarbowe dotyczy, popełniła czyn zabroniony, a rodzaj tego czynu wskazuje, że wykonywanie przez tę osobę zawodu zagraża bezpieczeństwu pacjentów lub grozi popełnieniem kolejnego czynu zabronionego lub popełnieniem przewinienia zawodowego, co uzasadnia wydanie postanowienia o tymczasowym zawieszeniu postępowania w przedmiocie uzyskania prawa wykonywania zawodu przez taką osobę.

RPO podkreślił, że zaproponowane rozwiązania legislacyjne są tylko jednymi z wielu prowadzących do rozwiązania problemu nieproporcjonalnych ograniczeń dostępu do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, pielęgniarki i położnej wynikających z art. 6 ust. 2 pkt 2 u.z.l. oraz art. 29 ust. 4 u.z.p.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o odniesienie się do zarysowanego w niniejszym wystąpieniu problemu oraz o poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.665.2023 z 15 lutego 2024 r.) - w sprawie podstawy prawnej zwrotu utraconego zarobku dla osoby

prawomocnie uniewinnionej od zarzutu popełnienia czynu zabronionego w postaci wykroczenia albo przestępstwa.

Przewidziane w art. 618b k.p.k.1 i 618c k.p.k. przepisy dotyczące zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie nie dotyczą ani obwinionego (w tym osoby wezwanej do złożenia wyjaśnień w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie) ani oskarżonego (w tym podejrzanego).

Art. 121 § 1 k.p.s.w.2 stanowi, że do kosztów postępowania w sprawach o wykroczenia stosuje się odpowiednio wymienione w nim przepisy Kodeksu postępowania karnego. Obwiniony i oskarżony są stronami odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz w postępowaniu karnym. W przypadku ubiegania się przez stronę o zwrot poniesionych wydatków, zastosowanie znajdują więc odnoszące się do stron postępowania karnego przepisy art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. Zgodnie bowiem z treścią art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika, zalicza się do kosztów procesu. Powyższy przepis posługuje się w tym miejscu pojęciem wydatków, przez co obejmuje wyłącznie koszty rzeczywiście poniesione przez stronę, w granicach, o których mowa w art. 618j k.p.k.

Art. 618j k.p.k. stanowi, że należności przysługujące stronie w związku z jej udziałem w postępowaniu przyznaje się w wysokości przewidzianej dla świadków. Regulacja ta znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy w oparciu o inne przepisy powstaje obowiązek zwrotu stronie wydatków poniesionych przez nią w związku z udziałem w postępowaniu i w tym zakresie odnosi się do treści innych przepisów, m.in. art. 618a § 1 k.p.k. i art. 618b § 1 k.p.k., które dotyczą należności przysługujących świadkom, przy czym zwrot utraconego zarobku lub dochodu przysługuje stronie tylko w związku z jej udziałem w postępowaniu w charakterze świadka i nie zalicza się do wydatków stron. Stronie przysługuje natomiast zwrot kosztów stawiennictwa (podróży, utrzymania, noclegu) jako wydatków. Z przepisu art. 618j k.p.k. nie wynika więc uprawnienie do zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem złożenia wyjaśnień przez podejrzanego oraz na etapie sądowym przez oskarżonego, a także celem przesłuchania w charakterze osoby, co do której istnieje podstawa do sporządzenia wniosku o ukaranie lub odpowiednio na etapie postępowania sądowego w charakterze obwinionego. Osoby wymienione nie są bowiem świadkami oraz nie składają zeznań, tylko wyjaśnienia i nie mają do nich zastosowania przepisy przyznające wynagrodzenie (por. 618b § 2 k.p.k.) w związku ze stawiennictwem. Nie można także uznać utraconego zarobku lub dochodu za podlegające zwrotowi wydatki w rozumieniu art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. Brak zatem przepisów, które mogłyby stanowić podstawę zasądzenia utraconego

zarobku lub dochodu na rzecz oskarżonego i obwinionego w sytuacji procesowej, w której osoby te zostały uniewinnione.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że pomiędzy uniewinnionym oskarżonym i uniewinnionym obwinionym oraz świadkiem w sprawie o wykroczenie nie ma takiej różnicy, która uzasadniałaby zróżnicowanie ochrony mienia tych osób, w tym zróżnicowanie w prawie do zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem przesłuchania albo złożenia zeznań. Zachodzą zaś istotne cechy podobieństwa w postaci tego, że obwiniony, jak i świadek składają depozycje stanowiące dowód w postępowaniu w sprawie o wykroczenie, czynią to na żądanie organu oraz na skutek dokonania tej czynności tracą zarobek lub dochód. Zasadne jest zatem pytanie, czy brak lustrzanej regulacji art. 618b k.p.k. i art. 618c k.p.k. albo odesłania w art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. do art. 618b k.p.k. i art. 618c k.p.k. w stosunku do obwinionych oraz w stosunku do podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym, w tym ograniczenie art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. tylko do uzasadnionych wydatków stron z pominięciem zwrotu zarobku lub dochodu utraconego związanego ze stawiennictwem na wezwanie organu celem przesłuchania w charakterze osoby, co do której istnieje podstawa do sporządzenia wniosku o ukaranie lub odpowiednio na etapie postępowania sądowego w charakterze obwinionego, a także złożenia wyjaśnień w stosunku do podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym i karnym skarbowym, stanowi typowy przykład pominięcia ustawodawczego.

Mając powyższe na uwadze przyjąć należy, że wprowadzenie zróżnicowania w możliwości dochodzenia zwrotu zarobku lub dochodu utraconego z powodu stawiennictwa na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze przesądza o niezgodności art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k. w związku z art. 632 pkt 2 k.p.k. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim przepisy te nie przyznają możliwości zwrotu zarobku lub dochodu stronie, która na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze złożyła wyjaśnienia, a która została od zarzutu popełnienia czynu zabronionego uniewinniona albo wobec której umorzono postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 1-11 k.p.k. albo art. 5 § 1 pkt 1-10 k.p.s.w.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Minister Edukacji Narodowej (III.7040.69.2023 z 16 lutego 2024 r.) - w sprawie nieuzasadnionego różnicowania sytuacji prawnej nauczycieli ze względu na tryb ich zatrudnienia.

Rzecznikowi Praw Obywatelskich zasygnalizowano konstytucyjny aspekt nieuzasadnionego różnicowania sytuacji prawnej nauczycieli ze względu na tryb ich zatrudnienia, tj. umowy o pracę lub mianowania, wskazujący na potrzebę zmiany przepisów ustawy – Karta Nauczyciela w celu dochowania zasady równości w zakresie ochrony przedemerytalnej i prawa do wynagrodzenia za cały okres pozostawania bez pracy w przypadku przywrócenia do pracy przez sąd pracy.

Karta Nauczyciela jest pragmatyką pracowniczą, co oznacza, że przy regulacji stosunku pracy osób jej podlegających, ma ona pierwszeństwo przed Kodeksem pracy. W stosunku do nauczycieli zastosowanie ma art. 91c ust. 1 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym „W zakresie spraw wynikających ze stosunku pracy, nieuregulowanych przepisami ustawy, mają zastosowanie przepisy Kodeksu pracy.” Ustawodawca w tym przypadku nie przyjął odesłania zamkniętego (odnosząc się do konkretnych przepisów ustawy stosowanych odpowiednio), lecz posłużył się regulacją otwartą, odwołującą się do przepisów Kodeksu pracy, bez uszczegółowienia, o jakie normy prawne chodzi.

Wydawać zatem by się mogło, że nauczyciele, jako grupa zawodowa, objęta jest zakazem wypowiedzenia stosunku pracy w ochronnym wieku przedemerytalnym, o którym mowa w art. 39 Kodeksu pracy, a w przypadku wypowiedzenia takiemu pracownikowi stosunku pracy lub jego rozwiązania bez wypowiedzenia, i przywrócenia do pracy przez sąd pracy oraz jej podjęcia, nauczycielowi przysługuje wynagrodzenie za cały czas pozostawania bez pracy. Zgodnie bowiem z art. 47 Kp związanym z wypowiedzeniem umowy o pracę oraz art. 57 § 2 Kp, związanym z rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jeżeli umowę o pracę rozwiązano z pracownikiem, o którym mowa w art. 39 Kp., wynagrodzenie przysługuje za cały czas pozostawania bez pracy. Trzeba jednak mieć na względzie, że status nauczycieli jest zróżnicowany. Oprócz nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, najliczniejszą grupę stanowią nauczyciele mianowani i dyplomowani. Wskazane natomiast przepisy art. 39, art. 47 i art. 57 § 2 Kp dotyczą wyłącznie pracowników umownych. W świetle przedstawionej regulacji prawnej zrodził się problem, czy nauczyciel, który jest w ochronnym wieku przedemerytalnym, lecz zarazem nie jest objęty z tego tytułu ochroną przed wypowiedzeniem stosunku pracy, a to wyłącznie z tej przyczyny, że podstawa jego zatrudnienia jest inna niż umowa o pracę (mianowanie), może dochodzić wynagrodzenia za cały czas pozostawania bez zatrudnienia po przywróceniu go do pracy na podstawie art. 47 (art. 57 § 2) Kodeksu pracy. Prawo takie przysługuje bowiem nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie umowy o pracę.

Do stosunków pracy z mianowania regulowanych przepisami szczególnymi pragmatyk służbowych, przepisy Kodeksu pracy stosuje się

wyłącznie w zakresie nieuregulowanym tymi przepisami szczególnymi (art. 5 Kp i art. 91c Karty Nauczyciela). To, że Karta Nauczyciela nie zawiera wyraźnego wyłączenia zastosowania art. 39 Kp do stosunków pracy mianowanych nauczycieli, nie może być uznane jako dorozumiane włączenie tego przepisu, który ma ograniczony zakres regulacji. Ponadto należy mieć na uwadze to, że w zakresach dotyczących bytu i trwałości stosunków pracy z mianowania szczegółowa materia normatywna pragmatyk służbowych ma charakter zupełny i wyczerpujący. Regulacja sposobów i trybu nawiązania, zmiany lub rozwiązania stosunku pracy mianowanego nauczyciela jest w Karcie Nauczyciela wyczerpująca i zupełna, co prowadzi do uznania, iż art. 39 Kp, który reguluje wyłącznie zakaz wypowiedzania umów o pracę, do szczególnej regulacji statusu nauczycieli mianowanych nie został włączony. Oznacza to, że przepis art. 39 Kp nie znajduje w ogóle zastosowania do nauczycieli mianowanych.

W opinii RPO w obecnym stanie prawnym ma miejsce nieuzasadniona dyferencjacja statusu prawnego nauczycieli zatrudnionych w ramach umowy o pracę i mianowania, stawiając tych ostatnich w gorszym położeniu. Istnieje w związku z tym problem nierównego traktowania nauczycieli w zakresie ochrony przedemerytalnej i prawa do wynagrodzenia za cały okres pozostawania bez pracy w przypadku przywrócenia do pracy przez sąd pracy – w zależności od podstawy nawiązania stosunku pracy (umowy o pracę, mianowania).

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie potrzeby podjęcia działań legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Minister Edukacji w piśmie z 13 marca 2024 r. poinformowała, że jednym z priorytetów obecnej polityki oświatowej Rządu RP jest odbudowa prestiżu zawodu nauczycielskiego. Rola społeczna, wymagane kwalifikacje i ustawowy obowiązek cyklicznego potwierdzania rozwoju zawodowego, a także wyzwania stawiane przed nauczycielami - muszą być odzwierciedlone w regulacjach systemowych kształtujących warunki pracy w tym zawodzie. W związku z postulatami o zmianę lub korektę niektórych rozwiązań systemowych dotyczących m.in. sposobu wynagradzania, awansu zawodowego, uprawnień nauczycieli - dostrzegając potrzebę wypracowania propozycji zmian dotychczasowych regulacji zostanie powołany Zespół, który będzie zajmował się zgłaszanymi postulatami. Zespół ten będzie pracował w ramach tematycznych grup roboczych. Podczas prac grup roboczych, analizie będą mogły być poddane podniesione przez Rzecznika kwestie dotyczące ochrony przedemerytalnej i prawa do wynagrodzenia za cały okres pozostawania bez pracy w przypadku przywrócenia do pracy przez sąd pracy.

Minister Zdrowia (V.7013.173.2024 z 19 lutego 2024 r.) - w sprawie konieczności opracowania planu leczenia chorób rzadkich.

Kwestia chorób rzadkich pozostaje szczególnie istotna dla Rzecznika Praw Obywatelskich. Rzecznik wielokrotnie w przestrzeni publicznej podnosił konieczność działań państwa w obszarze chorób rzadkich. Przejawem tego na przestrzeni ostatnich lat były wystąpienia, w których Rzecznik podkreślał potrzebę przyjęcia Narodowego Planu dla Chorób Rzadkich, zgodnie z Zaleceniami Rady z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie działań w dziedzinie chorób rzadkich.

Tym bardziej z satysfakcją należy uznać przyjęcie przez rząd Planu dla Chorób Rzadkich – modelu opieki dedykowanej pacjentom z rzadko występującymi chorobami, dającego perspektywę poprawy dostępu do procesu diagnostycznego i terapeutycznego. Niemniej jednak Plan dla Chorób Rzadkich nadal nie funkcjonuje. Zgodnie z § 2 uchwały nr 110 Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich, realizacja planu została ustalona na lata 2021- 2023. W tym miejscu należy podkreślić, że uchwała wygasła z dniem 31 grudnia 2023 r. Jednocześnie pomimo wykonania ogromnej pracy przez ekspertów nad Planem dla chorób Rzadkich, rozwiązania w nim zawarte nie zostały dotychczas wdrożone.

Narodowy Plan dla Chorób Rzadkich ma na celu zapewnienie trwałej realizacji polityki zdrowotnej ukierunkowanej na potrzeby pacjentów z chorobami rzadkimi, w szczególności w zakresie poprawy jakości opieki medycznej nad pacjentami z chorobami rzadkimi. Plan zawiera: kryteria powoływania i funkcjonowania Ośrodków Ekspertkich Chorób Rzadkich odpowiedzialnych za nadzór nad diagnostyką, rozpoznaniem i leczeniem pacjentów z chorobami rzadkimi; określenie kierunków poprawy diagnostyki chorób rzadkich, w tym dostępności do nowoczesnych metod diagnostycznych z wykorzystaniem technologii genomowych; propozycje poprawy dostępu do leków, wyrobów medycznych i środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego stosowanych w chorobach rzadkich; uruchomienie systemu monitorowania chorób rzadkich przez utworzenie Polskiego Rejestru Chorób Rzadkich; utworzenie dokumentu medycznego pacjenta z chorobą rzadką, w którym będą zawarte dane kliniczne – Paszport Pacjenta z Chorobą Rzadką; utworzenie Platformy Informacyjnej „Choroby Rzadkie”, zawierającej informację kliniczną, naukową i organizacyjną dotyczącą chorób rzadkich. Należy mieć na uwadze, że pacjenci oraz ich opiekunowie z dużą nadzieją oraz niecierpliwością oczekują na zrealizowanie wszystkich obszarów powyższego Planu.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie, w szczególności o wskazanie, jakie kompleksowe działania oraz cele w zakresie wdrożenia poszczególnych

punktów Planu zostały podjęte i zrealizowane oraz jakie są plany Ministerstwa Zdrowia w przedmiocie Planu dla Chorób Rzadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 13 marca 2024 r. wskazał, że choroby rzadkie stanowią wielkie wyzwanie dla systemu opieki zdrowotnej, dlatego obszar ten stał się priorytetem Ministra Zdrowia, co przełożyło się na przyjęcie w dniu 24 sierpnia 2021 r. uchwały nr 110 Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla chorób rzadkich, którą opublikowano 27 września 2021 r. Celem Planu jest poprawa sytuacji polskich pacjentów cierpiących na choroby rzadkie oraz ich rodzin, poprzez stworzenie modelu zintegrowanej opieki zdrowotnej, który umożliwi kompleksową i skoordynowaną opiekę. W celu monitorowania chorób rzadkich planowane jest utworzenie Polskiego Rejestru Chorób Rzadkich jako integralnej części systemu informacyjnego w ochronie zdrowia, który będzie pełnił funkcję epidemiologiczną i będzie ważnym instrumentem poprawy opieki medycznej osób cierpiących na choroby rzadkie. Aby umożliwić pacjentowi bezpieczne funkcjonowanie w systemie ochrony zdrowia, w tym udzielenie pomocy w stanach nagłych, zostanie także opracowana w formie elektronicznej tzw. „Karta Pacjenta z Chorobą Rzadką”. Będzie to regularnie aktualizowany zasób informacji na temat pacjenta oraz jego choroby, który będzie mógł zostać udostępniony świadczeniodawcom. Rozwiązanie to ma ułatwić świadczenie zindywidualizowanej opieki medycznej, która jest niezbędna dla pacjentów z chorobami rzadkimi. Ponadto Minister Zdrowia prowadzi prace nad implementacją nowej części Planu, będącej kontynuacją dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich, który opublikowano 27 września 2021 r., aktualnie prace te znajdują się na etapie uzgodnień wewnętrznych.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7060.8.2024 z 19 lutego 2024 r.) - w sprawie różnic w waloryzacji świadczenia emerytalnego ze względu na okres odejścia ze służby.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 i 2 ustawy o budżecie, z ustawy budżetowej na rok 2023, w zakresie uposażeń, zostały wyłączone określone grupy zawodowe (tj. żołnierze zawodowi i funkcjonariusze), którym określono waloryzację płac zgodnie z kwotą bazową w wysokości 1740,64 zł wskazaną w ustawie budżetowej na rok 2023 w okresie od 1 marca 2023 r. do 3 grudnia 2023 r., pozostawiając uposażenia w okresie od 1 stycznia 2023 r. do 28 lutego 2023 r. na dotychczasowym poziomie, tj. z kwotą bazową wskazaną w ustawie budżetowej na rok 2022 wynoszącą 1614,69 zł. Rekompensatą za zaniżone uposażenie w okresie 1 stycznia 2023 r. - 28 lutego 2023 r. był mechanizm określony w art. 41 ust. 3 ustawy o budżecie. Zgodnie z tym przepisem uposażenie żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy wypłacane w okresie od 1 marca 2023 r. do 3

grudnia 2023 r., podlegało każdorazowemu zwiększeniu o 1/5 kwoty różnicy pomiędzy uposażeniem w dotychczasowej oraz w nowej wysokości. Innymi słowy art. 41 ust. 3 ustawy o budżecie pozwala na proporcjonalne doliczenie funkcjonariuszom i żołnierzom pozostającym w służbie po 1 marca 2023 r. części waloryzacji (1/5 różnicy za okres od 1 stycznia do 28 lutego 2023 r.).

W grupie osób odchodzących w tym czasie ze służby byli także funkcjonariusze/żołnierze, którzy w ogóle nie mieli możliwości wycofania raportu o zwolnienie ze służby, gdyż obiektywne przyczyny dotyczące stanu ich zdrowia np. w postaci wydanych orzeczeń lekarskich - stanowiły okoliczność, której musieli się podporządkować. W kierowanej do Rzecznika korespondencji Zainteresowani wskazują, że pozbawienie ich podwyżki uposażeń w tym czasie wpłynęło bezpośrednio na wymiar emerytur, obniżając je o 7,8%. Podnoszą oni, że kwestionowane przepisy są rażąco sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, z podstawowym poczuciem sprawiedliwości oraz zasadą legalizmu. W poprzednich latach, jak i w obecnym 2024 r. takie rozwiązanie nie zostało zastosowane i funkcjonariusze/żołnierze odchodzący na emeryturę w styczniu oraz lutym byli (poza wspomnianym 2023 r.) – tak jak inne grupy zawodowe – włączani w system podwyżek, jeżeli w danym roku takie podwyżki im przysługiwały. Sytuacja ta wskazuje na nieuzasadnione odstępstwo od powszechnego i periodycznego stosowania przepisów prawa w odniesieniu do poszczególnych grup społecznych ze względu na termin odejścia ze służby.

RPO zwrócił uwagę, że regulacje epizodyczne postrzegane są jako niezależne od innych przepisów, których zakres obowiązywania został precyzyjnie sformułowany. Jak wskazuje się w literaturze¹ przepisy epizodyczne to takie, które występują rzadko i nieregularnie, w czym wyraża się ich wyjątkowość, i obowiązują przez ściśle określony czas. Wydawane są one z powodu wyjątkowych okoliczności faktycznych, np. epidemii, stanu klęski żywiołowej czy stanu wyjątkowego. Innymi słowy jest to uregulowanie życia społecznego w warunkach anormalnych, ergo przepisami epizodycznymi nie powinno się regulować życia społecznego w warunkach codziennych (normalnych). W przeciwnym wypadku zaufanie obywatela do państwa i prawa mogłoby zostać zakwestionowane. Jednostka winna mieć możliwość określenia zarówno konsekwencji poszczególnych zachowań i zdarzeń na gruncie obowiązującego w danym momencie stanu prawnego jak też oczekiwać, że prawodawca nie zmieni ich w sposób arbitralny.

Przekładając niniejsze rozważania na stan prawny, który został czasowo zmieniony przez przepisy epizodyczne wskazać należy, że zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw, który obejmuje również żołnierzy i funkcjonariuszy podwyższenie wynagrodzeń dla pracowników

państwowej sfery budżetowej następuje w ciągu 3 miesięcy po ogłoszeniu ustawy budżetowej, z wyrównaniem od dnia 1 stycznia danego roku. Inaczej mówiąc regułą jest wprowadzenie podwyżek w ciągu 3 miesięcy od opublikowania ustawy budżetowej w Dzienniku Ustaw z wyrównaniem od stycznia danego roku. Tym samym funkcjonariusz albo żołnierz pozostający w służbie po dniu 1 stycznia 2023 r. byłby objęty waloryzacją uposażenia, gdyby nie krzywdzący mechanizm wprowadzony przepisami epizodycznymi na 2023 r.

Przeważająca część wniosków kierowanych do Rzecznika dotyczy właśnie naruszenia zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, gdyż osoby które podejmowały wówczas decyzję o odejściu ze służby, chciały to zrobić na najbardziej korzystnych dla siebie warunkach. Zauważenia także wymaga, że kwestionowany mechanizm został początkowo powielony w rządowym projekcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2024, jednak po skorzystaniu przez Prezydenta RP z prawa weta, nowy projekt ustawy okołobudżetowej tych niekorzystnych przepisów epizodycznych już nie zawierał. Powyższa decyzja, z perspektywy ochrony praw i wolności tej grupy zawodowej zasługuje na aprobatę. W ocenie RPO zachęcanie do pozostania w służbie nie powinno przybierać postaci groźby pozbawienia prawa do waloryzacji uposażenia.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu i poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.1.2024 z 21 lutego 2024 r.) - w sprawie odbywania przez osadzonych kary pozbawienia wolności w zakładach karnych położonych daleko od ich miejsca zamieszkania.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają liczne skargi, w których osadzeni i ich bliscy wskazywali na poważne utrudnienia w utrzymywaniu regularnych kontaktów z rodziną w formie widzeń. Problem ten pozostaje aktualny, a wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur unaocznily dodatkowo perspektywę kobiet pozbawionych wolności.

Wymóg umieszczenia skazanych we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej miejsca zamieszkania został zniesiony nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego z 2012 r. Obowiązująca ustawa – Kodeks karny wykonawczy (dalej jako: „k.k.w.”) wskazuje, że skazany odbywa karę we właściwym ze względu na rodzaj, typ, system wykonywania kary lub zabezpieczenie zakładzie karnym (art. 100 § 1 k.k.w.). Tym samym ustawodawca daje zasadzie indywidualizacji wykonywania kary pozbawienia wolności pierwszeństwo przed regułą, zgodnie z którą skazany powinien odbywać taką karę najbliżej miejsca swego zamieszkania. W rzeczywistości

większość osadzonych odbywa karę w jednostkach penitencjarnych znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania. Wizytacje KMPT przeprowadzone w 2023 r. w kobiecych jednostkach penitencjarnych wykazały, że sytuacja kobiet w tym względzie jest szczególnie trudna, a to z powodu mniejszej liczby kobiecych oddziałów.

W kierowanych do Biura RPO skargach osadzone wielokrotnie podnosiły problemy wynikające z braku miejsc dla kobiet w jednostkach penitencjarnych. Dotyczyły one m.in.: odmów osadzenia w jednostce położonej bliżej miejsca zamieszkania, osadzenia w dużej odległości od domu i niemożności odwiedzin z tego powodu przez rodziców będących w podeszłym wieku i schorowanych, niemożności osadzenia w jednostce, w której jest szansa na podjęcie pracy płatnej, braku środków finansowych rodziny na podróż, odbywania kary pozbawienia wolności w oddziałach typu zamkniętego, mimo decyzji komisji penitencjarnej o zakwalifikowaniu do oddziału półotwartego, umieszczenia osadzonej w celi izolacyjnej znajdującej się w pawilonie przeznaczonym dla mężczyzn, co powodowało u niej poczucie zagrożenia.

Niewielka liczba oddziałów kobiecych powoduje, że kobiety często są umieszczane w miejscowościach znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania, co utrudnia podtrzymywanie więzi z rodziną, a przede wszystkim z dziećmi. Skazani sprawujący stałą pieczę nad dziećmi, które przebywają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, powinni być w miarę możliwości osadzani w odpowiednich zakładach karnych, położonych najbliżej miejsca pobytu dzieci. Wykonywanie kary pozbawienia wolności z dala od miejsca zamieszkania może utrudniać także readaptację społeczną skazanych kobiet, czyli przygotowanie do świadomego życia w społeczeństwie przez wchodzenie w akceptowane społecznie role.

Uznając, że sytuacja kobiet w zakresie dostępu do bezpośrednich spotkań z rodziną jest utrudniona ze względu na małą liczbę oddziałów kobiecych, obowiązkiem władz publicznych jest podjęcie szczególnych wysiłków w celu zapewnienia kobietom zakwaterowania w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Wybór zakładu karnego winien być dokonany po kontakcie z osadzoną i uwzględnić jej sytuację osobistą związaną z przemocą domową i innymi formami przemocy.

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom (dalej: CPT) zwraca uwagę, aby osadzeni utrzymywali względnie dobry kontakt ze światem zewnętrznym. Przede wszystkim osadzony musi mieć stworzoną możliwość utrzymywania relacji z rodziną i bliskimi przyjaciółmi. Promowanie kontaktów osadzonego ze światem zewnętrznym powinno stanowić zasadę wiodącą; wszelkie ograniczenia w kontaktowaniu się powinny być oparte wyłącznie na racjonalnych względach bezpieczeństwa lub uwzględnieniu możliwości fizycznych. CPT podkreślił w tym względzie potrzebę

elastyczności w zakresie stosowania przepisów dotyczących odwiedzin i telefonów wobec osadzonych, których rodziny mieszkają daleko od zakładu karnego, co w praktyce uniemożliwia częste odwiedziny.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie i poinformowanie o ewentualnych działaniach mających na celu usprawnienie systemu kierowania osób osadzonych, w szczególności kobiet, do zakładów karnych położonych najbliżej miejsca zamieszkania ich bliskich.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.30.2024 z 26 lutego 2024 r.) – w sprawie nierówności w przyznawaniu nagród jubileuszowych za 40 lat służby między formacjami podległymi MSWiA.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się funkcjonariusz Służby Ochrony Państwa, wskazując na nierówności w przyznawaniu nagród jubileuszowych za 40 lat służby między formacjami podległymi MSWiA.

Funkcjonariusz zapewnił, że przez lata służby w Siłach Zbrojnych, Biurze Ochrony Państwa, a następnie w SOP wykazywał się dużym zaangażowaniem w wykonywaniu obowiązków służbowych, czego odzwierciedleniem są wystawione przez przełożonych opinie służbowe, gdzie zawsze uzyskiwał najwyższe noty z opiniowania oraz corocznych egzaminów ze szkolenia strzeleckiego oraz szkolenia fizycznoobronnego. Zainteresowany skierował wniosek do Komendanta SOP w sprawie przyznania nagrody jubileuszowej za 40 lat służby. W udzielonej odpowiedzi wskazano, że taka nagroda funkcjonariuszowi się nie należy, bo nie przewiduje tego ustawa o SOP. Z dniem 24 lutego 2024 r. funkcjonariusz przeszedł na emeryturę. Nagrody jubileuszowej nie otrzymał.

Nagroda jubileuszowa jest szczególnym rodzajem dodatkowego wynagrodzenia funkcjonariuszy. Jest to świadczenie obowiązkowe należące się funkcjonariuszowi po spełnieniu określonych w ustawach pragmatycznych warunków dotyczących stażu służby. Analiza pozostałych pragmatyk służb mundurowych pozwala na stwierdzenie, że faktycznie SOP jest jedyną formacją, której funkcjonariusze nie otrzymują nagrody jubileuszowej za 40-letni staż służby. Pozostałe pragmatyki służbowe taką możliwość przewidują, choć jest to maksymalna granica premiiowanego stażu służby. Wyjątkiem jest Służba Celno-Skarbowa, której funkcjonariusze otrzymują nagrody jubileuszowe także po 45 latach służby.

W świetle powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 7 marca 2024 r. wyjaśnił, że regulacje dotyczące nagród jubileuszowych dla funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa stanowią powtórzenie rozwiązania zawartego w art. 102 ust. 1 ustawy o

Biurze Ochrony Rządu, który również nie przewidywał nagrody jubileuszowej po 40. latach służby. Ponadto, należy zauważyć, że w czasie konsultacji projektu ustawy o Służbie Ochrony Państwa, podmioty biorące udział w jego opiniowaniu, w tym ówczesne Biuro Ochrony Rządu, nie zgłosiły uwag do przedmiotowego rozwiązania. Sekretarz Stanu poinformował także, iż aktualnie nie są prowadzone prace legislacyjne w tym zakresie, niemniej poruszona w wystąpieniu Rzecznika kwestia zostanie poddana pod rozagę w przypadku ewentualnej nowelizacji ustawy pragmatycznej Służby Ochrony Państwa.

Ministra Sprawiedliwości (VII.561.15.2023 z 26 lutego 2024 r.) - w sprawie nowelizacji ustawy o notariacie.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny wystąpił do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie prac nad inicjatywą ustawodawczą. Miałaby ona polegać na odpowiedniej nowelizacji art. 74a § 2 ustawy – Prawo o notariacie. Sugerowanym celem zmiany miałoby być zrównanie sytuacji osób przystępujących do egzaminu notarialnego po aplikacji notarialnej i bez takiej aplikacji przez wprowadzenie dla wszystkich możliwości zdawania egzaminu w siedzibie dowolnie wybranej izby notarialnej. W aktualnym stanie prawnym obowiązuje bowiem zróżnicowanie uprawnień osób po aplikacji notarialnej i tych, które przystępują do egzaminu notarialnego w związku ze spełnianiem alternatywnych kryteriów pozwalających ubiegać się o status notariusza. Osoby z tej pierwszej grupy mogą złożyć wniosek o dopuszczenie do egzaminu notarialnego wyłącznie w siedzibie rady właściwej izby notarialnej, tj. tej, w której odbyły aplikację notarialną. Tymczasem zdarza się, że sytuacja życiowa tych osób zmienia się po ukończeniu aplikacji notarialnej i zamieszkują one niekiedy daleko od siedziby rady izby notarialnej, w której odbyły aplikację. Osoby z drugiej grupy mogą natomiast złożyć wniosek zgodnie z miejscem zamieszkania na obszarze właściwości danej komisji. Takie rozwiązanie budzi wątpliwości z perspektywy zgodności z konstytucyjną zasadą równości.

Warto podkreślić, że w odpowiedzi na poprzednie wystąpienie w przedmiotowej sprawie, ówczesny sekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, wyraził pozytywny stosunek do uwag Rzecznika dotyczących potrzeby zmiany wskazanego przepisu Prawa o notariacie, dzieląc wątpliwości wyrażone na tle zasady równości. Jak zauważył, wspomniana okoliczność powinna więc stanowić podstawę do zainicjowania prac analitycznych do oczekiwanych zmian legislacyjnych, m.in. zmierzających do przyjęcia rozwiązań ułatwiających dostęp do egzaminu notarialnego aplikantom aplikacji notarialnej, którzy z różnych przyczyn życiowych nie mogą przystąpić do egzaminu w siedzibie rady izby notarialnej, w której odbyli aplikację.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu realizacji wskazanego postulatu.

Ministra Finansów (V.511.107.2024 z 26 lutego 2024 r.) - w sprawie listów behawioralnych wysyłanych przez Urząd Skarbowy niektórym podatnikom.

Z ostatnich doniesień medialnych napływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że aktualnie prowadzona jest akcja wysyłania podatnikom tzw. listów behawioralnych. Są to nieformalne pisma o charakterze informacyjnym, w których organy przedstawiają ewentualne zastrzeżenia co do prawidłowego wywiązywania się przez obywateli z obowiązków podatkowych. Zasadniczo w treści listu znajduje się ogólna wzmianka o tym, że urząd zauważył zdarzenie, które wywołuje skutki podatkowe. Dodatkowo może pojawić się zapis sugerujący, że reakcja obywatela na otrzymany list będzie monitorowana przez organy.

Praktyka wysyłania listów behawioralnych wzbudza nie tylko dużo emocji wśród podatników, którzy już odebrali taką korespondencję, ale także wywołuje szereg wątpliwości i pytań co do obecnie stosowanej procedury. Przepisy obowiązującej Ordynacji podatkowej nie przewidują bowiem regulacji odnoszącej się do kierowania przez organy podatkowe listów behawioralnych.

Wystosowanie takiego listu do podatnika oparte jest zasadniczo na podejrzeniu organu, że adresat narusza przepisy podatkowe. Natomiast zakres przedmiotowy listu może w istocie dotyczyć nieograniczonego katalogu spraw podatkowych, np. prowadzenia niezarejestrowanej działalności gospodarczej, zbyt niskiej rentowności prowadzonej działalności, braku przeglądu kasy rejestrującej, nierozliczania przychodów z najmu, nabycia rzeczy i praw majątkowych w drodze dziedziczenia, w tym uzyskania zwolnienia od podatku od spadków i darowizn, nieprawidłowego wypełniania obowiązków płatnika, utraty zwolnienia z podatku VAT. Tak szeroki zakres niesformalizowanej procedury ostrzegawczej w formie listu behawioralnego może w niektórych przypadkach stanowić pole do nadużyć w kontaktach organów z podatnikami.

RPO wskazał, że otrzymanie przez podatnika pisma behawioralnego może wywołać stan niepewności i dezorientacji. Pojawiają się wątpliwości co do podstawy prawnej kierowania tego rodzaju korespondencji, o to jakie będą konsekwencje ewentualnego braku odpowiedzi, a także o to, w jakim terminie i w jaki sposób najlepiej skontaktować się z organem.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie kompleksowych wyjaśnień w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 20 marca 2024 r. wyjaśnił, że zgodnie z obowiązującymi przepisami Krajowa

Administracja Skarbowa jest obowiązana podejmować wszelkie działania dozwolone przepisami prawa, ukierunkowane na sprawny pobór należności budżetowych, wspieranie podatników w wypełnianiu obowiązków podatkowych oraz eliminowanie zachowań niezgodnych z prawem. Pisma behawioralne miały być w założeniu formą wsparcia podatników w prawidłowym wywiązywaniu się z obowiązków podatkowych, czyli działaniem do którego również ustawowo zobligowana jest KAS. Pisma te mają charakter niezobowiązujący, zawierają informację, że organ podatkowy zidentyfikował zdarzenie, które może rodzić określone skutki na gruncie prawa podatkowego. Dzięki temu podatnik może zweryfikować, czy przedstawione zdarzenie może dotyczyć jego sytuacji faktycznej i skonfrontować swoje działania z wyjaśnieniami przedstawionymi przez organ podatkowy. Należy zauważyć, że wiele naruszeń przepisów prawa podatkowego wynika z braku świadomości podatników, że dane zdarzenie faktyczne rodzi obowiązki wynikające z regulacji prawa podatkowego. Istota korespondencji behawioralnej polega zatem na wsparciu i ukierunkowaniu podatników w prawidłowym wypełnianiu obowiązków podatkowych, co ogranicza konieczność podjęcia sformalizowanych procedur kontrolnych w tym zakresie. Podsekretarz Stanu zapewnił, że resort dokłada wszelkich starań, aby czynności podejmowane przez organy Krajowej Administracji Skarbowej znajdowały oparcie w obowiązujących przepisach prawa i były prowadzone z poszanowaniem obowiązujących zasad i praw podatnika.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.570.1.2024 z 26 lutego 2024 r.) - w sprawie utrudnionego dostępu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur do materiałów audio-video będących w dyspozycji jednostek policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu realizują czynności zarówno w oparciu o przepisy ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, jak i Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej jako: „OPCAT”, „Protokół fakultatywny”). Działając bezpośrednio na podstawie przepisów OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu są uprawnieni i zobowiązani do sprawdzania sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i wypracowanych w tym celu zabezpieczeń, mając na względzie standardy Organizacji Narodów Zjednoczonych. W tym celu OPCAT przyznaje im dostęp do wszystkich niezbędnych informacji dotyczących liczby i lokalizacji miejsc pozbawienia wolności, liczby osadzonych oraz innych informacji dotyczących traktowania tych osób i warunków ich przetrzymywania.

W ostatnim czasie, po wizytacji Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy jednej z Komend Powiatowej Policji, przedstawiciele KMPT skierowali prośbę do jednostki o udostępnienie im kopii nagrań audio-video z użycia przez funkcjonariuszy Policji paralizatora Taser X-26. W odpowiedzi Komendant przekazał KMPT dwie płyty z nagraniami audio-video z użycia paralizatora, jednak obraz z kamery został poddany zanonimizowaniu. Komendant Wojewódzki Policji udostępnił KMPT oryginały nagrań, lecz jednocześnie wystąpił do Komendy Głównej Policji o wyrażenie opinii w przedmiocie uprawnień KMPT w dostępie do informacji. Zastępca Komendanta Głównego Policji potwierdził uprawnienia KMPT wynikające z OPCAT, ale ograniczył zakres uprawnień Krajowego Mechanizmu do okresu przebywania jego przedstawicieli w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych. Zdaniem Komendanta, po opuszczeniu placówki uprawnienia te nie mogą być realizowane, bowiem mandat KMPT obowiązuje jedynie w wizytowanej placówce.

Powyższa wykładnia przepisów, przyjęta przez Komendę Główną Policji, w znacznym stopniu ogranicza dostęp Krajowego Mechanizmu do dokumentacji i skuteczne wykonywanie przez niego zadań prewencyjnych. Delegacje KMPT w czasie swoich wizytacji w policyjnych miejscach zatrzymań spotykają się bowiem z odmowami przesłania kopii dokumentacji i nagrań z monitoringu. Przyjęta przez Komendę Główną Policji interpretacja uprawnień KMPT jest więc błędna i w praktyce uniemożliwia Rzecznikowi prawidłowe wykonywanie powierzonej funkcji zapobiegawczej, co narusza zobowiązania Polski wynikające z postanowień Protokołu fakultatywnego. Sytuacja ta jest godna ubolewania, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że RPO wykonuje funkcje KMPT od 2008 r. i w tym czasie monitorował sytuację osób pozbawionych wolności w wielu jednostkach organizacyjnych Policji, uzyskując bez przeszkód dostęp do wszelkiej dokumentacji.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie efektywnych działań, które umożliwią przedstawicielom KMPT dostęp do wszelkich niezbędnych informacji podczas wizytacji jednostek organizacyjnych Policji.

Ministra Sprawiedliwości (IV.511.23.2024 z 27 lutego 2024 r.) - w sprawie konieczności zmiany obecnego kształtu instytucji skargi nadzwyczajnej.

Od niemal sześciu lat funkcjonuje w obrocie prawnym skarga nadzwyczajna – nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych, kończących postępowanie w sprawie, wprowadzony ustawą o Sądzie Najwyższym (dalej jako: „uSN”). Z doświadczenia Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że skarga

nadzwyczajna, o ile jest właściwie stosowana, co do zasady jest instytucją pożyteczną, umożliwiającą wyeliminowanie z obrotu prawomocnych orzeczeń, które są rażąco niesprawiedliwe i niezgodne z prawem – i tym samym godzą w sposób fundamentalny w wolność i prawa człowieka – a które w obecnym stanie prawnym nie mogłyby być zaskarżone w innym trybie. Niemniej jednak od początku instytucja ta budziła wątpliwości.

Najbardziej kontrowersyjną kwestią było określenie terminu, w jakim dopuszczalne jest wniesienie skargi nadzwyczajnej. Co do zasady termin ten wynosi pięć lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, jednakże ustawa o SN dopuściła możliwość zaskarżenia rozstrzygnięć, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r., a przed wejściem w życie ustawy o SN (3 kwietnia 2018 r.). Tym samym możliwe stało się zaskarżenie, a więc także i wzruszenie, prawomocnych orzeczeń sprzed prawie 25 lat. Przyjęcie tak długich terminów, w jakich możliwe stało się wzruszenie prawomocnych orzeczeń, wywołało wątpliwości w kontekście zasady stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych i jej związków z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa oraz z prawem do rozstrzygnięcia sprawy sądowej w rozsądnym czasie.

Rzecznik formułował też uwagi na tle praktyki funkcjonowania skargi nadzwyczajnej, przykładowo w kwestii relacji pomiędzy tą skargą a innym nadzwyczajnym środkiem prawnym – skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, czy też procedury postępowania z wnioskami o skargę nadzwyczajną przez jednostki prokuratury, w sytuacji gdy wniosek o złożenie skargi nadzwyczajnej skierowano zarówno do Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i Prokuratora Generalnego, w tym również gdy Rzecznik odmówił wniesienia skargi.

W opinii RPO skarga nadzwyczajna jest możliwa do pogodzenia z zasadą pewności obrotu prawnego i zasadą powagi rzeczy osądzonej, pod warunkiem że nie będzie wykorzystywana w sposób arbitralny, ani jako rutynowe narzędzie do naprawiania wszelkich przypadków błędnej wykładni prawa, lecz jako wyjątkowy instrument wzruszania orzeczeń obciążonych fundamentalnymi wadami prawnymi, których nie da się naprawić w inny sposób. Dlatego też wskazana jest powściągliwość organów uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych, jak również Sądu Najwyższego przy ich ocenie.

W dniu 23 listopada 2023 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce. Orzekł, że w sprawie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w zakresie prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą, naruszenia art. 6 ust. 1 (w związku z naruszeniem zasady pewności prawa) oraz naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Wskazane

orzeczenie ETPC, w ocenie Rzecznika, powoduje pilną konieczność podjęcia prac legislacyjnych nad zmianą obecnego kształtu instytucji skargi nadzwyczajnej i dostosowania tego środka do dyrektyw płynących z przywołanego wyroku. Będzie to wymagało co najmniej: wprowadzenia gwarancji, że skarga nadzwyczajna będzie rozpoznawana przez niezawisły sąd ustanowiony ustawą, tzn. złożony z sędziów, których legalność powołania nie budzi wątpliwości; doprecyzowania przesłanek skargi, w tym tzw. przesłanki ogólnej (konieczność wzruszenia orzeczenia ze względu na zasadę demokratycznego państwa prawnego) oraz tzw. przesłanek szczególnych, polegających na rażącym naruszeniu prawa lub naruszeniu praw i wolności obywatelskich; uchylenia możliwości wzruszenia prawomocnego orzeczenia z uwagi na sprzeczność ustaleń faktycznych z materiałem dowodowym; rozważenia wprowadzenia gwarancji zapobiegających instrumentalnemu wykorzystywaniu skargi nadzwyczajnej, np. przez wprowadzenie wymogu, że skargę można wnieść jedynie na wniosek strony postępowania; określenia krótszego niż pięcioletni terminu do wniesienia skargi.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra wskazując na potrzebę niezwłocznego podjęcia prac legislacyjnych w określonych obszarach.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (XI.815.9.2024 z 28 lutego 2024 r.) - w sprawie dostępności tłumaczy ukraińskiego języka migowego.

W lutym 2024 r. mijają dwa lata od zbrojnej napaści Rosji na Ukrainę. Przez ten czas do Polski trafiło wielu obywateli Ukrainy uciekających przed trwającą w ich kraju wojną. Część z nich stanowią osoby z niepełnosprawnością, które w dalszym ciągu przebywają na terenie Polski.

Doceniając w pełni dotychczasowe inicjatywy na rzecz niepełnosprawnych osób uchodźczych, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na konieczność pochylenia się nad systemowymi rozwiązaniami na rzecz zapewnienia dostępności komunikacyjno-informacyjnej dla uchodźców z Ukrainy z niepełnosprawnością słuchu. Należy bowiem wskazać, że ta konkretna grupa osób z niepełnosprawnościami jest szczególnie narażona na dyskryminację – zarówno z powodu samego faktu niepełnosprawności, jak i jej rodzaju, co wiąże się często również z nieposługiwaniem się językami fonicznymi (językiem polskim, ukraińskim czy angielskim). W związku z tym potrzeba zapewnienia wsparcia tej grupie osób jest znacząca i powinna zostać zaspokojona w sposób kompleksowy.

Według wiedzy Rzecznika Praw Obywatelskich Polski Związek Głuchych uruchomił usługę Wideotłumacza Ukraińskiego Języka Migowego, która była finansowana ze środków publicznych. Na stronie wskazanej organizacji

zamieszczono również informację w ukraińskim języku migowym o przysługujących uprawnieniach oraz wskazano dedykowany adres mailowy do kontaktu². Jednocześnie do Rzecznika wpływają wnioski, które wskazują na to, że działalność prywatnego przedsiębiorstwa, które dotychczas świadczyło usługi tłumaczenia na ukraiński język migowy w systemie 24-godzinny finansowane najpierw ze środków prywatnych, a następnie z funduszy jednej z międzynarodowych fundacji, ze względu na wygaśnięcie porozumień o współpracy może być zagrożona, mimo że wydaje się w pewnym stopniu wypełniać lukę w systemie wsparcia Głuchych Ukraińców. Powyższe ustalenia wskazują, że aktualnie brak jest systemowych rozwiązań dotyczących pomocy głuchym uchodźcom z Ukrainy.

RPO przypomniał, iż podmioty publiczne mają obowiązek zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami obsługi z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (m.in. kontakt poprzez pocztę elektroniczną, wiadomości tekstowe w tym w formie wiadomości SMS, MMS czy komunikatorów internetowych, komunikację audiowizualną czy też strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu on-line do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje, zapewnienia możliwości korzystania przez osoby uprawnione z pomocy wybranego tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika oraz zapewnienia (na określonych zasadach) dostępu do świadczenia usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN. Wydaje się zatem, że istnieje luka dotycząca możliwości żądania przez osobę z niepełnosprawnością słuchu zapewnienia jej usługi tłumaczenia na ukraiński język migowy w kontaktach z organami administracji publicznej i innymi podmiotami publicznymi, np. placówkami ochrony zdrowia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Pełnomocnik Rządu Do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 27 marca 2024 r. wskazał, iż zapewnienie dostępności w przestrzeni publicznej, w tym dostępności informacyjno-komunikacyjnej, jest jednym z warunków pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym oraz wynika z przepisów ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zarówno ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jak i przepisy wykonawcze do niej - rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności nie wyodrębniają oddzielnych zasad do cudzoziemców. Zatem cudzoziemcy, którzy przebywają legalnie na terytorium Polski oraz posiadają numer PESEL mogą ubiegać się o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu

niepełnosprawności we właściwym powiatowym/miejskim zespole do spraw orzekania o niepełnosprawności na takich samych zasadach jak obywatele Polski. Jednocześnie ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wprowadziła możliwość przeznaczania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Funduszu Solidarnościowego na działania kierowane dla niepełnosprawnych obywateli z Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny, na podstawie programów zatwierdzanych przez Radę Nadzorczą Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz na podstawie programów Funduszu Solidarnościowego. W obecnym systemie prawnym nie ma możliwości przekazania innych środków niż wskazane wyżej na rzecz realizacji wsparcia uchodźców z terenów Ukrainy.

Ministra Sprawiedliwości (V.511.612.2020 z 29 lutego 2024 r.) - w sprawie praktyki doliczania przez notariuszy podatku od towarów i usług do taksy notarialnej.

Problematyka doliczania przez notariuszy podatku od towarów i usług do taksy notarialnej była przedmiotem licznych wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich VII i VIII kadencji – do Ministra Finansów, Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Krajowej Rady Notarialnej (dalej: „KRN”) oraz komisji sejmowych i senackich. Niestety kwestia ta – mimo sygnalizowanych przez Rzecznika wątpliwości – nie została do chwili obecnej rozwiązana. Żaden z organów, którym Rzecznik sygnalizował podniesiony problem nie uznał się za właściwy do podjęcia prac legislacyjnych w celu doprecyzowania sposobu obliczania wynagrodzenia przez notariuszy.

Ponadto, w udzielonych Rzecznikowi przez resort sprawiedliwości wyjaśnieniach, nie wskazano wyraźnej podstawy prawnej doliczania podatku VAT do taksy, informując, że wynika ona z obowiązku wyinterpretowanego w oparciu o poglądy zaprezentowane przez Sąd Najwyższy. Powyższy pogląd budzi daleko idące wątpliwości, choćby z uwagi na konstytucyjne standardy wyznaczania władztwa podatkowego i nakładania danin. W nauce prawa konstytucyjnego oraz orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego nie ulega wątpliwości, że ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych wymaga wyraźnej podstawy ustawowej (art. 84 w zw. art. 217 Konstytucji). Nie ulega także wątpliwości, że na gruncie prawa podatkowego brak jest generalnej reguły dopuszczającej stosowanie analogii.

Z przepisów regulujących maksymalne stawki taksy notarialnej oraz podatek od towarów i usług nie wynika jednoznacznie, czy przy umownym ustaleniu wynagrodzenia uwzględnia się należny od tego wynagrodzenia podatek od towarów i usług (VAT), czy też ustalone wynagrodzenie podlega

podwyższeniu o ten podatek. Doniosłość skutków prawnych związanych z czynnościami notarialnymi sprawiła, że ustawodawca zdecydował się na ograniczenie swobody kształtowania wysokości wynagrodzenia notariusza w umowie ze stronami czynności poprzez wprowadzenie tzw. maksymalnych stawek taksy notarialnej właściwych dla danej czynności. Można zatem uznać, że przyjęte przez prawodawcę maksymalne stawki taksy miały mieć w jego zamierzeniu charakter gwarancyjny - tzn. nie przekraczać z góry ustalonej kwoty. Dlatego obciążenie osoby korzystającej z usług notariusza dodatkowym świadczeniem publicznoprawnym wymaga - w przekonaniu RPO -ustawowej podstawy obowiązku spełnienia tego świadczenia przez niego, a nie przez podmiot, który świadczy usługi, za które osoba ta obowiązana jest zapłacić.

Ponadto podwyższenie wynagrodzenia notariuszy za wykonane czynności notarialne o należny podatek VAT oznacza faktyczne podwyższenie kosztów czynności notarialnych, zwłaszcza dla podmiotów niebędących podatnikami VAT lub podatników VAT, którym nie przysługiwałoby prawo do odliczenia VAT w związku z prowadzoną działalnością. Uczestnicy obrotu prawnego nie mogą w sytuacjach, w których niezbędny jest udział notariusza (np. poświadczenia notarialne, sporządzanie wypisów, odpisów i wyciągów dokumentów etc.) podjąć decyzji o wyborze innych alternatywnych sposobów osiągnięcia zamierzonych skutków prawnych. Taka możliwość istnieje w przypadku konieczności skorzystania z pomocy prawnej i wyboru radcy prawnego lub adwokata. Opłaty za czynności adwokatów czy radów prawnych określone są w ramach umowy zawartej w z klientem. Osoba zainteresowana skorzystania z pomocy prawnej ma zatem możliwość wyboru tańszych usług lub negocjowania ceny, w odróżnieniu do sytuacji, w której zobligowania jest do skorzystania z usług notariusza - wówczas takie możliwości praktycznie nie istnieją.

Reasumując, Rzecznik stwierdził, że pojawiające się w przestrzeni publicznej wątpliwości odnośnie do braku wyraźnej podstawy prawnej do doliczania podatku VAT do wynagrodzenia notariusza, zdają się być w pełni uzasadnione. Konsekwencją tego powinna być odpowiednia reakcja ustawodawcy i pilne doprecyzowanie tej materii.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

Ministra Sprawiedliwości (VII.561.2.2023 z 29 lutego 2024 r.) - w sprawie formy egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się asystenci prokuratorów z prośbą o interwencję w sprawie egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą. Skarżący wskazują, że egzamin ten jest

ukształtowany w sposób niezapewniający obiektywnych kryteriów oceny kandydatów.

Dnia 18 stycznia 2023 r. Rzecznik skierował do Ministra Sprawiedliwości wystąpienie dotyczące tej sprawy wskazując m.in. na istotne rozbieżności pomiędzy zasadami egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą, a zasadami innych egzaminów wstępnych na aplikację sędziowską lub prokuratorską oraz na problem, jaki rodzi to na tle postanowień art. 60 Konstytucji. RPO zaapelował o podjęcie stosownych działań legislacyjnych. W odpowiedzi resort sprawiedliwości przekonywał, że nie zachodzą podstawy do podjęcia interwencji legislacyjnej. Argumentacja zawarta w tym piśmie jest jednak nieprzekonująca i – zdaniem Rzecznika – obowiązujący stan prawny nadal wymaga korekty.

Pierwszy argument przedstawiony w odpowiedzi z 24 lutego 2023 r. wskazuje na to, że całkowicie odmienna w stosunku do reszty egzaminów wstępnych regulacja egzaminu wstępnego na aplikację prokuratorską uzupełniającą jest konsekwencją bardziej dyskrejonalnej i mniej restrykcyjnej regulacji powołania na pierwsze stanowisko prokuratorskie i mianowania na asesora prokuratury. Wydaje się jednak, że powyższe twierdzenie cechuje pewna wewnętrzna niespójność. Nie można bowiem skutecznie uzasadniać konkluzji o „znacznie mniej restrykcyjnej regulacji” naboru na pierwsze stanowisko prokuratorskie tym, że „w szczególnie uzasadnionych przypadkach” na stanowisko to powołuje się kandydata wskazanego we wniosku Prokuratora Krajowego, bez przeprowadzenia procedury konkursowej (art. 80 ustawy – Prawo o prokuraturze).

Drugi argument, dotyczący możliwości wniesienia odwołania, a także późniejszego wszczęcia postępowania przed sądem administracyjnym, przeczy praktyce stosowania omawianych przepisów. Ogólna skala ocen odpowiedzi na pytania, w połączeniu z dosyć ograniczonymi środkami dowodowymi (protokół, zeznania komisji i asystenta), sprawia, że szansa skutecznego odwołania w oparciu o argument, że strona powinna otrzymać więcej punktów za odpowiedź na konkretne pytanie, jawi się jako znikoma. Jak wskazują autorzy wniosku do Rzecznika, zasady punktacji w tym zakresie są niejasne.

Trzeci argument przedstawiony w piśmie z 24 lutego 2023 r. wydaje się być oparty na niepoprawnym wnioskowaniu. Twierdzenie, że w pierwotnej wersji projektu ustawy zasady naboru na aplikację uzupełniającą prokuratorską były jeszcze mniej zobiektywizowane, nie stanowi przekonującego argumentu przemawiającego za wystarczającym zobiektywizowaniem obecnych rozwiązań ustawowych.

Czwarty argument przytaczany w odpowiedzi do Rzecznika także obarczony jest błędem wnioskowania. Z twierdzenia, że aplikacja uzupełniająca prokuratorska ma być rodzajem „rekrutacji wewnętrznej

prowadzonej w celu obsady stanowisk sędziowskich, prokuratorskich i asesorskich, osobami posiadającymi wiedzę, umiejętności i doświadczenie zawodowe zdobyte na stanowiskach pozostających w strukturze sądownictwa i prokuratury” nie wynika bowiem wniosek, że musi się to wiązać z tak szerokim zakresem dyskrecjonalności.

Piąty argumenty dotyczy równości szans kandydatów na różnych aplikacjach. Z informacji przekazanych Rzecznikowi przez asystentów prokuratorów – kandydatów na aplikację prokuratorską uzupełniającą – wynika, że powszechne jest dopytywanie kandydatów, w niektórych wypadkach przybierające postać tzw. pytania – „koła ratunkowego”, a innych pytania pogrążającego kandydata. Nie jest przekonującym argumentem także to, że egzamin końcowy sędziowski i prokuratorski mają również podobną formę, ponieważ w procedurze naboru na aplikację prokuratorską uzupełniającą występuje element subiektywny, tj. ocena pracy kandydata na stanowisku referendarza sądowego, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora, zaś w przypadkach ww. egzaminów końcowych element obiektywny – część pisemna egzaminu.

Rzecznik dostrzega ważną rolę, jaką asystenci prokuratorów pełnią w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości, w szczególności w realizacji prawa do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Ich aspiracje do podjęcia służby prokuratorskiej powinny być realizowane zgodnie z zasadą dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Bez wątplenia zatem zagadnienie to wymaga podjęcia działań, celem zapewnienia kandydatom na aplikację uzupełniającą prokuratorską równych szans dostępu do kształcenia, na takim poziomie, jaki posiadają kandydaci na pozostałe aplikacje prowadzone w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie przedstawionych kwestii i ponowne rozważenie podjęcia interwencji legislacyjnej.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (KMP.571.5.2024 z 4 marca 2024 r.) - w sprawie sytuacji kobiet osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich, zachodzi ryzyko, że reguły i sposób postępowania wobec kobiet osadzonych w jednostkach penitencjarnych nie będą uwzględniały ich specyficznych potrzeb, ponieważ ich liczba jest mniejsza niż mężczyzn. Należy tutaj zwłaszcza wspomnieć o sytuacji kobiet ciężarnych i matek, które często zmagają się z problemami związanymi z brakiem środków higienicznych, odpowiedniej infrastruktury do opieki nad dziećmi, czy też, co niezwykle istotne, brakiem właściwej opieki medycznej.

W celu sprostania wyzwaniom, przed jakimi stoi system więziennictwa w odniesieniu do kobiet, szczególnego znaczenia nabiera fachowe przygotowanie kadry penitencjarnej, z uwzględnieniem wieloletniego dorobku instytucji międzynarodowych i ekspertów. W przypadku kobiet fundamentalne znaczenie mają jednak ustanowione przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2010 r. Reguły postępowania z kobietami pozbawionymi wolności oraz skazanymi, wobec których stosowane są kary o charakterze nieizolacyjnym (tzw. Reguły z Bangkoku). Dokument ten stanowi uzupełnienie Reguł Mandeli i z perspektywy ochrony praw kobiet przebywających w jednostkach penitencjarnych jest dokumentem najważniejszym.

Reguły z Bangkoku stanowią istotny punkt odniesienia we wdrażaniu minimalnych międzynarodowych standardów ochrony kobiet pozbawionych wolności oraz zapobiegania ich złemu traktowaniu i torturom. Na uwagę zasługuje fakt, że reguły z Bangkoku mają na celu zrównanie sytuacji kobiet i mężczyzn będących w detencji ze zwróceniem szczególnej uwagi na potrzeby kobiet, które są w ciąży, karmią piersią czy są w trakcie menstruacji. Reguły są ponadto jedynym instrumentem międzynarodowym, który zajmuje się problemami, z jakimi borykają się dzieci przebywające w więzieniu wraz z rodzicem. Należy przy tym pamiętać, że zasadą przewodnią we wszystkich przypadkach powinno być dobro dziecka i jego najlepsze interesy. Oznacza to w szczególności, że wszelka opieka przedporodowa i poporodowa świadczona w więzieniu powinna być równoważna tej dostępnej w społeczności zewnętrznej. Reguły z Bangkoku odnoszą się w szczególności do takich problemów jak przemoc (głównie przemoc seksualna ze strony funkcjonariuszy oraz współosadzonych), a także sposób kontroli osobistej polegający na rozebraniu się do naga i przeszukiwaniu intymnych części ciała.

Kolejnym wrażliwym obszarem poruszonym przez Reguły z Bangkoku jest higiena i opieka zdrowotna. Jako główny problem w tym zakresie wymienia się brak dostępu do lekarzy ginekologów dla kobiet w ciąży i karmiących piersią, czego efektem jest niska profilaktyka zdrowotna, a także brak dostępu do odpowiedniej diety dla tej grupy kobiet. Reguły skupiają się również na kontakcie z rodziną, gdyż jak zauważa CPT, osadzone często odbywają karę pozbawienia wolności z dala od swoich domów, co ma negatywny wpływ na utrzymywanie więzi rodzinnych i stan psychiczny kobiet w izolacji. Wskazać tu należy rozdzielanie kobiet od ich dzieci oraz dramat kobiet, którym są odbierane dzieci i oddawane do adopcji, co można uznać za tortury psychiczne. Ostatnim ważnym problemem, do których odnoszą się Reguły z Bangkoku, jest dostęp do szkoleń i zabezpieczenie przed dyskryminacją. Powyższe międzynarodowe standardy odnoszące się do kobiet pozbawionych wolności mają kluczowe znaczenie dla ich ochrony

przed nadużyciami, sprzyjają też poprawie funkcjonowania jednostek i standardom pracy personelu. Z tego też względu powinny stanowić stały element szkoleniowy funkcjonariuszy i pracowników jednostek penitencjarnych. Szkolenie personelu jest bowiem mechanizmem zapobiegania torturom i budowy kultury instytucjonalnej. Wszystko to uzasadnia potrzebę wzmocnienia potencjału zawodowego personelu penitencjarnego w celu jego odpowiedniego przygotowania na wyzwania związane z pracą z kobietami pozbawionymi wolności.

Z tego też względu Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o włączenie do programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Służby Więziennej Reguł z Bangkoku oraz standardów i wytycznych odnoszących się do problematyki kobiet w izolacji.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 14 marca 2024 r. podkreślił, że Służba Więzienna każdego dnia podejmuje wszelkie możliwe działania zmierzające do zapewnienia wszystkim osobom pozbawionym wolności, w tym kobietom, właściwych warunków bytowych podczas pobytu w warunkach izolacji. Zadania postawione w tym zakresie przed formacją realizowane z poszanowaniem zasad humanitaryzmu, praworządności i oraz minimalizowania uciążliwości odbywania kary pozbawienia wolności. Zaznaczenia wymaga, że kobiety stanowią niewielki odsetek całej populacji osadzonych. Uwzględniając to, Służba Więzienna przykłada szczególną wagę do zapewnienia właściwych warunków odbywania kary tej grupie osadzonych. Jednocześnie Zastępca Dyrektora zgodził się z przedstawionym przez RPO stanowiskiem, wedle którego standardy międzynarodowe dotyczące postępowania z tą szczególną grupą osób pozbawionych wolności winny być uwzględniane w procesie kształcenia funkcjonariuszy formacji. Mając na względzie powyższe, do komendantów ośrodków szkolenia Służby Więziennej zostanie przesłane pismo dotyczące włączenia do programów szkoleń funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej w przedmiocie „Międzynarodowe standardy postępowania z osobami pozbawionymi wolności” tzw. Reguł z Bangkoku oraz standardów i wytycznych SPT i CPT odnoszących się do problematyki kobiet w izolacji penitencjarnej.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.4.2024 z 4 marca 2024 r.) – w sprawie przetłumaczenia Reguł z Bangkoku i ich upowszechnienia wśród opinii publicznej, sędziów, prokuratorów i personelu miejsc detencji.

Jednym z uprawnień powierzonych Rzecznikowi Praw Obywatelskich, w związku z wykonywaną funkcją krajowego mechanizmu prewencji tortur, jest przedstawianie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności i zapobiegania

torturom oraz innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie normy Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wobec rosnącej w ciągu ostatnich lat liczby kobiet w polskich więzieniach RPO dostrzega konieczność skoncentrowania większej niż dotychczas uwagi na tej subpopulacji osadzonych.

Dotychczasowe doświadczenie zdobyte podczas wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej jako: „KMPT”) pokazuje, że w miejscach detencji wyróżnić można tzw. grupy wrażliwe, czyli osoby szczególnie narażone na ryzyko tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Zdecydowanie należą do nich m.in. kobiety pozbawione wolności. Jednakże w kontekście zapobiegania torturom lub innemu złemu traktowaniu zagadnieniu temu poświęcono dotychczas niewystarczającą uwagę. Wypełniając tę lukę, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przetłumaczenie na język polski oraz upowszechnienie wśród personelu miejsc detencji, sędziów, prokuratorów, kuratorów oraz opinii publicznej (w tym zamieszczenie na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości) Reguł postępowania z kobietami pozbawionymi wolności oraz skazanymi, wobec których stosowane są kary o charakterze nieizolacyjnym (dalej jako: „Reguły z Bangkoku”), ustanowionymi przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2010 r. Jest to pierwszy dokument określający standardy międzynarodowe dotyczące kobiet pozbawionych wolności, zawierający 70 zasad humanitarnego traktowania. Wizytacje KMPT jednostek penitencjarnych dla kobiet unaocznily, że niestety wiedza na jego temat wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej jest niewielka.

Reguły z Bangkoku odnoszą się do różnych obszarów, ważnych ze względu na płeć. Jest w nich mowa m.in. o: dostępie do opieki medycznej i psychologicznej, w tym do profilaktycznych badań o szczególnym znaczeniu dla kobiet (np. badań przesiewowych w kierunku raka piersi i raka kobiecych narządów rozrodczych), zasadach dyscyplinowania i karania kobiet w ciąży, kobiet z małymi dziećmi i matek karmiących piersią przebywających w zakładzie karnym, kontroli osobistych zarówno dzieci przebywających w zakładach karnych, jak i ich matek, zakazie stosowania środków przymusu bezpośredniego u kobiet podczas porodu oraz bezpośrednio po nim, zapewnieniu ochrony, wsparcia i poradnictwa kobietom osadzonym zgłaszającym molestowanie, kontakcie z rodzinami, dostępie do szkoleń, udzieleniu wsparcia psychospołecznego, zwłaszcza kobietom, które padły ofiarą przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej, potrzebach medycznych i żywieniowych osadzonych, które niedawno rodziły, a także reintegracji ze społeczeństwem. Niektóre reguły poświęcone są nieletnim kobietom oraz cudzoziemkom, jako osobom wymagającym szczególnej ochrony. Reguły z Bangkoku są także pierwszym instrumentem

międzynarodowym, który szczegółowo odnosi się do kwestii dzieci kobiet pozbawionych wolności.

Ostatnia, siedemdziesiąta reguła odnosi się do kluczowego obszaru, jakim jest potrzeba przeszkolenia i uwrażliwienia urzędników wymiaru sprawiedliwości w zakresie stosowania Reguł z Bangkoku, a także informowania mediów i społeczeństwa o przyczynach zetknięcia się kobiet z systemem wymiaru sprawiedliwości oraz o najskuteczniejszych sposobach reagowania na nie, aby umożliwić kobietom reintegrację społeczną, z uwzględnieniem dobra ich dzieci. Niestety świadomość społeczna, a przede wszystkim wiedza na temat specyfiki przestępczości kobiet oraz ich szczególnych potrzeb podczas odbywania kary pozbawienia wolności, jest znikoma.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o upowszechnienie wiedzy o Regułach z Bangkoku wśród podległych instytucji i opinii publicznej, a także włączenia ich do realizowanych szkoleń dla funkcjonariuszy i pracowników wszystkich instytucji, do których zasady te mogłyby się odnosić.

Ministra Spraw Zagranicznych (VII.534.15.2024 z 4 marca 2024 r.) - dotyczące wadliwego funkcjonowania systemu zapisów na wizyty w konsulatach.

Rzecznik Praw Obywatelskich od ponad dwóch lat regularnie otrzymuje wnioski od obywateli RP przebywających poza Polską, dotyczące braku możliwości umówienia się na wizytę w konsulatach z uwagi na wadliwe funkcjonowanie systemu e-Konsulat. Pomimo wystąpień Rzecznika do Ministra Spraw Zagranicznych, jak i poszczególnych konsulów, sytuacja nie uległa zmianie i w dalszym ciągu wpływają skargi od osób, które nie mają możliwości umówienia się na wizytę w konsulacie.

Skargi te dotyczą konsulatów w na terenie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Argentyny. Problem w dalszym ciągu polega na tym, że po rozpoczęciu zapisów na wizytę, wolne miejsca znikają w kilka sekund, co powoduje, że w praktyce wielu obywateli od wielu miesięcy nie ma możliwości umówienia się. Zdecydowana większość Wnioskodawców wskazuje, że próbują umówić się na wizytę w konsulacie w celu uzyskania nowego paszportu. W rezultacie Wnioskodawcy często przez wiele miesięcy pozbawieni są paszportu, co utrudnia im codzienne funkcjonowanie, w tym wykonywanie pracy poza Polską, oraz uniemożliwia wyjazd z państwa, w którym przebywają.

Wskazana sytuacja powoduje nieuzasadnione pozbawienie – wynikającego z art. 5 ust. 1 ustawy o dokumentach paszportowych – prawa do posiadania dokumentu paszportowego. Zarówno z treści pism otrzymanych od konsulów, jak i z treści wniosków wynika, że wadliwe

funkcjonowanie systemu zapisów na wizyty w konsulatach związane jest w znacznej mierze z działalnością nielegalnych pośredników, którzy przejmują wolne miejsca i następnie proponują ich odsprzedanie w mediach społecznościowych.

Zdaniem RPO warte rozważenia jest rozwiązanie polegające na czasowym wprowadzeniu zastępczej możliwości rejestracji na wizyty w konsulatach na terenie Wielkiej Brytanii oraz w Argentynie, do czasu wyeliminowania działalności wskazanych pośredników i innych problemów wpływających na możliwość umówienia się na wizytę w konsulacie, w celu zapewnienia możliwości realizacji prawa do posiadania dokumentu paszportowego dla obywateli polskich przebywających w tych państwach.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie informacji na temat działań podjętych w celu rozwiązania wskazanego problemu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w piśmie z 25 marca 2024 r. poinformowała, że problem dotyczący uzyskiwania terminów wizyt via system e-Konsulat jest pochodną znacznego wzrostu zapotrzebowania względem możliwości kadrowych urzędów konsularnych, a także nieuregulowanej prawnie działalności podmiotów trzecich (tzw. pośredników), w tym zagranicznych, którzy za pomocą przygotowanego do tego celu oprogramowania monitorują dostępność terminów (de facto finalnie je blokując). Mimo ciągłego udoskonalania systemu zapisów i wprowadzania w nim dodatkowych zabezpieczeń nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie problemu także z uwagi na posługiwanie się przez pośredników autentycznymi danymi, które zostały im dobrowolnie udostępnione przez obywateli RP. Podsekretarz Stanu zapewniła, że stosowne działania będą kontynuowane w celu jak największego ograniczenia skali problemu będącego przedmiotem wystąpienia RPO.

Ministra Infrastruktury (II.510.555.2023 z 4 marca 2024 r.) - w sprawie konieczności wprowadzenia podstawy prawnej do zaskarżenia czynności zatrzymania prawa jazdy przez policjanta.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję w celu wprowadzenia do przepisów zmiany umożliwiającej wniesienie zażalenia na zatrzymanie prawa jazdy przez funkcjonariusza Policji w trybie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a, c-f i pkt 2-3 ustawy - Prawo o ruchu drogowym (dalej jako: „p.r.d.”), które, zgodnie z art. 104a § 1 pkt 1 ustawy o kierujących pojazdami (dalej jako: „u.k.p.”) skutkuje zawieszeniem uprawnień do kierowania pojazdami.

Unormowanie art. 104a ust. 1 pkt 1 i ust. 5 u.k.p. samo w sobie nie budzi wątpliwości konstytucyjnych. Konsekwencją jego zastosowania jest utrata uprawnień do kierowania pojazdami w rozumieniu art. 94 § 1 k.w. bez

konieczności wydania decyzji administracyjnej albo orzeczenia sądowego w tym zakresie. Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że przez brak wymaganych uprawnień z art. 94 § 1 k.w. „należy rozumieć zarówno sytuację, gdy dana osoba w ogóle nie uzyskała uprawnień do prowadzenia pojazdu określonej kategorii w sposób wskazany w przepisach ustawy - Prawo o ruchu drogowym, utraciła je w wyniku cofnięcia i musi ponownie ubiegać się o uzyskanie takich uprawnień lub posiadając de facto takie uprawnienia nie może w danej chwili ich realizować i z nich korzystać z uwagi np. na ich czasowe „zawieszenie”, nie powodujące jednak ich definitywnej utraty”.

Z powyższego wynika, że sama w sobie czynność policjanta polegająca na zatrzymaniu prawa jazdy w konsekwencji zastosowania art. 104a ust. 1 pkt 1 i ust. 5 u.k.p. kształtuje prawa i obowiązki osoby, wobec której została wykonana. Skorelowany z uprawnieniem policjanta z art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a, c-f i pkt 2-3 p.r.d. obowiązek obywatela zwrotu dokumentu prawa jazdy ma charakter obowiązku administracyjnego, który wynika z przepisów prawa oraz policjant jest uprawniony do pojęcia decyzji w przedmiocie tego obowiązku, przy czym nie ma podstawy do rozstrzygnięcia o tym w drodze decyzji administracyjnej. Jest to zatem obowiązek wynikający z przepisów prawa. Tym samym na czynność zatrzymania prawa jazdy, która nie jest ani decyzją administracyjną ani postanowieniem, powinna przysługiwać skarga do sądu administracyjnego na podstawie art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.

W tym kontekście wskazać należy, że w art. 45 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, iż „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”, wyrażone zostało konstytucyjne prawo do sądu. Konstytucyjne prawo do sądu obejmuje prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, tj. merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawach z zakresu praw jednostki oraz prawo do sądowej kontroli aktów, które godzą w konstytucyjne prawa i wolności jednostki. W tym ostatnim przypadku sąd realizuje czynności z zakresu ochrony prawnej; chroni jednostkę przed arbitralnością działań podmiotu sprawującego władztwo publiczne. Uwzględniając treść art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz treść art. 104a ust. 1 pkt 1 i ust. 5 u.k.p. w brzmieniu od dnia 5 grudnia 2021 r. w kontekście art. 94 § 1 k.w., przyjęć należy, że czynność zatrzymania prawa jazdy przez policjanta podjęta w trybie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a, c-f i pkt 2-3 p.r.d. winna być normatywnie uznana za inną czynność z zakresu administracji publicznej dotyczącą obowiązków wynikających z przepisów prawa w rozumieniu art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.

Mając na uwadze powyższe racje, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenia zainicjowania prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie podstawy prawnej do zaskarżenia czynności zatrzymania prawa jazdy przez policjanta podjętej w trybie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a, c-f i

pkt 2-3 p.r.d. oraz o poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedmiotowej materii.

Ministra Sprawiedliwości (IV.511.221.2020 z 6 marca 2024 r.) - w sprawie problemu współwystępowania kilku postanowień spadkowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka współwystępowania w obrocie prawnym kilku prawomocnych postanowień sądowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie. Wnioski płynące z działalności Rzecznika w 2023 r. wskazują, że problem jest wciąż aktualny i niewątpliwie wymaga systemowego rozwiązania i interwencji na szczeblu ustawowym.

Przedmiotowe zagadnienie było tematem szeregu wystąpień Rzecznika kierowanych do Ministra Sprawiedliwości. Ponadto, w dniu 25 stycznia 2022 r. odbyło się spotkanie robocze poświęcone tej tematyce, z udziałem zarówno przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości, jak i pracowników Biura RPO. Niestety, do dziś nie zostały podjęte żadne wiążące decyzje ani prace w omawianym przedmiocie.

Tymczasem, tylko w 2023 r. do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło 18 wniosków z prośbą o interwencję w indywidualnych sprawach obywateli w sytuacji funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch prawomocnych postanowień spadkowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie. W aktualnym stanie prawnym są dwa środki prawne służące do eliminacji „podwójnych postanowień spadkowych”. Jednak ani skarga o wznowienie postępowania ani skarga nadzwyczajna nie zostały przewidziane dla rozwiązywania problemów o charakterze systemowym, a niewątpliwie z takim mamy do czynienia w omawianym zakresie.

W 2023 r. oraz w pierwszych miesiącach 2024 r. problem ten stanowił podstawę do wniesienia przez RPO 13 skarg nadzwyczajnych i 4 skarg o wznowienie postępowania, przy czym wciąż procedowane są kolejne wnioski o interwencję Rzecznika w analogicznych sprawach. Jednocześnie wydłuża się lista spraw, w których Rzecznik nie dysponuje już adekwatnymi środkami prawnymi, za pomocą których możliwa byłaby sanacja stanu prawnego, w sytuacji występowania w obrocie prawnym dwóch prawomocnych postanowień spadkowych stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie. Sprawy te dotyczą postanowień, w odniesieniu do których nie jest możliwe złożenie skargi o wznowienie postępowania, z uwagi na upływ terminu, o którym mowa w art. 408 k.p.c., ani skargi nadzwyczajnej, albowiem ten środek nie przysługuje od orzeczeń, które stały się prawomocne przed wejściem w życie Konstytucji, a więc przed dniem 17 października 1997 r. Zbliżające się zakończenie terminu wnoszenia skarg nadzwyczajnych od prawomocnych orzeczeń kończących

postępowanie w sprawach, które stały się prawomocne w okresie od dnia 17 października 1997 r. do dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym sprawi, że kolejna kategoria spraw zostanie wyłączona z możliwości podjęcia działań przywracających stan zgodności z prawem. Niewątpliwie, powyższą sytuację należy ocenić negatywnie, zarówno z perspektywy ochrony praw i wolności konstytucyjnych indywidualnych obywateli, jak i z punktu widzenia pewności prawa i bezpieczeństwa obrotu prawnego, które stanowią wartości o charakterze uniwersalnym.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji odnośnie wskazanego problemu i perspektyw na wdrożenie instrumentów zapewniających jego rozwiązanie.

Minister Zdrowia oraz Minister Edukacji (XI.813.23.2022 z 8 marca 2024 r.) - w sprawie ubóstwa menstruacyjnego.

Menstruacja jest naturalnym elementem życia, którego znaczenie w perspektywie zdrowia, w tym zdrowia publicznego, wzrasta na przestrzeni lat. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w podejściu władz publicznych do tego zagadnienia, przede wszystkim – w kwalifikacji menstruacji jako problemu zdrowotnego o wymiarze fizycznym, psychologicznym i społecznym, na który należy zwrócić uwagę z perspektywy biegu życia – od okresu przed pierwszą miesiączką do okresu po menopauzie. Po drugie, w uznaniu, że zdrowie menstruacyjne wymaga, by osoby miesiączkujące miały dostęp do informacji i edukacji na ten temat oraz do potrzebnych im produktów menstruacyjnych oraz bezpiecznych i godnych miejsc do zmiany i utylizacji środków higienicznych, w razie potrzeby zaś – do kompetentnej i empatycznej pomocy medycznej i opieki zdrowotnej. Po trzecie wreszcie, niezbędne jest alokowanie odpowiedniej kwoty na realizację wskazanych wyżej działań oraz monitorowanie ich skuteczności, a w razie konieczności – dostosowanie ich do zidentyfikowanych potrzeb.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że problemy ze zdrowiem i higieną menstruacyjną od lat są bardzo rzadko dostrzegane. Brakuje bowiem jednolitych badań, a w związku z tym danych, na temat ich rzeczywistej skali. Jeśli chodzi o sytuację w Polsce, to osoby menstruujące wskazują na brak pieniędzy na zakup środków higienicznych. Kobiety ze środowisk borykających się z trudnościami finansowymi często rezygnują z zakupu środków higienicznych na rzecz innych domowych wydatków. Podkreślenia wymaga ryzyko powikłań zdrowotnych wykluczenia menstruacyjnego, zarówno w zakresie zdrowia fizycznego (infekcje upośledzające płodność czy endometrioza), jak i psychicznego (np. piętno i uczucie wstydu związane z próbą ukrycia okresu). Daleko idące konsekwencje zdrowotne mogą mieć także nieprawdziwe twierdzenia i stereotypy, wiążące się z menstruacją, występujące także wśród osób miesiączkujących. Wskazuje to na pilną

potrzebę zwiększenia wiedzy kobiet i dziewcząt, ale także świadomości ogółu społeczeństwa w przedmiocie menstruacji, narzędziem czego mogłaby być rzetelna edukacja seksualna.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie zagwarantowania dostępności bezpłatnych środków higieny osobistej oraz miejsc gwarantujących komfort skorzystania z nich i utylizacji w podmiotach leczniczych objętych kompetencją kontrolną Minister Zdrowia.

Natomiast do Minister Edukacji RPO zwrócił się o rozważenie podjęcia działań, w szczególności legislacyjnych, zwiększających dostępność środków higienicznych oraz zapewniających odpowiednie warunki ich zmiany i utylizacji w placówkach edukacyjnych, wzmacniających społeczną świadomość procesu miesiączkowania oraz przyczyniających się do budowania środowiska oświatowego wspierającego osoby miesiączkujące.

Minister Zdrowia (XI.815.64.2022 z 8 marca 2024 r.) - w sprawie konieczności uwzględniania indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami w dostępie do świadczeń zdrowotnych.

W poprzednio skierowanym do Ministra Zdrowia wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał na główne problemy, z jakimi mierzą się kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnością chcące skorzystać ze świadczeń opieki ginekologicznej i położniczej.

Pierwszym z nich jest brak dostępności architektonicznej gabinetów, przejawiający się m.in. brakiem wyposażenia gabinetów w fotele ginekologiczne umożliwiające ich obniżanie, podnośniki służące do przesadzania na fotel oraz w wagi krzeselkowe, najazdowe czy łózkowe. Przedstawione przez Rzecznika argumenty zostały poparte m.in. dostępnymi analizami, które pokazują skalę wyzwań z perspektywy pacjentek. Sytuacja ta ulega stopniowej poprawie, jednak tempo zmian jest wysoce niezadowalające, a aktualny stan wyposażenia placówek medycznych nie zapewnia pacjentkom z niepełnosprawnościami dostępu do świadczeń z zakresu ginekologii na równi z innymi pacjentkami.

RPO podkreślił, że stworzenie i wdrożenie standardów dostępności gabinetów lekarskich i większych podmiotów leczniczych jest kluczowe i powinno nastąpić poprzez opracowanie aktów prawa powszechnie obowiązującego. Wyłącznie w taki sposób możliwy jest realny wpływ na zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępności. Taki tryb jest również zgodny z postanowieniami Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021/2030, w której w ramach priorytetu „Zdrowie” zaplanowano wypracowanie systemowych rozwiązań w zakresie zapewnienia dostępności usług ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami poprzez opracowanie standardów, które mają

obejmować kwestie zapewniania dostępności na wszystkich etapach udzielania świadczeń medycznych, uwzględniając również analizę możliwości przeprowadzania badań specjalistycznych w domu pacjentki.

Wydaje się, że przynajmniej część placówek ochrony zdrowia, w których udzielane są świadczenia finansowane ze środków publicznych, już teraz jest obowiązana do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Niemniej jednak, w praktyce realizacja tego wymogu pozostaje wciąż wyzwaniem dla tych podmiotów. W związku z tym, opracowanie standardów dostępności i podniesienie ich rangi do przepisów powszechnie obowiązujących może przynieść oczekiwany skutek w postaci faktycznej realizacji obowiązków wynikających z ustawy o dostępności.

Niezależnie od powyższego, należałoby zadbać o niezwłoczne wprowadzenie rozwiązań przejściowych. Jedną z takich inicjatyw wartych upowszechnienia, było uruchomienie przez organizację społeczną mobilnych, dostępnych gabinetów ginekologicznych, w których kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami mogą korzystać m.in. ze świadczeń profilaktycznych z zakresu ginekologii w pobliżu miejsca swojego zamieszkania. Należy jednak zastrzec, że o ile inicjatywa ta stanowi rozsądne rozwiązanie ad hoc, to powinna mieć charakter wyłącznie przejściowy, zaś nacisk powinien być położony na wypracowanie standardów dostępności, nadanie im odpowiedniej rangi i skuteczne egzekwowanie.

W świetle sygnałów docierających do Biura RPO kolejnym poważnym wyzwaniem, z jakim mierzą się pacjentki z niepełnosprawnościami, jest komunikacja z personelem medycznym. Ignorowanie pacjentek i prowadzenie rozmowy z tłumaczem, asystentem lub członkiem rodziny pacjenta głuchego, stereotypowe traktowanie i założenie, że kobiety z niepełnosprawnościami nie mogą lub nie powinny prowadzić aktywnego życia seksualnego, infantylizowanie pacjentek z niepełnosprawnościami i traktowanie ich niezgodnie z wiekiem biologicznym jako „wieczne dzieci”, czy naruszające godność, a nawet upokarzające uwagi to powszechne doświadczenia pacjentek z niepełnosprawnościami korzystających ze świadczeń opieki zdrowotnej.

Uzasadnione oczekiwania osób z niepełnosprawnościami, by nie czuły się dyskryminowane, niewłaściwie traktowane czy wręcz obrażane w gabinetach, wiążą się z koniecznością jak najszybszego przygotowania personelu do współpracy z osobami z niepełnosprawnościami, uwrażliwienia pracowników na kwestie niepełnosprawności oraz trudności poszczególnych osób. Odpowiednie działania powinny obejmować zarówno szkolenia z zakresu wiedzy o różnych niepełnosprawnościach, sposobu komunikacji, jak również formy udzielania informacji o stanie zdrowia i wybranym sposobie leczenia, czy też udostępniania dokumentacji

medycznej zgodnie ze zgłaszanymi potrzebami. Rozwiązaniem ułatwiającym komunikację z personelem medycznym proponowanym przez środowisko osób z niepełnosprawnościami jest również wydłużenie czasu wizyty dla pacjentek z niepełnosprawnościami. W związku z tym należałoby dążyć do ujęcia wskazanych treści w programach nauczania na kierunkach medycznych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę przedstawionych problemów i ustosunkowanie się do wskazanych kwestii.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7202.5.2022 z 8 marca 2024 r.) – w sprawie konieczności dostosowania polskiego prawa do wymogów Konwencji z Aarhus.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat podejmuje działania związane z faktycznym wdrożeniem przepisów Konwencji z Aarhus dotyczących partycypacji społecznej w ochronie środowiska. Przedmiotem szczególnej troski pozostaje przy tym zagwarantowanie w krajowym ustawodawstwie rzeczywistej realizacji gwarancji do dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących ochrony środowiska.

Jednym z najbardziej jaskrawych przykładów niedostosowania polskiego prawa do wymogów konwencji pozostaje kwestia dopuszczalności kwestionowania przed sądem administracyjnym planów urządzenia lasów. W aktualnym stanie prawnym, mimo – podejmowanych także przez RPO – prób przekonania sądów administracyjnych do prokonwencyjnej wykładni przepisów procedury sądowo-administracyjnej, droga do zaskarżenia wskazanych aktów pozostaje zamknięta.

W minionej kadencji Parlamentu został skierowany do laski marszałkowskiej senacki projekt ustawy, który zmierzał do dostosowania przepisów krajowych do wymogów Konwencji z Aarhus, jednakże poza skierowaniem go do opiniowania, mimo podjętej przez Rzecznika interwencji, nie doczekał się on dalszych prac w Sejmie RP. Jednym z motywów, jakie powodowały Senatem RP w skierowaniu wskazanego projektu ustawy było zawisłe wówczas przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej postępowanie przeciwnaruszeniowe (sprawa C-432/21 Komisja przeciwko Polsce). Ostatecznie, Trybunał Sprawiedliwości, wyrokiem z 2 marca 2023 r. orzekł, że Rzeczpospolita Polska uchybiła swoim zobowiązaniom spoczywającym na niej na mocy art. 6 ust. 3 dyrektywy siedliskowej w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, art. 216 ust. 2 TFUE, art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 6 ust. 1 lit. b) i art. 9 ust. 2 Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, ponieważ wykluczyła możliwość

zaskarżenia przez organizacje ochrony środowiska przed sądem planów urządzenia lasu. Jednoznaczne potwierdzenie przez Trybunał Sprawiedliwości niezgodności prawa krajowego w zakresie dopuszczalności kwestionowania przed sądem planów urządzenia lasu bezsprzecznie wymaga reakcji ustawodawcy.

Biorąc to pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zainicjowanie stosownych prac legislacyjnych w omawianym przedmiocie.

Ministra Sprawiedliwości (XI.501.8.2024 z 8 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania procedury prawnego uzgodnienia płci metrykalnej.

Wobec braku szczegółowych przepisów regulujących procedurę tranzycji prawnej i konieczności wytoczenia przez osobę transpłciową powództwa przeciwko rodzicom w trybie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego Rzecznik Praw Obywatelskich podejmuje działania, aby postępowania prowadzone w tym trybie możliwie najpełniej realizowały standard międzynarodowy i w jak najmniejszym stopniu ingerowały w prawa jednostki.

W kierowanych do Rzecznika wnioskach niezmiennie zgłaszane są przede wszystkim problemy z przewlekłością postępowań oraz postępowaniem dowodowym, w tym sposobem przeprowadzania opinii sądowych przez biegłych. Trzeba przy tym zauważyć, że liczba spraw o ustalenie płci stale rośnie. Coraz więcej zatem osób dąży do tego, by ich tożsamość płciowa została uznana i właściwie odzwierciedlona w dokumentach urzędowych. Umożliwienie osobom transpłciowym prawnego uzgodnienia płci – tj. dostosowania oznaczenia płci w akcie urodzenia i dokumentach tożsamości do płci odczuwanej – jest obowiązkiem pozytywnym państwa, wynikającym z konieczności ochrony prawnej życia prywatnego, które obejmuje także życie w zgodzie z własną tożsamością płciową. Obowiązek ten wynika zarówno z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jak i art. 47 Konstytucji. W ocenie RPO niezbędne jest zatem wprowadzenie przepisów ustawowych, które w odpowiedni sposób regulowałyby tryb postępowania w takich sprawach.

Z doświadczenia pełnomocników reprezentujących osoby transpłciowe w postępowaniach o ustalenie płci w trybie powództwa z art. 189 k.p.c., a także ze skarg kierowanych do Rzecznika przez osoby transpłciowe wynika natomiast, że aktualnie postępowania te są nierzadko prowadzone w oderwaniu od wypracowanych w orzecznictwie wzorców. Sędziowie, nie mogąc oprzeć się na przepisach wprost określających właściwą procedurę, podejmują niekiedy niecelowe lub nadmiarowe z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy działania (np. powołują kilku biegłych lub wzywają licznych świadków, informują o postępowaniach prokuratorów), które

dodatkowo przedłużają postępowanie i jedynie komplikują trudną sytuację emocjonalną powodów i powódek. Zdarza się także, że sędziowie wydają się nieświadomi znaczenia, jakie orzecznictwo nadaje roli rodziców w tych postępowaniach.

Z perspektywy praw i wolności człowieka i obywatela celem każdego postępowania o ustalenie płci jest przede wszystkim zapewnienie ochrony godności osoby transpłciowej, której to postępowanie dotyczy. Postępowania sądowe w sprawie tranzycji prawnej znacząco wpływają na sytuację osobistą i prawa człowieka osób je inicjujących, a zatem powinny być potraktowane priorytetowo i zakończyć się w możliwie krótkim terminie. Konieczność szybkiego rozstrzygnięcia sprawy w przedmiocie ustalenia płci wynika z międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka osób transpłciowych. Procedura prawnego uzgodnienia płci i zmiany odpowiednich dokumentów powinna być sprawna, przejrzysta, ogólnie dostępna i zapewniająca poszanowanie integralności fizycznej osoby transpłciowej oraz jej życia prywatnego, tak by fakt uzgodnienia płci nie był w jej dalszym życiu uwidoczniwy. Uwzględniając powyższe, a także zasadność uzyskania rozstrzygnięcia w możliwie krótkim terminie, sprawy o uzgodnienie płci mogłyby zostać uwzględnione w katalogu sprawy pilnych, zawartym § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych. W konsekwencji sprawy byłyby kierowane do przydziału niezwłocznie i mogłyby być rozpoznawane poza kolejnością ich wpływu do danego referatu.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie nowelizacji ww. Regulaminu i poinformowanie o podjętych w tej sprawie decyzjach.

Minister Zdrowia i Ministra Finansów (V.511.767.2022 z 8 marca 2024 r.) - w sprawie zasad rozliczania składki zdrowotnej przez przedsiębiorców.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca nowych zasad rozliczania składki zdrowotnej wprowadzonych po reformie tzw. Polskiego Ładu. Jeszcze na etapie prac legislacyjnych dotyczących tej fundamentalnej dla polskiego systemu podatkowego zmiany RPO zwracał uwagę na wątpliwości, jakie wzbudza wyłączenie możliwości odliczenia składki zdrowotnej od podatku. Niemniej jednak, z dniem 1 stycznia 2022 r. regulacja tzw. Polskiego Ładu weszła w życie, a wraz z nią pojawił się szereg różnego rodzaju istotnych wątpliwości, w szczególności ze strony przedsiębiorców.

Dotychczas we wnioskach o podjęcie interwencji kierowanych do Biura Rzecznika osoby prowadzące działalność gospodarczą najczęściej skarżyły

się na skomplikowane ustalenie podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne (dochód z działalności gospodarczej na cele składki zdrowotnej jest inaczej określany niż dla celów podatkowych). Problemem był także brak możliwości uwzględnienia poniesionej straty w przypadku osób, które z przyczyn losowych nie osiągały dochodów. Przedsiębiorcy, którzy mieli większe możliwości zarobkowania zwracali uwagę na brak górnego limitu podstawy wymiaru składki zdrowotnej. Ponadto wskazywano, że składka zdrowotna w istocie zwiększa podstawę opodatkowania, od której liczona jest wysokość podatku i jednocześnie staje się quasi podatkiem. W konsekwencji nowe zasady obliczania składki zdrowotnej w wielu przypadkach skutkowały zapłatą przez przedsiębiorców składki w nienależnej, zawyżonej wysokości.

W toku korespondencji kierowanej do resortu zdrowia jeszcze w 2023 r. Rzecznik otrzymał jednoznaczne zapewnienie o konieczności uproszczenia nowych rozwiązań w zakresie składki zdrowotnej. Wówczas resort zdrowia proponował nowy sposób ustalenia miesięcznej składki zdrowotnej, polegający na wprowadzeniu od dnia 1 stycznia 2024 r. instytucji składki stałej, obliczonej od 1/12 podstawy rocznej wykazanej w ostatnim złożonym dokumencie rozliczeniowym, obejmującym rozliczenie składki rocznej. Wskazywano również, że w resorcie zdrowia i finansów wspólnie analizowane są inne możliwości mogące przyczynić się do uproszczenia obliczania podstawy wymiaru składki zdrowotnej oraz przybliżenia jej do podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych. Omawiany problem został także dostrzeżony przy konstruowaniu ustaleń programowych w ramach umowy koalicyjnej przyszłego rządu. W pkt 12 wprost wskazano konieczność odejścia od opresyjnego systemu podatkowo – składkowego, m.in. poprzez wprowadzenie korzystnych i czytelnych zasad naliczenia składki- zdrowotnej. Ponadto przywrócenie korzystnego rozliczania składki zdrowotnej zostało uwzględnione w pkt 34 dokumentu pt. „100 konkretów na pierwsze 100 dni rządów”.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się z prośbą o przedstawienie konkretnych propozycji reformy zasad rozliczenia składki zdrowotnej oraz wskazanie na kiedy zaplanowane jest wdrożenie społecznie oczekiwanych w tym obszarze zmian, wraz z przekazaniem przewidywanego harmonogramu prac legislacyjnych.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.880.2023 z 8 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby znowelizowania art. 96 Kodeksu wykroczeń.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję oraz postulaty odnoszące się do podjęcia inicjatywy ustawodawczej mającej na celu wzmocnienie gwarancji procesowych obwinionego w sprawach z art. 96 § 3 k.w., w tym poprzez wyraźne

wyłączenie odpowiedzialności karnej osoby, która nie wskaże na żądanie uprawnionego organu, komu powierzyła pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, gdy udzielona w ten sposób informacja, mogłaby stanowić dowód w postępowaniu w sprawie o wykroczenie przeciwko niej samej.

Powszechną jest interpretacja, że do realizacji znamion wykroczenia z art. 96 § 3 k.w. w związku z art. 78 ust. 4 p.r.d. dochodzi wobec milczenia sprawcy wykroczenia - przy jednoczesnym złożeniu wyjaśnień przed sądem, że milczenie było spowodowane realizacją prawa do obrony. Inaczej byłaby konieczność wskazania, że nikt inny poza właścicielem pojazdu z niego nie korzystał - a tym samym wskazania samego siebie jako sprawcy.

Jednocześnie dostrzegalna jest interpretacja odmienna. W wyroku Sądu Okręgowego w P. z 11 lipca 2019 r. przyjęto, że „w sytuacji, kiedy właściciel lub posiadacz pojazdu sam pojazdem kierował lub go używał i dopuścił się w tym czasie popełnienia wykroczenia drogowego, nie ma on obowiązku wskazania, na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd od kierowania lub używania w oznaczonym czasie”.

Rzecznik przypomniał, że prawo do obrony nie jest absolutne i może podlegać ograniczeniu. Każde takie ograniczenie podlega testowi proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który formułuje kumulatywnie ujęte przesłanki dopuszczalności ograniczeń korzystania z konstytucyjnych praw i wolności. Są to: ustawowa forma ograniczenia, istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia, funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) oraz zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności. Stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, nakazuje rozważyć, czy wprowadzona przez ustawodawcę regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków, czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest związana, czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela. Samooskarżenie godzi zaś w istotę konstytucyjnego prawa do obrony, nie spełnia więc kryteriów określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Art. 42 ust. 3 Konstytucji stanowi, że „Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu”. Zasadę tą wyrażają także art. 6 ust. 2 EKPC oraz art. 14 ust. 2 MPPOiP. Domniemanie niewinności podniesione do rangi zasady konstytucyjnej to jeden z istotnych elementów wyznaczających pozycję obywatela w społeczeństwie oraz wobec władzy. Zasada ta stanowi podstawę prawną stworzenia oskarżonemu określonej sytuacji procesowej. Wynika z niej

szereg konsekwencji procesowych, przede wszystkim rozkład ciężaru dowodu i wyrażona w art. 5 § 2 k.p.k. zasada in dubio pro reo. Podstawowym skutkiem jej obowiązywania jest wymaganie, by ten, kto zarzuca oskarżonemu przestępstwo, musiał je udowodnić; obowiązek ten ciąży zatem na oskarżycielu. Z drugiej strony, oskarżony nie musi niczego udowadniać. Dzięki domniemaniu niewinności oskarżony znajduje się w chronionym położeniu. Gdy oskarżyciel zebrał wszystkie możliwe dowody, a mimo to pozostają ciągle niewyjaśnione poza wszelką racjonalną miarę wątpliwości co do winy oskarżonego lub okoliczności popełnienia czynu, sprawę rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

Tymczasem w obecnym stanie prawnym sprawca wykroczenia nie ma możliwości skorzystania z wolności wynikającej z prawa do milczenia wyrażonego przez zasadę nemo tenetur se ipsum accusare. Gwarancje wynikające z prawa do milczenia oraz z prawa do obrony w tym zakresie, mimo że formalnie obowiązują, faktycznie nie są realizowane, na co jednoznacznie wskazują orzeczenia sądów odwoławczych.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych mających na celu wzmocnienie gwarancji procesowych obwinionego w sprawach z art. 96 § 3 k.w. poprzez stosowną nowelizację.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7021.28.2019 z 11 marca 2024 r.) - w sprawie projektu ustawy regulującej postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych.

W licznych wystąpieniach do Ministra Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał uwagę na niedoskonałość przepisów w zakresie braku szczegółowego uregulowania postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, przede wszystkim braku jednoznacznych reguł dotyczących praw i obowiązków kuratorów sądowych realizujących orzeczenia sądów, regulujące kontakty rodziców z dzieckiem w obecności kuratora.

W każdym z poprzednich wystąpień kierowanych do Ministra Sprawiedliwości, RPO podkreślał, że jedyne przepisy regulujące uprawnienia i obowiązki kuratorów sądowych obecnych, na mocy orzeczenia sądu, przy kontaktach zwykle jednego z rodziców z dzieckiem, są przepisy ustawy- Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych. Zastrzeżenia Rzecznika dotyczyły tego, że zarówno przepisy ustawy, jak i rozporządzenia jedynie w sposób szczątkowy regulują materię obecności kuratora sądowego w trakcie kontaktów. Jak wskazują sami kuratorzy oraz liczne skargi wpływające do

Biura Rzecznika, takie rozwiązanie nie jest wystarczające i wymaga istotnego uzupełnienia.

W ostatnim piśmie z marca 2022 r. RPO został poinformowany, że w Ministerstwie procedowany jest projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Projekt ten, przewidywał dodanie rozdziału pt. – Postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych oraz z zakresu kurateli. W rozdziale tym miały znaleźć się prawa i obowiązki zarówno kuratorów, jak i uczestników postępowania wykonawczego. Na stronie internetowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów widnieje informacja o planowanym terminie przyjęcia projektu przez Radę Ministrów, wyznaczonym na III kwartał 2023 r.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra o informacje dotyczące terminów procedowania wskazanego projektu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 marca 2024 r. poinformowała, że Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło próbę uregulowania wskazanego zagadnienia już w roku 2018 w opracowanym projekcie zamian ustawy - Kodeks postępowania cywilnego. Prace legislacyjne w powyższym obszarze były objęte projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Projekt ten zawierał rozwiązania postulowane zarówno przez RPO, jak i przez samych kuratorów. Przewidywał on m.in. nowelizację Kodeksu postępowania cywilnego, mającą na celu wprowadzenie przepisów regulujących postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych - kompleksowo w jednym akcie prawnym o randze ustawy, Projektowana nowelizacja przewidywała nadto realizację postulatu odnośnie ograniczenia czasu trwania kontaktów w obecności kuratora sądowego. Projekt przeszedł pomyślnie konsultacje społeczne, opiniowanie i stosowne uzgodnienia. Przyjęty został również przez Komitet Społeczny Rady Ministrów. Z uwagi na rozpoczęcie nowej kadencji Sejmu oraz powołanie nowego Rządu uległ on jednak dyskontynuacji. Podsekretarz Stanu zapewniła, że zagadnienie uregulowania postępowania wykonawczego pozostaje nadal w zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Pierwotne założenia po ich uszczegółowieniu i uzupełnieniu zostaną uwzględnione w najbliższej propozycji nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i Kodeksu postępowania cywilnego.

Ministra Finansów (V.7106.178.2014 z 11 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby stworzenia regulacji prawnej dedykowanej działalności e-kantorów.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że od wielu lat nie sfinalizowano prac legislacyjnych, mających na celu stworzenie odpowiedniej regulacji prawnej dedykowanej działalności kantorów internetowych. Problem

pozostaje nierozwiązany od przeszło dekady. Otrzymywane z resortu finansów zapewnienia jednoznacznie wskazują na potrzebę i zasadność uregulowania działalności kantorów internetowych. Wskazywano wręcz, że nie podlega dyskusji fakt, iż rynek wymiany walut ma być obsługiwany przez podmioty regulowane. W konsekwencji nie powinny na nim działać podmioty świadczące usługę wymiany walut bez nadzoru.

Niemniej jednak prowadzone od dłuższego czasu prace nad opracowaniem projektu ustawy zmieniającego Prawo dewizowe, mające na celu uregulowanie działalności kantorów internetowych i przez to zapewnienie ochrony klientów, nie przyniosły jak dotąd oczekiwanego rezultatu. Zdaniem resortu finansów aktualnie główną przyczyną braku finalizacji analiz w tym obszarze pozostają zasadnicze rozbieżności co do kluczowych rozwiązań, w szczególności w odniesieniu do organu, który miałby sprawować nadzór nad kantorami internetowymi. Przedłużający się stan braku regulacji prawnej odnoszącej się do kantorów internetowych należy uznać za niepożądany. Wywodzona z art. 2 Konstytucji zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa może urzeczywistniać się jedynie wówczas, gdy obywatel będzie czuł się bezpiecznie w relacjach prawnych. To państwo zatem musi wykazać się odpowiednim działaniem i stworzyć właściwe warunki, aby cieszyć się zaufaniem obywatela. Skutkiem zaś braku regulacji normatywnej jest naruszenie bezpieczeństwa prawnego jednostki.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z apelem o stworzenie ram prawnych dla działalności kantorów internetowych, w tym o przekazanie informacji na temat aktualnego stanu prac legislacyjnych w tej materii wraz z przedstawieniem harmonogramu podejmowanych i zaplanowanych działań w sprawie.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.39.2024 z 11 marca 2024 r.) - w sprawie potwierdzenia tożsamości za pomocą aplikacji mObywatel przy kontrolach w jednostkach penitencjarnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się wnioskodawca, z zapytaniem, czy na podstawie dokumentu mobilnego zawartego w aplikacji mObywatel może potwierdzić swoją tożsamość podczas ubiegania się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności.

Z odpowiedzi Dyrektora Biura Postępowań Kontrolnych, skierowanej do wnioskodawcy, wynika, że zdaniem CZSW obowiązujący stan prawny nie przewiduje opisanej wyżej procedury. RPO nie zgodził się z tym stanowiskiem, ponieważ ustawa o aplikacji mObywatel stanowi w art. 2 pkt 8, iż pod pojęciem dokumentu mobilnego w aplikacji mObywatel należy rozumieć dokument stwierdzający tożsamość i obywatelstwo polskie

użytkownika tej aplikacji. Stosownie zaś do art. 7 ust. 4 ustawy, jeżeli z przepisu prawa wynika obowiązek stwierdzenia tożsamości lub obywatelstwa polskiego na podstawie dokumentu tożsamości, w szczególności na podstawie dowodu osobistego, obowiązek ten uznaje się za spełniony w przypadku stwierdzenia tożsamości lub obywatelstwa polskiego na podstawie dokumentu mObywatel.

Na mocy wskazanych przepisów dowód mobilny dostępny w ww. aplikacji należy zatem uznać za równoważny z tradycyjnym dowodem osobistym. Ustawa przewiduje możliwość ograniczenia wykorzystywania dokumentu mobilnego do stwierdzenia tożsamości, jednak ściśle określa sytuacje, w których nie będzie on wystarczający. Wobec powyższego nie ma podstaw do przyjęcia, że obywatel, który ubiega się o wejście na teren jednostki penitencjarnej, nie może wylegitymować się dokumentem w aplikacji mObywatel.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności Rzecznik zwrócił się do Dyrektora o zajęcie stanowiska w sprawie.

Minister Zdrowia (V.7016.92.2023 z 14 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby zmiany przepisów regulujących wystawianie recept na bezpłatne leki dla osób do 18. i po 65. roku życia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że z obowiązujących przepisów wynika, że zgodnie z art. 43a ust. 1 i 1a ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, poza lekarzami i pielęgniarkami podstawowej opieki zdrowotnej recepty na bezpłatne leki, mogą wystawiać: - lekarz lub pielęgniarka w ramach umowy z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej; - lekarz w ramach umowy z zakresu leczenia szpitalnego w związku z zakończeniem tego leczenia. Możliwości wystawiania recept na bezpłatne leki zostali natomiast pozbawieni lekarze placówek opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, gdyż stosownie do art. 15 ust. 2 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień jest odrębnym zakresem.

W praktyce przedmiotowa regulacja oznacza, że pacjenci do 18 r.ż oraz osoby w wieku 65+ wypisywane z oddziału psychiatrycznego nie mogą przy wypisie otrzymać recepty na bezpłatne leki. Podobna sytuacja dotyczy również pacjentów centrów zdrowia psychicznego dla dorosłych, ośrodków II i III poziomu referencyjnego nowego modelu opieki psychiatrycznej dla dzieci młodzieży, jak również poradni zdrowia psychicznego, zespołów leczenia środowiskowego czy oddziałów dziennych. Zdaniem Rzecznika regulacja, wykluczająca możliwość wystawiania recept na bezpłatne leki przez lekarzy psychiatrów jest niezrozumiała, a dodatkowo bardzo negatywnie odbierana przez środowisko lekarzy psychiatrów, którzy

odczytują to jako brak zaufania i kolejny przejaw dyskryminacji psychiatrii. Nie jest bowiem jasne, z jakich powodów recepty na bezpłatne leki stosowane w zaburzeniach psychicznych mogą wystawiać lekarze rodzinni, pielęgniarki, lekarze specjaliści innych dziedzin medycyny, a nie mogą lekarze psychiatrzy.

W tym stanie rzeczy, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o pilne zainteresowanie się przedstawioną sprawą i rozważenie dokonania stosownych zmian legislacyjnych.

Marszałek Senatu RP (V.511.98.2024 z 14 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby nowelizacji ustawy o kierujących pojazdami w celu wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2022 r. (sygn. K 4/21) Trybunał Konstytucyjny rozpatrzył wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dotyczący podstaw wydawania przez starostów decyzji administracyjnych o zatrzymaniu prawa jazdy kierowcom, którzy przekroczyli dopuszczalną prędkość o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym lub przewozili pasażerów w liczbie większej niż liczba dopuszczalna.

Trybunał orzekł, że art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, rozumiany w ten sposób, że podstawę wydania decyzji, o której mowa w art. 102 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o kierujących pojazdami (dalej jako: „ustawa o kierujących”), stanowi wyłącznie informacja organu kontroli ruchu drogowego o ujawnieniu popełnienia czynu opisanego w art. 135 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym (dalej jako: „p.r.d.”), jest niezgodny z art. 2 Konstytucji. Trybunał uwzględnił przede wszystkim zasadę, w myśl której w demokratycznym państwie prawnym jednostka może podlegać karze jedynie wówczas, gdy fakt naruszenia przez nią prawa został stwierdzony na podstawie ustaleń faktycznych odpowiadających rzeczywistemu przebiegowi zdarzenia. Kontrolowana przez Trybunał procedura w istocie przetrzucała na jednostkę negatywne skutki błędów lub pomyłek funkcjonariuszy publicznych popełnionych podczas stosowania prawa i zakładała automatycznie możliwość zastosowania sankcji polegającej na zatrzymaniu prawa jazdy bez uprzedniego rozstrzygnięcia zarzutów odnoszących się do prawidłowości pomiaru prędkości.

Formalnie wyrok Trybunału Konstytucyjnego skutkuje brakiem możliwości wydania przez starostę decyzji administracyjnej o zatrzymaniu prawa jazdy wyłącznie na podstawie informacji organu kontroli ruchu drogowego. Zdaniem Trybunału decyzja w tej sprawie powinna być oparta na ustaleniach faktycznych. Trybunał, suponując, że w obecnym stanie prawnym efektywne procedowanie i ustalanie przez starostów okoliczności faktycznych nie będzie możliwe, wskazał w wyroku na ciążący na

ustawodawcy obowiązek określenia odpowiedniego dla tej sprawy trybu i środków prawnych, które będą to umożliwiać. Niemniej do dzisiaj takiej inicjatywy prawodawczej nie podjęto.

Tymczasem do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi obywateli, którzy odczuwają negatywne skutki braku działań legislacyjnych w opisanym wyżej zakresie. Omawiany wyrok Trybunału Konstytucyjnego doprowadził bowiem do sytuacji, w której zatrzymanie prawa jazdy przez Policję w warunkach art. 135 ust. 1 pkt 2 p.r.d. nie prowadzi do wydania przez właściwego starostę decyzji o zatrzymaniu prawa jazdy (na podstawie art. 102 ust. 1 pkt 4 ustawy o kierujących). Starostowie powołują się bowiem na wyżej wymieniony wyrok TK. W konsekwencji nie istnieje podstawa prawna do dokonania – po upływie trzech miesięcy – zwrotu tego dokumentu. Zarówno starostowie, jak i Policja uznają się za organy niewłaściwe w tym zakresie, ze względu na brak przepisów regulujących tryb zwrotu zatrzymanego prawa jazdy w przypadku, gdy nie doszło do wydania decyzji o jego zatrzymaniu.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Marszałek z prośbą o rozważenie podjęcia działań w opisanym zakresie.

Ministra Sprawiedliwości (IX.517.790.2023 z 14 marca 2024 r.) – w sprawie potrzeby modyfikacji procedury kontroli osobistej podczas widzeń w jednostkach penitencjarnych.

W konsekwencji nowelizacji przepisów regulujących tryb działania funkcjonariuszy Służby Więziennej, osoby odwiedzające więźniów zwracają się do Rzecznika Praw Obywatelskich m.in. z problemem odmowy wydawania im przez funkcjonariuszy Służby Więziennej kopii protokołu z przebiegu kontroli osobistej.

Dyspozycja § 5 ust. 7 w zw. z ust. 5 i ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego trybu działań funkcjonariuszy SW podczas wykonywania czynności służbowych jednoznacznie stanowiła, że kopię protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej osób ubiegających się o wstęp, przebywających oraz opuszczających teren jednostki wydaje się osobie kontrolowanej na jej pisemny wniosek. W związku ze zmianą systemową szeregu ustaw pragmatycznych, spowodowaną wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt K 17/14), wiele kwestii dotyczących przeprowadzania i dokumentowania kontroli osobistych zostało doprecyzowanych w aktach rangi ustawowej. Nowelizacja ustawy o SW doprecyzowała, na czym polega kontrola osobista oraz określiła sposób jej przeprowadzania, a także usankcjonowała wymóg sporządzenia protokołu z kontroli osobistej (art. 18 ust. 3c ustawy). Jednakże, w wyniku tej zmiany przepisów dotychczasowe uprawnienie do otrzymania kopii protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej zostało pominięte w rozporządzeniu

Rady Ministrów w sprawie szczegółowego trybu działań funkcjonariuszy SW podczas wykonywania czynności służbowych.

W trakcie kolejnej nowelizacji, o zmianie ustawy o SW oraz niektórych innych ustaw, ustawodawca ponownie dookreślił sposób dokonywania kontroli osobistej. Jednak ani właściwy tekst rozporządzenia, ani określony w załączniku wzór protokołu z kontroli osobistej nie przewidują obowiązku wydania kopii protokołu osobie kontrolowanej.

W ocenie RPO państwo ma obowiązek zapewnienia gwarancji kontroli legalności działania organów władzy publicznej, zwłaszcza gdy działania te ingerują w sposób tak dotkliwy w podstawowe prawa i wolności człowieka. Gwarancją proceduralną jest przyznanie osobie kontrolowanej prawa do otrzymania kopii protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej przez funkcjonariuszy SW.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań skutkujących zmianą załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie realizacji działań funkcjonariuszy Służby Więziennej – wzoru protokołu z kontroli osobistej, kontroli pobieżnej oraz ze sprawdzania pojazdów lub ich ładunku, przez dodanie we wzorze protokołu z kontroli obowiązku wydania osobie kontrolowanej jego kopii, wraz z potwierdzeniem odbioru.

Minister Zdrowia oraz Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (V.7010.5.2024 z 14 marca 2024 r.) - w sprawie niewystarczającego finansowania przez opieki hospicyjnej.

Temat sytuacji chorych onkologicznie, którzy posiadają utrudniony dostęp do leczenia, jak i ich niewystarczającego finansowania był poruszany przez Rzecznika Praw Obywatelskich w korespondencji kierowanej do Ministerstwa Zdrowia w aspekcie generalnym. W odpowiedzi resortu, niezależnie od szczegółowych wyjaśnień dotyczących problemów przedstawionych w moim wystąpieniu, zawarte zostały wyjaśnienia, że gwarantowane świadczenia opieki zdrowotnej są finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia na podstawie umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Nadto poinformowano, że nakłady na koszty świadczeń w rodzaju opieka paliatywna i hospicyjna systematycznie rosną. Jednakże, pomimo zapewnień w zakresie poprawy sytuacji, podmioty lecznicze borykają się z problemem finansowania udzielanych świadczeń w ramach opieki paliatywnej i hospicyjnej przez NFZ.

Zgodnie z § 14 ust. 1 lit. b Zarządzenia Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 10 grudnia 2021 r. w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju opieka paliatywna i hospicyjna (dalej jako: „Zarządzenie”), w przypadku udzielanych w ramach sprawowanej opieki świadczeń odrębnie kontraktowanych, z wyłączeniem: tlenoterapii w

warunkach domowych w odniesieniu do zakresu świadczeń udzielanych w oddziale medycyny paliatywnej lub w hospicjum stacjonarnym oraz hospicjum domowym dla dorosłych oraz dla dzieci do ukończenia 18. roku życia – dopuszcza się rozliczanie świadczeń udzielanych jednocześnie na podstawie odrębnych umów. Jednocześnie wskazano, że w zakresie rozliczenia świadczeń tlenoterapii w warunkach domowych i opieki hospicyjnej w warunkach domowych doszło do współwystępowania świadczeń, których nie można sumować w tym samym czasie zgodnie z § 14 ust. 1 lit. b Zarządzenia, co w praktyce oznacza, że podmiot leczniczy nie otrzyma należności z tytułu umowy za realizację świadczeń w ramach hospicjum domowego przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Pacjenci onkologiczni mają zatem utrudniony dostęp do leczenia wobec odmowy finansowania przez Narodowy Fundusz Zdrowia ww. świadczeń.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister oraz Prezesa NFZ z prośbą o wyrażenie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Minister Zdrowia (XI.815.43.2021 z 14 marca 2024 r.) - w sprawie nierównego ukształtowania sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn oddających krew.

Jak wynika z rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 11 września 2017 r. w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi, mężczyźni w ciągu roku mogą oddać 2700 ml krwi, a kobiety – 1800 ml. Takie zróżnicowanie prowadzi do sytuacji, w której na oddanie tej samej, co mężczyźni ilości krwi, przekraczającej 1800 ml, kobiety potrzebują więcej czasu przy założeniu oddawania krwi w maksymalnej ilości i w maksymalnej rocznej częstotliwości.

Jakkolwiek trudno dyskutować ze wskazanymi w przepisach limitami odnoszącymi się do maksymalnej ilości krwi, którą kobiety i mężczyźni mogą oddać w ciągu roku, to nie sposób nie zauważyć, że od objętości pobranej krwi przepisy uzależniają przyznanie określonych ulg, uprawnień i odznaczeń, w tym odznaki „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”. Tym samym, kobieta – zakładając że będzie oddawała krew w maksymalnej objętości i maksymalnej rocznej częstotliwości – zawsze w stosunku do mężczyzny działającego w taki sam sposób, nabędzie prawo do tych ulg i przywilejów później.

RPO podkreślił, że z perspektywy zasady równości kwestią, która może budzić wątpliwości nie jest zróżnicowane traktowanie w zakresie częstotliwości pobrań krwi od kobiet i mężczyzn w skali roku, które może być uzasadnione różnicami fizjologicznymi między płciami, co w swej odpowiedzi potwierdził Minister Zdrowia. Za naruszające zasadę równości uznać należy, spowodowane takim zróżnicowaniem, gorsze traktowanie kobiet w porównaniu do mężczyzn w sytuacji, w której ta sama ilość krwi,

przekraczająca 1800 ml, jest stosowana jako kryterium upoważniające osoby oddające krew do skorzystania z określonych uprawnień albo nadania im określonych przywilejów.

W ocenie Rzecznika przepis art. 7 ust. 1 ustawy o publicznej służbie krwi w związku z przepisami rozporządzenia w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi prowadzi do zaistnienia dyskryminacji pośredniej. Przyjęte obiektywne kryterium ilości oddanej krwi – takiej samej dla obu płci, ze względu na wskazaną limitację w częstotliwości rocznej donacji krwi przez kobiety i mężczyzn – stawia kobiety w gorszym położeniu od mężczyzn, generuje bowiem nieproporcjonalnie dłuższy okres donacji potrzebny, by uzyskać one związane z tym kryterium uprawnienie do orderów i odznaczeń oraz odznaki „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”. Podobna nieproporcjonalność w porównaniu do zróżnicowania limitów oddania krwi w ciągu roku przez kobiety i mężczyzn zachodzi także na gruncie niektórych tych przepisów u.p.s.k., które wprowadzają zróżnicowanie dla kobiet i mężczyzn w ilości krwi upoważniające osoby oddające krew do skorzystania z określonych uprawnień albo nadania im określonych przywilejów.

Jednocześnie, podzielając stanowisko Ministra Zdrowia, że krwiodawstwo to misja i odpowiedzialność, a świadomość uratowania komuś życia jest jedną z najistotniejszych wartości honorowego krwiodawstwa, Rzecznik wskazał, że wszystkie osoby decydujące się na oddanie krwi powinny mieć prawo do wiążących się z tym uprawnień i przywilejów, niezależnie od płci i innych charakteryzujących je cech, jak podstawa czy forma realizacji aktywności zawodowej. Decyzja organów władzy publicznej, przybierająca postać przepisu prawa powszechnie obowiązującego czy prawa miejscowego, powinna zatem w każdych okolicznościach realizować konstytucyjny standard równości. Tymczasem z wniosków wpływających do Biura RPO wynika, że osoby prowadzące własną działalność gospodarczą będące krwiodawcami nie mogą korzystać z uprawnień – takich samych lub podobnych – przysługujących krwiodawcom, będącym osobami zatrudnionymi w ramach stosunku pracy.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie wyrównania sytuacji kobiet i mężczyzn w zakresie nabywania tytułu Zasłużonego Honorowego Dawcy Krwi i związanych z nim przywilejów.

Minister do spraw Polityki Senioralnej (BPK.7010.2.2024 z 15 marca 2024 r.) - dotyczące osób starszych, które po zakończeniu leczenia pozostają na oddziałach szpitalnych.

Z publikacji jednego z portali internetowych pt. „Rodziny nie chcą odbierać chorych ze szpitala. To nowa odsłona bezdomności” wynika, że istnieje poważny problem z przywożeniem do szpitala osób w

zaawansowanym wieku, które nie wymagają hospitalizacji, ale trafiają tam, gdyż nie ma się kto nimi zająć. Do niektórych pacjentów zespoły ratownictwa medycznego są wzywane tylko z powodu złych warunków mieszkaniowych i braku opieki ze strony członków rodziny. Często to pracownicy socjalni gminy wzywają pogotowie, przekonując, że zaniedbany senior wymaga opieki szpitalnej. Niejednokrotnie osoby przywożone do szpitala przez zespół ratownictwa medycznego, nie mają po pobycie w szpitalu dokąd wrócić, ponieważ rodzina odmawia odebrania ich z placówki leczniczej lub wręcz uniemożliwia powrót do domu. W efekcie pacjenci ci zajmują szpitalne łóżka, chociaż nie ma wskazań medycznych do ich dalszego leczenia w warunkach szpitalnych. To z kolei utrudnia dostęp do świadczeń medycznych pacjentom, którzy wymagają hospitalizacji, generuje dodatkowe koszty dla szpitala, wydłuża kolejki oczekujących na pomoc medyczną.

Uwagę zwraca również konieczność poszanowania woli pacjenta. Osoby chore, np. wymagające opieki paliatywnej, zgłaszają personelowi medycznemu szpitali wolę spędzenia ostatniego okresu swojego życia w domu, lecz bywa, że członkowie rodziny utrudniają lub wręcz uniemożliwiają im powrót do domu. Na tle opisanych przypadków pojawia się też problem związany z systemowym niedofinansowaniem opieki długoterminowej sprawowanej nad osobami starszymi, niesamodzielnymi, brakiem miejsc w domach pomocy społecznej i długim czasem oczekiwania na przyjęcie do takich placówek. Powoduje to pozostawianie takich osób przez członków rodziny w szpitalach, także w okresie świątecznym i wakacyjnym.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Minister z prośbą o analizę przedstawionego problemu i rozważenie, jakie środki zaradcze pomogłyby go rozwiązać.

Ministra Sprawiedliwości (II.519.1039.2017 z 20 marca 2024 r.) – w sprawie rejestrowania obrazu oraz dźwięku czynności procesowych podejmowanych w postępowaniu karnym.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich znajduje się zagadnienie zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego, w tym zagwarantowania, że orzeczenia sądów w sprawach karnych będą wydawane na podstawie prawidłowych ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych, respektując zasadę prawdy materialnej. Wiąże się z tym problem rejestrowania obrazu oraz dźwięku czynności procesowych podejmowanych w postępowaniu karnym.

Stanowiska Rzecznika w tym zakresie były dotychczas prezentowane w wystąpieniach generalnych z 2017 r., z 2020 r. oraz z 2022 r. Ministerstwo Sprawiedliwości stało dotąd na stanowisku, że „(...) w obecnie obowiązującym stanie prawnym, gwarancje dla osób biorących udział w

protokołowanych czynnościach procesowych, w zakresie kontrolowania ich treści, pozostają na stosunkowo wysokim poziomie. Tym samym, nie zachodzi potrzeba, aby każda czynność procesowa, bez względu na jej znaczenie dla prowadzonego postępowania karnego, musiała być rejestrowana za pośrednictwem obrazu lub dźwięku". Resort nie planował podjęcia prac legislacyjnych dotyczących rozwiązań prawnych postulowanych w wystąpieniach RPO. Tymczasem zagadnienie poszerzenia obowiązku nagrywania toku czynności protokołowanych w postępowaniu karnym nie utraciło na aktualności, czego dowodzą sygnały pochodzące od wnioskodawców, a także środowisk prawniczych.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik poddał ponownie pod rozważenie analizę materii przedstawionej w swoich wystąpieniach i rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.540.71.2024 z 20 marca 2024 r.) - w sprawie problemów wynikających z blokady na granicy polsko-ukraińskiej i protestu rolników.

Od listopada 2023 r. do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące trudnych warunków, w jakich kierowcy samochodów ciężarowych oczekują na przekroczenie granicy pomiędzy Polską i Ukrainą. Zgodnie z informacją widniejącą na portalu internetowym granica.gov.pl, w związku z trwającymi protestami rolników czas oczekiwania na odprawę pojazdów ciężarowych jest nadal istotnie wydłużony.

Z takim długotrwałym postojem do przekroczenia granicy wiążą się dodatkowe utrudnienia, których doświadczają kierowcy. Osoby oczekujące na odprawę nie mają możliwości realizacji podstawowych potrzeb fizjologicznych i dostępu do bieżącej wody, nie są także w stanie zakupić jedzenia. Wielu kierowców znajduje się w dużej odległości od najbliższej apteki lub sklepu, mogą być także narażeni na trudne warunki pogodowe. W skargach wskazano ponadto, że działania wolontariuszy w zakresie zapewnienia oczekującym na przekroczenie granicy podstawowych artykułów pierwszej potrzeby nie są wystarczające, ponieważ zapotrzebowanie znacznie przekracza dostępne zasoby. Blokada prowadzona na drogach dojazdowych do przejść granicznych utrudnia także dostęp do opieki medycznej w nagłych wypadkach.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie, czy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji monitoruje bieżącą sytuację na przejściach granicznych z Ukrainą, a także o przekazanie informacji na temat dotychczasowych działań podjętych w celu zabezpieczenia podstawowych potrzeb osób oczekujących na odprawę.

Minister Edukacji (VII.7031.35.2023 z 20 marca 2024 r.) - w sprawie zasad organizacji wolontariatu w szkołach podstawowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek dotyczący zasad organizacji wolontariatu w szkołach podstawowych oraz jego znaczenia podczas rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Wnioskodawczyni zwraca uwagę, że liczba punktów na świadectwie szkolnym może mieć wpływ na dalszą edukację ucznia, w związku z czym interpretacja danego kryterium, uwzględnianego podczas postępowania rekrutacyjnego, powinna być jednolita dla wszystkich szkół. Dotychczasowa praktyka w tym zakresie może jednak budzić zastrzeżenia.

Jak stanowi § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów, w przypadku przeliczania na punkty kryterium za osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu, przyznaje się 3 punkty. Przepisy prawa nie precyzują jednak, ile czasu uczeń powinien poświęcić na działalność w wolontariacie, by spełnić ww. warunek. Zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 21 ustawy - Prawo oświatowe statut szkoły powinien zawierać informacje o sposobie organizacji i realizacji działań w zakresie wolontariatu. Treść dokumentu (np. regulamin) zależy od decyzji dyrektora szkoły, samorządu uczniowskiego, nauczycieli oraz innych osób bezpośrednio zaangażowanych w wolontariat w danej szkole. Mogą zatem zachodzić duże różnice w podejściu szkół do tej formy aktywności dzieci i młodzieży, co w pewnym stopniu jest uzasadnione samodzielnością szkoły w organizacji pracy.

W praktyce o przyznaniu bądź nieprzyznaniu punktów za wolontariat decydują dyrektorzy szkół na podstawie informacji o konkretnym uczniu bądź wewnętrznych regulacji w szkole (np. regulaminy wolontariatu). Niektóre szkoły sumowały czas poświęcony na wolontariat już od IV klasy, zaś inne oczekiwały zaangażowania w klasach VII-VIII. Takie zróżnicowanie może być odbierane przez uczniów jako niesprawiedliwe i krzywdzące, dlatego też należy rozważyć uregulowanie tej kwestii w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Zachodzą bowiem wątpliwości, czy obecny sposób przyznawania punktów w odniesieniu do wolontariatu został ustalony w sposób wyczerpujący, a więc czy rozporządzenie z dnia 18 listopada 2022 r. jest zgodne z zasadą kompleksowości rozporządzenia.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska odnośnie zasad organizacji wolontariatu w szkołach.

Ministra Sportu i Turystyki (VII.501.151.2023 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie przetwarzania danych osobowych uczniów w ewidencji „Sportowe talenty”.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi rodziców, a także nauczycieli w związku z koniecznością wprowadzania do ewidencji „Sportowe talenty” danych osobowych, w tym danych wrażliwych uczniów. Aktualne przepisy na zasadzie obowiązku przewidują bowiem, że uczniowie lub rodzice przekazują szkole dane obejmujące masę ciała i wzrost ucznia. Z napływających skarg wynika również obawa udostępniania danych osobowych zawartych w ewidencji zbyt szerokiemu, niedookreślonymu kręgowi podmiotów.

Uwagi skierowane pod adresem znowelizowanych przepisów ustawy o sporcie były już przedmiotem wystąpienia RPO zarówno do Ministra Edukacji i Nauki, jak i Ministra Sportu i Turystyki. Rzecznik zwracał uwagę na kwestie bezpieczeństwa danych zawartych w nowo utworzonej ewidencji, jak i na proporcjonalność niektórych przyjętych rozwiązań, mając na uwadze standardy konstytucyjne i europejskie w zakresie ochrony danych osobowych i prawa do prywatności. Rzecznik nie kwestionował potrzeby podjęcia działań w kierunku podniesienia dbałości o sprawność ruchową oraz zdrowie dzieci i młodzieży. W ocenie Rzecznika na aprobatę zasługują także wszelkie działania mające na celu podnoszenie społecznej świadomości znaczenia aktywności fizycznej. Jednakże, w odpowiedziach resortów nie odniesiono się do zastrzeżeń RPO w zakresie konieczności pozyskiwania od uczniów i rodziców informacji wrażliwych (tj. danych o wadze i wzroście) w celu, jaki wynika z analizy przepisów ustawy, tj. w celu identyfikacji talentów sportowych. Konstytucja w art. 51 ust. 2 zakazuje natomiast organom władzy publicznej pozyskiwania, gromadzenia i udostępniania informacji o obywatelach innych niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Co ważne, przepisy nie precyzują dokładnie, w jakim celu dane są przetwarzane w ewidencji „Sportowe talenty”, a dodatkowo ich usunięcie z ewidencji nie jest przewidziane w odniesieniu do danych dotyczących: roku urodzenia, wieku, płci, masy ciała, wzrostu, wyniku uzyskanego przez ucznia z testów sprawnościowych, daty przeprowadzenia testów sprawnościowych, gminy, powiatu i województwa, na obszarze których uczeń uzyskał wyniki z testów sprawnościowych. Okres przechowywania danych identyfikujących ucznia zawartych w ewidencji został zaś określony na długi czas – 5 lat od dnia zakończenia przez ucznia nauki w szkole, w której uzyskał wynik z testów sprawnościowych. Rzecznik zwracał przy tym uwagę na niedookreśloność regulacji w zakresie podmiotów, którym mają być udostępniane dane z publicznej ewidencji oraz konieczność zapewnienia bezpieczeństwa danych na poziomie szkoły (np. podczas uzupełniania

danych przekazywanych przez rodziców i nauczycieli). W kontekście przedstawionych przez RPO wątpliwości i braku konsultacji projektu ustawy z organem właściwym w sprawie ochrony danych osobowych, przedstawione wyjaśnienia resortów są niewystarczające.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie wyjaśnień w odniesieniu do przedstawionych wątpliwości.

Ministra Obrony Narodowej (II.510.670.2023 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie potrzeby nowelizacji ustawy o obronie Ojczyzny.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są wnioski o interwencję oraz postulaty dotyczące zmian w ustawie o obronie Ojczyzny dokonanych ustawą z dnia 17 sierpnia 2023 r., która na mocy art. 9 dodała do tej ustawy art. 616a oraz art. 683a.

Wprowadzony art. 616a ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny zakaz fotografowania ogranicza wolność, o której mowa w art. 54 ust. 1 Konstytucji. Z przepisu tego wynika bowiem, że każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Z całą pewnością zaś fotografowanie, filmowanie lub utrwalanie w inny sposób obrazu lub wizerunku mieści się w zakresie konstytucyjnej wolności pozyskiwania informacji. Oznacza to, że art. 616a ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny wprowadza na warunkach w nim określonych reglamentację tej konstytucyjnej wolności. Naruszenie zakazu wynikającego z tego przepisu zagrożone jest sankcją w postaci odpowiedzialności za wykroczenie.

Analiza treści art. 616a ust. 1 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny prowadzi do wniosku, że przepis ten w niepełnym zakresie realizuje materialne konstytucyjne przesłanki dopuszczalności ograniczenia. W tym przypadku to bezpieczeństwo państwa niewątpliwie uzasadnia ograniczenie wolności pozyskiwania informacji. Brzmienie art. 616a ust. 1 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny w sposób wyraźny wskazuje jednak, że zakazem fotografowania mogą zostać objęte nie tylko obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa państwa, ale także „obiekty resortu obrony narodowej nieuznane za obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa”. Oznacza to, że zakazem fotografowania mogą zostać objęte także obiekty nieistotne z punktu widzenia obronności lub bezpieczeństwa państwa, o ile tylko są to obiekty resortu obrony narodowej. Stąd też w tej części, zdaniem RPO, art. 616a ust. 1 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny jest niezgodny z art. 54 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż wprowadza ograniczenie w korzystaniu z wolności pozyskiwania informacji bez konstytucyjnie legitymowanego powodu.

Wątpliwości konstytucyjne dotyczą też tej części art. 616a ust. 1 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny, która dotyczy obiektów infrastruktury krytycznej,

które w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 617 ustawy o obronie Ojczyzny nie zostały uznane za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa. W tym przypadku, o zakazie fotografowania decyduje organ właściwy w zakresie ochrony obiektu, uwzględniając zagrożenia dla bezpieczeństwa obiektu. Skoro zaś dany obiekt infrastruktury krytycznej nie został uznany przez Radę Ministrów za ważny dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, to jedyną przesłanką wkroczenia w zakres konstytucyjnej wolności pozyskiwania informacji jest zagrożenie dla bezpieczeństwa obiektu. W związku z tym pojawia się uzasadniona wątpliwość, czy w sytuacji, gdy Rada Ministrów nie uznała takiego obiektu za szczególnie ważny dla bezpieczeństwa państwa lub jego obronności, to mimo wszystko dopuszczalne jest ograniczenie wolności pozyskiwania informacji, o której mowa w art. 54 ust. 1 Konstytucji. Przesłanka zagrożenia dla bezpieczeństwa obiektu nie jest bowiem tożsama z określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji materialnym kryterium bezpieczeństwa państwa uzasadniającym ograniczenie konstytucyjnej wolności pozyskiwania informacji.

Z uwagi na powyższe, w ocenie RPO, godne rozważenia wydaje się podjęcie inicjatywy legislacyjnej mającej na celu nie tylko zmianę treści art. 616a ustawy o obronie Ojczyzny w celu dostosowania jej do standardu wynikającego z art. 54 ust. 1 Konstytucji, ale także zmianę art. 683a ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny poprzez nadanie mu brzmienia: „W razie umyślnego popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1, można orzec przepadek przedmiotów pochodzących z tego wykroczenia oraz służących do popełnienia wykroczenia, choćby nie stanowiły własności sprawcy.”. Ta ostatnia zmiana ograniczyłaby możliwość orzekania przez sądy nieproporcjonalnych do wagi wykroczenia konsekwencji w majątku sprawcy wykroczenia wynikających z przepadku narzędzi. Ograniczenie zawarte w art. 30 § 5 k.w. jest bowiem niewystarczające.

Rzecznik przedstawił uwagi Ministrowi z prośbą o rozważenie zainicjowania prac nad stosowną nowelizacją ustawy.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7067.1.2024 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie zasad wypłacania i finansowania rodzicielskiego świadczenia uzupełniającego.

Na tle jednej ze spraw skierowanych w ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dostępu ojca wychowującego co najmniej czworo dzieci do rodzicielskiego świadczenia uzupełniającego. Ustawa o rodzicielskim świadczeniu uzupełniającym (dalej jako: „ustawa o r.ś.u.”), określa warunki i tryb przyznawania oraz zasady wypłacania i finansowania rodzicielskiego świadczenia uzupełniającego, zwanego dalej: świadczeniem. Celem świadczenia jest zapewnienie niezbędnych środków

utrzymania osobom, które zrezygnowały z zatrudnienia lub innej działalności zarobkowej albo ich nie podjęły ze względu na wychowywanie dzieci. W art. 3 ust. 1 ustawy o r.ś.u. określono, iż świadczenie może być przyznane: matce, która urodziła i wychowała lub wychowała co najmniej czworo dzieci; ojcu, który wychował co najmniej czworo dzieci, w przypadku śmierci matki dzieci albo porzucenia dzieci przez matkę lub w przypadku długotrwałego zaprzestania wychowywania dzieci przez matkę.

Kształt art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy o r.ś.u. w sposób jednoznaczny uzależnia prawo ojca do uzyskania świadczenia od określonych przesłanek związanych z osobą matki. Stanowi bowiem, że ojcu przysługuje prawo do świadczenia z tytułu wychowania co najmniej czworga dzieci wyłącznie w sytuacji, gdy nie może skorzystać z niego matka. Uprawnienie ojca do świadczenia zostało zatem unormowane w sposób zasadniczo odmienny od uprawnienia matki, a wręcz potraktowane jako zastępcze i posiłkowe.

Takie ukształtowanie prawa ojca do świadczenia może, w opinii Rzecznika, budzić zasadnicze wątpliwości co do zgodności art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy o r.ś.u. z art. 33 ust. i 2 Konstytucji. Założenie ustawodawcy, że pierwszeństwo do uzyskania świadczenia ma matka wychowująca co najmniej czworo dzieci, a ojciec wychowujący co najmniej czworo dzieci nabędzie uprawnienie tylko w ograniczonych ściśle warunkach (śmierć matki dzieci, porzucenie dzieci albo długotrwałe zaprzestania wychowywania dzieci) w sposób nierówny traktuje rodziców dzieci. Może prowadzić do powielania i utrwalania nieuprawnionych twierdzeń, że w realizacji prawa rodziców do wychowania dzieci to prawo matki nabiera uprzywilejowanego charakteru, a w zakresie obowiązków rodzicielskich, obowiązek wychowywania dzieci obciąża co do zasady matkę, a jedynie w wyjątkowych przypadkach ojca. Ustawodawca przesądając o pierwszeństwie kobiety/matki w realizacji prawa do świadczenia w porównaniu z mężczyzną/ojcem, w sytuacji, gdy oboje spełniają warunki dla uzyskania tego świadczenia z tytułu wychowania co najmniej czworga dzieci, wprowadził nierówność w prawach i obowiązkach rodziców dzieci. Zróżnicowanie takie, w ocenie Rzecznika, nie znajduje racjonalnego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 33 Konstytucji kobieta i mężczyzna mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagrodzenia za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń. Nakaz równego traktowania kobiet i mężczyzn oznacza, że obie grupy należy traktować tak samo, gdy znajdują się w identycznej lub podobnej sytuacji, oraz traktować je odmiennie, gdy znajdują się w odmiennej sytuacji faktycznej. Nakaz ten dotyczy płaszczyzny stanowienia i stosowania prawa. Tymczasem

ustawodawca różnicując prawo do świadczenia dokonał w sposób arbitralny podziału obowiązków rodziców związanych z wychowywaniem dzieci, przesądzając, że matka nie tylko urodziła, ale także co do zasady zajmowała się wychowywaniem dzieci. Wyłączono tym samym możliwość dokonania przez rodziców swobodnego wyboru w tym zakresie, opartego o indywidualną sytuację rodziny. Taka ingerencja ustawodawcy w życie rodzinne nie jest dostatecznie uzasadniona innymi wartościami konstytucyjnymi.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz rozważenie zasadności podjęcia stosownych działań legislacyjnych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7060.92.2024 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie zmian w ustawie o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące regulacji art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w odniesieniu do emerytów z innych roczników niż objętych skutkami wyroku Trybunału Konstytucyjnego dnia 6 marca 2019 r., rocznik emerytów (kobiet) urodzonych w 1953.

TK po rozpoznaniu, z udziałem RPO, pytania prawnego Sądu Okręgowego w S. uznał, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę częściową lub emeryturę na podstawie przepisów art. 46, 50, 50a, 50e, 184 ustawy emerytalnej lub art. 88 ustawy - Karta Nauczyciela, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Rozwiązanie tzw. pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o kwoty dotychczas pobranych emerytur wprowadzono z dniem 1 stycznia 2013 r. Wyrok TK z dnia 6 marca 2019 r. jest tzw. wyrokiem zakresowym, na co wskazuje użycie zwrotu- w zakresie, w jakim dotyczy. TK oceniając skutki rozstrzygnięcia wskazał, że stwierdza niekonstytucyjność zaskarżonego przepisu w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 r. które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej.

Realizacja wyroku Trybunał Konstytucyjny z dnia 6 marca 2019 r. (P 20/16) napotykała na wiele trudności. W dniu 19 czerwca 2020 r. uchwalono ustawę o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mającą na celu realizację wyroku Trybunału. Ustawa swym zakresem obejmuje ubezpieczonego urodzonego w 1953 r. zarówno kobietę jak i mężczyznę pod warunkiem, że prawo do emerytury przed osiągnięciem wieku emerytalnego ma ustalone na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013 r. Zakresem regulacją objęto również inne emerytury wcześniejsze, nie tylko tą z art. 46 w związku z art. 29 ustawy emerytalnej. Ustawą dodano do ustawy emerytalnej: - art. 194i dotyczący ubezpieczonych składających wnioski o emeryturę powszechną po raz pierwszy po wejściu w życie ustawy zmieniającej oraz - art. 194j dotyczący ubezpieczonych, którzy na wniosek o przyznanie emerytury powszechnej otrzymali decyzję przyznającą tę emeryturę przed wejściem w życie ustawy zmieniającej oraz dla członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej po takim ubezpieczonym. Ustawę uchwalono po rozpoznaniu łącznie projektów senackiego i rządowego, przy czym senacki projekt zawierał szerszy zakres podmiotowy, nie ograniczał skutków wyroku jedynie do rocznika 1953. Należy w tym miejscu podkreślić, że ustawa realizująca wyrok P 20/16 objęła również mężczyzn rocznika 1953, którzy nie byli wprost objęci zakresem wyroku TK.

RPO zwracał się do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP z prośbą o podjęcie dalszych prac legislacyjnych nad senackim projektem ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z zasadą dyskontynuacji prace nad tym projektem w obecnej kadencji Sejmu nie mogły być kontynuowane.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie możliwości podjęcia prac legislacyjnych w przedmiotowej sprawie.

Minister Zdrowia (VII.501.179.2023 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie Centralnego Rejestru Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego.

W wyniku analizy przepisów ustawy o niektórych zawodach medycznych (dalej jako: „u.n.z.m.”), Rzecznik Praw Obywatelskich podjął działania zmierzające do ochrony prawa do prywatności i ochrony danych osobowych osób podlegających tym regulacjom. Ustawa reguluje zasady wykonywania niektórych zawodów medycznych, a także przewiduje utworzenie Centralnego Rejestru Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego (dalej jako: „Rejestr”). Zgodnie z art. 108 ustawy, wchodzi ona w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. 26 marca 2024 r.

Należy wskazać, że już na etapie prac legislacyjnych zgłaszane były uwagi dotyczące niekonstytucyjności niektórych przepisów ustawy. Poprawki Senatu RP w odniesieniu do przedmiotowych regulacji, zostały odrzucone przez Sejm RP. Prezydent RP dostrzegając zgłoszone zastrzeżenia, wystąpił – w trybie następczej kontroli norm – z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zbadania zgodności z Konstytucją niektórych regulacji (sygn. K 16/23). RPO przystąpił do postępowania przed Trybunałem, zgadzając się ze stanowiskiem Prezydenta RP, że regulacje odnoszące się do ujawnienia danych osobowych zawartych w Rejestrze naruszają konstytucyjne prawo do prywatności i ochrony danych osobowych. Z analizy przepisów ustawy o niektórych zawodach medycznych oraz wniosku Prezydenta RP wynika jednak, że istnieją poważne wątpliwości co do konstytucyjności nie tylko zakwestionowanych już przepisów, ale także innych regulacji odnoszących się do przetwarzania danych osobowych w Centralnym Rejestrze Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego. Chodzi zarówno o zakres danych podlegających ujawnieniu w jawnym rejestrze publicznym, jak i kwestię przechowywania i usuwania danych z tego rejestru.

Przykładowo, art. 4 ust. 1 pkt 12 u.n.z.m. w zw. z art. 4 ust. 3 u.n.z.m. budzi wątpliwości co do zgodności z art. 47 Konstytucji oraz art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Rzecznik wskazał też, że sposób ukształtowania art. 10 ust. 2 u.n.z.m., który przewiduje możliwość wykreślenia z rejestru jedynie w przypadku zaistnienia negatywnych okoliczności, bez możliwości złożenia wniosku o wykreślenie z rejestru czy zrzeczenia się prawa do wykonywania zawodu medycznego, oznacza nieuzasadnione zaniechanie ustawodawcze. W ocenie RPO taki sposób ukształtowania przepisów, na zasadzie arbitralności, bez możliwości usunięcia danych osobowych z rejestru, w przypadku niewykonywania zawodu medycznego z własnej woli, przy szerokim zakresie udostępnianych danych, budzi wątpliwości z punktu widzenia art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji, art. 65 ust. Konstytucji, a także art. 17 RODO. Powstała luka prawna wymaga zatem interwencji ustawodawcy.

Dodatkowe zastrzeżenia wiążą się z gromadzeniem informacji o danych osobowych osób wykreślonych z Centralnego Rejestru Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego. Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 5 u.n.z.m., w odniesieniu do danych osób wykreślonych, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy, przyjmuje się przechowywanie ich jako danych archiwalnych. Należy więc zauważyć, że pomimo tego, iż ustawodawca w art. 10 ust. 2 u.n.z.m. przewidział wykreślenie osoby z rejestru w przypadku zaistnienia okoliczności powodujących utratę uprawnień do wykonywania zawodu medycznego, to jednak z art. 4 ust. 4 i 5 ustawy wynika, że informacje te nie podlegają usunięciu z rejestru, a są przechowywane w

celach archiwalnych. Takiego rozwiązania nie da się jednak pogodzić z instytucją zatarcia skazania/ukarania, które niosą za sobą konieczność usunięcia danych z rejestru. Żaden przepis ustawy nie określa przy tym terminu, w jakim dane z rejestru są usuwane, co również budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia wymogów, co do przetwarzania danych osobowych.

Ponadto wątpliwości dotyczą ujawnienia w Rejestrze informacji, które dotyczą innych niż wskazane w art. 4 ust. 1 pkt 12 u.n.z.m. orzeczeń wydanych w trakcie lub w wyniku przeprowadzonego postępowania dyscyplinarnego, tj. informacji o ukaraniu za przewinienie zawodowe, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 9 u.n.z.m., oraz o zawieszeniu/tymczasowym zawieszeniu prawa do wykonywania zawodu medycznego w związku z prowadzonym postępowaniem dyscyplinarnym, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 13 u.n.z.m. W ocenie Rzecznika, udostępnienie informacji, które dotyczą przewinień zawodowych, a zatem ze względu na swój charakter mogą spotkać się z dezaprobatą społeczeństwa, w jawnej części rejestru publicznego, budzi zastrzeżenia z punktu widzenia art. 47 Konstytucji oraz art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Konstrukcja przepisów ustawy o niektórych zawodach medycznych prowadzi więc do uznania, że w rejestrze będą gromadzone i udostępniane dane osób wykonujących i niewykonujących zawodu medycznego (art. 4 ust. 4 w związku z art. 4 ust. 3 u.n.z.m.), wraz z podaniem przyczyny niewykonywania zawodu określonej w art. 4 ust. 1 pkt 9, 12 i 13 u.n.z.m. Każda z tych okoliczności odnosi się do szczególnie wrażliwej sfery życia prywatnego. Ujawnienie tych informacji nieograniczonemu kręgu osób budzi więc wątpliwości z punktu widzenia celu, jakiemu ma służyć ustawa. Zgodnie ze standardem konstytucyjnym oraz europejskim przetwarzane w rejestrze publicznym dane powinny podlegać szczególnej ochronie. Ustawodawca nie przewidział jednak w analizowanej ustawie żadnych gwarancji ochrony danych osobowych, takich jak np. ograniczony dostęp do danych, ograniczony czas ich przetwarzania. Tym samym, ustawodawca w sposób nieproporcjonalny ograniczył prawo do prywatności osób wykonujących zawód medyczny, przewidując zbyt szeroki zakres ujawnionych w rejestrze publicznym informacji o tych osobach, jako osobach wykonujących zawód zaufania publicznego.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych uwag dotyczących zasad przetwarzania danych osobowych w Centralnym Rejestrze Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego, określonych w ustawie o niektórych zawodach medycznych oraz o rozważenie podjęcia działań mających na celu przeprowadzenie niezbędnych zmian

legislacyjnych w celu dostosowania opisanego stanu prawnego do standardów wynikających z Konstytucji.

Minister do spraw Polityki Senioralnej (XI.503.1.2023 z 25 marca 2024 r.) - dotyczące sytuacji osób starszych w Polsce.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na wybrane, fundamentalne wyzwania dotyczące osób starszych oraz na potrzebę całościowego podejścia do polityki senioralnej i starzenia się w Polsce. Zdaniem Rzecznika wciąż zaobserwować można utrzymywanie się podejścia ograniczającego się do spojrzenia na prawa osób starszych wyłącznie w kontekście pomocy społecznej, a nawet niepokojące pogłębienie tego trendu.

Wiele usług kierowanych do osób starszych zawiera się w świadczeniach pomocy społecznej. Osoby starsze w swoich wnioskach kierowanych do Biura RPO skarżą się m.in. na konieczność wypełniania formularzy dotyczących ich stanu posiadania, kiedy starają się o możliwość uczestnictwa w aktywnościach oferowanych przez kluby seniora. Ten obowiązek może być odbierany jako stygmatyzujący, naruszający poczucie godności osób starszych, które w obliczu takiego wymogu rezygnują ze wskazanych aktywności. Jest to przykład zastosowania paradygmatu prawa do pomocy społecznej poprzez systemowe umiejscowienie działań skierowanych do ogółu osób starszych wyłącznie w kontekście przeciwdziałania ich ubóstwu. Tymczasem systemowe spojrzenie na osoby starsze wyłącznie jak na klientów pomocy społecznej jest nieuprawnione i nie oddaje złożonego charakteru tej grupy osób. Ponadto sprzyja paternalistycznemu podejściu do osób starszych. Rzecznik zasygnalizował zatem pilną potrzebę takiego ukształtowania i prowadzenia polityki senioralnej, która nie będzie różnicować osób starszych ze względu na ich sytuację ekonomiczną przez stygmatyzowanie jej beneficjentów i w kompleksowy sposób odpowie na różnorodne potrzeby tej grupy społecznej, zapewniając osobom starszym możliwość korzystania z pełni praw obywatelskich.

Ten brak rozróżnienia działań na rzecz walki z ubóstwem od działań skierowanych do ogółu osób starszych może być odbierany jako efekt działania negatywnych stereotypów, kojarzących starość z ubóstwem, słabością i potrzebami w zakresie wsparcia. Te stereotypy wpisują się w zjawisko ageizmu. Pojęcie to oznacza dyskryminację oraz wyznawanie nieuzasadnionych poglądów i przesądów dotyczących jednostek lub całych grup społecznych opartych na ich wieku. Przeciwdziałanie temu zjawisku powinno opierać się na przemyślanej strategii oraz – w pierwszej kolejności – na wyeliminowaniu ageizmu z dokumentów rządowych, ustaw, struktur urzędów publicznych, jak również z języka debaty publicznej.

Złożonym wyzwaniem pozostaje wyeliminowanie ageizmu instytucjonalnego w dużych obszarach polityki publicznej i przepisach prawa, jak m.in. dostęp do służby zdrowia, dostęp do edukacji, dostęp do rynku pracy. Wśród oczekiwanych działań skierowanych do osób starszych w paradygmacie pomocy społecznej, można wymienić: wyodrębnienie działu w budżecie państwa i przeznaczenie osobnych środków na realizację polityki senioralnej, np. w postaci subwencji senioralnej, nowelizację ustawy o osobach starszych, tak aby umożliwiła sprawną ewaluację i koordynację działań, audyt realizacji „Założeń Polityki Społecznej wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność”, przyjętej w 2018 r., przegląd dotychczasowych polityk publicznych pod kątem ageizmu instytucjonalnego, rozpoczęcie prac nad kolejną edycją polityki senioralnej z uwzględnieniem wskazanych wyżej rekomendacji oraz wieloetapowych konsultacji i badań społecznych, także na poziomie lokalnym i regionalnym, a także aktywne włączenie się Polski na forum ONZ w prace na rzecz konwencji o prawach osób starszych, która poprzez zestawienie standardów ochrony praw osób starszych stanowiłaby klarowny kompas dla zmian w prawie na poziomie krajowym oraz mechanizm mobilizujący do realizacji zamierzeń w postaci okresowej sprawozdawczości z implementacji przepisów prawa międzynarodowego.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o udzielenie informacji na temat planowanych działań mających na celu poprawę sytuacji osób starszych w Polsce.

Przedstawiciele samorządów (VII.602.6.2014 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie dostępności wyborów dla osób z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż pomimo wysiłków podejmowanych przez organy władzy publicznej na poziomie ustawodawstwa oraz postępujących prac na poziomie samorządu terytorialnego, problem braku szerokiej dostępności wyborów i trudności z korzystaniem z praw wyborczych przez tę grupę obywateli pozostaje aktualny i wciąż ma charakter systemowy. Bez wątpienia kluczowa w tym zakresie jest dostępność lokali wyborczych, której poprawa wymaga dalszych skoordynowanych wysiłków.

Zgodnie z art. 186 § 1 ustawy - Kodeks wyborczy w każdej gminie co najmniej połowa lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Szczegółowe wymogi lokalu określone są w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (dalej jako: „rozporządzenie”). W toku realizowanej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich kontroli przed wyborami parlamentarnymi w 2023 r.

dokonano oceny dostępności 143 lokali wyborczych. Jedynie w przypadku 36 z nich nie zidentyfikowano żadnego uchybienia. Przeprowadzone kontrole pozwoliły na zwrócenie uwagi na najczęstsze problemy, tj. brak dodatkowego oświetlenia w miejscu głosowania, brak odpowiednio dostosowanych dwóch wysokości miejsca do głosowania, nieodpowiednia wysokość zawieszenia obwieszczeń i informacji Państwowej Komisji Wyborczej, brak wyróżnienia krawędzi stopni schodów i progów, nieodpowiednie wymiary miejsca zapewniającego tajność głosowania, śliskie posadzki, niedostateczne wymiary lokalu wyborczego.

Stwierdzone przez RPO uchybienia w zdecydowanej większości nie dotyczyły barier architektonicznych budynków, odnosiły się natomiast do samej organizacji lokalu wyborczego: oznakowania przeszkód, czy właściwego przygotowania miejsc zapewniających tajność głosowania. Zlikwidowanie tego typu uchybień i zapewnienie stanu zgodnego z kryteriami wskazanymi w rozporządzeniu może być przeprowadzone dość szybko i nie powinno nastroczać znaczących obciążeń organizacyjnych i technicznych.

W związku z wynikami powyższej kontroli, Rzecznik zwrócił także uwagę na kwestię dostępności bezpośredniego otoczenia lokalu wyborczego. Nierzadko bowiem nawet najlepiej dostosowane lokale są w praktyce trudno dostępne dla osób z niepełnosprawnościami z powodu występowania przeszkód w otoczeniu budynku czy braku dostosowanego miejsca parkingowego w pobliżu. Obecny stan dostępności lokali wyborczych wciąż wymaga poprawy, a proaktywna postawa, np. wyposażanie lokali wyborczych w szkła powiększające do użytku wyborców, czy też przygotowanie i oznaczenie toalet przystosowanych dla osób z niepełnosprawnościami, może bardzo skutecznie przyczynić się do realizacji tego celu.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o przyjęcie przedstawionych uwag i informacji oraz możliwie jak najszerze ich uwzględnienie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.572.5.2018 z 25 marca 2024 r.) - w sprawie umożliwienia monitorowania procedur deportacyjnych przedstawicielom RPO.

Rzecznik Praw Obywatelskich już trzykrotnie występował do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań legislacyjnych umożliwiających pełną realizację mandatu Rzecznika w zakresie monitorowania operacji deportacyjnych. Niestety, postulat ten wciąż nie został zrealizowany.

RPO wykonuje w Polsce funkcję niezależnego organu do spraw zapobiegania torturom oraz okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu

traktowaniu albo karaniu (krajowy mechanizm prewencji). W obszarze aktywności Rzecznika w tym zakresie znajduje się również detencja cudzoziemców, rozumiana nie tylko jako pobyt w ośrodkach dla cudzoziemców, zatrzymanie w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych Straży Granicznej, lecz również pozbawienie wolności określone w art. 329 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach, związane z „doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony”. Mandat RPO do monitorowania operacji deportacyjnych wywieść można zatem bezpośrednio z OPCAT. Jednocześnie na gruncie prawa krajowego możliwość monitorowania deportacji przewidziana została w art. 333 ustawy o cudzoziemcach, na mocy którego ustalony został katalog podmiotów uprawnionych do tej czynności. Niewymienienie Rzecznika Praw Obywatelskich wśród wskazanych podmiotów, choć nie odbiera Rzecznikowi prawa do prowadzenia monitoringu przekazania osoby do państwa trzeciego, rodzi liczne problemy natury organizacyjnej, wyłączające w praktyce możliwość realizacji przez RPO funkcji krajowego mechanizmu prewencji w powyższym obszarze. W ocenie Rzecznika, istnieje konieczność dodania Rzecznika Praw Obywatelskich do podmiotów wprost włączonych do krajowego systemu monitorowania przymusowych powrotów cudzoziemców z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Dalsza zwłoka w tym zakresie rodzi obawy co do spełnienia przez Polskę wymogu skuteczności, określonego w art. 8 ust. 6 tzw. dyrektywy powrotowej. Naraża też na negatywną ocenę funkcjonowania Polski w strefie Schengen.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wdrożenie zmian legislacyjnych umożliwiających Rzecznikowi Praw Obywatelskich pełną realizację mandatu w zakresie monitorowania operacji deportacyjnych.

Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (XI.602.1.2023 z 28 marca 2024 r.) - w sprawie dostępności komunikatów wyborczych dla osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z art. 29 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska zobowiązała się do zagwarantowania osobom z niepełnosprawnościami praw politycznych i możliwości korzystania z nich na zasadzie równości z innymi osobami, m.in. przez to, że będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli, włączając w to prawo i możliwość korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego. Cel ten ma być zrealizowany m.in. poprzez zapewnienie, że tryb głosowania oraz stosowane w związku z nim urządzenia i materiały będą odpowiednie, dostępne i łatwe do zrozumienia i zastosowania.

Dostępność wyborów dla osób z niepełnosprawnościami, mimo że jest przedmiotem działań Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat, w dalszym ciągu pozostaje wyzwaniem. W związku z tym oraz z uwagi na zbliżające się wybory samorządowe, Rzecznik zwrócił uwagę na treści udostępniane przez Państwową Komisję Wyborczą pod kątem ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Z ubolewaniem należy stwierdzić np., że funkcja uruchomienia napisów zarówno w przypadku retransmisji z wydarzeń, jak i filmów informacyjnych pozostaje nieaktywna.

Jednocześnie RPO podkreślił, że napisy w języku polskim są udogodnieniem skierowanym do zupełnie innej grupy odbiorców niż tłumaczenie na PJM. Grupa osób z niepełnosprawnością słuchu jest zróżnicowana – od osób posługujących się językiem migowym (głównie Polskim Językiem Migowym), poprzez osoby, które zupełnie go nie znają, osoby dla których język polski jest w pewnym stopniu znany, aż po osoby, dla której język polski jest językiem zupełnie obcym. W związku z tym, tłumaczenie na Polski Język Migowy i napisy w języku polskim to formy udogodnień kierowane do różnych adresatów, co oznacza, że każdorazowo powinny być stosowane jednocześnie.

Rzecznik zaapelował ponadto o zweryfikowanie, czy wszystkie elementy strony internetowej Państwowej Komisji Wyborczej spełniają wymagania dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W szczególności dotyczy to elementów stron internetowych PKW w postaci np. interaktywnych map, zwłaszcza w sytuacji, w której nie ma „manualnego” sposobu oznaczenia interesującego obszaru (jak w przypadku znajdującej się na stronie startowej Państwowej Komisji Wyborczej mapy delegatur PKW). Konieczna wydaje się bowiem analiza, czy są one kompatybilne np. z czytnikami ekranu, co pozwoli osobom z niepełnosprawnością wzroku w pełni zapoznać się z treściami publikowanymi przez Państwową Komisję Wyborczą. Wydaje się również, że osobom z niepełnosprawnościami trudno jest nawigować po stronie internetowej PKW ze względu na układ treści.

Na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej można zapoznać się z jednym z istotniejszych dokumentów dla wyborcy z niepełnosprawnością - „Informacją o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością”, który stanowi kompendium wiedzy o uprawnieniach, jakie przysługują wyborcy w związku z jego szczególnymi potrzebami. W związku z tym istotną kwestią jest jak najszybsze dotarcie z zawartymi tam informacjami do jej adresatów. Wskazany dokument został przetłumaczony na język angielski, natomiast wciąż brak jest jego pełnego tłumaczenia na Polski Język Migowy. Takie różnicowanie osób posługujących się językami fonicznymi w porównaniu do osób posługujących się językami wizualno-przestrzennymi na korzyść tych ostatnich powinno zostać wyeliminowane.

Kolejną grupą, która mierzy się ze znacznymi trudnościami w dotarciu do zrozumiałych informacji są osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Rozwiązaniem dostosowanym do potrzeb tej grupy byłoby umieszczenie treści dotyczących praw i udogodnień dla wyborców w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Oczywistym jest, że język prawny co do zasady nie jest klarowny dla szerokiego grona odbiorców. Tekst łatwy do czytania i zrozumienia należy odróżnić od opracowań w języku prostym. Prosty język to standard zalecany wszystkim instytucjom zwracającym się do szerokiego grona odbiorców. Z kolei tekst w języku łatwym do czytania i zrozumienia jest adresowany do osób z niepełnosprawnością intelektualną, w spektrum autyzmu, czy osób po urazach neurologicznych. Standardy tworzenia tekstu łatwego do czytania zalecają stosowanie obok tekstu ilustracji lub zdjęć.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o analizę przedstawionych kwestii oraz poinformowanie o działaniach podjętych w celu zapewnienia dostępności materiałów Państwowej Komisji Wyborczej.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.523.2024 z 28 marca 2024 r.) - w sprawie zasad pozyskiwania informacji o osobach pozbawionych wolności.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski z prośbą o pomoc w uzyskaniu od administracji więziennej informacji o bliskich przebywających w jednostkach penitencjarnych.

Przepisy prawa regulują kwestię pozyskiwania informacji o osobach pozbawionych wolności, mając na uwadze dbałość o ochronę danych osobowych tych osób. W myśl obowiązujących przepisów Służba Więzienna udostępnia dane osobowe osoby pozbawionej wolności członkom jej rodziny, osobom bliskim i innym osobom, w trybie określonym w art. 24a ust. 2 ustawy o Służbie Więziennej, tj. po złożeniu przez osoby ubiegające się o otrzymanie tej informacji stosownego wniosku oraz za pisemną zgodą osoby, której wniosek dotyczy. Jak wynika z wyjaśnień uzyskanych od Służby Więziennej, w przypadku wpłynięcia takiego wniosku administracja zwraca się do osadzonego o wyrażenie zgody na udzielenie informacji danej osobie. Jeśli zgoda zostanie wyrażona, wówczas administracja przekazuje wnioskodawcy żądane informacje; jeśli nie uzyska takiej zgody, nie będzie mogła zadośćuczynić wnioskowi rodziny.

Wnioski wpływające do Biura RPO od rodzin osób pozbawionych wolności pokazują, że tak ukształtowana praktyka nie w pełni gwarantuje realizację prawa do uzyskania informacji o przebywającym w izolacji członku rodziny. Problem pojawia się, gdy administracja jednostki nie może w danym czasie uzyskać od osadzonego oświadczenia w przedmiocie zgody, np. osadzony z

różnych przyczyn nie może swobodnie wyrazić swojej woli, gdyż komunikacja z nim jest utrudniona w związku z jego stanem somatycznym (uległ poważnemu wypadkowi, nastąpiło poważne pogorszenie stanu zdrowia w przebiegu choroby przewlekłej) lub psychicznym (ma ograniczoną świadomość z uwagi na zaburzenia psychiczne czy zaawansowany wiek).

Zdaniem Rzecznika, takich sytuacji można byłoby uniknąć, gdyby niezwłocznie po przyjęciu do jednostki penitencjarnej od każdego więźnia odbierane było oświadczenie, na wzór praktyki obowiązującej w systemie opieki zdrowotnej w odniesieniu do pacjentów, w którym pacjent wskazuje osoby upoważnione do uzyskiwania informacji na jego temat w przypadku poważnej choroby, wypadku czy hospitalizacji (lub jednoznacznie potwierdza, że nie upoważnia nikogo do pozyskiwania takich informacji). Oświadczenie to byłoby ujęte w systemie informatycznym, co dawałoby dostęp do zawartych w nim dyspozycji także po nagłym przetransportowaniu osadzonego do innej jednostki z powodu konieczności udzielenia mu świadczenia medycznego. Skazany lub tymczasowo aresztowany w każdym czasie mógłby swoje oświadczenie uzupełnić lub zmienić.

Aby jednak prawo osób bliskich do informacji o pozbawionym wolności członku rodziny mogło być w tych przypadkach w pełni zagwarantowane, przyjęciu wskazanej praktyki powinien towarzyszyć obowiązek administracji więziennej powiadomienia osób wskazanych w oświadczeniu o tych szczególnych sytuacjach dotyczących osadzonego. Przyjęcie takiej praktyki nie obciążałoby, jak się wydaje, w sposób nadmierny funkcjonariuszy Służby Więziennej, pozwoliłoby natomiast w pełniejszy sposób zabezpieczyć prawa osadzonych oraz ich rodzin.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o rozważenie możliwości wdrożenia zaproponowanych rozwiązań i powiadomienie o zajętych w tej sprawie stanowisku.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.595.2014 z 12 stycznia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na zastosowaniu przepisu k.k. mimo braku ustawowych przesłanek do przyjęcia, że skazany popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa, określonych w tym przepisie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 7 grudnia 2010 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, dotyczącej skazania Ł. M. D. – obecnie D. za czyn opisany w punkcie I. wyroku - na jego korzyść.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. i art. 458 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 64 § 1 k.k., polegające na zastosowaniu tego przepisu mimo braku ustawowych przesłanek do przyjęcia, że Ł. D. popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa, określonych w tym przepisie.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 marca 2024 r., sygn. akt II KK 15/24).

Sąd Najwyższy uchylił pkt I zaskarżonego wyroku i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

II.510.505.2022 z 30 stycznia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 lipca 2021 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W. z dnia 28 maja 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego D. Z.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej, w toku której Sąd odwoławczy podzielił błędny pogląd Sądu I instancji, dotyczący braku możliwości wydania wyroku łącznego, na podstawie art. 85 § 1 k.k., w brzmieniu nadanym ustawą o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych, udzielanych przedsiębiorcom dotkniętymi skutkami COVID-19.

II.511.717.2023 z 31 stycznia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na wydaniu orzeczenia o utrzymaniu w mocy całości wyroku Sądu I instancji, pomimo istnienia w dacie orzekania negatywnej przesłanki procesowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 20 października 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 28 kwietnia 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie, na korzyść ukaranego M. Ż., w części utrzymującej w mocy wyrok Sądu I instancji w zakresie uznania obwinionego za winnego wykroczenia z dnia 10 września 2020 r., wskazanego w pkt 1 wniosku o ukaranie.

II.511.1005.2015 z 31 stycznia 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa procesowego, polegające na tym, że Sąd II Instancji rozpatrując apelację obrońców oskarżonego nie wyszedł poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I Instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 września 2015 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w T. z dnia 3 marca 2015 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, tj. w pkt. I, w zakresie, w jakim zmieniono kwalifikację prawną czynu przypisanego skazanemu oraz w zakresie pkt II - na korzyść skazanego K. Ś.

II.511.736.2023 z 6 lutego 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść wyroku, poprzez dokonanie na etapie postępowania odwoławczego dowolnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 30 maja 2022 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 12 listopada 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 1 podpunkt 3, na korzyść oskarżonej M. B.

II.511.797.2021 z 8 lutego 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez dokonanie jego błędnej wykładni, co w konsekwencji skutkowało umorzeniem postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w J. – Z. z dnia 6 września 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego A. P.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 20 marca 2024 r., sygn. akt IV KK 61/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w J. Z. do ponownego rozpoznania.

II.510.190.2019 z 14 lutego 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd odwoławczy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 28 czerwca 2018 r., zmieniającego w części wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 15 marca 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie, na korzyść skazanego I. W., w zakresie w jakim Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji co do środka kompensacyjnego określonego w punkcie IV wyroku.

II.510.13.2024 z 16 lutego 2024 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego procesowego, poprzez zaniechanie wyjścia przez Sąd Okręgowy poza granice zaskarżenia i podniesionych w apelacjach zarzutów oraz utrzymanie w mocy rażąco niesprawiedliwego orzeczenia Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z. G. z dnia 23 listopada 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ś. z dnia 13 grudnia 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części, tj. w zakresie punktu 1. sentencji wyroku w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, na korzyść P. W.

II.510.1017.2023 z 16 lutego 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 25 września 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego dla Ł. z dnia 28 kwietnia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść M. L.

II.510.994.2022 z 27 lutego 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, w następstwie uznania obwinionego winnym dokonania czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przypisanego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 lipca 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść ukaranego T. P.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art.158 § 1 k.w., w następstwie uznania obwinionego winnym dokonania czynu tam opisanego, mimo braku w jego działaniu znamion przypisanego wykroczenia.

BPK.511.126.2023 z 28 lutego 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona przestępstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 9 stycznia 2023 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w J. – Z. z dnia 22 marca 2022 r. i zmieniającego postanowienie uzupełniające Sądu Rejonowego w J.- Z. z dnia 26 kwietnia 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść skazanego G. K.

II.510.609.2020 z 5 marca 2024 r. – kasacja w sprawie naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezpodstawnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego skazanemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B. z dnia 19 sierpnia 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego A. K.

II.510.139.2019 z 21 marca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na skazaniu oskarżonego za czyn popełniony w danym dniu., pomimo tego, że stanowił on element czynu ciągłego, za dokonanie którego skazany został wcześniejszym prawomocnym wyrokiem.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 22 grudnia 2015 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z. z dnia 29 maja 2015 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść J. A.-J.

II.511.177.2024 z 22 marca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącej obrazy przepisów prawa karnego materialnego, mającej istotny wpływ na treść wyroku, polegającej na utrzymaniu w mocy przez Sąd Okręgowy orzeczenia Sądu Rejonowego w części dotyczącej zobowiązania skazanych do naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 31 sierpnia 2023 r., zmieniającego w części wyrok

Sądu Rejonowego w P. z dnia 10 sierpnia 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części utrzymującej w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 10 sierpnia 2022 r., w zakresie pkt IX i XV, w której został na współoskarżonych nałożony solidarnie obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej M. K. w kwocie 18.850 zł, na korzyść S. G. i P. B.– S.

BPW.510.28.2018 z 26 marca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, tj. prawa do obrony.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w S. O. z dnia 28 czerwca 2017 r. Na podstawie art. 521 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego J. Ch.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.754.2022 z 12 kwietnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na jego błędnym zastosowaniu i przypisaniu oskarżonemu odpowiedzialności za występki, podczas gdy zachowanie oskarżonego nie wyczerpało wszystkich znamion czynów zabronionych tym przepisem.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 marca 2024 r., sygn. akt V KK 143/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił oskarżonego M. J. od zarzucanych mu czynów.

II.511.88.2023 z 29 sierpnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa materialnego, polegającego na jego błędnym zastosowaniu i przypisaniu skazanej odpowiedzialności za występki, podczas gdy jej zachowanie nie wyczerpało wszystkich znamion czynu zabronionego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 409/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania.

II.511.361.2023 z 3 października 2023 r. - kasacja na korzyść, w części dotyczącej skazania za przestępstwo z art. 233 § 1a k.k. w sytuacji, gdy działanie oskarżonego nie wyczerpywało ustawowych znamion tego występk.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 10 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 474/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S. W., (oba w zakresie czynu opisanego w punkcie II części wstępnej wyroku sądu pierwszej instancji) i uniewinnił J. D. od popełnienia tego czynu zakwalifikowanego z art. 233 § 1a k.k.

II.510.962.2021 z 6 października 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 486/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w K. i uniewinnił N. O. od przypisanego mu czynu, a kosztami procesu w sprawie obciążył Skarb Państwa.

II.510.807.2023 z 10 października 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 13 lutego 2024 r., sygn. akt III KK 491/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił N. O. od popełnienia zarzuczonego mu wykroczenia.

II.510.1095.2021 z 3 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie błędnego ustalenia daty przedawnienia karalności czynu przypisanego obwinionemu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 lutego 2024 r., sygn. akt III KK 529/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w T. i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w N., a na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. umorzył postępowanie w sprawie, kosztami procesu obciążając Skarb Państwa.

II.511.61.2023 z 7 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia prawa procesowego, poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutu, podniesionego w apelacji obrońcy oskarżonej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 lutego 2024 r., sygn. akt III KK 533/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 16 marca 2022 r., w odniesieniu do K. B. i uniewinnił oskarżoną od zarzucanego jej występku; kosztami procesu w sprawie obciążył Skarb Państwa.

II.511.715.2018 z 8 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie nałożenia na oskarżonego obowiązku naprawienia szkody obejmującego roszczenia, o których wcześniej prawomocnie rozstrzygnięto wyrokami Sądów Okręgowych, skutkiem czego obowiązku naprawienia szkody na oskarżonego nie można było orzec.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 535/23).

Sąd Najwyższy uchylił pkt III zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w G. W.

II.511.451.2023 z 17 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na niesłusznym przyjęciu, że wina i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu nie budziły wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 551/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

II.511.759.2015 z 22 listopada 2023 r. - kasacja od prawomocnego wyroku w części dotyczącej nadzoru kuratora.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 stycznia 2024 r., sygn. akt. II KK 566/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok co do rozstrzygnięcia z pkt I w części dotyczącej oddania w okresie próby C. B., na podstawie art. 73 § 2 k.k., pod dozór kuratora.

II.510.223.2019 z 28 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa karnego materialnego, mogącego mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, poprzez orzeczenie wobec oskarżonego środka karnego w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 stycznia 2024 r., sygn. akt I KK 443/23).

Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Z. G. w zaskarżonej części, tj. w zakresie punktu 1e) i 1g) dotyczącym orzeczenia środka karnego w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych i w tym zakresie sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.421.2021 z 29 listopada 2023 r. - kasacja w sprawie zarzucił rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, poprzez zmianę wyroku Sądu Rejonowego na niekorzyść wskutek dokonania zmiany opisu obu czynów przypisanych skazanemu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 marca 2024 r., sygn. akt V KK 542/23).

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

BPW.510.2.2023 z 6 grudnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego błędne zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion tego przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 20 lutego 2024 r., sygn. akt I KK 459/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w S. i uniewinnił M. M. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.510.586.2023 z 8 grudnia 2023 r. - kasacja w sprawie orzeczenia wobec skazanego środka karnego w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, w sytuacji, gdy zachowanie skazanego nie wypełniło znamion wymienionego przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 stycznia 2024 r., sygn. akt III KK 592/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej czynu z art. 178a § 1 i 4 k. k., to jest rozstrzygnięcia z pkt I tiret pierwszy, pkt IV oraz z pkt VII co do świadczenia pieniężnego w kwocie 10 000 zł i sprawę w tym zakresie przekazuje Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania.

II.510.753.2023 z 8 grudnia 2023 r. - kasacja w sprawie wydania w stosunku do ukaranego wyroku nakazowego w sytuacji, gdy okoliczności czynu i wina skazanego budzą wątpliwości.

Kasacja oddalona (postanowienie z 22 lutego 2024 r., sygn. akt III KK 593/23).

Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną, a wydatkami postępowania kasacyjnego obciążył Skarb Państwa.

II.510.524.2022 z 20 grudnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez ukaranie obwinionego za wykroczenie, mimo że jego zachowanie nie było już zabronione pod groźbą kary w dacie orzekania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 lutego 2024 r., sygn. akt V KK 547/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił K. C. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia, obciążając Skarb Państwa kosztami postępowania w sprawie.

II.510.710.2022 z 20 grudnia 2023 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, poprzez wydanie orzeczenia stwierdzającego winę w sytuacji, gdy zachowanie obwinionego nie było już penalizowane w dacie orzekania przez Sąd Rejonowy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 lutego 2024 r., sygn. akt II KK 626/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił R. D. T. od popełnienia zarzucanego mu czynu, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

IV.7000.175.2021 z 24 stycznia 2024 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 24 listopada 2010 r., stwierdzającego nabycie spadku po J. K., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt. 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej k.p.c.) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym J. K, mimo iż sprawa w tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, to jest wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy dla K. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania w sprawie funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego dla K. z dnia 28 września 1983 roku stwierdzające nabycie spadku po J. K.

V.511.233.2021 z 25 stycznia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając nakaz zapłaty wydany 14 marca 2019 r. w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy L. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez pozbawienie pozwanych konsumentów, będących słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy.

V.511.269.2023 z 1 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 22 grudnia 2016 r. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w W. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS N sędzi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta, ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanej konsumentce, będącej słabszą stroną stosunku prawnego, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy, czego przejawem było ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu upominawczym.

V.511.584.2023 z 1 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 16 kwietnia 2014 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w O. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w O. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS N zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art.

76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego.

IV.511.288.2022 z 2 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego, oddalającej apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w K., z dnia 11 marca 2015 r., w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt. 1 u.s.n. zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił m.in. naruszenie konstytucyjnego prawa powódki do równej ochrony własności z art. 64 ust. 2 Konstytucji - poprzez oddalenie powództwa o ochronę własności i pozbawienie powódki odszkodowania należnego za ograniczenie tego prawa z art. 36 ust. 3 w zw. z art. 37 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wyłącznie w oparciu o normę zawierającą niesprawiedliwe kryterium różnicujące, a w rezultacie potraktowanie powódki gorzej niż innych właścicieli znajdujących się w analogicznej sytuacji prawnej.

V.511.311.2021 z 2 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie z powództwa przeciwko Bankowi o ustalenie i zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 stycznia 2019 r., zaskarżając wyżej powołany wyrok Sądu Okręgowego w W. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoS N zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji w zw. z art. 4 ust. 1 i 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej powodowym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi poprzez uznanie, że roszczenie powodów podlegało oddaleniu, w sytuacji gdy umowa zawarta przez strony zawierała klauzule abuzywne prowadzące do jej nieważności i konieczności wzajemnego rozliczenia stron po jej upadku.

BPK.511.262.2023 z 7 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając przywołane wyżej orzeczenie Sądu Rejonowego w L. w części, tj. co do jego pkt. IV, zawierającego rozstrzygnięcie o stwierdzeniu nabycia spadku po A. A. D.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: k.p.c.) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w L. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w L. stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – A. A. D.

IV.7000.70.2022 z 7 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego, stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyżej wymienione postanowienie Sądu Rejonowego w B. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n., zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej k.p.c.) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym Z. B., mimo iż sprawa w tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, to jest wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w B. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 2 lipca 1998 r. stwierdzające nabycie spadku po Z. B.

IV.511.155.2023 z 7 lutego 2024 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego

ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 czerwca 2009 r. stwierdzającego nabycie spadku po J. Dz. i Z. Dz., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w części dotyczącej stwierdzenia nabycia spadku po J. Dz., tj. w zakresie pkt I i II zaskarżonego postanowienia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego – k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym J. Dz., pomimo iż sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po J. Dz. została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w S., iż w chwili zainicjowania postępowania w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 19 grudnia 1991 r., stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – J. Dz.

IV.7000.164.2023 z 7 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w L. z 16 stycznia 2003 r., stwierdzającego nabycie spadku po I. M. B., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej I. M. B., pomimo iż sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po I. M. B. została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w L. faktu, iż w chwili zainicjowania postępowania w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w L. z dnia 9 lipca 2002 r., stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – I. M. B.

IV.7000.410.2021 z 7 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego zniesienia współwłasności zabudowanej nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a w szczególności z zasadą zaufania do działającego na podstawie prawa sądu powszechnego, wobec stworzenia zaskarżonym orzeczeniem stanu niepewności prawnej w zakresie istoty wydanego rozstrzygnięcia, tj. co do treści chronionych konstytucyjnie praw rzeczowych uczestników postępowania, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając przywołane wyżej postanowienie Sądu Rejonowego w G. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił m.in. rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 622 § 2 w zw. z art. 623 Kodeksu postępowania cywilnego, wskutek wydania w sprawie postanowienia nie odpowiadającego treści zgodnego wniosku współwłaścicieli co do sposobu zniesienia współwłasności objętej postępowaniem nieruchomości.

IV.7000.174.2023 z 8 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w P. z dnia 28 października 1997 r., stwierdzającego nabycie spadku po W. L. i S. L., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił m.in. rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłych W. L. i S. L., pomimo iż: sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po W. L., została już wcześniej prawomocnie rozpoznana.

IV.511.120.2022 z 16 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o dział spadku z pominięciem części spadkobierców.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 8 maja 2002 r. zaskarżając je w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, to jest wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sądu poprzez przeprowadzenie przez Sąd Rejonowy w G. postępowania o dział spadku po J. R, jego żonie A. R. oraz ich synu J. R. bez udziału części spadkobierców oraz rozstrzygnięcie sprawy o dział spadku z pominięciem ich praw do spadku; naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, to jest wynikającego z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do dziedziczenia podlegającego równej dla wszystkich ochronie poprzez dokonanie działu ww. spadku w ten sposób, że niektórzy spadkobiercy nie otrzymali żadnych przedmiotów lub praw ze spadku, ani nie otrzymali żadnych spłat w wyniku działu spadku.

IV.7000.66.2023 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 24 września 1999 r., stwierdzającego nabycie spadku po F. A., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym F. A., pomimo iż sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po ww. spadkodawcy została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w B. faktu, iż w chwili zainicjowania postępowania w sprawie w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 10 grudnia 1985 r., stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – F. A.

BPK.511.256.2023 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżył w całości postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 25 marca 2011 r. o stwierdzenie nabycia spadku po I. W.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażąco naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w Ł. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 26 lipca 1995 r., stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – I. W.

BPK.511.269.2023 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając przywołane wyżej orzeczenie Sądu Rejonowego w S. w części, tj. co do jego pkt. I, zawierającego rozstrzygnięcie o stwierdzeniu nabycia spadku po J. K.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażąco naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w S. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 8 czerwca 1984 r. stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – J. K.

IV.7000.156.2023 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego, w części w jakiej stwierdza nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 4 lipca 2012 r., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w części, tj. w zakresie punktu II, dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku po Z. A. F.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: „k.p.c.”) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym Z. A. F., pomimo iż sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po ww. spadkodawcy została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w K. faktu, iż w chwili zainicjowania postępowania w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego K. z dnia 16 lipca 2001 r. stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie - Z. A. F.

IV.511.363.2023 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego wydanego w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 5 sierpnia 2010 r. wydanego przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie z powództwa Gminy Miejskiej K. przeciwko Z. F., N. K. o zapłatę i zaskarżył go w części zobowiązującej pozwanego N. K. do zapłaty solidarnie z Z. F. dochodzonej pozwem kwoty za okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 1 kwietnia 2008 r. oraz w zakresie nałożonego na N. K. obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec pozwanego N. K., który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na tego pozwanego obowiązek solidarnej z najemcą zapłaty należności czynszowych z tytułu zamieszkiwania w lokalu mieszkalnym w K., mimo iż w okresie do dnia 17 października 2007 r. N. K. był osobą małoletnią i nie mógł ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności.

IV.511.512.2022 z 21 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 13 października

2009 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie z powództwa Gminy Miejskiej K. przeciwko K. W., B. W. i K. W. o zapłatę i zaskarżył go w zakresie dotyczącym pozwanej K. W. w części uwzględniającej żądanie pozwu za okres od czerwca 2004 r. do dnia 30 lipca 2006 r., oraz w zakresie nałożonego na K. W. obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec pozwanej K. W. jako jednej z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego położonego w K., mimo iż w okresie do dnia 30 lipca 2006 r. K. W. była osobą małoletnią i nie mogła ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z rodzicami w tym lokalu.

V.511.614.2023 z 28 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 14 października 2016 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w R. Ś. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.613.2023 z 28 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 14

października 2016 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w R. Ś. I (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.291.2023 z 28 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 21 sierpnia 2006 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w B.-B. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.43.2021 z 6 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Okręgowego tj. orzeczenia ponad żądanie pozwu.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w W. z dnia 17 lutego 2014 r. – w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił m.in., że zostało wydane z naruszeniem konstytucyjnego prawa do sądowej ochrony praw majątkowych, gwarantowanego przez art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, z uwagi na wydanie orzeczenia, które nie zapewniło pozwanej właściwej ochrony przed rozszerzoną odpowiedzialnością doprowadzając tym samym do umożliwienia przeprowadzenia egzekucji z całego majątku pozwanej.

V.510.23.2020 z 6 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 5 maja 2017 r. zaskarżając wyżej powołany wyrok Sądu Apelacyjnego w K. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanej konsumentce, będącej słabszą stroną stosunku prawnego.

V.511.586.2022 z 6 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 6 marca 2013 r. zaskarżając wyżej powołany wyrok Sądu Okręgowego w P. częściowo.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił: naruszenie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji poprzez bezpodstawną ingerencję w konstytucyjnie chronioną sferę własności i innych praw majątkowych pozwanego z uwagi na niezamieszczenie w sentencji wyroku zastrzeżenia odpowiedzialności pozwanego wyłącznie do przedmiotu nieruchomości obciążonej hipoteką, co w konsekwencji umożliwiło skierowanie egzekucji do całości majątku pozwanego.

IV.7000.264.2019 z 6 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w T. w całości.

Stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił: naruszenie prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, poprzez odrzucenie skargi o wznowienie postępowania o podział majątku wspólnego w wyniku arbitralnego zakwalifikowania okoliczności przedstawionych przez skarżącą pod dowolnie wybraną przez sąd podstawę wznowienia z art. 403 § 2 k.p.c., tj. późniejszego wykrycia prawomocnego

wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, natomiast z całkowitym pominięciem podstawy wznowienia wyraźnie wskazanej w skardze o wznowienie, tj. wykrycia takich faktów, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu - co zamknęło skarżącą drogę do wznowienia postępowania i zmiany wadliwego postanowienia o podziale majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności ustawowej.

V.7203.6.2021 z 8 marca 2024 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego oddalającej apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie przeciwko Portowi Lotniczemu o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w W. z 31 maja 2017 r. oddalający apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 2 listopada 2015 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił m.in. rażące naruszenie prawa materialnego, a także naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, to jest: zasady ochrony prawa do własności, ustanowionej w art. 64 ust. 2 Konstytucji.

V.511.734.2023 z 15 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 19 czerwca 2017 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu upominawczym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w P. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego.

V.511.735.2023 z 15 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego

ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 26 lutego 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w P. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanej konsumentce, będącej słabszą stroną stosunku prawnego.

V.511.761.2023 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna z wnioskiem o wstrzymanie wykonania wyroku Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył w całości wyrok Sądu Rejonowego w P., na podstawie którego w pkt 1. zasądzono od J. Z. B. (dalej jako: „Pozwany”) na rzecz Funduszu Inwestycyjnego z siedzibą w G. (dalej jako: „Powód”) kwotę 32.408,27 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Banku za okres od dnia 28 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz w pkt. 2 zasądzono od Pozwanego na rzecz Powoda kwotę 6.438,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W oparciu o art. 89 § 1 *in principio* ustawy o Sądzie Najwyższym zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił m.in. naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji, poprzez wydanie orzeczenia sankcjonującego praktyki dochodzenia przez firmy windykacyjne przedawnionych roszczeń, które godzi w jednolity i ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd o braku możliwości powoływania się na przerwę biegu terminu przedawnienia przez nabywcę wierzytelności, który nie jest bankiem i w konsekwencji godzi w bezpieczeństwo prawne Pozwanego jako konsumenta (słabszej strony obrotu gospodarczego) i tym samym jest sprzeczne z zasadą sprawiedliwości społecznej.

IV.7000.308.2021 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie pominięcia skutków prawnych wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 12 czerwca 2006 r., w części oddalającej apelację D. K. i Sz. K.

Uwzględnienie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, ponieważ zaskarżone orzeczenie narusza zasadę ochrony praw nabytych oraz pozostające z tą zasadą w nierozłącznym związku zasady zaufania do państwa i prawa i zasady pewności prawa, wywodzonych z art. 2 Konstytucji.

IV.7000.324.2022 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w P. I Wydział Cywilny z dnia 14 marca 2008 r., stwierdzającego nabycie spadku po J. J. Ł., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., przedmiotowemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, ze względu na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, w dodatku odmiennie rozstrzygającego kwestię dziedziczenia.

IV.7020.21.2021 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego ustalającego ojcostwo wobec małoletniej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając orzeczenie Sądu Rejonowego w J. w całości.

Bierność Sądu Rejonowego w J., w połączeniu z brakiem udziału pozwanego w postępowaniu, doprowadziła do ustalenia stanu cywilnego pozwanego A. M. i powódki N. L. w warunkach nieważności postępowania, a tym samym do naruszenia zasady zaufania obywatela do państwa, będącej składową zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Wniesienie niniejszej skargi nadzwyczajnej i uchylenie orzeczenia zapadłego w postępowaniu dotkniętym nieważnością, z uwagi na wagę podniesionych naruszeń oraz ich skutek, rzutujący bezpośrednio na prawa stanu: ustalenie pochodzenia dziecka i ojcostwo, jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

BPK.511.240.2023 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 października 2004 r. o stwierdzenie nabycia spadku po S. M. G.

Stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., przedmiotowemu orzeczeniu RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie – S. M. G. Tym samym został stworzony stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowań nie mogą legitymować się jednoznacznym i niebudzącym wątpliwości potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje pozbawieniem ich możliwości skutecznej realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia.

BPW.511.78.2023 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w sprawie z powództwa Gminy pozwany.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 28 stycznia 2013 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w L. w sprawie z powództwa Gminy Miejskiej L. – Administracja Mieszkań Komunalnych w L. przeciwko pozwanym J. D., A. D. i A. D.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy przytoczone przez powoda okoliczności budziły wątpliwości.

IV.512.80.2019 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego działu spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a w szczególności z zasadą zaufania do działającego na podstawie prawa sądu powszechnego,

wobec stworzenia zaskarżonym orzeczeniem stanu niepewności prawnej w zakresie istoty wydanego rozstrzygnięcia, a konkretnie co do zakresu uprawnień właścicieli wydzielanych działek, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając przywołane wyżej postanowienie Sądu Rejonowego w Sz. w całości.

W podniesionej sytuacji mamy do czynienia z funkcjonowaniem w obrocie prawnym rażąco wadliwego rozstrzygnięcia dotyczącego zniesienia wspólności praw rzeczowych, któremu, mimo jego prawomocności, nie można przypisać przymiotu ostatecznego, trwałego i prawidłowego, co jest równoznaczne z brakiem realizacji przez zaskarżone postanowienie systemowo przypisanej mu funkcji, tak w zakresie likwidacji sporów co do korzystania z nieruchomości, jak i w zakresie jednoznacznego potwierdzenia wyłącznych uprawnień rzeczowych co do wydzielanych działek.

IV.511.191.2023 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w J. G. z dnia 26 kwietnia 2002 r., w części zasądzającej odsetki umowne od kwoty głównej w wysokości 1% za każdy dzień od dnia 11 lutego 2002 r. do dnia zapłaty.

Zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił naruszenie zasad i praw określonych w Konstytucji, tj. zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, bezpieczeństwa prawnego oraz zakazu tworzenia uprawnień pozornych, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, z uwagi na zasądzenie rażąco wygórowanych odsetek umownych, przysparzających jednej ze stron umowy nadmiernych i nieusprawiedliwionych zysków, co w istocie doprowadziło do tego, że ustawowy zakaz zawierania umów sprzecznych z zasadami współżycia społecznego stał się dla pozwanych instytucją pozorną i iluzoryczną.

IV.511.320.2023 z 21 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego, utrzymującego w całości wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w stosunku do małoletniego w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 25 lipca 2014 r., utrzymującego w całości wyrok zaoczny z dnia 16 stycznia 2013

r., wydany przez Sąd Rejonowy w Cz. w sprawie z powództwa M. P. i M. P. przeciwko R. Ł.– K., J. K. i K. K. (małoletniemu reprezentowanemu przez matkę R. Ł.– K. i ojca J. K.) o zapłatę.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. powyższemu wyrokowi Rzecznik zarzucił: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego wyroku wobec pozwanego K. K. jako jednego z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwanego obowiązek zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego w Cz., mimo iż w tym okresie K. K. był osobą małoletnią i nie mógł ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z rodzicami w tym lokalu.

BPW.511.19.2023 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Z. z dnia 18 listopada 2003 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku m.in. po M. B. i zaskarżył je w części, tj. w zakresie pkt. I.

Powyższemu postanowieniu RPO zarzucił m.in. naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to: naruszenie chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 21 ust. 1 Konstytucji prawa do własności i dziedziczenia, naruszenie art. 72 ust. 1 Konstytucji zapewniającego ochronę praw dziecka, wskutek wydania przez Sąd orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej M. B., pomimo nieustalenia kręgu spadkobierców ustawowych oraz nieustalenia kręgu osób posiadających uprawnienie do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, co skutkuje de facto wyłączeniem - bez podstawy prawnej - osób uprawnionych w ramach dziedziczenia ustawowego, głównie osób małoletnich.

V.511.769.2023 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w sprawie z powództwa Funduszu Inwestycyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę

nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty z 16 lutego 2016 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w postępowaniu upominawczym (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez pozbawienie pozwanych konsumentów, będących słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy, czego przejawem było ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu upominawczym, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, bez uwzględnienia zasady ochrony konsumenta wynikającej także z prawa unijnego.

V.511.554.2023 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 31 grudnia 2013 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwany konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego.

V.511.716.2023 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżył prawomocny nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Ł. z 11 lipca 2017 r., w części, tj. w zakresie słów „zastrzegając jednocześnie pozwanej – A. W. prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej odpowiedzialności do wartości

nieruchomości położonej w miejscowości S. R., stanowiącej działkę ewidencyjną, dla której Sąd Rejonowy w S. w Wydziale Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą, w której w dziale IV ustanowiono hipotekę umowną łączną”.

IV.7000.38.2022 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o zniesienie współwłasności.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w M. z dnia 1 sierpnia 2017 r., w części, tj. w zakresie pkt. 2 postanowienia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1) ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasad i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a mianowicie: art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, stanowiących gwarancję ochrony praw majątkowych, poprzez pominięcie przy rozstrzyganiu sprawy przepisów o podstawowym znaczeniu dla konstrukcji prawnej własności odrębnej lokalu, co skutkowało destabilizacją stosunków prawnorzeczowych.

V.511.78.2024 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 27 stycznia 2017 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w postępowaniu upominawczym w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego.

IV.511.76.2024 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego wyroku zaocznego o eksmisję.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku zaocznego z dnia 26 marca 2014 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w Z. o eksmisję.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił: naruszenie art. 75 ust. 1 Konstytucji i określonego w nim

obowiązku przeciwdziałania bezdomności, a także naruszenie prawa do sądu, wyrażonego w ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji, poprzez zaniechanie przez sąd przed wydaniem zaskarżonego wyroku eksmisyjnego w trybie zaocznym, wdrożenia z urzędu czynności z zakresu postępowania dowodowego, które sąd miał obowiązek przeprowadzić, aby ustalić czy eksmisja nie dotyczy osoby, której sąd powinien przyznać lokal socjalny.

IV.7020.22.2021 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o ustalenie ojcostwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w K. z dnia 7 lipca września 2010 r., dotyczącego powództwa o ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane, zaskarżając powyższe orzeczenie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie konstytucyjnego prawa do życia prywatnego, wyrażonego w art. 47 Konstytucji, oraz prawa do uzyskania pewności co do biologicznego pochodzenia dziecka i ustalenia więzów pokrewieństwa z dzieckiem zgodnie ze stanem rzeczywistym, wywodzonego z art. 18 Konstytucji.

V.510.174.2022 z 26 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 28 października 2014 r., zaskarżając nakaz zapłaty w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa tj. art. 319 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w związku z art. 65 ust 1 i 68 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy o księgach wieczystych i hipotece, poprzez jego niezastosowanie.

V.511.144.2024 z 27 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 2 stycznia 2017 r. wydanego przez

Sąd Okręgowy w Z. G. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Z. G. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwanym konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego.

IV.7020.7.2023 z 27 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie o ustalenie ojcostwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżając przywołane wyżej orzeczenie Sądu Rejonowego w R. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu wyrokowi zaocznemu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnego prawa do życia prywatnego, wyrażonego w art. 47 Konstytucji oraz prawa do uzyskania pewności co do biologicznego pochodzenia dziecka i ustalenia więzów pokrewieństwa z dzieckiem zgodnie ze stanem rzeczywistym, wywodzonego z art. 18 Konstytucji poprzez ustalenie ojcostwa O. S. po przeprowadzeniu postępowania dowodowego bez należytej wnikliwości i staranności.

V.511.78.2021 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 5 października 2015 r. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w B.-B. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.595.2023 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego

ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w dniu 9 lipca 2015 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w B.-B. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji.

V.511.242.2023 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, niniejszym wnoszę skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 12 czerwca 2013 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w B.-B. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.398.2020 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty Sądu Rejonowego wydanego w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego ureczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego wyroku wydanego 25 października 2017 r. przez Sąd Okręgowy w K. (dalej jako: „zaskarżony wyrok”), którym oddalono w całości apelację pozwanej B. F. od wyroku Sądu Rejonowego w W. z 13 marca 2017 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.425.2022 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 30 sierpnia 2017 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w W. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji, a w szczególności Dyrektywy 93/13, nakazujących Sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności.

V.510.231.2020 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 21 stycznia 2011 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w G. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w G. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego.

V.7203.7.2021 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego oddalającego apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w W. z 9 maja 2017 r. oddalający apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W. z 21 stycznia 2015 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, a to: art. 129 ust. 2 ustawy - Prawo Ochrony Środowiska (dalej jako: „UPOŚ”) poprzez błędną jego wykładnię.

V.511.535.2023 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 16 kwietnia 2011 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w B. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w B. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji; naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej.

V.511.693.2020 z 29 marca 2024 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie z powództwa Banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego wyroku zaocznego wydanego 23 listopada 2017 r. przez Sąd Rejonowy w W. w postępowaniu (dalej jako: „zaskarżony wyrok zaoczny”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony wyrok zaoczny, zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.387.2020 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę

nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 5 listopada 2010 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w B.-B. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.307.2023 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie z powództwa spółki o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego wyroku zaocznego wydanego 1 marca 2017 r. przez Sąd Rejonowy w G. (dalej jako: „zaskarżony wyrok zaoczny”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony wyrok zaoczny, Rzecznik zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

IV.511.86.2024 z 29 marca 2024 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 6 lipca 2001 r. stwierdzającego nabycie spadku po J. P., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Przedmiotowemu orzeczeniu RPO zarzucił m.in. naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, ze względu na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, które odmiennie rozstrzyga kwestię

dziedziczenia, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje zagrożeniem ich praw majątkowych nabytych w wyniku dziedziczenia.

IV.511.73.2024 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 12 grudnia 2000 r. stwierdzającego nabycie spadku po K. P., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w całości.

Przedmiotowemu orzeczeniu RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, ze względu na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje zagrożeniem ich praw majątkowych nabytych w wyniku dziedziczenia.

IV.511.87.2024 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 10 grudnia 2001 r., stwierdzającego nabycie spadku po P. P. i R. P., zaskarżając przedmiotowe postanowienie w części dotyczącej stwierdzenia nabycia spadku po P. P., tj. w zakresie pkt I zaskarżonego postanowienia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego – k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym P. P., pomimo iż sprawa w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po P. P. została już wcześniej prawomocnie rozpoznana.

BPG.511.26.2022 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dotyczącego odpowiedzialności za długi spadkowe.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyrok zaoczny wydany przez Sąd Rejonowy w T. z dnia 21 czerwca 2012 r., w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u. s. n. zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił m.in.: rażące naruszenie prawa procesowego tj. art. 339 § 2 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako „k.p.c.”) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wydanie wyroku zaocznego uwzględniającego roszczenie pozwu w całości, przy przyjęciu domniemania prawdziwości twierdzeń powoda, bez dokonania prawidłowej oceny materialnoprawnej jego zasadności.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

BPW.511.132.2019 z 24 sierpnia 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna oddalona (postanowienie z 6 marca 2024 r., sygn. akt II NSNc 156/23).

Sąd Najwyższy odrzucił skargę nadzwyczajną. SN stwierdził, że Skarżący nie przytoczył okoliczności, dla których uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w G. jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

VII.511.22.2020 z 26 stycznia 2023 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku w sprawie o zadośćuczynienie dla wnuka za śmierć dziadka.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 26 marca 2024 r., sygn. akt II NSNc 304/23).

Sąd Najwyższy oddalił skargę nadzwyczajną. SN zauważył, iż skarżący nie wskazał na czym w przedmiotowej sprawie polega naruszenie art. 30 Konstytucji w odniesieniu do niezbywalnej i przyrodzonej godności człowieka oraz art. 47 Konstytucji w odniesieniu do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Sprawia to, iż zarzut z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN w obecnie rozpatrywanej sprawie uznać należy za niezasadny.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

BPK.511.257.2023 z 14 lutego 2024 r. - skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 401 pkt 2 w zw. z art. 175 k.p.c. oraz art. 379 pkt 5 k.p.c., z uwagi na pozbawienie strony możliwości działania wskutek naruszenia przepisów postępowania, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 8 czerwca 2021 r., w sprawie o zapłatę; dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów: - z poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku pozwanej P. F. skierowanego do Rzecznika Praw Obywatelskich – na okoliczność zachowania terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, oraz na okoliczność braku wiedzy zastępcy adwokata o toczącym się w Sądzie Okręgowym w K. postępowaniu sądowym przed dniem wyznaczonej rozprawy; uchylenie w całości zaskarżonego wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w K. z dnia 8 czerwca 2021 r., w sprawie o zapłatę, a w konsekwencji ponowne rozpoznanie sprawy z zagwarantowaniem stronie pozwanej wszelkich uprawnień procesowych, składających się na prawo do sądu.

Rzecznik wskazał, iż postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem, przeprowadzone przez Sąd Okręgowy w K. dotknięte jest nieważnością, która na podstawie art. 401 pkt. 2 k.p.c. uzasadnia jego wznowienie.

IV.511.51.2021 z 5 marca 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz z wnioskiem o przywrócenie terminu

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w I. Na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w I. z 15 października 2020 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego K. G. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: „u.p.z.p.s.”) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego K. G.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w I. z 15 października 2020 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma Sądu Rejonowego w I. z 23 lutego 2024 r., przy którym wpłynęły 28 lutego 2024 r. do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.511.247.2023 z 31 października 2023 r. - skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w części dotyczącej stwierdzenia nabycia spadku.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 29 stycznia 2024 r., sygn. akt I Ns 683/23).

Sąd Rejonowy w R. postanowił: wznowić postępowanie zakończone prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w R. z dnia 31 maja 2017 r. w zakresie punktu 1 (pierwszego), tj. w zakresie żądania stwierdzenia nabycia spadku po A. K. Z.; uchylić punkt 1 (pierwszy) prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w R. z dnia 31 maja 2017 r., tj. w zakresie żądania stwierdzenia nabycia spadku po A. K. Z. i wniosek w tym zakresie odrzucić; ustalić, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie we własnym zakresie.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

V.510.211.2017 z 1 lutego 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w zakresie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, dotyczącego skutków rozliczenia nieważnej umowy kredytu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o podjęcie uchwały o następującej treści: „W przypadku uznania za nieważną umowy kredytu udzielonego w walucie polskiej, indeksowanego do waluty obcej, spłaconego przez kredytobiorców, kwotę ewentualnego wzbogacenia kredytodawcy należy wyliczyć, uwzględniając wyłącznie nominalną wysokość rat kredytu.”.

RPO podkreślił, że zgodnie z polskim prawem, w razie nieważności umowy każdej ze stron przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych w wykonaniu tej umowy. Proste zastosowanie tej reguły prowadzi do wniosku, że między bankiem a kredytobiorcą powstają wówczas różne zobowiązania restytucyjne: zobowiązanie kredytobiorcy do zwrotu wykorzystanych środków pieniężnych oraz zobowiązanie banku do zwrotu uiszczonych płatności. Przepisy art. 410 i n. k.c. nie zawierają żadnej odrębnej regulacji, która wskazywałaby na jakąkolwiek zależność tych zobowiązań. W konsekwencji zastosowania teorii dwóch kondykcji bank może dochodzić od konsumenta zwrotu kredytu w całości, mimo, że pozostaje zobowiązany do zwrotu uiszczonych przez konsumenta spłat. Należy również podnieść, że polski SN nie przesądził jednak wyraźnie o tym, że stronom nie przysługują dalsze roszczenia poza roszczeniem o zwrot tego, co strony sobie wzajemnie świadczyły.

Zdaniem Rzecznika, prawo polskie nie zawiera obecnie jakichkolwiek norm, które spełniałyby wytyczne sformułowane przez TSUE w odniesieniu do przepisów krajowych, jakie można wykorzystać do uzupełnienia umowy. Ponadto, zdaniem RPO, klauzula, która przewiduje przeliczenie franków po średnim kursie NBP i obciążenie konsumenta całym ryzykiem kursowym, w świetle praktyk stosowanych przy zawieraniu umów kredytu obciążonych

ryzykiem walutowym w Polsce i orzecznictwa TSUE, powinna zostać uznana za abuzywną. Utrzymanie takiej klauzuli w umowie jest więc możliwe tylko o ile konsument udzieli świadomej zgody na jej pozostawienie. Tymczasem, w okolicznościach niniejszej sprawy, konsumenci takiej zgody nie wyrazili.

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

BPG.7064.4.2023 z 2 stycznia 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wniosku o umorzenie należności z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie z dnia 28 czerwca 2023 r., wydane z upoważnienia Prezydenta m. B. przez Kierownika Referatu w Wydziale Świadczeń Rodzinnych, o odmowie wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wniosku A. J. o umorzenie należności z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego, złożonego w dniu 23 maja 2023 r.

Zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 61a § 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „k.p.a.”) przez jego błędną wykładnię polegającą na: przyjęciu, że w sytuacji dochodzenia, w trybie określonym w art. 16 ust. 7 i 8 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: „u.oś.r.”), zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego wypłaconego w okresie pobierania dodatku pielęgnacyjnego, brak jest podstaw prawnych do wszczęcia postępowania o umorzenie kwoty nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego; uznaniu, że niewydanie - na skutek niewłaściwej wykładni i zastosowania art. 16 ust. 7 u.oś.r. - przez organ właściwy decyzji o ustaleniu nienależnie pobranego świadczenia uniemożliwia uznanie pobranego zasiłku pielęgnacyjnego w okresie pobierania dodatku pielęgnacyjnego za świadczenia nienależne w rozumieniu art. 30 ust. 2 pkt 1 u.oś.r., a w konsekwencji błędne przyjęcie, że niedopuszczalne jest ubieganie się o umorzenie kwoty nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego.

Wskazując na powyższe, Rzecznik wniósł - na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. - o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia z dnia 28 czerwca 2023 r. wydanego z upoważnienia Prezydenta m. B. przez Kierownika Referatu w Wydziale Świadczeń Rodzinnych, o odmowie wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie wniosku o umorzenie należności z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego, złożonego w dniu 23 maja 2023 r.

V.511.770.2023 z 4 stycznia 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję dotyczącą kosztów związanych ze sprzedażą lub zniszczeniem pojazdu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. o odmowie stwierdzenia nieważności decyzji Prezydenta Miasta w przedmiocie ustalenia wobec A. D i M. C. kosztów powstałych w związku usuwaniem, przechowywaniem, oszacowaniem, sprzedażą lub zniszczeniem pojazdu, powstałych od momentu wydania dyspozycji jego usunięcia do zakończenia postępowania, na kwotę 33 244,94 zł.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił, że została wydana z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 130a ust. 10 ustawy- Prawo o ruchu drogowym w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że orzeczenie o przepadku pojazdu wiąże organy administracji w zakresie ustalenia osoby właściciela pojazdu w dacie wydania dyspozycji jego usunięcia, podczas gdy moc wiążąca takiego orzeczenia ograniczona jest do nabycia własności pojazdu przez podmiot, na rzecz którego orzeczono przepadek; z naruszeniem przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. z naruszeniem art. 158 § 1 zd. pierwsze k.p.a. zw. z art. 7 k.p.a. w zw. z art. 77 § 1 k.p.a. poprzez odmowę stwierdzenia nieważności kontrolowanej w trybie nadzwyczajnym decyzji w warunkach faktycznego nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego na okoliczność zaistnienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji, o której mowa w art. 156 § 1 pkt 4 k.p.a.

W związku z powyższym, Rzecznik na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji SKO w całości.

VII.501.178.2023 z 27 lutego 2024 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej oraz uchwałę Okręgowej Rady Adwokackiej dotyczących opłaty za odbycie aplikacji adwokackiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości: uchwałę Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 3 sierpnia 2023 r. (doręczoną wnioskodawczyni w dniu 15 września 2023 r.) oraz poprzedzającą ją uchwałę Okręgowej Rady Adwokackiej we W. z 20 kwietnia 2023 r.

Zaskarżonym uchwałom Rzecznik zarzucił naruszenie: art. 76b ust. 4 ustawy – Prawo o adwokaturze (dalej jako: „Prawo o adwokaturze”) w zw. z art. 2 Konstytucji przez naruszenie nakazu zapewnienia jednostce pełnej znajomości przesłanek działania instytucji publicznych oraz zakazu nagłego wycofywania się z ustalonych reguł postępowania; art. 76b ust. 4 Prawa o adwokaturze w zw. z art. 71 Konstytucji przez pominięcie prawa wnioskodawczyni, jako matki i głowy rodziny niepełnej, do szczególnej

pomocy ze strony władz publicznych; art. 76b ust. 4 Prawa o adwokaturze w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji przez sformułowanie arbitralnego kryterium różnicującego traktowanie aplikantów będących opiekunami dzieci z niepełnosprawnościami, odnoszącego się do momentu powstania niepełnosprawności; art. 138 § 2a ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „k.p.a.”) przez zignorowanie przez ORA wytycznych Prezydium NRA co do wykładni art. 76b ust. 4 Prawa o adwokaturze odnoszących się do wyjątkowego charakteru sytuacji wnioskodawcy oraz do możliwości częściowego zwolnienia z opłaty szkoleniowej, jak również przez odstąpienie od tych wytycznych przez samo Prezydium NRA; art. 138 § 2 zd. 2 k.p.a – z ostrożności procesowej – na wypadek uznania przez WSA w niniejszej sprawie, że wytyczne wspomniane w pkt 4 odnosiły się do okoliczności faktycznych, a nie do przepisów prawa.

Z tych względów RPO wniósł o uchylenie w całości uchwały Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 3 sierpnia 2023 r. oraz – stosownie do art. 135 p.p.s.a. – poprzedzającej ją uchwały Okręgowej Rady Adwokackiej we W. z 20 kwietnia 2023 r. oraz przekazanie sprawy ORA do ponownego rozpoznania.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.751.2023 z 2 stycznia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi kasacyjnej Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z 22 listopada 2022 r., w sprawie ze skargi D. R. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami; wniósł o doręczenie odpisu skargi kasacyjnej organu.

V.511.753.2023 z 2 stycznia 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi kasacyjnej Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z 18 stycznia 2023 r., w sprawie ze skargi T. Sz. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania,

uprawnień do kierowania pojazdami; wniósł o doręczenie odpisu skargi kasacyjnej organu.

V.511.752.2023 z 2 stycznia 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej SKO od wyroku WSA w sprawie ze skargi na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi kasacyjnej Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. z 30 listopada 2022 r., w sprawie ze skargi D. F. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami; wniósł o doręczenie odpisu skargi kasacyjnej organu.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7204.64.2020 z 7 września 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi na postanowienie Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do wniesienia odwołania.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 15 marca 2024 r., sygn. akt III OSK 3491/21).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok oraz zaskarżone postanowienie Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z 31 marca 2020 r., zasądził od Głównego Inspektora Ochrony Środowiska na rzecz A. B. kwotę 1037 (tysiąc trzydzieści siedem) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego. Obowiązkiem organu ponownie rozpoznającego sprawę będzie dokonanie ustaleń faktycznych co do skuteczności dokonanego doręczenia decyzji, z uwzględnieniem wskazań NSA, a następnie ustalenie, czy zasadne jest procedowanie wniosku o przywrócenie terminu.

V.7204.11.2023 z 27 marca 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na ostateczną decyzję Burmistrza S. w przedmiocie nakazu usunięcia odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania.

Skarga uwzględniona (wyrok z 6 lutego 2024 r., sygn. akt II SA/Bd 504/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. uchylił zaskarżoną decyzję. Skarga okazała się zasadna. WSA wskazał, że w rozpoznawanej sprawie przed wydaniem decyzji nakładającej obowiązek usunięcia odpadów należało więc ustalić, czy w sprawie istnieje możliwość wykazania zarówno przez stronę,

jak i organ prowadzący niniejsze postępowanie lub inne organy, innego niż Uczestniczka posiadacza odpadów (podmiotu/osoby, która umieściła odpady na przedmiotowej nieruchomości). Z akt sprawy nie wynika natomiast, aby organ dokonał takich ustaleń, w szczególności pomijając akta toczącego się postępowania karnego. Tym samym uznanie, że to Uczestniczka jest posiadaczem odpadów, było przedwczesne.

V.565.3.2023 z 4 kwietnia 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Rady Miasta w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania na drogach publicznych na terenie Gminy Miasta, ustalenia stawek opłat za postój w tej strefie oraz sposobu pobierania opłat.

Skarga uwzględniona (wyrok z 24 stycznia 2024 r., sygn. akt III SA/Gd 220/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. stwierdził nieważność punktu 2 podpunkt 2 i 3 załącznika Nr 2 do zaskarżonej uchwały w częściach obejmujących słowa „uwidocznione w dowodzie rejestracyjnym, umowie kredytu lub leasingu”. W ocenie Sądu kryterium przewidziane w zaskarżonej uchwale - prawo do władania pojazdem samochodowym „uwidocznione w dowodzie rejestracyjnym, umowie kredytu lub leasingu”, będące wyznacznikiem decydującym o prawie do wnoszenia opłaty zryczałtowanej oraz abonamentowej typu „M” (uzyskania karty opłaty zryczałtowanej oraz karty opłaty abonamentowej typu „M”), nie pozostaje w związku z celem, jakim służy wprowadzenie tej opłaty dla mieszkańców strefy płatnego parkowania, którym jest zmniejszenie kosztów wynikających z konieczności wnoszenia opłat za parkowanie pojazdów w pobliżu miejsca zamieszkania. Niezależnie zatem od tego, czy podstawą prawną użytkowania pojazdu samochodowego jest prawo własności czy też inny tytuł prawny, to jednak wszyscy zmotoryzowani mieszkańcy strefy płatnego parkowania powinni na takich samych zasadach móc korzystać z przywileju wnoszenia opłaty zryczałtowanej oraz abonamentowej typu „M” za postój pojazdu w strefie płatnego parkowania w pobliżu miejsca swojego zamieszkania.

V.511.136.2023 z 17 kwietnia 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję w sprawie odmowy stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji w przedmiocie określenia zobowiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 21 lutego 2024 r., sygn. akt II FSK 2603/20).

Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną. NSA zauważył, że samo stwierdzenie naruszenia przez ustawodawcę przepisów Konstytucji

nie prowadzi automatycznie do wyciągnięcia konsekwencji prawnych wyrażających się w wyroku uwzględniającym skargę (skargę kasacyjną). Wydanie tego rodzaju orzeczenia, mając na względzie wyjątkowy charakter orzekania o konstytucyjności prawa przez sąd w ogóle, spełniać musi kryterium konieczności, a więc pozostawać niezbędne dla zapewnienia jednostce należytej ochrony prawnej. W sprawie niniejszej przesłanki te nie są spełnione, dlatego że uruchomiono inne postępowanie mające na celu przywrócenie stanu zgodności z prawem. Z tego powodu w tej sprawie w kompetencji sądu administracyjnego nie mieści się orzekanie o konsekwencjach prawnych naruszenia przez ustawodawcę przepisów ustawy zasadniczej.

XI.505.2.2023 z 10 lipca 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Gminy w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT”.

Skarga uwzględniona (wyrok z 13 marca 2024 r., sygn. akt II SA/Rz 1221/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rz. stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały. Słusznie RPO zwraca uwagę na to, że oceniając skarżoną uchwałę nie można pomijać aktualnej sytuacji społecznej w kraju oraz nie dostrzegać jej skutków. Tego rodzaju uchwała przyczynia się bowiem do stygmatyzowania ludzi z grona LGBT oraz wzmacnia ich poczucie zagrożenia, a nawet krzywdzi. Kwestionowana skargą uchwała narusza godność, prawo do życia prywatnego i wolności wypowiedzi osób z grona LGBT, uchybiając tym samym standardom konstytucyjnym określonym w art. 30, art. 47 i art. 54 Konstytucji oraz w art. 8 i IO EKPCz.

XI.505.5.2023 z 28 sierpnia 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej – „Oświadczenie w sprawie wprowadzenia do wspólnot samorządowych ideologii LGBT”.

Skarga uwzględniona (wyrok z 11 stycznia 2024 r., sygn. akt III SA/Lu 531/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w L. stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. WSA podkreślił, że zaskarżona uchwała Rady Miejskiej w K. w sprawie wprowadzenia do wspólnot samorządowych ideologii LGBT została podjęta bez podstawy prawnej, wykraczając poza zakres zadań samorządu gminy oraz właściwości Rady Miejskiej. Uchwała ta stanowiła niedopuszczalną w demokratycznym państwie prawnym ingerencję w prawa i wolności jednostek. Uwzględniając dyskryminujący osoby LGBT charakter uchwały, zaskarżona uchwała wykluczała ze wspólnoty samorządowej osoby LGBT, naruszając godność jednostek, ich prawo do życia prywatnego i wolność wypowiedzi ze względu na orientację seksualną i

tożsamość płciową. Zgodnie z art. 91 ustawy o samorządzie gminy uchwała organu gminy sprzeczna z prawem jest nie ważna. Stosownie zaś do art. 147 § 1 p.p.s.a., sąd uwzględniając skargę na uchwałę lub akt, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 5 i 6, stwierdza nieważność tej uchwały lub aktu w całości lub w części albo stwierdza, że zostały wydane z naruszeniem prawa, jeżeli przepis szczególny wyłącza stwierdzenie ich nieważności. W rozpoznawanej sprawie nie zachodziły podstawy wyłączające stwierdzenie nieważności zaskarżonej uchwały, określone w art. 94 ust. 1 u.s.g. Zaskarżona uchwała nie została przedstawiona wojewodzie jako organowi nadzoru w terminie 7 dni od jej podjęcia. Upływ ponad roku od dnia podjęcia uchwały nie stał zatem na przeszkodzie stwierdzeniu jej nieważności przez sąd.

XI.505.9.2023 z 4 września 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Powiatu w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową.

Skarga uwzględniona (wyrok z 11 stycznia 2024 r., sygn. akt III SA/Lu 550/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w L. po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 stycznia 2024 r. sprawy ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Powiatu w Ś. z dnia 26 marca 2019 r. w przedmiocie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. W ocenie WSA skarga jest zasadna. Sąd podzielił wyrażone w skardze stanowisko, że zaskarżona uchwała została podjęta z istotnym naruszeniem prawa. Należy uznać, że zaskarżona uchwała wykracza poza zakres zadań samorządu gminy oraz poza granice właściwości Rady Powiatu w Ś., a tym samym narusza konstytucyjną zasadę legalizmu. Trafny jest zarzut RPO, że zaskarżona uchwała narusza także szereg aktów prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego, godzi w podstawowe prawa osób o określonej orientacji seksualnej i tożsamości płciowej i stanowi wyraz ich dyskryminacji. Sąd podzielił także stanowisko Rzecznika, że zaskarżona uchwała stanowi nieuzasadnioną prawnie ingerencję w wolności i prawa osób nieheteronormatywnych, polegającą na naruszeniu ich godności, a także ograniczeniu prawa do życia prywatnego i wolności wypowiedzi ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową.

XI.505.8.2023 z 4 września 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Gminy w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową.

Skarga uwzględniona (wyrok z 11 stycznia 2024 r., sygn. akt III SA/Lu 553/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w L. stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. Sąd podzielił stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że uchwała podjęta została z naruszeniem prawa. Zaskarżona uchwała: wykracza poza ustawowy zakres zadań gminy i właściwości rady gminy; podjęta została bez podstawy prawnej do wydania aktu o charakterze władczym; ingeruje w sposób bezprawny w prawa i wolności jednostek; ma charakter dyskryminujący osoby LGBT - wyklucza ze wspólnoty samorządowej osoby LGBT, określone w uchwale jako „ideologia LGBT”, a ponadto narusza godność, prawo do życia prywatnego i wolność wypowiedzi, ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową; ogranicza prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem, prawo do nauki oraz prawo do nauczania.

XI.505.7.2023 z 4 września 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Gminy w sprawie podjęcia deklaracji w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową.

Skarga uwzględniona (wyrok z 25 stycznia 2024 r., sygn. akt VIII SA/Wa 812/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. Sąd w całości podzielił zarzuty skargi i ich uzasadnienie sformułowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Sąd podzielił stanowisko skarżącego, że zaskarżona uchwała jako akt władczy, skierowany do organu wykonawczego gminy oraz jednostek organizacyjnych gminy, zwłaszcza do szkół i innych placówek oświatowych, została wydana bez podstawy prawnej, a tym samym z naruszeniem konstytucyjnej zasady legalizmu wyrażonej w art. 7 Konstytucji. Ani art. 6 u.s.g., ani wskazany przez Radę Gminy art. 18 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 u.s.g., nie stanowią podstawy do swobodnego tworzenia zadań publicznych przez samorząd gminny. Organy władzy publicznej nie mogą podejmować żadnej decyzji bez podstawy prawnej, w powołaniu się jedynie na względy np. polityczne, ekonomiczne czy moralne. Sąd podzielił także stanowisko RPO, że zaskarżona uchwała stanowi niedopuszczalną postać ingerencji w życie prywatne mieszkańców P., którzy identyfikują się jako osoby LGBT.

XI.505.6.2023 z 4 września 2023 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej - Deklarację w sprawie powstrzymania ideologii „LGBT” przez wspólnotę samorządową.

Skarga uwzględniona (wyrok z 6 lutego 2024 r., sygn. akt I SA/Wa 1951/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. stwierdził nieważność zaskarżonej uchwały w całości. Skarga RPO jest zasadna. W ocenie WSA przedmiotowa uchwała jako akt władczy została wydana bez podstawy prawnej, a tym

samym z naruszeniem konstytucyjnej zasady legalizmu wyrażonej w art. 7 Konstytucji. Ani art. 6, ani art. 18 ust. 1 usg nie stanowią podstawy do swobodnego tworzenia zadań publicznych przez samorząd gminny. Ponadto, należy zgodzić ze skarżącym, iż zaskarżona uchwała narusza zakaz dyskryminacji wynikający z art. 32 ust.2 Konstytucji. W świetle przywołanego przepisu nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Należy podzielić stanowisko skarżącego, iż zwrot „ideologia LGBT” jest zwrotem w toczącej się debacie publicznej i odnosi się osób nieheteronormatywnych i transpłciowych, gdyż orientacja seksualna i tożsamość płciowa stanowią element tożsamości i pozostają nierozdzielnie związane z każdą osobą. Należy również podzielić stanowisko, iż zaskarżona uchwała stanowi nieuprawnioną ingerencję w wolności i prawa osób nieheteronormatywnych poprzez naruszenie ich godności oraz prawa do życia osobistego w zgodzie z ich orientacją seksualną.

BPK.7210.1.2023 z 6 września 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na uchwałę rady miasta w sprawie przyjęcia Programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 4 marca 2024 r., sygn. akt III SA/GI 473/23).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. stwierdził nieważność § 19 ust. 4 - 7 oraz ust. 8 zd. 2 załącznika do zaskarżonej uchwały; stwierdził nieważność § 1 ust. 2 pkt 2, § 9 ust. 2, ust. 3 oraz ust. 4 w zakresie „-3” załącznika nr 7 do zaskarżonej uchwały; umorzył postępowanie w zakresie § 1 ust. 2 pkt 1 i § 9 ust. 1 załącznika nr 7.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.7202.15.2023 z 29 stycznia 2024 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA, oddalający skargę Fundacji Ochrony Zwierząt na uchwałę Krajowej Rady Lekarsko-Weterynaryjnej w przedmiocie wykreślenia z ewidencji zakładów leczniczych dla zwierząt.

Na podstawie z art. 173 pkt 2 p.p.s.a., zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił, że został wydany z naruszeniem przepisów postępowania, mającym wpływ na wynik sprawy, a to z naruszeniem art. 141 § 4 p.p.s.a., poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia, przejawiające się nie odniesieniem się do argumentacji przedstawionej przez RPO w piśmie z 10 października 2023 r. i w trakcie przeprowadzonej w sprawie rozprawy.

Na podstawie z art. 173 pkt 1 p.p.s.a., zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił, że został wydany z naruszeniem art. 16 ust. 1 i art. 17 ust. 1 i 4 ustawy o zakładach leczniczych dla zwierząt poprzez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że niezbędnym wymogiem wpisu do ewidencji zakładów leczniczych dla zwierząt jest prowadzenie przez podmiot tworzący zakład działalności gospodarczej, podczas gdy systemowa i prokonstytucyjna wykładnia przywołanych regulacji prowadzi do wniosku, że prowadzenie zakładu leczniczego dla zwierząt możliwe jest zarówno w celach zarobkowych, jak i celach niezarobkowych.

Na podstawie art. 188 p.p.s.a., RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o rozpoznanie i uwzględnienie skargi przez NSA.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

V.511.687.2020 z 8 stycznia 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej ustalającą Skarżącej wysokość zobowiązania podatkowego w podatku od spadków i darowizn.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 14 marca 2024 r., sygn. akt III FSK 3714/21).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok w całości, uchylił zaskarżoną decyzję w całości oraz poprzedzającą ją decyzję Naczelnika Drugiego Urzędu Skarbowego w Rz. z 23 stycznia 2020 r., umorzył postępowanie administracyjne. W ocenie NSA argumenty skargi kasacyjnej zakwestionowały skutecznie zaprezentowane przez sąd pierwszej instancji stanowisko, nieuwzględniające ugruntowanej już linii orzeczniczej sądów administracyjnych, w myśl której moment uprawomocnienia się orzeczenia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku jest kwalifikowany jako ponowny moment powstania obowiązku podatkowego, gdy nabycie nie zostało zgłoszone do opodatkowania.

VII.612.31.2022 z 21 grudnia 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę Koła Gospodyń Wiejskich na decyzję Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 12 stycznia 2024 r., sygn. akt I GSK 110/23).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w L. Postawiony w skardze kasacyjnej zarzut należało

uznać za usprawiedliwiony i skuteczny. Skarżący kasacyjnie Rzecznik Praw Obywatelskich zaznaczył, że w niniejszej sprawie doszło do irracjonalnej sytuacji, w której pomimo faktycznego zorganizowania wydarzeń promujących szczepienia i poniesienia przez oba koła gospodyń wiejskich kosztów na ich organizację, zostały one zobowiązane do zwrotu całości środków. Jednocześnie doprowadzono do błędnego wniosku, że w sprawie doszło do nienależnego przyznania pomocy finansowej ze środków publicznych na podstawie art. 29 ustawy o ARiMR. Taka wykładnia przepisów budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia wywodzonej z art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. W ocenie NSA, w okolicznościach faktycznych sprawy trafny jest zarzut Rzecznika o błędnym, a co najmniej przedwczesnym zastosowaniu art. 29 ust. 1 ustawy o ARiMR w związku z pkt 22 13zi rozporządzenia RM.

VII.612.30.2022 z 21 grudnia 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę Koła Gospodyń Wiejskich na decyzję Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 15 marca 2024 r., sygn. akt I GSK 303/23).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w L. NSA uznał, że zarzut wadliwego zastosowania art. 29 ust. 1 ustawy o ARiMR w zw. z § 13zi ust. 1 i ust. 22 rozporządzenia jest zasadny. Zaprezentowana przez Sąd I instancji wykładnia § 13zi ust. 1 rozporządzenia, tj. jej rezultaty, pozostają bowiem nie do pogodzenia z wynikami jego językowej interpretacji, jak również interpretacji systemowej i funkcjonalnej.

XI.543.249.2021 z 22 grudnia 2022 r. - skarga kasacyjna od wyroku WSA uchylającego postanowienie Komendanta Placówki Straży Granicznej w przedmiocie opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez cudzoziemców.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 9 stycznia 2024 r., sygn. akt II OSK 165/23).

Rozpoznając wniesioną skargę kasacyjną Naczelny Sąd Administracyjny uznał, że zawiera ona częściowo usprawiedliwione podstawy, tym niemniej wobec tego, że wyrok odpowiada prawu, skarga kasacyjna podlegała oddaleniu. W opinii NSA nietrafny jest zarzut naruszenia art. 145 § 1 pkt 1 lit. c w zw. z art. 134 § 2 p.p.s.a., którego to naruszenia skarżący kasacyjnie

upatruje w nieumorzeniu przez Sąd pierwszej instancji postępowania administracyjnego. Nie zasługiwał także na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 145 §1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 10 § 1 k.p.a. i art. 12 ust. 1 i 2 Konwencji o prawach dziecka, którego to naruszenia Rzecznik upatruje w wadliwym przyjęciu przez Sąd pierwszej instancji, że dopuszczalne jest komunikowanie się funkcjonariuszy Straży Granicznej z cudzoziemcem za pomocą translatorów. Nie można odmówić słuszności twierdzeniom Rzecznika, iż ten sposób porozumiewania się cudzoziemca z funkcjonariuszami winien być należycie udokumentowany, aby nie było wątpliwości co do przebiegu czynności. Konkludując, zarzuty skargi kasacyjnej jedynie częściowo zasługują na uwzględnienie i nie zmieniały oceny co do konieczności uchylecia kontrolowanego przez Sąd pierwszej instancji rozstrzygnięcia. Rozpoznając ponownie sprawę organ uwzględni dodatkowo przedstawioną wyżej ocenę.

V.511.424.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 19 marca 2024 r., sygn. akt II GSK 2109/23).

Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną. Za nieusprawiedliwione należało uznać zarzuty naruszenia art. 64 § 2 k.p.a. w związku z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia oraz art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 64 § 2 k.p.a. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w zw. z wynikającą z art. 7 k.p.a. zasadą uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli oraz zasadą zaufania wynikającą z art. 8 k.p.a., prawa unijnego oraz art. 2 Konstytucji, zawarte w pkt 1 i 2 petitum skargi kasacyjnej. NSA wskazał, że jakkolwiek uchylene uprawnień do kierowania pojazdami, po wznowieniu postępowania, ingeruje w prawa nabyte skarżącej, to jednak bez uszczerbku dla standardu konstytucyjnego, albowiem zgodnie z nim ochronie podlegają prawa słuszenie nabyte, nie zaś prawa nabyte niezgodnie z prawem, co wobec przedmiotu rozpoznawanej sprawy należy odnieść do nabycia uprawnień do kierowania pojazdami danej kategorii w oparciu o fałszywe zaświadczenie o odbyciu szkolenia.

V.511.442.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 19 marca 2024 r., sygn. akt II GSK 2113/23).

Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną. Za nieusprawiedliwione należało uznać zarzuty naruszenia art. 149 § 1 i 2 k.p.a. i art. 64 § 2 k.p.a. oraz art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 64 § 2 k.p.a. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia z 2016 r. w zw. z wynikającą z art. 7 k.p.a. zasadą uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli oraz zasadą zaufania wynikającą z art. 8 k.p.a., prawa unijnego oraz art. 2 Konstytucji, zawarte w pkt 1) i 2) petitum skargi kasacyjnej. NSA wskazał, że jakkolwiek uchylenie uprawnień do kierowania pojazdami, po wznowieniu postępowania, ingeruje w prawa nabyte skarżącej, to jednak bez uszczerbku dla standardu konstytucyjnego, albowiem zgodnie z nim ochronie podlegają prawa słuszenie nabyte, nie zaś prawa nabyte niezgodnie z prawem, co wobec przedmiotu rozpoznawanej sprawy należy odnieść do nabycia uprawnień do kierowania pojazdami danej kategorii w oparciu o fałszywe zaświadczenie o odbyciu szkolenia.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

XI.542.32.2023 z 16 lutego 2024 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach (dalej jako: „u.o.c.”) postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia panu R. M. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Przedmiotowe postępowanie zakończyło się wydaniem przez Komendanta Placówki Straży Granicznej w Cz. w dniu 17 października 2021 r. decyzji o zobowiązaniu pana R. M. do powrotu. Decyzja stała się ostateczna. Z informacji dostępnych Rzecznikowi wynika, że istnieje nowa okoliczność, która może powodować konieczność wyrażenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, a która nie została zbadana w toku prowadzonego uprzednio postępowania, zakończonego wydaniem ww. decyzji przez Komendanta Placówki Straży Granicznej w Cz.

W ocenie RPO, okolicznością wymagającą szczegółowego zbadania jest zawarcie przez pana R. M. związku małżeńskiego z obywatelką Polski, panią A. S. Małżeństwo zostało zawarte w dniu 16 listopada 2023 r. w Ambasadzie Republiki Kazachstanu w Rzeczypospolitej Polskiej. Pan R. M. rozpoczął życie rodzinne w Polsce i jego sytuacja życiowa – już po wydaniu decyzji zobowiązującej go do powrotu – uległa zmianie. Wykonanie decyzji o zobowiązaniu do powrotu w stosunku do cudzoziemca, który zawarł związek małżeński z obywatelką Polski skutkowałoby bowiem rozdzieleniem rodziny i uniemożliwiłoby panu R. M. prowadzenie dalszego wspólnego życia.

XI.543.37.2023 z 21 lutego 2024 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach (dalej jako: „u.o.c.”) postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia panu Y. A. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Z informacji dostępnych Rzecznikowi wynika, że istnieje nowa okoliczność, która może powodować konieczność wyrażenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych, a która nie została zbadana w toku prowadzonego uprzednio postępowania, zakończonego wydaniem ww. decyzji przez Komendanta Placówki Straży Granicznej W. – O.

W ocenie RPO, okolicznością wymagającą szczegółowego zbadania jest możliwość posiadania przez pana Y. A. statusu uchodźcy na terytorium Ukrainy. W decyzji Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców z dnia 1 sierpnia 2023 r. o odmowie nadania panu Y. A. statusu uchodźcy i odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej organ uznał za udowodnione, że cudzoziemiec zamieszkiwał na terytorium Ukrainy, ubiegał się tam o udzielenie ochrony międzynarodowej, wszczęto wobec niego procedurę deportacyjną i otrzymał tam status uchodźcy. Jak zostało wskazane w ww. decyzji: „Zgodnie z opracowaniem Wydziału Informacji o Krajach Pochodzenia na temat Wnioskodawcy z dnia 19 maja 2023 r. jednoznacznie można stwierdzić, iż Cudzoziemiec otrzymał na Ukrainie status uchodźcy.

W związku z powyższym zasadnym wydaje się założenie, iż od decyzji odmownej władz Ukrainy z dnia 23 września 2021 r. Pan Y. A. złożył odwołanie, co przyczyniło się do ostatecznego uznania go na Ukrainie za uchodźcę jeszcze przed jego przyjazdem z Ukrainy do Polski”.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

XI.543.486.2022 z 3 lipca 2023 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 29 stycznia 2024 r., nr 03-078/1/DZPH/2024).

Komendant Placówki Straży Granicznej w A. wydał ob. Iraku Panu M. S. S. A. Z. decyzję nr 03-078/1/DZPH/2024 o odmowie udzielenia zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

XI.540.52.2023 z 3 lipca 2023 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemce zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko uwzględnione (decyzja nr 14-636/7/D-ZPH/2024 z 27 lutego 2024 r.).

Komendant Placówki Straży Granicznej w W. udzielił zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Pani N. M. W przeprowadzonym postępowaniu potwierdzono fakt, iż Pani N. M. mieszka wraz z córką, zięciem i trojgiem wnucząt, aktualnie nie pracuje oraz pomaga w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Cudzoziemka nie posiada ważnego paszportu zagranicznego. Ponadto, stan zdrowia Cudzoziemki znacznie się pogorszył od momentu, w którym Komendant Placówki Straży Granicznej w W. rozpatrywał postępowanie w sprawie zobowiązania cudzoziemki do powrotu, co doprowadziło do braku możliwości samodzielnego funkcjonowania. W obecnej sytuacji Pani N. M. wymaga stałej opieki ze strony swej dorosłej córki. W ocenie Komendanta Placówki Straży Granicznej w W. zeznania Cudzoziemki nie budzą żadnych wątpliwości, iż występują więzy rodzinne. Zgromadzony w trakcie postępowania administracyjnego materiał dowodowy wskazuje, iż wobec Cudzoziemki zachodzą zatem okoliczności zawarte w art. 348 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach uzasadniające udzielenie Cudzoziemce zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.501.179.2023 z 11 stycznia 2024 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z wniosku Prezydenta dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o niektórych zawodach medycznych, do którego Rzecznik zgłosił udział 13 listopada 2023 r.

Rzecznik zgodził się z Wnioskodawcą, że ujawnienie takich informacji w rejestrze publicznym, które odnoszą się do szczególnej kategorii danych, tj. danych dotyczących zdrowia, orzeczeń karnych czy dyscyplinarnych, nieograniczonej liczbie osób, stanowi nieproporcjonalne ograniczenie prawa do prywatności i ochrony danych osobowych. W ocenie RPO zakwestionowany art. 4 ust. 3 w związku z art. 4 ust. 1 pkt 12 ustawy o niektórych zawodach medycznych jest przez to niezgodny z art. 47 oraz art. 51 ust. 2 Konstytucji w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji w zakresie, w jakim przewiduje, że Centralny Rejestr Osób Uprawnionych do Wykonywania Zawodu Medycznego jest jawny w odniesieniu do informacji o przyczynie utraty przez osobę wykonującą zawód medyczny uprawnienia do wykonywania tego zawodu.

Zdaniem Rzecznika przewidziany w zakwestionowanej ustawie zakres danych w postaci elektronicznej podlegających ujawnieniu w rejestrze publicznym należy uznać za nadmierny. Udostępnienie informacji w rejestrze ma bowiem służyć weryfikacji osób wykonujących zawody medyczne przez pracodawców i pacjentów. Biorąc więc pod uwagę okoliczność, że ustawa przewiduje, że jedynie osoby wpisane do rejestru mogą wykonywać zawód medyczny, a osoba pozbawiona prawa wykonywania zawodu medycznego zostaje z niego usunięta, tym samym informacja o wpisie do rejestru wydaje się być przesłanką wystarczającą do potwierdzenia tożsamości osoby wykonującej zawód medyczny. Ujawnienie dodatkowych informacji odnoszących się do przyczyn utraty tego prawa, które to informacje należą do szczególnie chronionej sfery życia tych osób, wykracza więc poza zakres niezbędnych informacji, które mogą być udostępniane przez władze publiczne.

RPO zwrócił uwagę, że sposób skonstruowania przepisów ustawowych prowadzi również do wniosku, że informacje podlegające ujawnieniu na podstawie art. 4 ust. 5 u.n.z.m. mają być przechowywane w rejestrze w celach archiwalnych, a zatem nie będą usuwane z rejestru. Pomimo bowiem tego, że ustawodawca wskazuje w przepisach ustawy, że dane te są usuwane, to art. 4 ust. 5 u.n.z.m. wprost wskazuje na przetwarzanie tych danych w celach archiwalnych. W ocenie Rzecznika, z uwagi na to, że dane te dotyczą informacji o prawomocnym skazaniu, a także ukaraniu w postępowaniu dyscyplinarnym, nie da się pogodzić tych regulacji z instytucją zatarcia skazania. Wymóg jasności i precyzyjności podstawy prawnej przetwarzania danych osobowych podkreśla dodatkowo art. 6 RODO.

Rzecznik podkreślił, że charakter przetwarzanych w zakwestionowanym przepisie danych osobowych, dotyczących zdrowia, wyroków skazujących, dyscyplinarnych, odnosi się do wrażliwej sfery życia prywatnego, która zgodnie ze standardem konstytucyjnym oraz europejskim podlega szczególnej ochronie. Ustawodawca nie przewidział jednak żadnych gwarancji ochrony tych danych osobowych, takich jak np. ograniczony dostęp do danych, czy ograniczony czas ich przetwarzania. Co istotne, przepisy ustawy zostały skonstruowane w sposób niejasny, nieprecyzyjny, wykluczający się nawzajem. Wbrew zatem wymogom zapewnienia realnych gwarancji ochrony danych osobowych, w tym wynikających z rozporządzenia 2016/679 (art. 9 i 10 RODO), ustawodawca ustanowił nieograniczony, publiczny dostęp do tych danych. Doszło w ten sposób do nieproporcjonalnej ingerencji w prawo do prywatności osób wykonujących zawód medyczny na podstawie analizowanej ustawy.

Udostępnienie informacji przy użyciu medium, jakim jest Internet, powoduje dodatkowo, że informacje te podlegają udostępnieniu nieograniczonej liczbie osób, co wiąże się jednocześnie z ryzykiem posłużenia się tymi danymi w innych celach niż związanych z interesem ogólnym. Rejestr ujawnia bowiem zarówno dane identyfikujące daną osobę, miejsce wykonywania zawodu medycznego, a także przyczyny utraty wykonywania tego prawa. Zdaniem RPO, udostępnienie tak szerokiego zakresu danych, w tym danych identyfikujących wraz z dodatkowymi danymi dotyczącymi zdrowia (np. zdrowia psychicznego, nałogów) oraz wyroków karnych i dyscyplinarnych (te dane mogą powodować dezaprobatę społeczeństwa), w jednym miejscu, rodzi ryzyko stygmatyzacji, a także naraża te osoby na utrudnienia rozwoju ich ścieżki zawodowej.

Biorąc pod uwagę powyższe, wrażliwość danych przewidzianych w zakwestionowanych przepisach i wagę ingerencji w prawa do poszanowania życia prywatnego i ochrony danych osobowych osób, których dane dotyczą, w ocenie Rzecznika należy uznać, że ustawodawca w sposób nieproporcjonalny ograniczył te prawa przyznając prymat prawu dostępu do

informacji publicznej. Zdaniem RPO, w rozpatrywanym przypadku, należy jednak uznać jako nadrzędne, wobec interesu publicznego, prawo do prywatności.

VII.510.9.2024 z 21 lutego 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Krajowej Rady Sądownictwa dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o Sądzie Najwyższym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 87 §1 zd. 2 ustawy o Sądzie Najwyższym jest zgodny z art. 178 ust. 1 i art. 183 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 8, art. 87 ust. 1, art. 91 ust. 1 i 2 i art. 190 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

II.510.1008.2023 z 3 stycznia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 15zrr ust. 6 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Rzecznik zwrócił uwagę, że konsekwencją zakwestionowanego w ramach niniejszej skargi konstytucyjnej art. 15zrr ust. 6 ustawy COVID-19 jest to, że od 31 marca 2020 r. do 15 maja 2020 r. w stosunku do czynów popełnionych w tym okresie nie doszło do rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia ich karalności (gdy w tym okresie sprawca działał lub zaniechał działania oraz nastąpił skutek rozumiany jako znamię czynu zabronionego) oraz do rozpoczęcia biegu przedawnienia wykonania kar za te czyny orzeczonych (gdy w rzeczonym okresie, doszło również do ukarania, bądź skazania). Bieg terminu przedawnienia w tych przypadkach nie rozpoczął się aż do dnia 16 maja 2021 r. Taką konkluzję potwierdza art. 68

ust. 5 ustawy o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, zgodnie z którym z dniem wejścia w życie tejże ustawy rozpoczyna się bieg przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz w sprawach o wykroczenia. Zgodnie zaś z treścią uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2022 r. (I KZP 9/22), pomimo braku unormowania intertemporalnego wyłączającego zastosowanie art. 4 § 1 k.k., art. 15z z r. ust. 6 ustawy COVID-19 znalazł zastosowanie do czynów popełnionych przed dniem 31 marca 2020 r. oraz do kar prawomocnie orzeczonych przed tą datą. Tym samym zarówno biegi terminów przedawnienia karalności tych czynów, jak i biegi terminów przedawnienia wykonania kar orzeczonych wobec tych czynów także zostały wstrzymane oraz zawieszane przez rzeczony przepis.

Skoro przesłanką wstrzymania biegu przedawnienia jest obowiązywanie okresów stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, a o tym na podstawie art. 46 ust. 2 i 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi decyduje Minister Zdrowia, to wprowadzane rozwiązanie prowadziło do możliwości przerwania biegu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe w drodze aktu niższego rzędu niż ustawa - w istocie w drodze rozporządzenia Ministra Zdrowia. Konstytucyjność tak ujętej delegacji ustawowej musi budzić daleko idące wątpliwości z punktu widzenia art. 2 Konstytucji.

Dając Ministrowi Zdrowia możliwość spowodowania zawieszenia biegu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary, ustawodawca zamiast stwarzać sądom i organom ścigania karnego warunki do efektywnego działania w warunkach pandemii, w tym pandemii COVID-19, usprawniać działania organów państwa w tym względzie, przyjął rozwiązanie najprostsze - wyłączył możliwość przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary i przerzucił decyzję w tym zakresie na organ władzy wykonawczej.

Rzecznik przypomniał, że z leżących u podstaw zasady państwa prawnego zasady lojalności państwa wobec obywatela czy też zasady pewności prawa można wyprowadzić nakaz skierowany do ustawodawcy takiego ukształtowania przepisów, aby możliwa była realizacja sprawiedliwości materialnej oraz zasady prawdy materialnej, których pełne wdrożenie może doznawać ograniczenia przez zastosowanie instytucji przedawnienia karalności.

Z jednej zatem strony, obywatel działając w zaufaniu do państwa powinien mieć perspektywę kształtowania swojej sytuacji prawnej w postępowaniu przed organem ścigania karnego oraz sądem tak, aby w

dłuższej perspektywie czasowej wiedział czy będzie ścigany za popełniony czyn, czy też zostanie wobec niego zastosowana instytucja przedawnienia karalności, zaś z drugiej strony, obywatel działając w zaufaniu do państwa powinien mieć perspektywę kształtowania swojej sytuacji prawnej, m.in. w postępowaniu karnym, poprzez możliwość zainicjowania postępowania zmierzającego do ukarania osoby, która popełniła przestępstwo na jego szkodę. Prawo żądania ukarania sprawcy zostaje ograniczone przez prawo tego sprawcy, również wywodzone z zasady lojalności państwa wobec obywateli, do takiego ukształtowania systemu prawa, by została zachowana zasada pewności prawa, a z tą zasadą koresponduje instytucja przedawnienia ścigania przestępstw. Powstaje zatem konieczność rozstrzygnięcia kolizji wartości na poziomie konstytucyjnym. Należy odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje możliwość wyprowadzenia z innych przepisów rangi konstytucyjnej takiego standardu, który umożliwiłaby dowolne regulowanie, w tym wyłączenie na bliżej nieokreślony czas, czy nawet w ogóle instytucji przedawnienia poza wskazanymi, a ujmowanymi wąsko w art. 43 i 44 Konstytucji.

Przedawnienie podlega zarówno zasadzie *lex severior retro non agit*, jak i zasadzie *lex mitior agit* wywodzonym z art. 2 Konstytucji. Zasady te tworzą konstytucyjne ramy polityki kryminalnej prowadzonej przez ustawodawcę zwykłego i bez wskazania wartości wyższej niż leżąca u podstaw zasady lojalności państwa wobec obywatela i tworzonego przez niego prawa, ustawodawca nie może od ich stosowania odstąpić. Tymczasem art. 15zrr ust. 6 ustawy COVID-19 narusza zasadę *lex severior retro non agit* oraz *lex mitior agit*.

Przyjmuje się bowiem, zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, że zmiana regulacji dotyczących przedawnienia objęta jest konstytucyjną zasadą *lex severior retro non agit*, i choć sam ustawodawca posiada znaczną swobodę w określaniu czasowego zakresu zastosowania nowych okresów przedawnienia, to zastosowanie nowych, dłuższych terminów także do przestępstw popełnionych przed zmianą ustawy nie będzie stanowiło zarazem naruszenia konstytucyjnych zasad gwarancyjnych, tylko wówczas, gdy ustawodawca uczyni to wyraźnym rozstrzygnięciem ustawowym, w przeciwnym bowiem razie obowiązywać będzie domniemanie rozstrzygnięcia kolizji ustaw w myśl zasady wyrażonej w art. 4 § 1 k.k. Dodatkowo rozstrzygnięcie wyłączające zastosowanie zarówno zasady *lex severior retro non agit*, jak i zasady *lex mitior agit*, musi zostać oparte na wyraźnych standardach konstytucyjnych, w tym o wartości przewyższające te, leżące u podstaw zasady lojalności państwa wobec obywateli i tworzonego przez nie prawa, co w przypadku art. 15zrr ust. 6 ustawy COVID-19 nie miało miejsca.

II.510.86.2024 z 21 lutego 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że po zakończonej pozaprosesowej kontroli operacyjnej w rozumieniu art. 27 ust. 1 ustawy o ABW i AW, tak jak w przypadku procesowej kontroli operacyjnej, o której mowa w art. 237 k.p.k., obywatel powinien mieć prawo do złożenia zażalenia na decyzje sądu w zakresie przeprowadzonych względem niego czynności operacyjnych. Z tym uprawnieniem wiązać się powinna konieczność każdorazowego poinformowania obywatela o przeprowadzonych wobec niego czynnościach operacyjnych (po ich zakończeniu). Zgodnie natomiast z obecnie obowiązującym stanem prawnym, obywatel nie jest informowany o zarządzanej wobec niego pozaprosesowej kontroli operacyjnej.

RPO zauważył ponadto, że *de facto* ustawodawca w art. 27 ust. 11a ustawy o ABW i AW pozbawił jednostkę prawa do bycia wysłuchanym w sytuacji głębokiej ingerencji władzy państwowej w konstytucyjne prawa i wolności (np. prawo do prywatności, prawo do komunikowania się, prawo do ochrony danych osobowych), co należy uznać za niedopuszczalne. W przypadku zaś tak głębokiej ingerencji w prawa i wolności obywatelskie jednostka powinna mieć zagwarantowane skuteczne środki kontroli zasadności i legalności stosowanych przez służby czynności operacyjnych (w związku z naturą działań operacyjnych powinny przysługiwać jednostce *ex post*). Jest to tym bardziej usprawiedliwione, że działania prowadzone są niejawnie, co może przyczyniać się do arbitralnych działań służb.

Rzecznik podkreślił, że w relacji łączącej obywatela i służby, to obywatel jest na nieporównywalnie słabszej pozycji. Skonkludować zatem należy, że ustawodawca pozbawił jednostkę możliwości skorzystania ze skutecznych narzędzi, mogących zagwarantować jej ochronę konstytucyjnych praw i wolności.

Mając na uwadze powyższe uwagi wypada stwierdzić, że zaskarżony w skardze konstytucyjnej art. 27 ust. 11a ustawy o ABW i AW w zakresie, w jakim nie przewiduje po zakończeniu kontroli operacyjnej i ustaniu zagrożeń dla prowadzonego postępowania doręczenia postanowienia sądu w przedmiocie kontroli operacyjnej osobie, wobec której kontrola ta była stosowana *de iure* oraz była stosowana *de facto*, a w konsekwencji wniesienia przez tę osobę zażalenia na to postanowienie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.510.994.2020 z 22 października 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie zwrotu kosztów procesu skazanemu.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 15 lutego 2024 r., sygn. akt SK 103/20).

Trybunał Konstytucyjny wskazał, iż z punktu widzenia formalnego nie budzi wątpliwości dopuszczalność uczynienia wzorcem kontroli względem przepisów prawa karnego wykonawczego statuowanego w art. 42 ust. 2 Konstytucji prawa do obrony. W niniejszej sprawie jednak skarżący w odniesieniu do tego wzorca nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK, tj. nie uzasadnił sformułowanego w petitum skargi zarzutu. Podniósł on bowiem, że jego prawo do obrony zostało naruszone wskutek „bezpodstawnego” wszczęcia wobec niego po raz drugi postępowania wykonawczego, które następnie zostało umorzone. Twierdzenia te nie zostały jednak poparte żadnymi argumentami uzasadniającymi, że kwestionowane regulacje zawarte w k.p.k. i k.k.w. w zaskarżonym zakresie naruszyły prawo skarżącego do obrony. Skarżący nie wykazał natomiast, że został pozbawiony możliwości bronięcia swoich interesów osobiście (czyli, że naruszono jego prawo do obrony w aspekcie materialnym) oraz że naruszono jego prawo do obrony w wymiarze formalnym, tzn., że został pozbawiony możliwości skorzystania z pomocy obrońcy z wyboru albo z urzędu. Trybunał uznał, że skarżący nie przedstawił argumentów świadczących o naruszeniu jego prawa do obrony przez zakwestionowaną regulację, w związku z czym postępowanie w odniesieniu do wzorca kontroli wynikającego z art. 42 ust. 2 Konstytucji zostało umorzone na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Pozostałe wzorce kontroli, tj. art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, zostały powołane jedynie pomocniczo, w związku z czym umorzenie postępowania względem głównego wzorca - art. 42 ust. 2 Konstytucji - czyni niedopuszczalnym także orzekanie o wzorcach związkowych. Trybunał zwrócił ponadto uwagę, że art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z jego utrwalonym orzecznictwem, nie mogą być - co do zasady - samoistnymi wzorcami kontroli w trybie skargi konstytucyjnej, gdyż nie statuują same w sobie praw i wolności konstytucyjnych.

II.510.340.2023 z 14 kwietnia 2023 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi

konstytucyjnej w przedmiocie zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu karnego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 31 stycznia 2024 r., sygn. akt SK 22/23).

Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK w zakresie badania zgodności art. 42 § 3 k.k. z art. 10 ust. 1 oraz art. 173 Konstytucji - z powodu niedopuszczalności wydania wyroku. Ponadto Trybunał stwierdził, że treść skargi uniemożliwia także merytoryczne rozpoznanie zarzutu niezgodności art. 42 § 3 k.k. z art. 45 ust. 1 Konstytucji, ze względu na brak należytego uzasadnienia wskazanego zarzutu. Lektura skargi dowodzi, że skarżący nie wykazał, w jaki sposób przewidziany w art. 42 § 3 k.k. mechanizm orzekania środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, m.in. w razie popełnienia przestępstwa stypizowanego w art. 178a § 4 k.k. miałby pozostawać w sprzeczności z konstytucyjnym prawem do sądu, a nie jest rolą Trybunału poszukiwać takiego uzasadnienia ex officio. W tym zakresie Trybunał podziela stanowisko Prokuratora Generalnego, że skarżący „nie przedstawił uzasadnienia zarzutu niezgodności art. 42 § 3 k.k. z wzorcem kontroli z art. 45 ust. 1 Konstytucji, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie”. Ogólne stwierdzenie przez Skarżącego, że zakwestionowany przepis narusza prawo do sądu nie spełnia tego wymogu. Skarżący nie wyjaśnił w szczególności, który z aspektów prawa do sądu został naruszony. TK zwrócił również uwagę, że nie odpowiada prawdzie supozycja skarżącego, iż zakwestionowany w skardze przepis wprowadza sankcję o charakterze bezwzględnie oznaczonym, w czym skarżący upatruje jego sprzeczności z konstytucyjnym prawem do sądu.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.511.180.2022 z 30 marca 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisów tzw. Tarczy 4.0.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 6 marca 2024 r., sygn. akt P 2/22).

Trybunał Konstytucyjny, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 1 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed TK, na posiedzeniu niejawnym

wydał postanowienie o umorzeniu postępowania na skutek cofnięcia pytania prawnego.

VII. Wystąpienia legislacyjne

XI.503.4.2016 z 2 stycznia 2024 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w sprawie projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich z satysfakcją przyjął informację o rozpoczęciu przez Kancelarię Prezydenta RP konsultacji społecznych projektu ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami (dalej jako: „projekt ustawy”). RPO wielokrotnie podkreślał wagę włączenia osób z niepełnosprawnościami w prace nad regulacjami bezpośrednio ich dotyczącymi. Wyłącznie skonfrontowanie proponowanych rozwiązań z doświadczeniami osób, do których są one adresowane pozwoli na wypracowanie satysfakcjonującego kompromisu, w myśl zasady „nic o nas bez nas”.

Rzecznik wskazał, iż wraz z wejściem w życie ustawy o asystencji osobistej powstanie dualizm asystencji „systemowej” i „programowej”. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazuje się, że takie rozwiązanie jest proponowane m.in. ze względu na to, że wsparcie w postaci powszechnie obowiązującej asystencji osobistej powinno trafić do osób, które bez niego nie są w stanie samodzielnie funkcjonować, zaś z doświadczeń prowadzenia programów wynika, że łatwiej zorganizować i realizować asystencję w przypadku osób z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym, przez co osoby z niepełnosprawnością znaczną nie miały dotąd realnej szansy na skorzystanie z tej formy wsparcia. Niemniej, o ile powyższe argumenty zdecydowanie przemawiają za koniecznością zwrócenia szczególnej uwagi, by grupa osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym mogła na zasadzie równych szans z innymi beneficjentami skorzystać z asystencji osobistej, o tyle dedykowanie wyłącznie tej grupie systemowo uregulowanego rozwiązania budzi wątpliwości. Asystencja wynikająca z projektu ustawy jest rozwiązaniem korzystniejszym dla odbiorców w porównaniu z asystencją opartą na programach. Brak ciągłości wsparcia, nieobowiązkowe przystąpienie przez samorząd do realizacji programu, brak chętnych do świadczenia usług asystenta osobistego m.in. ze względu na brak możliwości stałego zatrudnienia – to tylko niektóre ze zdiagnozowanych problemów dotyczących rocznych programów asystencji. Skoro dotychczasowe rozwiązanie jest niedoskonałe, zaś „systemowa” asystencja ma potencjał przezwyciężenia owych niedoskonałości, to działaniem pożądanym wydaje się objęcie potencjalnie skuteczniejszym rozwiązaniem możliwie szerokiej grupy beneficjentów, nie zaś ograniczanie go do wąskiego grona adresatów.

W opinii RPO kwestią, która wymaga szczególnej analizy jest zapewnienie spójności i rozgraniczenia kompetencji asystenta osobistego dziecka z

niepełnosprawnością od kompetencji asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych. Należy upewnić się, że zadania zostaną zdefiniowane tak, by zarówno asystenci osobiści, jak i asystenci uczniów mogli wspierać dzieci z niepełnosprawnościami w sposób zintegrowany.

Zgodnie z art. 41 projektu ustawy, wejście w życie ustawy przewidziano na 1 stycznia 2025 r., jednak jedynie w odniesieniu do osób, które w skali potrzeby wsparcia uzyskają od 85 do 100 punktów. Osoby, które uzyskają od 70 do 84 punktów w skali potrzeby wsparcia zostaną objęte systemowym wsparciem od 1 stycznia 2027 r. Należy zatem spodziewać się, że w regulaminach programów asystencji może znaleźć się zapis, iż objęcie „systemową” asystencją osobistą będzie wykluczać możliwość skorzystania z wersji „programowej”. W związku z tym należy szczególnie zadbać o jednoznaczną treść przepisów tak, by w okresie przejściowym nie doszło do całkowitego wyłączenia osób, które uzyskają w skali potrzeby wsparcia od 70 do 84 punktów.

Rzecznik zauważył ponadto, że ustawa o świadczeniu wspierającym, do której projekt ustawy o asystencji osobistej wprost nawiązuje, wchodzi w życie 1 stycznia 2024 r. Z kolei przepisy nowelizujące ustawę o rehabilitacji, dotyczące zasad wydawania decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia oraz sposobu dokonania ustalenia wsparcia weszły w życie 27 października 2023 r., zaś 29 listopada 2023 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 23 listopada 2023 r. w sprawie ustalania poziomu potrzeby wsparcia. Mając na uwadze wątpliwości sygnalizowane przez stronę społeczną zarówno w trakcie prac nad ustawą o świadczeniu wspierającym, jak i po opublikowaniu rozporządzenia w sprawie ustalania poziomu wsparcia, zasadna wydaje się ponowna analiza kwestii skali ustalającej poziom wsparcia. Skala ta będzie bowiem rzutować nie tylko na ustalenie prawa do asystencji osobistej, ale również na możliwość skorzystania z asystencji na podstawie projektowanej ustawy i jej ewentualny wymiar.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 projektu ustawy usługa asystencji przysługiwać będzie w wymiarze od 40 do 160 godzin miesięcznie. Wydaje się jednak, że w przypadku części beneficjentów tej formy wsparcia (projekt ustawy skierowany jest docelowo do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności) będzie ono niewystarczające. Obawy RPO budzi także sposób ustalania liczby przyznanych godzin usług asystencji.

W art. 1 ust. 3 projektu ustawy wskazuje się katalog czynności, które może wykonywać asystent. Należy jednak wskazać, że usługi asystenckie powinny być zindywidualizowane i dostosowane do potrzeb konkretnej osoby. Stąd, zdaniem Rzecznika, w powyższym katalogu brakuje np. czynności pielęgnacyjno- medycznych, o możliwości świadczenia których w

ramach asystencji osobistej środowisko osób z niepełnosprawnościami zabiega od dawna. Obsługa respiratora, ssaka, cewnikowanie, wymiana worka stomijnego, czy podawanie leków – to tylko kilka przykładów czynności, przy których, po odpowiednim przeszkoleniu przez osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów faktycznych, asystent osobisty mógłby świadczyć pomoc.

Rzecznik zwrócił uwagę, że dostępność usług asystenckich jest jednym z najistotniejszych aspektów procesu deinstytucjonalizacji i poszanowania prawa jednostki do niezależnego życia, zgodnie z jej autonomicznym wyborem. Z tych względów projektowane działania powinny również uwzględniać konieczność dążenia do wprowadzenia kompleksowej i spójnej reformy systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Należy bowiem wskazać, że instytucja ubezwłasnowolnienia będzie czynnikiem ograniczającym dostęp osób z niepełnosprawnością do usługi asystencji osobistej oraz realizowania tego typu usług w sposób zgodny z założeniami Konwencji.

Przy okazji dyskusji na temat powszechnego wprowadzenia asystencji osobistej należy wskazać, że komplementarnym – acz nieobecnym w projekcie ustawy elementem systemu – powinien być tzw. „budżet osobisty”, czyli pakiet środków finansowych przyznawanych osobie z niepełnosprawnością potrzebującej stałego wsparcia na sfinansowanie potrzebnych usług. Środki finansowe muszą być kontrolowane przez osobę z niepełnosprawnością i być przyznawane tej osobie na opłacenie wszelkiej wymaganej pomocy w oparciu o ocenę potrzeb i jej warunków życiowych, a indywidualne dostosowanie usług nie może skutkować zmniejszeniem budżetu lub wyższymi opłatami wnoszonymi przez daną osobę. Dzięki takiemu rozwiązaniu osoba z niepełnosprawnością zachowuje pełną kontrolę nad usługą asystencji osobistej i sama decyduje, jakiego wsparcia w danym momencie najbardziej potrzebuje. Należy również podkreślić, że regulacja budżetu osobistego odnosi się nie tylko do możliwości dokonywania płatności bezpośrednich. Formą budżetu osobistego jest również swoboda wyboru asystenta, zakresu udzielanego wsparcia – przy finansowaniu pośrednim. Istnieje możliwość zastosowania mechanizmu płatności pośrednich rozumianych jako przekazanie środków instytucji wspierającej użytkownika budżetu. Środki te zarządzane są zgodnie z instrukcjami użytkownika na podstawie zawartej umowy.

XI.813.18.2021 z 15 stycznia 2024 r. – wystąpienie do Minister Edukacji w sprawie projektu rozporządzenia dotyczącego zasad finansowania i realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauczania własnego języka i nauki w tym języku.

W dotychczasowych wystąpieniach do Ministra Edukacji i Nauki Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał na konieczność przywrócenia pełnego wymiaru godzin nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej w formie nauki dodatkowej, na zasadzie równości z innymi mniejszościami. Z tego powodu RPO nie zgłasza uwag do rozwiązań zawartych w rozporządzeniu zmieniającym oraz w załączniku nr 3 do tego rozporządzenia.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi natomiast termin wejścia w życie proponowanych zmian. Rozporządzenie z dnia 4 lutego 2022 r. prowadzi do naruszenia standardu konstytucyjnego i prawnomiędzynarodowego w zakresie pozytywnego działania państwa na rzecz podtrzymania tożsamości kulturowo-językowej. Dlatego też usunięcie skutków wejścia w życie tego rozporządzenia powinno nastąpić niezwłocznie – od drugiego semestru bieżącego roku szkolnego 2023/2024.

Warto zauważyć, że pomimo zmniejszenia tygodniowego wymiaru godzin nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości, nie zmniejszyła się liczba dzieci i młodzieży deklarujących chęć nauki tego języka jako własnego. Jak wynika z dostępnych danych, niektóre jednostki samorządu terytorialnego podjęły próbę samodzielnego zaspokojenia potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży należących do mniejszości niemieckiej. Powyższe, w związku ze zmniejszeniem wag naliczania subwencji dla uczniów i uczennic korzystających z nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości w formie dodatkowej, skutkuje znacznym obciążeniem finansowym jednostek samorządu terytorialnego.

Wraz z upływem czasu negatywne skutki społeczne wywołane ograniczeniem prawa mniejszości niemieckiej do nauki własnego języka, będą coraz trudniejsze do odwrócenia. Pomimo wyrażanej woli nauki własnego języka, dzieci i młodzież należące do mniejszości niemieckiej od niemal półtora roku są pozbawione możliwości nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości w pełnym wymiarze, co negatywnie rzutuje przede wszystkim na podtrzymanie tożsamości kulturowo-językowej tej mniejszości. Dlatego też przywrócenie nauki języka niemieckiego w wymiarze obowiązującym do 31 sierpnia 2022 r. i na zasadzie równości z innymi mniejszościami należy w mojej ocenie wprowadzić niezwłocznie, jeszcze w bieżącym roku szkolnym.

Przywrócenie pełnego wymiaru godzin nauki języka niemieckiego jako języka własnego w formie nauki dodatkowej, w trakcie trwania roku szkolnego, może stanowić wyzwanie organizacyjne dla szkół. Rzecznik zauważył jednak, że dyrektorzy mają możliwość wprowadzenia niezbędnych zmian w arkuszu organizacyjnym w trakcie trwania roku szkolnego (również po 30 września) poprzez aneksowanie zatwierdzonego dokumentu. Skorzystanie z takiej możliwości wydaje się szczególnie uzasadnione, w

obliczu utrzymywania od 1 września 2022 r. rozwiązań prawno-organizacyjnych noszących znamiona dyskryminacji mniejszości niemieckiej w zakresie dostępu do nauki własnego języka.

Zważając na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o wzięcie pod uwagę przedstawionego stanowiska na dalszym etapie prac legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 31 stycznia 2024 r. podzieliła stanowisko Rzecznika o konieczności pozytywnego działania państwa na rzecz podtrzymania tożsamości kulturowo-językowej społeczności mniejszości narodowych. Z tego powodu projektowana nowelizacja była jednym z pierwszych projektów w planie legislacyjnym Ministra Edukacji po zmianie Rządu. Jednak z uwagi na obowiązujące regulacje w zakresie organizacji pracy szkół, w szczególności obowiązek określenia w arkuszach organizacji wymiaru zatrudnienia nauczycieli w danej szkole, wejście w życie znowelizowanych przepisów rozporządzenia będzie możliwe najwcześniej z początkiem nowego roku szkolnego, tj. z dniem 1 września 2024 r. Wynika to także z konieczności dostosowania podstawy programowej dla uczniów objętych nauczaniem języka mniejszości do zmienionego wymiaru nauczania. Natomiast, w odniesieniu do zasygnalizowanej przez RPO konieczności skonsultowania projektu z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych, Sekretarz Stanu wskazała, że stałym i reprezentatywnym forum dialogu MEN z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych jest Komisja Wspólna Rządu oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych. W dniu 29 grudnia 2023 r. projekt został przekazany do Komisji z prośbą o zaopiniowanie. Komisja ta nie wyraziła, we wskazanym terminie, swojej opinii do projektu. Jednak Strona Mniejszościowa Komisji Wspólnej, wyraziła w piśmie z dnia 9 stycznia 2024 r. pozytywną opinię na temat projektowanej nowelizacji.

III.7060.96.2024 z 6 lutego 2024 r. – wystąpienie do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejm RP w sprawie projektu nowelizacji ustawy o rencie socjalnej.

Proponowana w obywatelskim projekcie ustawy o zmianie ustawy o rencie socjalnej –(dalej jako: „projekt ustawy”), modyfikacja sposobu ustalania wysokości renty socjalnej poprzez odniesienie jej wysokości do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę wychodzi naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom osób z niepełnoprawnością, a sam kierunek zmian nie budzi zastrzeżeń z punktu widzenia ochrony praw jednostki.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawiony projekt ustawy wymaga jednak pogłębionej refleksji. Celem projektu ustawy jest umożliwienie godnego życia osobom uprawnionym do renty socjalnej i pokrycia koniecznych wydatków związanych z niepełnosprawnością. W

uzasadnieniu Wnioskodawcy wskazują m.in., iż „Regularne wizyty u lekarzy specjalistów, systematyczna rehabilitacja, niezbędny sprzęt rehabilitacyjny, specjalistyczne żywienie oraz środki higieny osobistej wymagają dużych nakładów finansowych. Obecna kwota renty socjalnej nie pokrywa koniecznych wydatków związanych z niepełnosprawnością. Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy ograniczająca podjęcie zatrudnienia oraz niska kwota renty socjalnej nie pozwalają na usamodzielnienie się, w wyniku czego osoby niepełnosprawne pozostają na utrzymaniu rodzin. Zwiększenie kwoty i jej coroczna waloryzacja umożliwią w większym stopniu pokrycie koniecznych wydatków oraz zwiększą szanse na niezależne życie”. Za zasadnością proponowanego w projekcie ustawy rozwiązania przemawiają zatem zarówno względy ekonomiczne - niska wysokość świadczenia, jak i społeczne - problemy z dostępem osób z niepełnosprawnością do rynku pracy.

W świetle powyższego RPO zasygnalizował, iż projektowane rozwiązanie wydaje się niewystarczające, gdyż nie obejmuje swym zakresem podmiotowym wszystkich grup osób z niepełnosprawnością uprawnionych do świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego w wysokości niższej niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. W tym kontekście, w opinii Rzecznika, zasadne jest rozważenie rozszerzenia grupy podmiotów podlegających mechanizmowi odniesienia wysokości świadczeń do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę poprzez uwzględnienie osób, szczególnie z niepełnosprawnością, uprawnionych do świadczeń z zabezpieczenia społecznego niższych niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę. Świadczenia pieniężne, takie jak zasiłki dla osób niepełnosprawnych stanowią jedną z form wsparcia osób niepełnosprawnych przez Państwa-Strony zgodnie z artykułami 19 i 28 Konwencji. Takie świadczenia pieniężne często uwzględniają wydatki związane z niepełnosprawnością i ułatwiają pełne włączenie osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwo. Stanowią więc istotny element z punktu widzenia zapewnienia realizacji prawa do niezależnego życia. Z tych też względów projektowane rozwiązania kierowane do osób z niepełnosprawnością powinny być oparte na postanowieniach Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych zapewniającej spójność systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z treścią komentarza ogólnego nr 5, wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami powinno być oceniane z wykorzystaniem indywidualnego podejścia do danego przypadku oraz dostosowane do konkretnych działań i faktycznych przeszkód na drodze do włączenia w społeczeństwo, jakie napotykają osoby z niepełnosprawnościami. Zawarta w projekcie ustawy regulacja umożliwia podniesienie kwoty wsparcia tylko jednej z grup osób uprawnionych do świadczeń z zabezpieczenia

społecznego w wysokości niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę nie wydaje się optymalna. Powstaje bowiem wątpliwość konstytucyjna, czy projektowane rozwiązanie, w obecnym kształcie, nie niesie za sobą istotnego ryzyka naruszenia konstytucyjnej zasady równego traktowania oraz sprawiedliwości społecznej.

Ponadto wymaga dostrzeżenia, iż modyfikacja wysokości świadczeń z zabezpieczenia społecznego poprzez ich odniesienie do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę nie pozostanie bez wpływu na dostęp osób z niepełnosprawnością do instrumentów wsparcia przewidzianych w innych aktach warunkujących uprawnienie do świadczeń od spełnienia kryterium dochodowego m.in. w ustawie o pomocy społecznej, ustawie o dodatkach mieszkaniowych, ustawie o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Materia ta winna być również uwzględniana w kontekście projektowanych rozwiązań i poddana szczegółowej analizie.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącej z prośbą o analizę przedstawionych uwag oraz uwzględnienie ich w dalszych pracach legislacyjnych.

VIII. Opinie i stanowiska

XI.613.3.2021 z 3 lutego 2024 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie projektu ustawy „STOP LGBT”.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż celem projektowanej ustawy jest ograniczenie wolności zgromadzeń oraz wolności wyrażania poglądów przez – używając terminologii uzasadnienia projektu – „środowiska zrzeszające aktywnych homoseksualistów, tzw. grupy LGBT”.

Ocenę dopuszczalności wprowadzenia tego typu ograniczeń należy rozpocząć od odniesienia się do podstawowych założeń projektu. Do założeń tych należy uznanie, że po pierwsze, każda orientacja inna niż heteroseksualna oraz tożsamość płciowa inna niż płeć przypisana przy narodzinach stanowią zaburzenie; orientacja inna niż heteroseksualna została ponadto powiązana ze skłonnościami pedofilskimi; po drugie, jako zaburzenie, każda orientacja inna niż heteroseksualna oraz tożsamość płciowa inna niż płeć przypisana przy narodzinach może prowadzić do „zachęcenia” lub „narzucenia” innym osobom, szczególnie młodzieży, przyjęcia tego rodzaju orientacji lub tożsamości; po trzecie: publiczna ekspresja orientacji innej niż heteroseksualna oraz tożsamości płciowej innej niż płeć przypisana przy narodzinach, jako zagrożenie dla innych, zwłaszcza młodzieży, stanowi obrazę moralności publicznej; po czwarte: orientacja homoseksualna lub tożsamość płciowa inna niż płeć przypisana przy narodzinach stanowi zagrożenie dla rodziny oraz związków różnopłciowych, z uwagi na możliwe zachęcanie osób heteroseksualnych, w tym dzieci i młodzieży, do zmiany swojej orientacji.

RPO stanowczo podkreślił, że opisane założenia są sprzeczne z aktualną wiedzą naukową. Oparte są one na uprzedzeniach wobec osób LGBT. Homoseksualność oraz transpłciowość nie są zaburzeniami psychicznymi czy jednostkami chorobowymi, lecz cechami osobowymi, wariantami rozwoju ludzkiej seksualności i tożsamości płciowej. Homoseksualności oraz transpłciowości nie można odwrócić czy „wyleczyć”, gdyż są one cechami wrodzonymi.

Rzecznik podkreślił, że nie istnieją wiarygodne źródła naukowe, które potwierdzałyby związki orientacji homoseksualnej z pedofilią. Bycie osobą homoseksualną nie wyłącza skłonności do pedofilii, podobnie jak nie wyłącza ich bycie osobą heteroseksualną, natomiast sama w sobie orientacja seksualna nie ma żadnego obiektywnie udowodnionego związku z pedofilią. W związku z tym założenia, na których opiera się opiniowany projekt, są w świetle ustaleń współczesnej nauki fałszywe. Co więcej, powielanie tych założeń i opieranie na nich inicjatyw prawodawczych może prowadzić do stygmatyzacji i wykluczenia społecznego osób LGBT, a także do wzbudzania względem nich uczucia nienawiści.

Jak wskazano wyżej, punktem wyjścia projektowanych zmian jest założenie, zgodnie z którym osoby należące do społeczności LGBT są dotknięte pewnym zaburzeniem, zarówno z punktu widzenia biologicznego, jak też moralności publicznej. Projekt jest wyrazem przekonania, że formułowanie przez te osoby swoich oczekiwań względem władzy publicznej, w tym w formie zgromadzeń publicznych, jest zagrożeniem dla wolności i praw innych osób oraz dobra wspólnego. Przyjmowanie tego typu założeń jako uzasadnienia projektów aktów normatywnych, czy wszelkich innych przejawów władzy publicznej, jest niedopuszczalne w państwie opartym na zasadzie poszanowania godności człowieka. Założenia te są bowiem dla pewnej grupy członków społeczeństwa, wyróżnionych ze względu na posiadane przez nich wrodzone, biologiczne cechy, upokarzające i mogą prowadzić do nienawiści wobec nich. Dlatego też, projektowana ustawa, odczytywana w kontekście jej uzasadnienia, powinna być uznana za naruszającą zasadę ochrony godności człowieka. Projekt ten nie jest elementem naturalnej w warunkach demokracji i pluralizmu światopoglądowej debaty publicznej na temat sytuacji prawnej osób należących do społeczności LGBT. Jest natomiast wyrazem przekonania jego twórców o potrzebie ograniczenia wolności i praw pewnej grupy ludzi wyłącznie z powodu ich cech wrodzonych, opartego na fałszywych założeniach, niekiedy wręcz ocierającego się o przeświadczenie o „wyższości biologicznej” osób heteroseksualnych.

Zgodnie z art. 54 Konstytucji, każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, zaś według art. 57 Konstytucji, każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Analogiczne wolności są wyrażone w art. 10 EKPCz, art. 21 MPPOiP oraz art. 12 KPP UE. Wolność zgromadzeń oraz powiązana z nią wolność wyrażania poglądów i opinii stanowią wartości, bez których nie może funkcjonować społeczeństwo demokratyczne. Wolności te są podstawą wymiany informacyjnej, naukowej i społeczno-kulturowej, niezbędnej dla pluralizmu cechującego ustrój demokratyczny oraz umożliwiającej społeczne uczestnictwo w procesach politycznych. W ocenie RPO wejście w życie tego projektu doprowadziłoby do wyłączenia możliwości publicznego nawiązywania do tematyki związanej ze statusem prawnym osób LGBT, a nawet samego publicznego okazywania swojej tożsamości seksualnej lub płciowej. Efektem wejścia w życie proponowanej regulacji mogłoby być całkowite wyłączenie z debaty publicznej poglądów odnoszących się do sytuacji prawnej osób należących do społeczności LGBT.

**II.510.204.2024 z 11 marca 2024 r. – wystąpienie do
Przewodniczącego Komisji Petycji Senatu RP w sprawie petycji**

zawierającej wniosek o nowelizację m.in. Kodeksu wykroczeń w zakresie kontaktów rodzica z dzieckiem.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż problematyka kontaktów rodzica z dzieckiem pod względem materialno-prawnym została uregulowana w art. 58 § 1-1b k.r.o. oraz w art. 113 – 1136 k.r.o. Pod względem procesowym regulacje odnoszące się do uregulowania kontaktów znajdują się w przepisach o postępowaniu w przedmiocie rozwodu i separacji; w przepisach o postępowaniu w sprawach z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi, w przepisach o zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych oraz w przepisach o postępowaniu w przedmiocie wykonania kontaktów z dzieckiem. Ostatnie ze wskazanych są stosowane niezależnie od tego, czy sposób kontaktów został uregulowany w formie postanowienia o zabezpieczeniu czy w formie postanowienia kończącego postępowanie w przedmiocie ustalenia sposobu kontaktów, w tym zawartego w wyroku orzekającego rozwód. Mając powyższe na uwadze należy dać prymat zasadzie ultima ratio prawa karnego, a tym samym należy dać prymat regulacjom cywilnym, w szczególności przepisom o postępowaniu w przedmiocie wykonania kontaktów z dzieckiem.

Projektowane przepisy nie mogą bowiem naruszać zakazu nadmiernej ingerencji ustawodawcy w prawa i wolności obywateli. Brak określenia tego, do jakiego rodzaju kontaktów przepisy te się odnoszą, brak określenia dolnego progu okresu nierealizowania kontaktów rodzica z dzieckiem oraz nazbyt wysokie ustawowe zagrożenie karą sprawiają, że nie sposób uznać proponowanych rozwiązań prawnych za odpowiadające przesłankom z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zasada proporcjonalności wymaga, by ustawodawca precyzyjnie określił w ustawie, które zachowania będące zaprzeczeniem ustalonego przez sąd sposobu wykonywania kontaktów rodzica z dzieckiem są tego rodzaju, że wymagają ingerencji prawnokarnej.

Pod względem zasad techniki legislacyjnej, opisane w petycji art. 1061 § 1 i 2 k.w. oraz art. 207 § 4-6 k.k. dotknięte są licznymi wadami. Projektowane w petycji rozwiązania prawne stoją w sprzeczności z pakietem gwarancyjnym określanym zasadą nullum crimen sine lege certa et stricta leżącą u podstaw art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz zasady demokratycznego państwa prawnego z art. 2 Konstytucji. W tym kontekście wskazać chociażby należy na niewłaściwe miejsce projektowanych przepisów w systematyce obu kodeksów, co rzutuje z kolei na ustalenie dobra prawnego podlegającego ochronie. Zauważyć należy, że w przypadku obu projektowanych w petycji regulacji z art. 1061 § 1 i 2 k.w. oraz art. 207 § 4-6 k.k. dochodzi również do zachodzenia na siebie wyznaczonych przez te przepisy zakresów kryminalizacji, co jest wynikiem braku przepełnienia obu projektowanych typów czynów zabronionych.

Projektowane przepisy cechuje także nieprawidłowa warstwa językowa oraz brak spójności teŝe z nomenklaturą uŝywaną w ramach obu kodeksów. RPO podkreślił, ŝe decyzja o potrzebie objęcia określonych zachowań atakujących dobra chronione prawem, w tym zachowań udaremniających lub znacznie utrudniających kontakty osobie uprawnionej na podstawie orzeczenia sądu lub ugody zawartej przed sądem, oraz ich negatywna ocena pod względem społecznej szkodliwości naleŝy do ustawodawcy.

Mając powyŝsze na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego o poinformowanie o zajętym stanowisku w przedmiotowej materii.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

KMP.571.14.2023 z 18 września 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie konieczności upublicznienia raportu CPT z wizyty w Polsce w 2022 r.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 stycznia 2024 r. poinformował, że Minister Sprawiedliwości skieruje prośbę do Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) o publikację raportu z VII wizyty okresowej w Polsce wraz z polską odpowiedzią, a następnie dokumenty te zostaną zamieszczone na stronie MS wraz z tłumaczeniem na język polski. Odnośnie do kwestii procedury automatycznej publikacji raportów CPT Sekretarz Stanu wskazał, iż Minister Sprawiedliwości zwróci się również o automatyczne publikowanie przez Komitet przyszłych raportów z wizyt Komitetu w Polsce.

VII.501.165.2023 z 5 października 2023 r. - wystąpienie do Ministra Cyfryzacji w sprawie zabezpieczenia przed cyberatakami danych dotyczących obywateli dostępnych w aplikacjach rządowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji w piśmie z 31 stycznia 2024 r. poinformował, że w ramach Ministerstwa Cyfryzacji zostały podjęte odpowiednie kroki w celu zwiększenia bezpieczeństwa cyfrowego obywateli. Projektując aplikację mObywatel uwzględniono zagrożenia związane z nieuprawnionym dostępem do urządzenia oraz możliwością uruchomienia złośliwego oprogramowania na urządzeniu. W tym celu zastosowano specjalne mechanizmy. Oprócz bieżących działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa naszych systemów, Ministerstwo Cyfryzacji prowadzi również szereg inicjatyw edukacyjnych skierowanych do obywateli. Mają one na celu zwiększenie świadomości na temat zagrożeń cyfrowych i sposobów ich unikania. W kontekście profilaktyki i przeciwdziałania atakom typu „juice jacking”, Ministerstwo Cyfryzacji promuje praktyki związane z unikaniem publicznych ładowarek oraz zaleca obywatelom korzystanie z prywatnych źródeł zasilania, power-banków, używanie kabli tylko do ładowania (only charge) nieprzesyłających danych cyfrowych oraz systematyczne aktualizowanie systemów operacyjnych i aplikacji. Ponadto, prowadzone są kampanie informacyjne w mediach społecznościowych i tradycyjnych, aby dotrzeć do jak największej liczby obywateli. Materiały edukacyjne Ministerstwa Cyfryzacji są dostępne online i są regularnie aktualizowane, aby odzwierciedlać najnowsze zagrożenia i strategie obronne.

XI.543.249.2021 z 18 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie stosowania przez polską Straż Graniczną tzw. pushbacków.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 26 stycznia 2024 r. poinformował, że obecnie prowadzone są prace nad nowelizacją rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniającego rozporządzenie w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych. Muszą one zmierzać do wypracowania regulacji, która będzie umożliwiała skuteczne działanie w zakresie ochrony granicy, ale jednocześnie pozwalała na ocenę indywidualnej sytuacji każdego migranta, który znalazł się na terytorium Polski. Trwają również prace analityczne nad dotychczasowymi doświadczeniami w zakresie woli składania przez migrantów wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce. Cudzoziemcy ujawniani na terytorium Polski po nielegalnym przekroczeniu granicy państwowej zawsze, gdy jest identyfikowana taka potrzeba otrzymują wsparcie humanitarne. Służby graniczne udzielają pomocy medycznej, udostępniają produkty niezbędne do życia, prowadzą akcje ratowania życia. Podsekretarz Stanu zapewnił, że MSWiA planuje zobowiązanie Straży Granicznej do powoływania w oddziałach umiejscowionych przy granicy z Białorusią grup poszukiwawczo-ratowniczych, których zadaniem będzie prowadzenie działań mających na celu zapobieganie kryzysom humanitarnym. Dla obecnego kierownictwa MSWiA problematyka migracji i polityki migracyjnej ma priorytetowe znaczenie. Jednocześnie w obecnej sytuacji Polski, w tym aktualnego zagrożenia wywoływaniem sztucznej presji migracyjnej, wszelkie podejmowane działania wymagają kompleksowego podejścia, tak aby jedno rozwiązanie czy akt prawny nie generował problemów w innych obszarach.

III.7040.65.2023 z 19 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie wliczania do stażu pracy okresów prowadzenia działalności gospodarczej i okresów pracy świadczonej na podstawie umów cywilnoprawnych.

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 18 stycznia 2023 r. poinformowała, że Kodeks pracy nie definiuje pojęcia stażu pracy. Na mocy obowiązującego prawa jako staż traktuje się głównie okres pozostawania w stosunku pracy, tj. pracy świadczonej w ramach stosunku pracy, a więc na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Podkreśliła ona również, iż obecnie nie ma jednolitych zasad ustalania stażu pracy, od których zależą wszystkie uprawnienia pracownicze wynikające ze stosunku pracy, zarówno przysługujące na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów, jak i

uprawnienia, które przysługują tylko na podstawie przepisów obowiązujących u danego pracodawcy. Nie funkcjonują również powszechnie obowiązujące regulacje prawne, które przewidywałyby wliczanie zarówno do tzw. ogólnego, jak i zakładowego stażu pracy, okresów pracy, o których mowa powyżej. W związku z powyższym, Ministra zapewniła, że zleciła w Ministerstwie opracowanie odpowiednich analiz, a także zwróciła się do innych resortów z prośbą o rozważenie zasadności wprowadzenia zmian prawnych polegających na uwzględnianiu przy ustalaniu stażu pracy okresu prowadzenia jednoosobowej działalności gospodarczej oraz wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, w regulacjach pozostających w ich właściwości.

KMP.573.12.2023 z 20 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie reżimu prawnego zawieszania działalności przez placówki całodobowej opieki.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 25 stycznia 2024 r. poinformował, że zgodnie z art. 22 pkt 3 i pkt 10 ustawy o pomocy społecznej do zadań wojewody należy m.in. wydawanie i cofanie zezwoleń na prowadzenie domów pomocy społecznej itp. Podsekretarz podkreślił, że wojewoda ma uprawnienie do przeprowadzenia w takim przypadku w placówce kontroli doraźnej. W ramach kontroli wojewoda ma prawo do żądania informacji, dokumentów i danych, niezbędnych do sprawowania nadzoru i kontroli. Kontrola w trybie doraźnym oznacza, że podmiot prowadzący placówkę nie musi zostać uprzedzony o zamiarze jej przeprowadzenia oraz że kontrola może być przeprowadzona w godzinach wieczornych. Na podstawie art. 67 ust. 3a ustawy o pomocy społecznej, jeżeli podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie takiej placówki przestał spełniać warunki określone w ustawie, o których mowa w art. 68, nie przedstawi na żądanie wojewody w wyznaczonym terminie aktualnych dokumentów, o których mowa w ust. 2 pkt 3 wojewoda wyznacza dodatkowy termin na spełnienie warunków lub standardów albo na dostarczenie wymaganych dokumentów. Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie placówki. Należy również zwrócić uwagę na art. 131a ustawy nakładający na wojewodę obowiązki informacyjne w przypadku wymierzenia placówce kary pieniężnej, w tym wymierzenia kary i jednoczesnego cofnięcia zezwolenia w sytuacji stwierdzenia zagrożenia życia lub zdrowia osób przebywających w placówce. Przepisy ustawy o pomocy społecznej dotyczące wskazanych powyżej placówek mają na celu zagwarantowanie, aby działalność polegająca na zapewnieniu opieki osobom tego potrzebującym odbywała się z poszanowaniem wszelkich

praw tych osób, by zapewniała im poczucie bezpieczeństwa i zachowanie godności osobistej. Podsekretarz Stanu zapewnił, że postulat stworzenia przepisów związanych z procesem przeniesienia mieszkańców placówek zostanie rozważona przy najbliższej nowelizacji ustawy o pomocy społecznej.

VII.7037.109.2023 z 27 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Minister Edukacji w sprawie rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki dotyczącego finansowania edukacji domowej.

Minister Edukacji w piśmie z 31 stycznia 2024 r. wyjaśniła, iż zasadność finansowania ucznia w edukacji domowej w niższej wysokości niż ucznia korzystającego z nauki w systemie klasowo-lekcyjnym wynika ze znacznie niższego kosztu kształcenia uczniów spełniających obowiązek szkolny poza szkołą. Nie można w tym przypadku mówić o naruszeniu zasady równości, ponieważ uczniowie spełniający obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą oraz ich rodzice znajdują się w innej sytuacji prawnej niż uczniowie uczęszczający do szkoły w formie stacjonarnej. Nie należy traktować obniżenia kwoty subwencji oświatowej na dzieci w edukacji domowej jako próby dyskredytacji tej formy kształcenia. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania koordynuje i realizuje politykę oświatową państwa, w szczególności poprzez tworzenie odpowiednich regulacji prawnych określających zasady spełniania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, uwzględniając różne możliwości spełniania tych obowiązków, a także podmioty odpowiedzialne za zapewnienie wszystkim dzieciom warunków realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Aktualnie obowiązujące przepisy zapewniają rodzicom pełne prawo decydowania o formie edukacji ich dzieci, w szczególności o formie spełniania obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki. Minister poinformowała także, iż w trakcie prac nad projektem rozporządzenia w sprawie sposobu podziału subwencji oświatowej na 2024 r. do Ministerstwa Edukacji Narodowej wpłynęły sprzeczne opinie w zakresie rozwiązań dotyczących finansowania uczniów w edukacji domowej – ze strony samorządowej Związek Powiatów Polskich zgłosił propozycję znacznego obniżenia finansowania tej formy edukacji, natomiast ze strony środowiska związanego z edukacją domową zgłoszono propozycję podwyższenia finansowania. Wobec tak rozbieżnych stanowisk zainteresowanych podmiotów społecznych postanowiono utrzymać w 2024 r. finansowanie edukacji domowej na takim samym poziomie, jaki obowiązywał w roku poprzednim.

VII.510.76.2022 z 28 grudnia 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie wynagrodzeń za czynności tłumaczy przysięgłych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 21 marca 2024 r. wskazała, iż postulat wprowadzenia innej zasady w odniesieniu do terminu wypłaty wynagrodzeń tłumaczom w postępowaniu cywilnym, pozwalającej na realizację wypłat po wydaniu postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia, bez oczekiwania na jego uprawomocnienie, wydaje się słuszny. Stan prawny, który pozwala na utrzymywanie tłumaczy w niepewności co do terminu otrzymania wynagrodzenia za wykonaną pracę na zlecenie sądu, jest nieakceptowalny. Tłumacz nie powinien ponosić konsekwencji określonej sytuacji procesowej, związanej z błędami doręczyciela, błędami stron w oznaczeniu prawidłowych danych adresowych, czy innymi czynnikami, prowadzącymi do wydłużenia procedury doręczania i uprawomocniania się postanowienia w przedmiocie przyznania wynagrodzenia. Długotrwałe oczekiwanie na wypłatę wynagrodzenia za wykonane zlecenie godzi w prawo tłumaczy do wynagrodzenia. Dlatego też polecono rozpoczęcie prac koncepcyjnych mających na celu rozwiązanie opisanego w piśmie Rzecznika problemu. Istotne z punktu widzenia możliwości przyjęcia przyszłych rozwiązań legislacyjnych będzie ustalenie, czy zmiany te, a jeśli tak to w jakim stopniu, wpłyną na zwiększenie wydatków z budżetu państwa. Ponadto niezbędne będzie zagwarantowanie właściwej pozycji procesowej stron postępowania. Wynikiem powyższych działań będzie podjęcie decyzji co do ewentualnych prac nad zmianą obowiązujących obecnie przepisów.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.2488.2022

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął do zbadania zarzut niewłaściwej realizacji przez administrację zakładu karnego udzielonej skazanemu nagrody. Jak ustalono, skazanemu udzielona została nagroda, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 2 Kodeksu karnego wykonawczego: zezwolenie na widzenie bez osoby dozorującej. Widzenie to zostało zrealizowane w sali widzeń, w której zamontowane były kamery rejestrujące obraz. Przebieg widzenia nie był nadzorowany bezpośrednio przez funkcjonariusza, był natomiast obserwowany przez niego za pomocą monitoringu, w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobie odwiedzającej oraz skazanemu. Kwestie udzielania skazanym widzeń bez osoby dozorującej w pomieszczeniu monitorowanym za pomocą kamer były przedmiotem wystąpień Rzecznika, w tym wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości. Rzecznik wyraził w nim stanowisko, że instalowanie kamer w tych pomieszczeniach stoi w sprzeczności z intencją jaka przyświecała ustawodawcy wprowadzającemu tę formę nagrody. Prawodawca wskazując, że jest to widzenie bez osoby dozorującej, nakazał odstąpić od wymogu nadzoru nad skazanym i osobami go odwiedzającymi, przyznając im większą swobodę i szerszy zakres prywatności podczas tego widzenia. W odpowiedzi na wystąpienie RPO Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości przedstawił stanowisko, iż z uwagi na ich nagrodowy charakter, widzenia udzielane na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 i 3 k.k.w. powinny odbywać się bez stosowania monitoringu w pomieszczeniu. W przypadku istnienia wątpliwości dyrektora co do bezpieczeństwa w czasie takiego widzenia, tego rodzaju nagroda nie powinna być przyznawana. Mając na względzie powyższe, Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Zwrócił się również z prośbą do właściwego miejscowo dyrektora okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapewnienia właściwych warunków realizacji nagrody w postaci zezwolenia na widzenie bez osoby dozorującej w podległej mu jednostce penitencjarnej.

IX.517.1558.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Marcin M., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R., który żalił się m.in. na niewłaściwe warunki korzystania z urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej w pawilonie C tego zakładu karnego. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że pan Marcin M. przebywał w celi mieszkalnej, w której kącik sanitarny w celi nie był w pełni zabudowany. W kąciku nie było odrębnego

oświetlenia, natomiast oświetlenie celi mieszkalnej było wyłączane w godzinach 22.00-6.00. W oparciu o dokonane ustalenia Rzecznik uznał, że osadzony nie miał zapewnionych właściwych warunków korzystania z kąpika sanitarnego. W celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kąpiku sanitarnym ani przez wizjer w drzwiach, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, powinno być też zapewnione niezbędne oświetlenie, także w porze nocnej. Ponieważ w celi, w której przebywał osadzony, kąpik sanitarny nie był w pełni osłonięty, zaś w porze nocnej brak było oświetlenia w kąpiku sanitarnym, Rzecznik uznał, że pan Marcin M. był osadzony w warunkach, które nie zrealizowały jego prawa do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych. Ponieważ z treści pisma Dyrektora Okręgowego w P. wynika, że w skarżonej jednostce penitencjarnej prowadzone są prace związane z pełną zabudową kąpików sanitarnych oraz montażem oświetlenia kąpików sanitarnych w pawilonie C. - zagadnienie realizacji wykonania tych prac, nadal pozostaje w zainteresowaniu RPO.

IX.517.2708.2021

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany podnosząc zarzuty dotyczące oferowanej mu opieki medycznej. Dodał także, że ubiega się o przerwę w odbywaniu kary pozbawienia wolności ze względów zdrowotnych i na dzień przed wyznaczonym posiedzeniem sądu w tym przedmiocie został przetransportowany do innej jednostki penitencjarnej, co skutkowało zmianą właściwości miejscowej sądu i wydłużeniem procedury. W części, w której wniosek dotyczył przesłanek przeniesienia osadzonego do innej jednostki penitencjarnej udzielający Rzecznikowi wyjaśnień Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej wskazał, że transport odbył się celem odbywania kary w jednostce zgodnej z posiadaną przez osadzonego grupą i podgrupą klasyfikacyjną. Przeniesienie ze względu na tę przesłankę nie wzbudziło zastrzeżeń Rzecznika, jednak fakt, iż został on przetransportowany mimo wyznaczonego terminu posiedzenia sądu oznaczało, że nie zostały dotrzymane procedury, określone w zarządzeniu Nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie transportowania skazanych, w szczególności dyspozycja § 5 ust. 1 pkt 5 i ust. 4. Treść przywołanych przepisów wskazuje, że bez uzyskania wcześniejszej zgody sędziego penitencjarnego nie mogą być przetransportowani skazani, co do których toczy się postępowanie m.in. w przedmiocie udzielenia przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności. Informacje dotyczące osadzonego niezbędne przy podejmowaniu decyzji dotyczącej jego przetransportowania, tj. kryteria transportowe, winny być odnotowywane w elektronicznej bazie niezwłocznie po zaistnieniu podstawy do ich wprowadzenia, do czego administrację jednostki zobowiązuje § 9

przywołanego wyżej zarządzenia. Właściwy miejscowo Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej przyznał, że w momencie transportu osadzony nie posiadał wprowadzonego do systemu kryterium informującego o toczącym się postępowaniu o udzielenie przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Tym samym, mając na uwadze wskazane przepisy, osadzony nie powinien być wytransportowany w omawianym przypadku, a jego skargę w tym zakresie RPO uznał za zasadną.

IX.517.70.2020

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Rafał O., który żalił się, że w Zakładzie Karnym w S. podjęto wobec niego bezpodstawne decyzje o ukaraniu dyscyplinarnym i zmianie podgrupy klasyfikacyjnej na surowszą. Powodem decyzji było uznanie, że zażył on środki odurzające, gdyż wykonany test dał wynik pozytywny. Wskazał również na nieprawidłowe postępowanie administracji tego Zakładu w zakresie przeprowadzenia badania na obecność w jego organizmie substancji niedozwolonych, polegające na niewykonaniu badania laboratoryjnego po zakwestionowaniu przez niego wyniku badania nieinwazyjnego (testu). W toku postępowania wyjaśniającego przeprowadzonego przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. ustalono, że w dniu 19 grudnia 2019 r. w Zakładzie Karnym w S. Pan Rafał O. został poddany badaniom na zawartość środków odurzających w organizmie. W wyniku badania stwierdzono, że był pod wpływem tych środków. Po uzyskaniu informacji o wyniku testu osadzony chciał aby test powtórzono, jednak mu to uniemożliwiono. Podpisał protokół z badania, zaznaczając w uwagach i zastrzeżeniach, że nie można przeprowadzić ponownego testu. Nie odnotował tam natomiast żadnych uwag dotyczących sposobu przeprowadzenia badania oraz jego wyniku, nie zamieścił tam również żądania o weryfikację wyniku testu poprzez wykonanie badania krwi. Uzyskany wynik testu został poddany ocenie lekarza Ambulatorium z Izby Chorych Zakładu Karnego w S., który zaopiniował protokół z wykonanego badania stwierdzając, że osadzony nie przyjmował leków, które mogłyby mieć wpływ na wynik testu. W tej sytuacji sporządzono wniosek o wymierzenie osadzonemu kary dyscyplinarnej za przekroczenie z art. 116a pkt 4 Kodeksu karnego wykonawczego. Dyrektor zakładu karnego, mając na względzie opinię lekarza oraz naganną postawę osadzonego, wymierzył mu karę, polegającą na udzielaniu widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, na okres 3 miesięcy. Pan Rafał O. został również pouczone o możliwości zaskarżenia decyzji o ukaraniu do sądu penitencjarnego, w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego. Z uprawnienia tego skorzystał, jednak Sąd Okręgowy w Cz. utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję. Wniosek osadzonego o przeprowadzenie badania laboratoryjnego krwi w celu weryfikacji wyniku

testu, skierowany na piśmie do Dyrektora Zakładu Karnego w K. po upływie czterech dni od dnia przeprowadzenia badania, został rozpatrzony odmownie, gdyż badanie to byłoby niemiarodajne z powodu upływu czasu. Po zapoznaniu się z przedstawionymi ustaleniami Rzecznik uznał za zasadny zarzut Pana Rafała O., dotyczący nieprzeprowadzenia za pomocą metod laboratoryjnych weryfikacji wyniku testu na obecność w organizmie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, który to wynik zdaniem Rzecznika skarżący kwestionował. Świadczy o tym adnotacja w protokole z przebiegu badania o braku możliwości przeprowadzenia ponownego testu. Jest oczywiste, że tylko w sytuacji uznania pierwszego wyniku za niewłaściwy miało sens domaganie się przez osadzonego powtórzenia badania W związku z ustaleniami poczynionymi w sprawie, RPO uznał w tym zakresie skargę Pana Rafała O. za zasadną i powiadomił o tym Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O.

IX.517.2834.2020

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Kamil M. kwestionując m.in. warunki odbywania kąpieli w łaźni podczas odbywania kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w W. Dyrektor jednostki penitencjarnej potwierdził, że w łaźni, z której korzystał osadzony, brak było przegród pomiędzy stanowiskami prysznicowymi. Jednocześnie poinformował o trwających pracach projektowych nad rozdzieleniem stanowisk prysznicowych w łaźniach tej jednostki. Wobec powyższego Rzecznik uznał za zasadne przedstawione przez Skarżącego zarzuty dotyczące niezapewnienia intymności podczas kąpieli. RPO uważa bowiem, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, również w kwestii sposobu udzielania osadzonym kąpieli, obowiązuje zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom. Realizacją tych założeń jest zapewnienie podczas kąpieli każdemu osadzonemu wyodrębnionego – za pomocą ścianek działowych lub innego rodzaju osłon – stanowiska prysznicowego. Wobec uzyskania zapewnienia, że w toku prac remontowych stanowiska zostaną wyodrębnione - Rzecznik odstąpił od dalszych działań w sprawie.

IX.517.591.2022

W Biurze RPO prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie z wniosku pana Grzegorza D., przebywającego w zakładzie karnym. Wnioskodawca podał, że od kilku lat leczy się z powodu depresji. Podczas

pobytu w zakładzie karnym był konsultowany przez lekarza psychiatrę, który zlecił mu stosowne leczenie farmakologiczne. Wnioskodawca twierdził, że bez konsultacji z lekarzem leczenie zostało zmienione (od 27 lutego 2022 r. zmniejszono dawkę leku antydepresyjnego o połowę), a następnie od 9 marca 2022 r. w ogóle zaniechano podawania leku. Ze zgromadzonych w sprawie informacji wynika, że wnioskodawca został poddany konsultacji psychiatrycznej w następnym dniu po przybyciu do jednostki, tj. w dniu 20 stycznia 2022 r. Lekarz zlecił lek Brintellix i Trittico na okres 3 miesięcy i po tym czasie kontrolę psychiatry. Jak wynika z przekazanych Rzecznikowi informacji, osadzony otrzymywał leki zgodnie ze zleceniem tylko do początku marca 2022 r. (dokładna data nie została ustalona), ponieważ w marcu wystąpiły trudności z dostępnością leku Brintellix. W dniu 19 marca 2022 r. osadzony zgłosił się do lekarza ambulatorium i wówczas zalecenie w przedmiocie leczenia lekiem Brintellix wydane w dniu 20 stycznia 2022 r. zostało zmienione, zlecono mu inny lek o podobnym działaniu. Ponowna konsultacja psychiatryczna miała miejsce w dniu 11 kwietnia 2022 r. Lekarz zalecił kontynuację leczenia ustalonego podczas wizyty w dniu 20 stycznia 2022 r. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej, który na prośbę Rzecznika badał tę skargę, nie stwierdził nieprawidłowości w działaniach administracji i służby zdrowia zakładu karnego. RPO nie podzielił tego stanowiska. Na podstawie dokonanych w sprawie ustaleń Rzecznik uznał, że wystąpiły nieprawidłowości w działaniu służby zdrowia jednostki penitencjarnej. W ocenie Rzecznika służba zdrowia nie zadbała dostatecznie o dostępność zleconego leku, mimo iż potrzeby w tym zakresie były znane od ok. 5-6 tygodni wcześniej, gdy lekarz sformułował zlecenie. Rzecznik stanął też na stanowisku, że w zaistniałej sytuacji personel służby zdrowia, mając świadomość nierealizowania zalecenia lekarskiego, powinien poddać pacjenta konsultacji lekarskiej celem dokonania weryfikacji zleconego leczenia. Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się z prośbą do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu zapobieżenia zaistnieniu w przyszłości podobnych nieprawidłowości.

IX.517.1667.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany odbywający karę pozbawienia wolności, który żalił się, że w lipcu 2022 r. został pozbawiony możliwości otrzymania paczki żywnościowej. Na prośbę Rzecznika skargę zbadał Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej, który na podstawie poczynionych ustaleń uznał skargę za bezzasadną. W przekazanych Rzecznikowi wyjaśnieniach organ ten wskazał, że zamówienie na paczkę dla osadzonego złożone w lipcu 2022 r. nie zostało zrealizowane, ponieważ składająca je osoba „nie widniała w systemie jednostki jako osoba bliska”. Rzecznik nie podzielił tego stanowiska. Zgodnie z przepisem art. 113a § 3

Kodeksu karnego wykonawczego zamówienie na paczkę żywnościową dla osadzonego może być złożone przez osobę najbliższą. Jak ustalono, przedmiotowe zamówienie zostało złożone przez żonę osadzonego. W świetle obowiązujących przepisów współmałżonek jest osobą najbliższą (art. 115 § 11 Kodeksu karnego), zatem żona osadzonego była uprawniona do złożenia zamówienia na paczkę dla niego, niezależnie od tego, czy administracja jednostki ujęła ją w swoim systemie. W ocenie Rzecznika procedury przyjęte w jednostce penitencjarnej w celu weryfikacji uprawnienia do złożenia zamówienia na paczkę dla osadzonego nie zapewniają prawidłowej realizacji tego obowiązku. Grono osób najbliższych, o których mowa w art. 115 § 11 Kodeksu karnego, jest zazwyczaj znacznie szersze niż grono osób wskazanych jako te, z którymi osadzony będzie utrzymywał kontakt podczas odbywania kary. Każda osoba najbliższa, mimo niewskazania jej przez osadzonego jako osoby, z którą będzie utrzymywał kontakt, zachowuje prawo do złożenia zamówienia na paczkę dla osadzonego. Zasady ustalone przez administrację jednostki w celu usprawnienia pracy funkcjonariuszy nie mogą skutkować pozbawieniem osadzonego i członków jego rodziny możliwości skorzystania z ustawowego uprawnienia. Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapewnienia w podległej mu jednostce właściwej realizacji prawa osadzonych do otrzymania paczki żywnościowej.

IX.517.966.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Andrzej T., który żalił się na decyzję Dyrektora Zakładu Karnego w S., odmawiającą zgody na widzenie z żoną i dziećmi po zawarciu przez niego związku małżeńskiego na terenie Zakładu Karnego. Rzecznik przekazał ten wniosek Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w K. do załatwienia zgodnie z właściwością, zwracając się jednocześnie o powiadomienie o sposobie rozpoznania sprawy. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K. przesłał Rzecznikowi kopię udzielonej skarżącemu odpowiedzi. Pismem tym skarżący został poinformowany o tym, że Dyrektor Okręgowy nie stwierdził, iż Dyrektor Zakładu Karnego w S., naruszył prawa wnioskodawcy. Po zapoznaniu się z treścią udzielonej wnioskodawcy odpowiedzi Rzecznik zdecydował o podjęciu sprawy. W piśmie do Dyrektora Okręgowego w K. RPO zwrócił uwagę, że ceremonia ślubu osób pozbawionych wolności, przeprowadzona w warunkach zakładu karnego, powinna mieć również uroczysty i doniosły charakter, jak przeprowadzona w warunkach wolnościowych. Nie powinna się jej ograniczać tylko do dopełnienia formalności zawarcia samego związku. Wspólny pobyt uczestników ceremonii i skorzystanie z poczęstunku po zaślubinach na pewno uświetniły te chwile. Dyrektor Okręgowy Służby

Więziennej w K. podzielił stanowisko Rzecznika, iż ceremonia ślubu przeprowadzana w warunkach zakładu karnego powinna mieć uroczysty i doniosły charakter, a możliwość kontaktu uczestników takiej ceremonii jest wyrazem uświetnienia takiego wydarzenia. Mając na uwadze powyższe Dyrektor Okręgowy zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w S. o podjęcie odpowiednich działań mających na celu niedopuszczenie do wystąpienia w przyszłości braku udzielenia widzeń w dniu, w którym odbywa się ceremonia ślubu osoby pozbawionej wolności na terenie zakładu karnego. Poinformował także Rzecznika, że zwrócił się do dyrektorów podległych jednostek penitencjarnych w podległym Okręgu z pismem, w którym przypomniano o zasadzie indywidualizacji przy rozpoznawaniu próśb dotyczących omawianego przypadku. Skarga wnioskodawcy uznana została za zasadną.

IX.517.2347.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan R.R., odbywający karę pozbawienia wolności, który skarżył się na niewłaściwy sposób przesłania mu korespondencji przez sąd. Wnioskodawca podnosił, że kierowana do niego korespondencja z sądu została przesłana w kopercie zaadresowanej do dyrektora zakładu karnego i nie była zabezpieczona w taki sposób, aby z jej treścią nie mogły zapoznać się osoby niepowołane. Twierdził, że korespondencja ta została mu wydana w zastępczej kopercie, opatrzonej jego nazwiskiem, do której została zapakowana przez pracownika administracji zakładu. W toku badania sprawy ustalono, że korespondencję do osadzonego sąd kierował dwukrotnie. W odniesieniu do pierwszej przesyłki podano, że była ona zaadresowana na nazwisko wnioskodawcy i przesłana na adres zakładu karnego. W odniesieniu do drugiej przesyłki nie doprecyzowano sposobu jej przesłania. W celu wyjaśnienia okoliczności sprawy Rzecznik zwrócił się więc dodatkowo o udzielenie informacji do dyrektora zakładu karnego. Z przekazanych przez ten organ wyjaśnień wynikało, że w rejestrach prowadzonych w jednostce penitencjarnej nie odnotowano we wskazanym dniu wpływu korespondencji z sądu adresowanej do skazanego. Jednocześnie poinformowano, że istotnie w zakładzie karnym obowiązuje praktyka, zgodnie z którą w przypadku gdy do jednostki wpłynie korespondencja adresowana do dyrektora zakładu karnego, zawierająca pismo do osadzonego, takie pismo jest pakowane w kopertę i przekazywane do działu ewidencji celem doręczenia osadzonemu. Na podstawie ustaleń poczynionych w toku postępowania wyjaśniającego należało przyjąć, iż odpowiedź udzielona osadzonemu przez sąd nie została przesłana w sposób zabezpieczający przed zapoznaniem się z jej treścią przez osoby nieuprawnione. Ustalone okoliczności wskazywały na to, że pismo do osadzonego zostało przesłane w kopercie zaadresowanej do

dyrektora zakładu karnego, w związku z czym została ona otwarta przez pracownika zakładu karnego. Stworzyło to sytuację, w której osoby trzecie mogły zapoznać się z treścią korespondencji kierowanej przez sąd do osadzonego. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do sądu o podjęcie działań w celu przyjęcia takiego sposobu przesyłania korespondencji do osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych, który zagwarantuje ochronę tajemnicy tej korespondencji (na przykład, w przypadku przesyłania takiej korespondencji na adres dyrektora jednostki penitencjarnej, umieszczania pisma dla osadzonego w dodatkowej, zamkniętej kopercie, opatrzonej jego nazwiskiem).

IX.517.1377.2021

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Witold S. odbywający karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w L. Osadzony żalił się na sposób postępowania administracji Aresztu z korespondencją, przesłaną przez jego pełnomocnika, będącego adwokatem. Przesyłki listowe od pełnomocnika zostały odesłane do nadawcy przez administrację jednostki, bez przekazania osadzonemu. Korespondencja zawierała projekty pism do Prezydenta RP, kilku posłów na Sejm RP oraz Rzecznika Praw Obywatelskich, sporządzone w obronie osadzonego. Pełnomocnik osadzonego przesłał dwie przesyłki poleczone formatu A4. Na obu kopertach widoczna była pieczętka z adresem kancelarii adwokackiej. Pomimo tego, administracja jednostki opieczętowała koperty w następujący sposób: „Zwrot do nadawcy. Przesyłka nie nosi znamion przesyłki listowej. Brak naklejonego zezwolenia na paczce”. Osadzony próbował wyjaśnić zaistniałą sytuację w rozmowie z wychowawczynią i kierownikiem działu organizacyjno-prawnego, jednak odpowiedziano mu, że postępowanie administracji było zgodne z porządkiem wewnętrznym i aby otrzymać tego rodzaju przesyłkę, musi najpierw wystąpić o zgodę do Dyrektora Aresztu Śledczego w L. Rzecznik zwrócił się w przedmiotowej sprawie do Dyrektora Aresztu Śledczego w L., który poinformował, że zgodnie z art. 102 pkt 7 k.k.w., skazany ma prawo do komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem m.in. poprzez korespondencję. Według stanowiska przekazanego przez Zastępcę Dyrektora Aresztu Śledczego w L., korespondencja jest to pisemny wytwór nadawcy mający na celu komunikowanie się z inną osobą w postaci listu lub kartki pocztowej. Jest to przekaz informacji od nadawcy do adresata, co zostało zdefiniowane w porządku wewnętrznym obowiązującym w Areszcie Śledczym w L. Korespondencja przesłana przez m.in. pełnomocnika zgodnie z art. 8a § 2 k.k.w. nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i jest bezzwłocznie przekazywana do adresata. Niezależnie od powyższego, zgodnie z art. 113a § 4 k.k.w. skazany może, za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego otrzymywać paczki m.in. z niezbędnymi przedmiotami np.

wzorami pism urzędowych lub inną dokumentacją. Procedura związana z otrzymaniem ww. paczek, która została szczegółowo opisana w obowiązującym porządku wewnętrznym, zdaniem Zastępcy Dyrektora Aresztu w żaden sposób nie ogranicza skazanemu możliwości otrzymywania od pełnomocnika niezbędnych mu dokumentów. Zastępca Dyrektora Aresztu Śledczego w L. poinformował ponadto, że przedstawiony sposób postępowania z korespondencją jest elementem realizacji art. 73 § 1 k.k.w. i obowiązuje w Areszcie Śledczym w L. od kilku lat. Rzecznik Praw Obywatelskich nie podzielił stanowiska przedstawionego przez Dyrektora Aresztu Śledczego w L. W ocenie Rzecznika różnicowanie korespondencji z obrońcą lub pełnomocnikiem na listy i kartki pocztowe oraz wzory pism urzędowych lub inną dokumentację, nie znajduje odzwierciedlenia w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego, w szczególności w art. 8a § 2 k.k.w. zgodnie z którym, korespondencja skazanego pozbawionego wolności z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym nie podlega cenzurze, nadzorowi oraz zatrzymaniu i powinna być bezzwłocznie przekazywana do adresata. Stosowana w Areszcie Śledczym w L. procedura, przewidująca, że niektóre przesyłki od obrońców lub pełnomocników wymagają zezwolenia Dyrektora Aresztu Śledczego w L., a w konsekwencji podlegają kontroli, jest sprzeczna z art. 8a § 2 k.k.w. Uzasadnieniem dla wprowadzonej procedury nie może być art. 73 § 1 k.k.w., czyli powoływanie się na względy porządku i bezpieczeństwa. W ocenie Rzecznika, przesyłka od obrońcy lub pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, zawierająca oprócz listu, także projekty pism urzędowych czy też inne dokumenty nie może być traktowana inaczej niż korespondencja w rozumieniu art. 8a § 2 k.k.w. Przesyłka ta spełnia również kryteria określone w przepisie § 2 ust. 13 porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w L. List z załączoną dokumentacją jest bowiem nadal „przekazem informacji pomiędzy nadawcą a adresatem (...)”. Zdaniem Rzecznika doprecyzowania wymagałby jedynie przepis § 22 ust. 10 ww. zarządzenia z dnia 30 grudnia 2022 roku. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie wadliwej procedury postępowania z przesyłkami od obrońcy lub pełnomocnika, niemającej oparcia w obowiązujących przepisach.

IX.517.1822.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się pan Marcin G. ze skargą, dotyczącą Aresztu Śledczego w O. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut niezapewnienia mu intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych z uwagi na umieszczenie umywalki bezpośrednio w celi mieszkalnej, poza kąpielnią sanitarną. Poczynione w sprawie ustalenia potwierdziły, że

podczas pobytu w Areszcie Śledczym w O. pan Marcin G. był zakwaterowany w celi dwuosobowej, w której umywalka była umiejscowiona poza obrębem kąpielnicy sanitarnego. Rzecznik stoi na stanowisku, iż w celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kąpielnicą sanitarną i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Taką ocenę Rzecznik przedstawił Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w piśmie z dnia 17 lipca 2015 r., a następnie Ministrowi Sprawiedliwości w wystąpieniu generalnym z dnia 24 stycznia 2017 r. Mając na względzie powyższe RPO uznał skargę pana Marcina G. w tej części za zasadną.